STORTINGET

Stortingstidende
Referat fra møter i Stortinget

Nr. 52 · 5. mars
Sesjonen 2025–2026

Fra 1. oktober 2019 har Stortinget innført ny voteringsordning med faste voteringstidspunkter.
Derfor vil saksreferat og tilhørende votering i perioder være i ulike hefter. Dette er markert i referatet.

Møte torsdag den 5. mars 2026 kl. 10

President: Masud Gharahkhani

Dagsorden (nr. 52):

1. Stortingets vedtak til lov om endringer i vergemålsloven (dekningsansvaret for vergeutgifter og kompetansen til å ta imot søksmål)
(Lovvedtak 28 (2025–2026), jf. Innst. 127 L (2025–2026) og Prop. 166 L (2024–2025))
2. Stortingets vedtak til lov om endringer i lov om dyrevelferd (fremstilling og fremvisning m.m. av seksuelle overgrep mot dyr)
(Lovvedtak 29 (2025–2026), jf. Innst. 133 L (2025–2026) og Prop. 30 L (2025–2026))
3. Debatt om utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse
(Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 3. mars 2026)
4. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Årsrapporter fra Stortingets faste delegasjoner til internasjonale parlamentariske forsamlinger for 2025
(Innst. 138 S (2025–2026), jf. Dokument 13 (2025–2026))
5. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Hilde Marie Gaebpie Danielsen om manglende ressurser ved energiutbyggingssaker
(Innst. 141 S (2025–2026), jf. Dokument 8:44 S (2025–2026))
6. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Aleksander Stokkebø, Nikolai Astrup, Tor Mikkel Wara, Martin Virkesdal Jonsterhaug, Maren Grøthe, Bjørn Arild Gram, Hans Edvard Askjer, Jørgen H. Kristiansen, Grunde Almeland og Abid Raja om stabile rammevilkår for mer småkraft
(Innst. 129 S (2025–2026), jf. Dokument 8:31 S (2025–2026))
7. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kirsti Bergstø, Mirell Høyer-Berntsen, Anne Lise Gjerstad Fredlund, Ingrid Fiskaa, Marthe Hammer og Lars Haltbrekken om en konsesjonsordning for etablering av datasentre
(Innst. 140 S (2025–2026), jf. Dokument 8:60 S (2025–2026))
8. Innstilling frå utdannings- og forskingskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ida Lindtveit Røse, Hans Edvard Askjer og Joel Ystebø om at alle elever skal få tilbud om å delta på skolegudstjenester
(Innst. 148 S (2025–2026), jf. Dokument 8:63 S (2025–2026))
9. Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mathilde Tybring-Gjedde, Monica Molvær og Ola Svenneby om å åpne for tilbud om International Baccalaureate (IB) i den offentlige grunnskolen
(Innst. 154 S (2025–2026), jf. Dokument 8:98 S (2025–2026))
10. Debatt om kunnskapsministerens redegjørelse om status for regjeringens barnehagepolitikk og arbeidet med styring og finansiering av barnehagesektoren
(Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 26. februar 2026)
11. Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Helge André Njåstad, Linda Monsen Merkesdal, Ove Trellevik, Marthe Hammer, Kjersti Toppe, Sofie Marhaug, Frøya Skjold Sjursæther og Joel Ystebø om håndtering av kvikksølv og torpedoer ved U-864
(Innst. 107 S (2025–2026), jf. Dokument 8:72 S (2025–2026))
12. Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Abid Raja og Guri Melby om et forutsigbart togtilbud i Oslo-området
(Innst. 105 S (2025–2026), jf. Dokument 8:62 S (2025–2026))
13. Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trond Helleland, Anne Kristine Linnestad og Erlend Larsen om å gjøre luftfarten mindre sårbar for GNSS-forstyrrelser
(Innst. 106 S (2025–2026), jf. Dokument 8:68 S (2025–2026))
14. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens årlige rapport om revisjon av statens eierstyring
(Innst. 114 S (2025–2026), jf. Dokument 3:2 (2025–2026))
15. Referat

Presidenten [10:00:12]: Det foreligger seks permisjonssøknader:

– fra representanten Haagen Poppe om permisjon i dagene 12. og 13. mars, fra representanten Jorunn Gleditsch Lossius om permisjon i tiden fra og med 9. til og med 13. mars, fra representanten Solveig Vik om permisjon i tiden fra og med 11. til og med 13. mars, og fra representanten Kristine Løfshus Solli om permisjon i tiden fra og med 8. til og med

13. mars – alle for å delta i FNs 70. kvinnekommisjonsmøte i New York, USA.

– fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Sverre Myrli i dagene 12. og 13. mars, og for representanten Per Vidar Kjølmoen i tiden fra og med 10. til og med 13. mars – begge for å delta i OECDs parlamentarikerkonferanse i Paris, Frankrike.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i Stortinget i dagene 12. og 13. mars:
   For Aust-Agder: Amalie Kollstrand
   For Vest-Agder: Kjerstin Lianes Kjøndal
   For Akershus: Marie Østensen
   For Møre og Romsdal: Berit Tønnesen
   For Rogaland: Christoffer Emberland Håland
   For Sør-Trøndelag: Kjell-Arve Aspaas

Valg av settepresident

Presidenten [10:01:26]: Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Stortingets møte i dag – og anser det for vedtatt.

Presidenten vil foreslå Anne Kristine Linnestad. – Andre forslag foreligger ikke, og Anne Kristine Linnestad anses enstemmig valgt som settepresident for dagens møte.

Representanten Ingrid Liland vil framsette to representantforslag.

Ingrid Liland (MDG) [10:01:57]: På vegne av representanten Julie E. Stuestøl og meg selv vil jeg sette fram et representantforslag om å avskaffe ordningen som gir tidligere stortingsrepresentanter adgang til Stortinget.

På vegne av representantene Marius Langballe Dalin, Oda Indgaard og meg selv vil jeg sette fram forslag om å ta tomme bygg og boliger i bruk.

Presidenten [10:02:25]: Representanten Jørgen H. Kristiansen vil framsette et representantforslag.

Jørgen H. Kristiansen (KrF) [10:02:38]: På vegne av Harry Valderhaug, Jorunn Gleditsch Lossius, Jonas Andersen Sayed og meg selv framsetter jeg forslag om å forenkle kravene til boligbygg for å redusere byggekostnader og boligpriser.

Presidenten [10:02:51]: Representanten Geir Jørgensen vil framsette et representantforslag.

Geir Jørgensen (R) [10:03:15]: På vegne av representantene Remi Sølvberg, Hanne Beate Stenvaag og meg selv har jeg gleden av å fremme et representantforslag om å heve vraket av fregatten KNM Bergen utenfor Andøya.

Presidenten [10:03:30]: Representanten Grunde Almeland vil framsette et representantforslag.

Grunde Almeland (V) [10:03:43]: På vegne av representantene Guri Melby, Abid Raja og meg selv ønsker jeg å sette fram et representantforslag om en ny likestillingsmelding for frihet og feminisme.

Presidenten [10:03:54]: Representanten Marius Langballe Dalin vil framsette et representantforslag.

Marius Langballe Dalin (MDG) [10:04:10]: På vegner av stortingsrepresentantane Oda Indgaard, Ingrid Liland, Arild Hermstad, Siren Julianne Jensen, Frøya Skjold Sjursæther, Une Bastholm og meg sjølv har eg æra av å framsetje eit representantforslag om å avvikle Helseplattformen og sørgje for brukarvenlege journalsystem.

Presidenten [10:04:33]: Representanten Aleksander Stokkebø vil framsette et representantforslag.

Aleksander Stokkebø (H) [10:04:46]: På vegne av stortingsrepresentantene Kari Sofie Bjørnsen, Amalie Gunnufsen, Erlend Svardal Bøe, Haagen Poppe, Ove Trellevik og undertegnede har jeg gleden av å sette fram et representantforslag om raskere utbygging og bedre utnyttelse av kraftnettet.

Presidenten [10:05:05]: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag fortsetter utover kl. 16.

Sakene nr. 1 og 2 vil bli behandlet under ett.

Sak nr. 1 [10:05:23]

Stortingets vedtak til lov om endringer i vergemålsloven (dekningsansvaret for vergeutgifter og kompetansen til å ta imot søksmål) (Lovvedtak 28 (2025–2026), jf. Innst. 127 L (2025–2026) og Prop. 166 L (2024–2025))

Sak nr. 2 [10:05:23]

Stortingets vedtak til lov om endringer i lov om dyrevelferd (fremstilling og fremvisning m.m. av seksuelle overgrep mot dyr) (Lovvedtak 29 (2025–2026), jf. Innst. 133 L (2025–2026) og Prop. 30 L (2025–2026))

Presidenten [10:05:24]: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 3 [10:05:32]

Debatt om utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 3. mars 2026)

Presidenten [10:05:40]: Presidenten vil ordne debatten slik: Arbeiderpartiet 30 minutter, Fremskrittspartiet 25 minutter, Høyre 15 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Rødt 5 minutter, Miljøpartiet De Grønne 5 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter og Venstre 5 minutter.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil ti replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Ine Eriksen Søreide (H) [10:06:25]: Takk til utenriksministeren for en omfattende redegjørelse, som har mange analyser jeg deler. Redegjørelsen har også et uvanlig alvorlig bakteppe.

De siste årene har jeg mange ganger understreket viktigheten av at vi må forholde oss til verden som den faktisk er, og ikke som vi skulle ønske at den var, eller som den var før. De som tror at den verdenen vi kjente, kommer tilbake bare vi venter lenge nok, tar feil. Den gamle verdenen kommer ikke tilbake. Det betyr at Norge må gjøre tydelige prioriteringer i utenriks- og sikkerhetspolitikken. Vi må bruke mer av ressursene våre på alliansene og fellesskapene som gir oss sikkerhet og økonomisk fundament, vi må fordype samarbeidet med likesinnede land for å ivareta norske kjerneinteresser, og vi må prioritere ned mange av de temaene vi kunne jobbe med i en tid da det utenrikspolitiske overskuddet vårt tillot det.

Et alvorlig, men likevel tydelig trekk i dagens situasjon er at stadig flere stater setter makt foran rett, og at ideen om at land har rett til såkalte interessesfærer eller innflytelsessfærer, vinner terreng. Etterretningstjenesten har i sine åpne vurderinger over tid pekt på at dersom Russland vinner fram i krigen, både med å sette makt foran rett og med å hevde at de har en interessesfære eller innflytelsessfære som omfatter Ukraina, vil det bekrefte overfor Putin at bruk av militærmakt nytter og lønner seg. Det vil ha enorme konsekvenser for Norges og Europas sikkerhet og for hele sikkerhetsarkitekturen på vårt kontinent. Jeg er enig i utenriksministerens beskrivelse av at vi er i den mest alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen siden andre verdenskrig, og ikke minst at den har blitt ytterligere tilspisset og forverret det siste året.

Utenriks- og forsvarskomiteen var i Kyiv for to uker siden. Russlands krig mot Ukraina blir stadig mer brutal. Denne vinteren har vært uvanlig kald og tøff, og Russland har helt bevisst og målrettet bombet energiinfrastruktur og boligområder. Millioner av ukrainere har vært, og er, uten strøm og varme. Likevel knekkes ikke ukrainernes forsvarsvilje. Putin viser ikke noe ønske om fred, og det er heller ingen tillit til at en eventuell våpenhvile og fredsavtale vil bli respektert av Russland. I den grad Russland i det hele tatt deltar i en form for samtale, er ikke målsettingen fred, men gjennomslag for krav overfor bl.a. USA. Land som Kina, Iran og Nord-Korea blir stadig viktigere støttespillere for Russland i krigen, gjennom kjøp av russisk olje, salg av komponenter og utstyr til den russiske våpenindustrien og å forsyne Russland med droner og soldater.

Vi har et ansvar for å bidra til at Ukraina beholder sin selvstendighet og sin nasjon. Russland ønsker full politisk kontroll over Ukraina. Det er avgjørende for Ukraina, men det har også stor betydning for vår egen og hele Europas sikkerhet at Norge skal være en viktig bidragsyter. Regjeringa har etter tydelig påtrykk fra Høyre og flertallet i Stortinget foreslått økt militær og sivil støtte til Ukraina.

I forrige uke markerte vi at vi nå er inne i krigens femte år. Snart vil den ha vart like lenge som andre verdenskrig. Til tross for utenriksministerens riktige analyse, og også statsministerens gjentatte utsagn om at nå er det alvor, mener jeg at Arbeiderpartiet ikke har tilstrekkelig vilje til å ta konsekvensen av sin egen analyse. Det går altfor sakte med regjeringas gjennomføring av langtidsplanen for Forsvaret, oppskaleringen av norsk forsvarsindustri og sikring av nok energi til industrien og til samfunnskritisk infrastruktur. Det er ikke godt nok at vi opplever stadige forsinkelser i prosesser rundt anskaffelser i langtidsplanen. Det er ikke godt nok at f.eks. Nammos produksjonskapasitet knapt er økt siden fullskalainvasjonen i 2022. Det er ikke godt nok at regjeringa fortsatt ikke har lagt fram et forslag for Stortinget om hvordan forsvarsindustri og samfunnskritisk infrastruktur skal sikres kraft, etter år med påtrykk fra bl.a. Høyre. Det er på tide at regjeringa tar konsekvensen av sin egen analyse og øker tempoet og gjennomføringsevnen av vedtak Stortinget har fattet, og som er avgjørende for vår egen, Ukrainas og resten av Europas sikkerhet.

Situasjonen i Midtøsten er ekstremt alvorlig og uforutsigbar. Ingen av partene ser ut til å ha eskaleringskontroll, og det er betydelig fare for en regional storkrig. Så langt er 14 land på ulike måter involvert. Det har enorme konsekvenser både regionalt og globalt hvis det som er starten på en regional storkrig, utvikler seg videre. Angrepet mot Iran er ikke i tråd med folkeretten, men det iranske regimet er svært brutalt og har undertrykket sin egen befolkning i flere tiår. Siden desember er trolig opp mot 30 000 mennesker drept av regimet

fordi de har tatt til gatene for å demonstrere for sine helt grunnleggende rettigheter. At regimet nå vakler og øverste leder Khamenei og andre deler av lederskapet er drept, skaper lite tristhet i vestlige land og blant Irans befolkning. Likevel er det viktig å huske erfaringene. At en diktator faller, betyr ikke at det er noen automatikk i at hele regimet faller, eller at det blir en fredelig overgang til demokrati. Vi kan oppleve at regimets brutalitet framover øker. Maktkampen internt i regimet og blant opposisjonsgrupperinger er i gang.

Det islamistiske regimet spiller en svært destruktiv rolle i regionen og globalt. Etter tolvdagerskrigen i fjor har Iran, ifølge Etterretningstjenestens åpne vurdering, beholdt den teknologiske kompetansen til å lage kjernevåpen. Iran har fortsatt et arsenal av missiler som kan levere kjernefysiske stridshoder som også kan treffe Europa. Iran truer også norske interesser direkte gjennom å true skipstrafikken. Regimet fortsetter å støtte og bruke stedfortredere i form av terrorgrupper og er en trussel regionalt. De bruker Hizbollah, Hamas og houthiene. De kan agere både på egen hånd og på ordre fra Iran. Det skaper ytterligere risiko for en situasjon som kan eskalere ut av kontroll.

Stedfortrederne utgjør også en trussel mot Europa. PST sier i sin trusselvurdering for 2026 at metodene kan være målrettede attentater, terrorhandlinger og cyberoperasjoner, og at Irans tette forbindelser til svenske kriminelle nettverk er en reell risiko, for disse gruppene har stor bevegelsesfrihet og tilgang til våpen. Etterretningstjenesten sier at Teheran ser på skandinaviske land som legitime og aktuelle mål for slike angrep. Det er også en del av den sikkerhetspolitiske situasjonen regjeringa må ta inn over seg med stort alvor.

Utenriksministeren peker helt riktig på at USA frivillig har abdisert fra rollen som garantist for den liberale verdensordenen. Han sier samtidig at prinsippene om den regelstyrte verdensordenen fortsatt kan reddes hvis tilstrekkelig mange tar ansvar. Tilstrekkelig mange er bl.a. EU. EU bygger nå strategisk motstandskraft og har i utgangspunktet ikke noe ønske om aktivt å utelukke Norge fra det, men har heller ikke nødvendigvis overskudd til å sørge for at Norge blir med. I mange tilfeller vil det være juridiske eller institusjonelle hindre for å inkludere Norge.

Vi bruker enorme ressurser på en oppgave som blir stadig vanskeligere: å være et utenforland. Tilgangen vår, informasjonsflyten til oss, muligheten vår til å komme med tidlige og tydelige posisjoner – alt blir vanskeligere uke for uke, måned for måned. Vi satser fortsatt på at andre land skal ivareta norske interesser for oss. Det gjør at vi blir dårligere i stand til å ivareta våre egne interesser. Eller for å si det med utenriksministeren: Der ute suser verden av gårde.

Noe som virkelig suser av gårde, er utviklingen i EU. Det stadig tettere samarbeidet og det voldsomt økte tempoet gjør det mye mer krevende å ivareta norske interesser. I redegjørelsen sier utenriksministeren at vi må fordype båndene med EU fordi det er viktig for norsk sikkerhet og økonomi. Det er til forveksling likt Høyres egen analyse, men der vi konkluderer med at konsekvensen av analysen er at Norge bør bli fullverdig EU-medlem for å ivareta norske interesser, har Ap-regjeringa avlyst hele debatten i denne stortingsperioden. Jeg lurer stadig på hva som skal til for at Arbeiderpartiet slutter å stå stille i EU-debatten, når både EU og verden suser av gårde. Arbeiderpartiet har ikke tilstrekkelig vilje til å ta konsekvensen av sin egen analyse.

Nils-Ole Foshaug (A) [10:16:39]: Først takk til utenriksministeren for en god og grundig redegjørelse på tirsdag. Etter tirsdagen måtte jeg kikke litt på de siste års redegjørelser. Alvoret i verden har preget alle redegjørelsene, men dessverre har redegjørelsene blitt stadig mer alvorstunge, utfordrende og har økt i omfang.

Den verdenen vi ser i dag, er mer urolig og mer uforutsigbar enn den mange av oss vokste opp i. I flere tiår har vi levd i en internasjonal orden som i stor grad har vært basert på felles regler, institusjoner og samarbeid mellom land. Etter andre verdenskrig vokste det fram et system der FN-pakten, folkeretten og den transatlantiske alliansen dannet grunnlaget for fred, stabilitet og økonomisk utvikling. I dag er dette systemet under press, og Russlands angrepskrig mot Ukraina utfordrer selve fundamentet i sikkerhetsordenen i Europa. Samtidig ser vi økende stormaktsrivalisering, mer geopolitisk konkurranse og større usikkerhet rundt internasjonale spilleregler. Dette er bakteppet for norsk utenrikspolitikk i vår tid.

For Arbeiderpartiet er svaret på denne utviklingen ikke å trekke seg tilbake fra det internasjonale samarbeidet. Tvert imot må vi styrke de institusjonene og prinsippene som har bidratt til fred og stabilitet i mer enn 70 år.

For Norge er nordområdene vårt viktigste strategiske ansvarsområde, og Arktis er ikke en fjern geopolitisk arena for oss. Det er der vi og undertegnede bor, arbeider og utvikler samfunnet. Det er livskraftige lokalsamfunn, aktivitet og tilstedeværelse som er avgjørende for stabiliteten og tryggheten i regionen.

De siste årene har den internasjonale oppmerksomheten om Arktis økt betydelig. Det skyldes både klimaendringer og økt geopolitisk interesse. Når isen trekker seg tilbake og nye havområder åpnes, øker også den strategiske betydningen av regionen. I en eventuell konflikt mellom Russland og Vesten vil våre havområder i nord ha en stor strategisk betydning, og samtidig vil nor-

ske landområder bli berørt gjennom Russlands bastionforsvar. Derfor er det svært positivt at NATO retter større oppmerksomhet mot nordområdene. Norge har i flere tiår arbeidet for at Arktis skal stå høyere oppe på alliansens agenda. Samtidig er det avgjørende at denne oppmerksomheten forankres i kunnskap om regionen, og undertegnede ser fram til neste uke og komiteens besøk til øvelsen Cold Response.

I en mer urolig verden blir også forsvaret av folkeretten stadig viktigere. For små og mellomstore land som Norge er folkeretten ikke bare et ideal, den er en nødvendighet. Den gir oss et sett med regler som beskytter staters suverenitet og begrenser maktbruk, og det er derfor Norge fortsetter å stå tydelig opp for folkeretten. Det gjelder ikke bare når det er politisk enkelt. Et prinsippfast forsvar av folkeretten må gjelde i alle situasjoner. Når vi er konsekvente, styrker vi også vår egen troverdighet internasjonalt.

I denne sammenheng spiller FN fortsatt en helt avgjørende rolle. Selv om organisasjonen i dag står overfor store utfordringer, er det ingen realistiske erstatninger for FN som global møteplass og rammeverk for internasjonalt samarbeid. FN er fortsatt den viktigste arenaen for å håndtere globale konflikter og utfordringer. Men FN-systemet må tilpasse seg en ny virkelighet. Det er bakgrunnen for arbeidet med FN80-initiativet, som tar sikte på å reformere og styrke organisasjonen.

For Norge er dette et viktig arbeid. Vi er et lite land, som er helt avhengig av et internasjonalt system der regler og samarbeid står sterkere enn maktpolitikk. Derfor bidrar vi aktivt i arbeidet med å reformere og styrke FN.

Verden har endret seg og er i endring. Den internasjonale ordenen vi har levd med i flere tiår, er under press. Nettopp derfor er det viktigere enn noen gang å stå opp for de prinsippene som har tjent Norge godt.

Sylvi Listhaug (FrP) [10:21:54]: Takk til utenriksministeren for redegjørelsen – en redegjørelse som med tydelighet viser at Arbeiderpartiets intensjon er å fortsette som før når det gjelder Norges kostbare fredsdiplomati. Dette til tross for at man har gått fra fiasko til fiasko over tid, mens pengene har blitt delt rundhåndet ut, og mye menneskelige ressurser i UD brukes til dette. Fremskrittspartiet har hele veien vært kritisk til den ekstreme pengebruken i norsk diplomati og bistandsbevilgninger, som totalt mangler kontroll. Arbeiderpartiet og stortingsflertallet er mer opptatt av å bruke 1 pst. av BNI over bistandsbudsjettet enn hva pengene faktisk går til, og ikke minst hvilke resultater det gir.

Epstein-avsløringene setter søkelyset på forhold i UD som har fått lov til å leve i mange år – under vekslende styre av Arbeiderpartiet og Høyre i Utenriksdepartementet. Mange stiller spørsmål om det er en ukultur. Er det vennskap, kjennskap og partibok som påvirker og bestemmer hvilke posisjoner man får? Handler det faktum at Norge har hatt mange framtredende posisjoner internasjonalt, om at vi alltid gir mye penger, og at våre framtredende politikere er en del av den globale eliten som passer på hverandre? Epstein-filene har avslørt hvordan Arbeiderparti-folk i UD har brukt sine posisjoner for egen personlig vinning. Økokrim er inne i saker som omhandler tre tidligere Arbeiderparti-politikere. Det er bra at hele Stortinget står samlet om grunnlaget for hvordan mandatet til granskingskommisjonen er, og at ingen med bindinger til politikken skal sitte der.

I gårsdagens spørretime spurte Fremskrittspartiet statsministeren om hvorvidt han angrer på at Arbeiderpartiet ikke stemte for vårt forslag om å granske UDs bevilgninger til Terje Rød-Larsens egen tankesmie da Fremskrittspartiet foreslo dette for fire år siden. Han svarte ikke på det. Kanskje utenriksministeren kan svare på det: Angrer statsråden på at ikke Arbeiderpartiet støttet Fremskrittspartiets forslag i 2021?

Vi lever i en svært urolig verden og den mest alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen for Norge siden andre verdenskrig. Det er stor grunn til bekymring rundt den krigen som er brutt ut i Midtøsten. Det beste er å løse konflikter diplomatisk, men jeg vil understreke at verden ikke kan tillate at Iran utvikler atomvåpen. Det islamistiske presteskapet i Iran er et terrorregime som dreper egen befolkning, og som forsyner terrororganisasjonene Hamas, Hizbollah og houthiene med våpen, utstyr og penger. De begår terroraksjoner i vestlige land ved hjelp av proxyer, også ved hjelp av svenske kriminelle nettverk som Foxtrot. Fremskrittspartiet har forståelse for at det heller ikke kan tillates at de bygger opp kapasiteten på ballistiske missiler.

Vi noterer oss at det tok over 33 minutter før utenriksministeren nevnte Iran i sin utenrikspolitiske redegjørelse tirsdag, en redegjørelse som varte i totalt 52 minutter. 3 minutter og 12 sekunder brukte utenriksministeren på å kommentere situasjonen i Iran, og det er forbausende. Dette er et terrorregime som Arbeiderparti-regjeringen tross alt har hatt jevnlig kontakt med. Troen på dialog har vært stor, men har ikke resultert i noen verdens ting, så vidt vi kan se. Kanskje kan det kalles nok en fiasko for det norske fredsdiplomatiet, med mindre man finner det smigrende å få skryt fra den iranske utsendingen fra terrorregimet til Norge. Foran et portrett av den nylig avdøde lederen ayatolla Ali Khamenei på den iranske ambassaden roste den iranske utsendingen statsminister Jonas Gahr Støre. Han roste Norges posisjon i konflikten og anerkjente Norges innsats for å holde tett kontakt med iranske myndigheter. Norge er derfor et av svært få land som nå får voldsomt skryt fra terrorstyret i Teheran. Hvis ikke dette gir grunn

til ettertanke for den norske regjeringen, er det grunn til bekymring.

De 3 minuttene og 12 sekundene som utenriksministeren brukte under sin redegjørelse på å snakke om Iran, ble ikke brukt til å redegjøre for hvilket brutalt terrorregime Iran faktisk er, man var heller mer opptatt av å kritisere våre allierte. Frankrike, Storbritannia og Tyskland var tidlig ute, og de publiserte en felles uttalelse der de var tydelige om situasjonen. Dansk og svensk UD har også vært tydelige. Den danske utenriksministeren, Lars Løkke Rasmussen, var raskt ute og oppfordret til deeskalering men la raskt til at han «ønsker det iranske styret dit pepper'n gror». Dette kommuniseres aldri tydelig fra Arbeiderparti-regjeringen. Man har aldri stilt seg tydelig på rett side i denne saken – på siden til det iranske folket, som fortjener frihet, ikke undertrykkelse, drap og tortur.

Fremskrittspartiet mener den jevnlige kontakten mellom Norge og det iranske terrorregimet er ekstremt problematisk, spesielt etter demonstrasjonene i 2022, som ble slått ned med blodig hånd av terrorregimet. Sannheten er at Arbeiderpartiet har tatt på terrorregimet i Iran med silkehansker. Den norske ambassaden har deltatt på offisielle markeringer av den islamske revolusjonen, som et av få vestlige land – også etter protester som fulgte etter drapet på Mahsa Amini, den 22 år gamle kvinnen som hadde satt på hijaben feil og måtte dø for det. Under demonstrasjonene ble hundrevis av mennesker drept. Norge ble advart mot å delta på regimets feiring, men valgte likevel å stille. I 2023 møtte daværende utenriksminister Anniken Huitfeldt Irans utenriksminister. Flere europeiske land valgte på samme tid å avstå fra slike møter, bl.a. på grunn av regimets håndtering av protestene og henrettelse av politiske fanger. I 2023 hadde statsminister Støre en telefonsamtale med Irans daværende president Ebrahim Raisi, selveste slakteren av Teheran, som var sentral under massehenrettelsene i 1988. Statsministeren ønsket ikke å kommentere denne kontakten i Stortingets spørretime i går. I 2024 hadde også utenriksminister Barth Eide en telefonsamtale der han angivelig skal ha anerkjent Irans konstruktive rolle i regionen. Dette var det iranerne meldte etter møtet, og det kunne jo vært interessant å spørre utenriksministeren om dette stemmer, eller om det er det iranske regimet som sier noe som ikke stemmer. Med tanke på Irans rolle som premissleverandør for terror i Midtøsten er det i så fall oppsiktsvekkende uttalelser – at Iran skal anerkjennes for sin konstruktive rolle i Midtøsten, når målet deres er å utslette staten Israel.

Fremskrittspartiet har vært, og vil alltid være, tydelig på at vi støtter det iranske sivilsamfunnets kamp mot prestestyret. Iran er en trussel mot ikke bare den regionale freden, men verdensfreden. Terrorregimet er en viktig våpenleverandør til Russlands krig i Ukraina, som truer Norges sikkerhetspolitiske interesser og nasjonale trygghet. Terrorregimet er en trussel mot global handel og har ved en rekke anledninger, også nå under den pågående krigen, angrepet sivile mål i Midtøsten og i Hormuzstredet. Det er verdens viktigste rute for olje- og gasseksport, og situasjonen kan få dramatiske konsekvenser for nordmenn; økte strømpriser er ikke usannsynlig. Disse konsekvensene ble ikke nevnt med et ord i utenriksministerens redegjørelse. Terrorregimet er en trussel mot Europa og Norge fordi de bruker proxyer til å begå terrorhandlinger, slik vi senest så for få år siden, der svenske kriminelle nettverk sto bak angrep mot jødiske mål i Danmark, med Iran som bakspiller.

Utenriksministeren viser heller ingen vilje til å bistå norske barnefamilier strandet på ferie i Midtøsten. Tyskland, Frankrike, Polen og Storbritannia jobber med å finne løsninger for å hente ut sine borgere i naboland UD har frarådet å reise til, deriblant Jordan. Luftrommet er heller ikke stengt i alle konfliktområder, som statsministeren feilaktig påpekte i Stortingets spørretime onsdag. I f.eks. Oman går trafikken – begrenset, riktignok. Flytrafikken øker også inn og ut av Emiratene. I dag tidlig kunne vi høre om nordmenn som har betalt over 70 000 kr bare for flybilletter for tre personer for å komme seg til Istanbul. Det bør være mulig å hente hjem norske borgere, f.eks. via Oman, selvsagt på egen regning, men det er ikke politisk vilje til dette i UD, ser det ut til. Å hjelpe norske borgere i utlandet er en kjerneoppgave for utenrikstjenesten, ikke å drive feilslått fredsdiplomati.

Til slutt vil jeg si at USA og NATO er bærebjelken for norsk sikkerhetspolitikk gjennom mange tiår. Selv om det ikke er noe nytt at NATO har hatt sine interne problemer tidligere, forblir samarbeidet sterkt. Samtidig er det viktig å huske på at Norge og NATO har mange støttespillere i USA. Et bredt flertall i begge partier i Kongressen står bak det transatlantiske samarbeidet. Det er avgjørende at vi bygger videre på det og holder samarbeidet tett og godt, for forholdet går begge veier. Europa trenger USA, og USA trenger Europa. Norge er en viktig leverandør av våpen, og flere norske bedrifter er sentrale i F-35-programmet. USA er den viktigste våpenimportøren for Norge.

Utenriksministeren sa i sin redegjørelse at forsvarsevnen, nasjonal beredskap og motstandskraft er styrket. Det stemmer ikke. Fremskrittspartiet er glad for det tverrpolitiske flertallet på Stortinget om langtidsplanen for Forsvaret, men vi ser at arbeidet med å bygge opp Forsvaret går veldig sakte. Byråkratiet går tregt, og det henger ikke med. Politisk handlekraft mangler. Dette er svært tydelig i Nammo-saken. Nammo, som har en kritisk samfunnsfunksjon, trenger mer energi for å øke vå-

penproduksjonen som regjeringen allerede i april 2023 lovet å ordne opp i. Regjeringen lovte i mars 2025 at Nammo skulle få tilgang på den strømmen de trenger. Da jeg snakket med Nammo i februar, sto situasjonen på stedet hvil. Snart tre år etter at Arbeiderpartiet lovte å rydde opp, snakket statsministeren om en sak til Stortinget som skal rydde opp i dette. Det har tatt tre år før saken kom til Stortinget, og nå skal den snart behandles, sies det. Det er mye prat om hvor alvorlig situasjonen er, men det er ingen handlekraft. Regjeringen lover, men feiler, og vår totalberedskap ble senest i fjor slaktet av Riksrevisjonen.

USAs oppmerksomhet flyttes bort fra Europa og over til Østen og Midtøsten. Kampen mot Kina for å beholde rollen som verdens fremste supermakt tilspisser seg økonomisk, militært og teknologisk. Europa må ta mer ansvar for å bygge opp sitt konvensjonelle forsvar, og Europa er avhengig av å ha en atomparaply som kan ha den avskrekkende effekten overfor Russland. Dette har USA, og det er ingen tegn til at det endres, men det er likevel viktig for Europa å drøfte dette. Derfor er Macrons initiativ for økt europeisk samarbeid om våpenopprustning bra. Fremskrittspartiet ble forbauset da Norge først takket nei til å samtale om dette. Danmark og Sverige takket ja, før utenriksministeren bestemte seg for å bli med i dialogen likevel. Selvsagt skal Norge være med på slike samtaler.

Mens bombene faller i Midtøsten, glir Ukraina dessverre i bakgrunnen. Utfallet av denne krigen er viktig for europeisk og norsk sikkerhet. Det er bra vinteren er over for et hardt prøvet folk, i hvert fall nærmer det seg. Det er grusomt å se hvordan Putin systematisk går etter å ramme sivilbefolkningen gjennom å angripe energiforsyningen. Fremskrittspartiet mener det er viktig at vi fortsetter å støtte Ukraina. Det er også viktig for legitimiteten i den norske støtten å sikre at penger og ressurser vi gir, ikke blir gjenstand for korrupsjon. Det er skuffende at Arbeiderpartiet, også etter Epstein-avsløringene, etter alle fredsmeglerfiaskoene, alle bortkastede penger som er betalt ut til organisasjoner, stiftelser og bistandsorganisasjoner, og som man ikke kan dokumentere effekt av, bare skal fortsette denne kursen som før. Fremskrittspartiet mener Norge ikke skal vente på granskingen før kursen legges om. Som norske politikere har vi én oppgave: å sikre tryggheten og interessene til Norge, ikke bruke ressurser på å være fredsambassadører og dele ut penger ukritisk.

Kirsti Bergstø (SV) [10:36:05]: Vi lever i en brytningstid, der vi ser at autoritære krefter vinner fram og starter kriger. Krigen herjer fremdeles i Ukraina. Vi ser også at de mange har stolt på, ikke lenger er noen vi kan lene oss på. USA, som mange har sett på som en sikkerhetsgaranti, er nå en sikkerhetstrussel. Det ser vi ikke bare i en mer ustabil situasjon i USA – med nedbygging av institusjoner, undergraving av ytringsfrihet, forfølgelse av egne innbyggere og press på demokratiet – vi ser det i stadig nye brudd på folkeretten. En verden der Trump tar seg friheten til å bestemme hvem som skal leve og dø, hvilke land som skal utsettes for angrep, og hvilke mennesker som skal drives inn i krigens terror, er en mer farlig verden, også for oss.

Å stå konsekvent opp for folkeretten og ikke en verden der makt gir rett, er også å stå opp for oss selv og for norske interesser. Når Trump truer med å ta Grønland med makt, må vi stå på det grønlandske folks side, også når tolltrusler rettet mot oss selv, tas vekk. Når USA angriper et land og kidnapper statslederen, må vi si tydelig ifra, også når det er ledere vi ikke liker. Når USA og Israel går til angrep på Iran, med fare for en langvarig og blodig storkrig i et utmattet Midtøsten, må vi også våge å holde fast på en regelstyrt verden.

Det er veldig lett å forstå at folk i Iran er lettet over at Khamenei og en rekke av de øverste politiske militære og religiøse lederne er borte. Vi vet ikke hva som kommer, men vi vet at det iranske prestestyret er blant de mest brutale og autoritære i verden. Derfor har SV og alle – jeg understreker: alle – partier i Stortinget lenge kritisert regimet og støttet de mange som har tatt til gatene i protest, som har ønsket seg en framtid. Det iranske folk trenger demokrati, de trenger frihet.

Det store spørsmålet er om man kan bombe fram et demokrati. I det forrige innlegget hørte vi tanker om hvor lang tid det tok før visse ord kom i utenriksministerens redegjørelse. Jeg registrerte ikke ordet fred eller ordet folkerett i representanten Listhaugs innlegg.

Det jeg registrerer, er det historien har vist oss, nemlig at det ikke er frihet som kommer i kjølvannet av omfattende luftangrep, men heller kaos. Det ser vi nettopp etter krigen mot Irak, der det fremdeles er langt unna stabilitet, langt unna demokrati, langt unna det som den gang ble sagt at var målet med angrepet. Denne gangen har man ikke engang prøvd å lage en aura av folkerettslig argumentasjon for angrepet.

Derfor er jeg glad for at utenriksministeren så tydelig slo fast at vi må stå opp for folkeretten, det er i vår egeninteresse, og at dette er en krig vi ikke skal delta i. Jeg mener at det også er på tide å hente hjem de norske soldatene i regionen – som nå er under amerikansk kommando.

Vi lever i en brytningstid, med krig i Europa, med fare for storkrig i Midtøsten, med økende forskjeller, med klimakrisen – som også NATO peker på at utgjør en sikkerhetstrussel – med tekoligarker med stadig mer makt, med trusler om stormaktsrivalisering og med toll og uro i verdenshandelen.

Det er også i en brytningstid at modige stemmer trengs. Vi vet ikke hvem som vil bære lengst og bære gjennom på sikt. Derfor må vi søke tettere samarbeid med land vi har et interessefellesskap med, styrke og forsvare institusjoner og spilleregler. Vi må se på de mulighetene vi har til å skape en framtid der vi bygger samfunn uten ødeleggende utslipp og uten store forskjeller, tar tilbake den digitale suvereniteten og kontrollen og blir mindre avhengig. Det er ikke gitt hvilke krefter som vinner fram, men det er ingen tvil om hvilken side vi må stå på. Det er freden, folkeretten og demokratibevegelsens side.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [10:41:23]: Som et lite land med enorme ressurser – enorme fiskeriressurser og olje- og gassressurser – og enorme havområder er vi helt avhengig av folkeretten. Havretten, som ble utviklet på 1970-tallet, er definerende for rettighetene vi har til fiskeriressursene våre. Den har vært definerende for utviklingen av norsk sokkel og norsk olje- og gassindustri. Det er definerende når Senterpartiet nå jobber for at vi skal få en mineralnæring, slik at vi kan bruke de norske mineralressursene i norske havområder.

Så folkeretten er definerende for vår rikdom. Som et lite land med et lite forsvar er vi helt avhengig av at også stormakter respekterer folkeretten. Norges geografiske plassering gjør at vi er i en helt unik posisjon – vi er mer enn noen andre avhengig av dette. Og selv om vi noen ganger, på andre områder, kan være uenige om hvordan folkeretten brukes, kan vi ikke velge det, for det er andre som har større makt til å definere det enn oss. Og hvis vi, som et lite land med enorme naturressurser, og som nabo til Russland – vi ser at det blir mer og mer stormaktsrivalisering i våre områder – skulle gjøre det, ville vi gjøre oss selv mer sårbare.

Før jul inngikk Norge en ny fiskeriavtale med Russland. EU var ikke bare begeistret for den avtalen. De hadde andre interesser, men vi hvilte oss på de rettighetene vi hadde, og vi hvilte oss på havretten og rettighetene vi har til fiskeriressursene våre, så vi inngikk avtalen med Russland – akkurat som vi inngikk avtale med Russland da Gorbatsjov styrte og da Bresjnev styrte. Vi la til grunn den sedvanen og den internasjonale retten som vi har.

Når vi diskuterer folkeretten, glemmer vi noen ganger at det absolutt er i vår egeninteresse at de internasjonale spillereglene respekteres. De siste to årene har vi sett en enorm kamp om naturressurser. Hva var noe av det første Trump var opptatt av i møtet med Ukraina? Jo, det var tilgang til deres naturressurser og å få til en mineralavtale med Ukraina. Han var veldig opptatt av ressursene. Vi vet ikke de bakenforliggende årsakene til at Trump har vært så interessert i Grønland, men det kan jo tenkes at det skyldes naturressursene på Grønland. Kampen om ressursene blir sterkere, ikke svakere. Da er vårt vern nettopp de internasjonale avtalene og folkeretten.

Jeg synes at de partiene som har et mer og mer relativistisk forhold til dette, bør tenke på om det er i vår nasjonale egeninteresse eller ikke. Jeg tror vi med stor tyngde kan si at det virkelig er i Norges egeninteresse å stå opp for folkeretten, og at det virkelig er i egeninteressen til norsk olje- og gassindustri, norsk fiskeriindustri og norsk mineralnæring, når vi begynner å utvikle den, at vi står opp for folkeretten.

Bakteppet for at jeg sier dette, er selvfølgelig situasjonen i Midtøsten nå. Det er et perspektiv jeg ønsker å løfte opp. Vi ser hvor mange mennesker som er på flukt i Midtøsten over år, og hvordan FNs leire har vært underfinansiert over år. Da vi fikk den store flyktningstrømmen til Europa for ca. 10 år siden, var én av grunnene at man ikke fikk mat. Så min og Senterpartiets oppfordring til Utenriksdepartementet er at man, når man skal se på bruken av norske bistandspenger, ser om vi kan gi flere midler, som kan gjøre at det blir verdige forhold i flyktningleirene i Jordan, Syria, Libanon og andre områder i Midtøsten, slik at, hvis det skulle bli store folkestrømmer nå, færrest mulig trenger å frykte kampen for det daglige brød og kan være i de leirene.

Vi vet at det også ville være i vår egeninteresse. Det er for det første etisk riktig, med tanke på å hjelpe folk som er i nød, og hvis vi ikke gjør det, blir det, for det andre, folkestrømmer til Europa, noe som kommer til å skape ny uro og nye spenninger. Man kan ha et etisk standpunkt i dette samtidig som det er i vår nasjonale egeninteresse å hjelpe til i situasjoner rundt omkring. Norge er ingen stormakt, så hva vi gjør militært, vil ikke bety noe, men vi har en humanitær kraft, og vi har en egeninteresse i å se på hvordan vi kan hjelpe i disse områdene for at færrest mulig skal måtte legge ut på flukt. Det er i vår nasjonale egeninteresse å stå opp for folkeretten, for vi har enorme naturressurser.

Bjørnar Moxnes (R) [10:46:35]: I sin berømte tale i Davos snakket Mark Carney om et brudd i verdensordenen, slutten på en bekvem illusjon og begynnelsen på en hard realitet, der geopolitikken og den dominerende makten ikke er underlagt noen grenser eller begrensninger. Han tok til orde for at de mellomstore maktene må handle sammen og bygge en ny orden på verdier som respekt for menneskerettigheter, solidaritet, suverenitet og statenes territorielle integritet. Han sa også at de mindre maktenes styrke begynner med ærlighet:

> «Vi visste at fortellingen om den regelbaserte internasjonale ordenen delvis var falsk – at de ster-

keste fritok seg selv når det passet seg, at handelsregler ble håndhevet asymmetrisk.

Og vi visste at internasjonal rett ble anvendt med varierende strenghet, avhengig av hvem den anklagede eller offeret var.»

Alle klappet, og alle hyllet. Og nå står vi her med en klart folkerettsstridig angrepskrig mot Iran, som har krevd sivile liv allerede, med massive angrep mot landets infrastruktur, der folkelige krefter utnyttes for å rettferdiggjøre utenlandskrig. Sjelden har vel vestlige lederes prinsippløse hykleri blitt mer overtydelig enn i kontrasten mellom det rettmessige forsvaret av folkeretten når det gjelder Ukraina og Grønland og Danmark, og, på den andre siden – som Listhaug synliggjør veldig tydelig her i salen – aksepten for Israel og USAs åpenbart ulovlige angrepskrig mot Iran.

Begrunnelsen for krigen mangler enhver logikk. Trump har lenge sagt at Iran ikke må få utvikle kjernevåpen. Etter angrepet i juni i fjor erklærte han at atominstallasjonene var destruert. Israel sa etter bombetoktene i juni i fjor at dette var en historisk seier som ville stå seg i generasjoner.

Så kom nye samtaler. Rett før helgen reiste Omans utenriksminister til Washington for å informere om et diplomatisk gjennombrudd. Han sa at en avtale var innen rekkevidde, at Iran hadde gått med på langt mer enn i tidligere runder: både full tilgang for atominspektører fra FN og åpning for å gi amerikanske inspektører det samme, noe som aldri tidligere har skjedd. Så, få timer senere, starter altså bombekrigen. Nå har vi en ny USA-ledet regimeskiftekrig.

Hva er erfaringene med det? Fra Vietnam til Afghanistan, fra Irak til Libya – stort sett fører amerikanske kriger for det første USA inn i en hengemyr som de sliter med å komme seg ut av, og for det andre – kanskje viktigst – fører amerikanske kriger til enorme tap for menneskene som får amerikanske bomber i hodet, ødeleggende ustabilitet og massiv framgang for terror, som vi så med Irak og Libya, med spredningen av Al Qaida i hele Nord-Afrika og ustabilitet over hele Sahel-beltet. De landene som rammes av de krigene som FrP og Listhaug alltid støtter, kastes inn i nedadgående, negative spiraler.

Denne krigen kan føre til statskollaps, borgerkrig og enorme flyktningstrømmer, som vi så etter krigene mot Irak og Libya – et tankekors for partier som ikke er så glad i flyktninger, men som av sitt fulle hjerte støtter enhver krig som Israel og USA måtte sette i gang, uansett om folkeretten trampes på.

Vi vet at presteregimet i Iran står bak massive, omfattende og enorme angrep på sin egen befolkning, på menneskerettigheter, på kvinners rettigheter og på minoriteters rettigheter, og ingen her i salen sørger over Khameneis død. Men spørsmålet er om vi får en tryggere verden når de militært sett mektigste kan ta seg retten til å overkjøre folkeretten, likvidere dem de ønsker å bli kvitt, og ikke minst tilegne seg ressursene de mener de har krav på.

Både Iran og Israel har i mange tiår representert mørke krefter basert på vold, undertrykking og fanatisk religion. Vi heier ikke på noen av dem, men vi bør slå ring rundt folkeretten, rundt det Mark Carney sa i Davos, og stå prinsipielt opp for folkeretten også når det er Vesten eller Vestens allierte som gjennomfører det. Det siste vi bør gjøre, er å lytte til Fremskrittspartiet.

Arild Hermstad (MDG) [10:51:55]: Russlands umenneskelige angrep på Ukraina, faren for en storkrig i Midtøsten og et stadig mer uforutsigbart USA får den liberale verdensordenen til å knake i sammenføyningene.

Norge står mer alene enn noen gang, sa utenriksministeren i sin gode redegjørelse. Det er en analyse som MDG deler. EU beveger seg i høy fart, og Norge er ikke med på ferden. Samtidig kan vi altså ikke lenger stole på USA som sikkerhetsgarantist.

Miljøpartiet De Grønne er tuftet på solidaritet mellom mennesker, mellom land og mellom generasjoner. Når mange tenker at løsningen på en mer uforutsigbar verden er at vi skal stå mer alene og tenke mer på oss selv, går MDG motsatt vei. De store problemene i vår tid løses ikke med alenegang, eller med utopiske teorier om allianser som ikke finnes – ikke i energipolitikken, ikke i forsvarspolitikken og ikke i klimapolitikken. For MDG er det en selvfølge at Norge skal være en del av NATO, og vi har alt å tjene på at alliansen består. Men samtidig ser vi, som utenriksministeren var inne på i sin redegjørelse, at alliansen vakler. Vi trenger flere sikkerhetspolitiske bein å stå på. Det åpenbare svaret er EU. Norge har alt å tjene på et fullverdig medlemskap. Det gjelder i helsepolitikken, i forsvarspolitikken, i energipolitikken, i klimapolitikken og i beredskapspolitikken.

Så er det noen som mener at EU er irrelevant i forsvarspolitikken. Det er jeg uenig i. At NATO-land som Storbritannia og Tyrkia står utenfor EU, er knapt relevant. Begge disse landene er betydelige militærmakter, og Norges forsvar alene er ikke fryktinngytende. Vi har en geografisk plassering med lang kystlinje og med grense mot Russland som gjør oss til et strategisk utrolig viktig land. Da trenger vi gode og nære venner, uten allianser er vi sjanseløse. I en verden som blir stadig farligere, er det helt uansvarlig å velge å stå mer alene enn før. Fullt medlemskap i EU er nødvendig for å sikre tryggheten vår i denne situasjonen. Vi trenger ekte EU-venner som forplikter hverandre, ikke et EØS-vennskap hvor vi sitter på gangen uten å delta i de politiske beslutningene.

Vi må også snakke om den sikkerhetspolitiske trusselen som kommer innenfra, for når ytre høyre tar makten i land som Ungarn og Slovakia, svekkes vår felles sikkerhet. Når land velger isolasjonisme framfor samarbeid, blir autoritære stormakter mektigere.

Det er kanskje dette som ligger til grunn når USAs sikkerhetspolitiske strategi eksplisitt legger opp til å støtte ytre høyrekrefter i Europa. Putin kan gni seg i hendene, for nå kommer altså USA til å prøve å gjøre det samme som han har prøvd på i årevis: å gjøre Europa og EU-fellesskapet svakere. Disse kreftene finnes også i Norge, hovedsakelig som mikropartier på ytre høyre og ytre venstre fløy. Men de politiske ideene finnes også på Stortinget. Partier som spiller på identitetsfrykt og kulturkrig, vet at de bidrar til den samme splittelsen som autoritære krefter i andre land lever av.

Når FrP advarer om at vi blir stadig færre etniske nordmenn, og samtidig legger til grunn den absurde definisjonen at bare personer med fire norske besteforeldre er norske, beveger de seg inn i et tankegods som lenge har vært forbundet med brunere politiske strømninger. Når KrF angriper transpersoner og prideflagget og vil svekke folks rett til å være den de er, importerer de amerikansk kulturkrig til Norge. Dette er farlige tendenser. MDG vil advare alle partier mot å la ytre høyre få dominere problemforståelsen i samfunnet vårt. I møte med retorikk som spiller på frykt, misnøye og kulturkrig, må vi minne oss selv om at vi blir bedre når vi har plass til alle. Skal vi bygge en solid mur mot dem som forsøker å splitte oss utenfra med destruktive og farlige ideer, må vi stå opp for de norske demokratiske verdiene.

Vi må styrke verdier som tillit, inkludering og solidaritet. Det gjør vi ikke med alenegang, men med mer samarbeid. Tiden for å sette i gang en bred EU-debatt er nå.

Jonas Andersen Sayed (KrF) [10:57:11]: Takk til utenriksministeren for redegjørelsen.

La meg være krystallklar: Folkeretten må ligge fast. En regelstyrt verdensorden er avgjørende, og selvsagt i Norges interesse. Det er både urimelig og uriktig når både statsministeren og utenriksministeren har vært ute og antydet at KrF mener noe annet. For en svikter ikke folkeretten bare fordi en ikke hyller regjeringens reaksjon like mye som det den iranske ambassadøren i Norge gjorde i Dagbladet i går kveld. Når regimets representant kaller regjeringens Palestina-linje for glimrende, bør det også mane til ettertanke. Det er vanskelig å få en tydeligere bekreftelse på at denne regjeringens Midtøsten-politikk har framstått ensidig Israel-kritisk, og hvorfor det bilaterale forholdet med Israel er på et historisk bunnpunkt. En svikter heller ikke folkeretten fordi en spør: Er det klokt av Norge å være det landet som sammen med Spania har vært de aller mest høylytte kritikerne av angrepet på terrorregimet i Teheran? Ville det virkelig vært et brudd på folkeretten om Norges reaksjoner lå noe nærmere viktige allierte som Tyskland, Canada, Frankrike eller Storbritannia?

Den sterkeste kritikken mot regjeringen kommer heller ikke først og fremst fra KrF. Den kommer fra iranere i Norge som etterlyser sterkere støtte og kjærlighet til det iranske folket. I 47 år har regimet undertrykt sitt eget folk med fullstendig straffrihet. I januar ble, ifølge rapporter, over 30 000 demonstranter drept på to døgn. Det er disse menneskene folkeretten også er til for å beskytte. I januar ba KrF om sterkere reaksjoner fra regjeringen på det som utfoldet seg. Vi mente bl.a. at Norge burde vurdere å kaste ut den iranske ambassadøren. Svaret fra regjeringen var at det var uaktuelt.

Dette regimet fengsler journalister, de har voldtatt og drept damer for å vise håret, de henger homofile, de forfølger religiøse minoriteter, og millioner av iranere lever i eksil. Samtidig har regimet eksportert terror i hele Midtøsten og jobbet videre med atomprogram og langtrekkende missiler. Når politi og etterretningstjeneste i europeiske land, inkludert Norge, gjør sine trusselvurderinger, blir alltid Iran omtalt som en trussel. Vi vet også at regimet har levert våpen til Russland som er brukt i Ukraina.

Ja, situasjonen i Midtøsten er uoversiktlig. Ja, vi deler ønsket om en diplomatisk løsning. Ja, vi er bekymret for videre eskalering. Men midt i alt dette må vi også anerkjenne det mange iranere nå kjenner på: et håp. Det er sterkt å se iranere i Bergen og i Berlin og i Irans egne gater som jubler og våger å håpe på frihet. KrFs solidaritet er ikke med mullaen i Teheran, den er med det iranske folket.

La meg avslutte med noen ord om Ukraina. Det er et paradoks at president Trump avviser diplomati med regimet i Teheran, men samtidig har nesten grenseløs tro på diplomati overfor Russland og Putin. For to uker siden var utenriks- og forsvarskomiteen i Kyiv. Ukrainerne legger bak seg en iskald vinter med daglige russiske angrep mot byer og energiinfrastruktur. Akkurat nå er krigen fastlåst, samtidig som Russland tar enorme tap. Ingen vi møtte i Kyiv, tror på en snarlig slutt på krigen, og ingen tror at Putin ønsker fred og har gått vekk fra målet om full politisk kontroll over Ukraina. Samtidig har ukrainerne konkrete planer for hvordan de skal presse Russland til reelle forhandlinger, og vår støtte gjennom Nansen-programmet er avgjørende for at disse planene kan gjennomføres. Den norske støtten til Ukraina handler likevel ikke bare om solidaritet med et land som har blitt brutalt angrepet av et naboland. Utfallet av krigen handler i økende grad om vår egen sikkerhet. Derfor bør vi utvide målsettingen for Nansen-programmet til også

å omfatte styrking av norsk og europeisk forsvarsevne og avskrekking mot Russland.

Alle ønsker fred i Ukraina, og ingen ønsker fred mer enn det ukrainske folket. Men kapitulasjon er ikke fred, og en fred diktert av Putin vil ikke vare. Utgangspunktet hans er at han ikke anerkjenner Ukrainas rett til å eksistere. KrFs standpunkt er helt klart: Vi står urokkelig med det ukrainske folket i deres kamp for fred, frihet og demokrati.

Abid Raja (V) [11:02:02]: På tirsdag sa utenriksministeren noe svært viktig:

> «Et sterkere Europa er den beste garantien – både for å ivareta vår egen sikkerhet og for å sikre fortsatt amerikansk engasjement i Europa.»

Videre påpekte utenriksministeren:

> «Vi ser også at EU tar et større ansvar for europeisk sikkerhet. Dette bidrar til styrket samarbeid i NATO og mellom europeiske allierte.»

Jeg er helt enig i dette. Vi står i en tid der den liberale verdensordenen, folkeretten og de demokratiske prinsippene som våre foreldre og besteforeldre bygde etter 1945, er under alvorlig press. Dette er ikke bare under angrep fra enkelte hjørner av verden, men fra alle kanter. Den verdensordenen som Norge har nytt godt av i så mange år, vil forvitre hvis vi ikke forsvarer den.

Ukrainerne står i dag i frontlinjen for å forsvare den europeiske sikkerheten. I over fire år har Ukraina stått imot Russlands aggresjon. De kjemper ikke bare for ukrainsk territorium, men for folkerettens mest fundamentale prinsipper. Ingen skal kunne forandre en stats grenser med makt – ingen – ikke Putin og ikke Trump.

Samtidig som ukrainerne kjemper for Europas frihet, har det utspilt seg dramatiske døgn i Midtøsten. Skoler bombes, nabolag legges i ruiner, familier lever i frykt, og millioner av sivile er rammet av en konflikt som truer med å bli en storkrig.

I 50 år har det iranske folk blitt kneblet av et prestestyre som har møtt folkets håp med brutal vold. Flere generasjoner har stått opp for frihet og menneskerettigheter. De har vist en motstandskraft som verden burde beundre og støtte. Og når rakettene krysser landegrenser og stormaktene blir involvert, stanser ikke krigens konsekvenser ved grensene mellom Europa og Midtøsten. De treffer energimarkedene våre og økonomien vår, rammer alliansen vår og sikkerheten vår. Den internasjonale rettsordenen settes ytterligere under press.

Folkerettens prinsipper gjelder ikke bare når det er beleilig. De bør gjelde også når det er politisk krevende. Nettopp derfor må vi snakke ærlig om det som nå skjer. I generasjoner har USA vært grunnmuren for Europas sikkerhet. USA har vært bærebjelken i NATO og garantisten for den liberale verdensordenen, som både Venstres og Arbeiderpartiets politikk er tuftet på. Det har vært og er i Norges interesse. Men vi må erkjenne at USA i dag er en langt mer uforutsigbar alliert enn tidligere. Støtten til multilaterale institusjoner er ikke like selvsagt. Respekten for internasjonale spilleregler utfordres nesten daglig. Når vår viktigste allierte blir mer uforutsigbar, bør vi knytte oss tettere til Europa. Det er nettopp derfor utenriksministerens egne ord er så viktige. Som han sa:

> «Slik verden nå ser ut, har ikke Norge råd til å stå alene. Vi må samarbeide med de landene som har sammenfallende interesser og mål som oss. Dette innebærer at vi må fordype båndene til EU, og at vi må styrke vårt samarbeid med våre viktigste europeiske allierte.»

Jeg kunne ikke vært mer enig, men det blir merkverdig når svaret fra regjeringen er å tviholde på en utdatert EØS-avtale, der det snart bare er Norge og Liechtenstein igjen. Det er ikke riktig at EØS-avtalen aldri har vært viktigere.

Enda mer merkverdig blir det når utenriksministeren senere i redegjørelsen slår fast at «gapet mellom medlemskap og EØS blir tydeligere». Det skyldes ikke først og fremst forholdet mellom EU og EØS-landene, men at EU utvider sitt samarbeid som en respons på at verden endrer seg. EU bygger opp felles forsvarsindustri, felles anskaffelser – en tettere sikkerhetspolitisk koordinering. EU utvikler mekanismer for raskere beslutninger i krise. EU styrker Europas evne til å stå på egne ben, nettopp for å sikre at det transatlantiske samarbeidet ikke blir ensidig og sårbart. EU beveger seg fordi verden suser forbi. Hva er regjeringens svar? Forbli på stedet hvil. Alt skal være som før, ingenting er endret for oss.

Alternativet til en uthulet EØS-avtale er EU-medlemskap. Det kan alle se, også utenriksministeren. Han sa det egentlig rett ut på tirsdag. Likevel stemte samtlige av Arbeiderpartiets stortingsrepresentanter samme dag ned å utrede norsk EU-medlemskap.

Dersom vi ikke nå, i den mest alvorlige geopolitiske og sikkerhetspolitiske situasjonen Europa har stått i siden annen verdenskrig, skal ha en ny debatt om Norges tilknytning til Europa, skjønner jeg ikke når utenriksministeren og Arbeiderpartiet mener tidspunktet er riktig. Jeg vil utfordre utenriksministeren til å klargjøre akkurat det. Jeg ber også om at han klargjør at konsekvensen av det han sa om å oppfylle vår del av EØS-avtalen, er at regjeringen ikke kommer til å legge ned noe veto mot EUs direktiv i denne stortingsperioden, og at regjeringen likevel vil implementere resten av ren energipakken i løpet av kort tid. Er det det som faktisk er konsekvensen av utenriksministerens redegjørelse? Var redegjørelsen noe mer enn ord uten innhold? Jeg tillater meg å tvile.

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:07:13]: Takk for veldig mange gode og viktige innlegg. Jeg vil først si at det er ganske bred enighet, tror jeg, om hovedtrekkene i utenrikspolitikken og – så vidt jeg kan skjønne, fra det jeg har hørt – også om hovedtrekkene i hva vi nå må gjøre litt annerledes. Derfor vil jeg takke for mange gode innlegg.

Jeg vil si at representanten Slagsvold Vedums innlegg om folkeretten er et veldig, veldig godt uttrykk for det jeg tror er ganske bredt fellesgods. Dette er ikke noe vi holder oss med for å være greie med andre, dette er grunnleggende egne interesser. Det ville vært ekstremt mye farligere, og Norge ville vært et svært mye fattigere land, om vi ikke hadde folkeretten, havretten og alle andre regler som skaper grunnlaget for den type velstand og fred i riket vi har. Det å stå opp for folkeretten når den brytes, opplever jeg at det er bred støtte for.

Siden det er viktigst å bruke tid på området der det kunne se ut som uenighet, vil jeg si litt mer om Iran. Jeg har først lyst til å merke meg at Sylvi Listhaug gjorde et poeng av at jeg kom til Iran langt ut i talen. Det var altså fordi jeg nettopp hadde lyst til å gjøre som også representanten Eriksen Søreide var inne på. Det er viktig å prioritere – og Ukraina er sak nummer én – å ta vare på sikkerheten i våre egne områder. NATO, EU og nordområdene kom først. Det var en bevisst prioritering, før jeg kom til Midtøsten, som jeg mener jeg behandlet grundig og gjennomtenkt.

I Listhaugs innlegg på 15 minutter tok det over 13 minutter før Ukraina ble nevnt, og det fikk vel kanskje 32 sekunders omtale. Hvis man først skal bruke den måten å regne på, som jeg mener er litt lite dyp, vil jeg si at man da også kan analysere hva Listhaug synes var viktigst å snakke om. Det var mest viktig å kritisere norsk diplomati, ikke å snakke om verden der ute.

Når det gjelder Iran, vil jeg si at det ikke er noen tvil om at prestestyret og regimet i Iran er et ekstremt brutalt, undertrykkende regime. Det har det vært i mange tiår. Dette har vi fordømt om og om igjen, og vi hadde tydelig fordømmelse av de ekstreme overgrepene vi så i januar, mot studenter og andre som gikk ut i gatene. Jeg sa i mitt innlegg at jeg både forstår at mange iranere ser håp, og at jeg også ønsker en annen framtid for Iran. Det skal det ikke være noen tvil om.

Det er altså ikke slik at det at et regime bryter menneskerettighetene, endrer på det grunnleggende i folkeretten, som er regler, ikke minst regler mellom stater. Hvis vi mener alvor med kritikken av Russland i Ukraina og forsvaret for Kongeriket Danmark og Grønland, må vi være konsistente. Det er altså ikke rom i folkeretten for regimeendringskrig. Dette oppfyller ikke kriteriene for forebyggende eller forkjøpsangrep, og det har heller ikke hjemmel i FNs sikkerhetsråd, så det er sikker folkerett å si at dette angrepet ikke var i tråd med folkeretten.

Det er det faktisk veldig mange land som er enig med oss i. Det er en misforståelse, tror jeg, at flere europeiske land angivelig har støttet dette folkerettslig. Jeg har ikke funnet ett. Tvert imot har land som Frankrike, Storbritannia og Canada vært ganske tydelige på at angrepet ikke har hjemmel i folkeretten, og de har blitt tydeligere med tid. Jeg hadde sans for Moxnes' hyllest av Carney. Jeg var og hørte på den talen, og han sa veldig bra at vi må si fra når folkeretten brytes. Likevel vil jeg, med stor kjærlighet til Canada, si at det tok noen dager før de ble så tydelige som man kanskje skulle forvente, mens vi var tydelige fra dag én. Jeg er glad de nå er enige med oss når det gjelder det folkerettslige grunnlaget for det angrepet.

Så ble vi kritisert for kontakt med Iran. Det er riktig at vi har diplomatiske relasjoner til Iran, selv om vi er dypt uenige med det de driver med, akkurat som vi har ambassadør i Moskva og en russisk ambassadør i Norge. Det er ikke slik at vi driver og bruker utkasting av ambassadører som virkemiddel. Den kontakten er ene og alene innrettet mot å forsøke å bidra til f.eks. forhandlede løsninger.

Den siste statsråden som var i Iran, var Per Sandberg. Han var så vidt jeg vet, medlem av en regjering Sylvi kjenner godt. Før det var det Børge Brende. Det er ikke en kritikk, jeg bare nevner at det er de to siste statsrådene som har vært på besøk. Kjell-Børge Freiberg var i Iran – ikke for å snakke om fred og menneskerettigheter, men for å snakke om de omfattende mulighetene for energisamarbeid. Han var vel også den gang medlem av Fremskrittspartiet. Det er ikke slik at vi har begynt å ha kontakt med Iran, dette har man gjort over tid, men vi er veldig tydelige på hva vi bruker den kontakten til.

Så var det mange andre spørsmål, som jeg kommer tilbake til når jeg har mer tid.

Presidenten [11:12:07]: Det blir replikkordskifte.

Representanten sa «Sylvi» – det er representanten Listhaug.

Himanshu Gulati (FrP) [11:12:25]: I går kunne vi lese at det iranske regimets representant, deres ambassadør til Norge, hyllet regjeringen og statsminister Støre – en klam omfavnelse, vil kanskje noen si. Iransk UD har også sagt at utenriksministeren tidligere har takket Iran for deres bidrag til fredstiltak i regionen. Jeg ønsker derfor å spørre utenriksministeren om hvilke fredstiltak Iran, som kanskje er verdens største statssponsor av terror og terrororganisasjoner som Hizbollah, houthiene og andre, fortjener ros for.

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:13:02]: Absolutt ingen. Jeg har heller ikke hyllet Iran for noen fredsinnsats, men vi har bl.a. forsøkt å bidra til at det igjen skulle kunne være samtaler om å begrense deres atomvåpen, for øvrig i nært samarbeid med USA, som også ønsket en slik kontakt, og som fram til helt nylig hadde kontakt med Iran om akkurat de temaene. For øvrig har vi vært tydelige, også når vi snakker med Iran, om alt vi ikke liker. Jeg skjønner at man har hengt seg opp i en beskrivelse fra iransk UD av hva de mener vi har snakket om. Det får stå for deres regning. Jeg har ikke drevet noen hyllest av noen fredsinnsats, for jeg vet ikke akkurat hva jeg skulle hyllet.

Himanshu Gulati (FrP) [11:13:40]: Det er også andre sanksjonerte regimer som driver med støtte av aktiviteter vi absolutt ikke er glad for, og som er brudd på internasjonale regler – Putins Russland og også andre regimer jeg kunne nevne. Mener utenriksministeren det også ville være naturlig for Norge å ha kontakt med slike land, siden det er så viktig å ha kontakt med Iran?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:14:07]: Nøyaktig som jeg sa for et par minutter siden, nettopp som et eksempel: Vi har ambassadør i Moskva, og Russland har ambassadør i Norge. Vi har diplomatiske relasjoner. Vi har ikke politisk kontakt med Russland. Tvert imot har vi nå brukt historisk mye penger på å støtte Ukraina med våpen som er til for å bekjempe Russland, med en omfattende innsats for å styrke Ukraina på alle måter. Vi har en meget begrenset omgang med Russland som naboland, men vi har diplomatiske relasjoner. Det brukte jeg som et eksempel på at det faktisk noen ganger er de man er mest uenig med, man trenger å snakke med. Hvis man bare skulle snakke med dem man i utgangspunktet var enig med, kunne jeg begynt å ringe Sverige hver dag og spørre: «Hur mår ni?» Men det hadde ikke blitt spesielt mye effekt av det. Det er faktisk viktig å stå opp for at det skal finnes diplomati, også med land som vi er uenig med.

Ine Eriksen Søreide (H) [11:15:17]: I spørretimen i går utfordret jeg statsministeren på noe han sa i 2019, da Fellesforbundet fikk gjennomslag for å utrede EØS-avtalen. Han sa: Mitt utgangspunkt er at ingen blir mindre klok av kunnskap, så det å avvise kunnskap i utgangspunktet, det har jeg liten sans for.

Likevel stemte altså Arbeiderpartiet i forrige uke nei til et forslag fra Høyre, Venstre og MDG om å utrede norsk EU-medlemskap. Statsministeren sa i går at han har den kunnskapen. Da er det store spørsmålet: Hvorfor ønsker ikke regjeringa å bidra til oppdatert kunnskap for flere enn statsministeren om hva et EU-medlemskap vil innebære for Norge?

Lise Selnes hadde her overtatt presidentplassen.

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:16:00]: Jeg er også svært opptatt av kunnskap. Jeg synes det er veldig godt sagt av statsministeren. Det forsøker vi å bidra med hele veien. Jeg hadde nettopp en redegjørelse hvor jeg sa ganske mye, og etter mitt syn snakket ganske ærlig, om utviklingen i vårt forhold til Europa. At EØS-avtalen er viktigere enn noensinne, men at gapet blir større, er en del av den kunnskapen. Vi prøver også å dele forslag til hvordan vi kan løse det. Det har vært i alle mine europapolitiske redegjørelser, i den løpende samtalen vi har med Stortinget i Europautvalget, og for øvrig i mange andre måter å kommunisere på.

Det at mitt parti ikke stemte for et forslag om å utrede EU-medlemskap, er fordi det åpenbart er et initiativ for å si at vi nå ønsker å legge grunnlaget for en ny EU-debatt. Det mener jeg bør vokse fram hvis vi skulle komme dit en gang, og det har vi ingen planer om nå. Det er et dypt politisk spørsmål som ikke løses ved at man bare setter ned en kommisjon for å utrede om det er lurt. Det vet vi fra tidligere runder også. Jeg tror det er lurt å tenke på det som et grunnleggende politisk spørsmål i Norge som partiene må forholde seg til som vi driver politikk.

Ine Eriksen Søreide (H) [11:17:09]: Det er åpenbart et grunnleggende politisk spørsmål, men man må jo på et eller annet tidspunkt sette befolkningen i stand til å ta den diskusjonen, 32 år etter sist vi gjorde det. Da er, som utenriksministeren selv har sagt, en fordomsfri debatt kanskje et godt sted å starte, og med et kunnskapsgrunnlag.

Utenriksministeren betonet i redegjørelsen at nå må vi gjøre tydelige prioriteringer. Det er jeg helt enig i. Utfordringen er imidlertid at utenriksministeren ikke sa noe om hva som skulle prioriteres opp, på hvilken måte det skulle prioriteres, eller – kanskje enda viktigere i denne sammenheng – hva som skal prioriteres ned. Mitt spørsmål er om regjeringas utenrikspolitiske ambisjoner har endret seg i takt med situasjonen rundt oss og endringene i den, og ikke minst hvilke ambisjoner som i så fall er prioritert ned når Norges kjerneinteresser så tydelig blir utfordret?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:18:02]: Denne redegjørelsen hadde jeg jobbet med ganske lenge, og så kom det en ny krig helgen før den skulle framføres. Da kunne man jo tenkt seg at vi begynte der. Jeg gjorde ganske raskt valget at jeg ville strukturere redegjørelsen kronologisk etter hva som er viktigst for oss, og derfor – etter noen innledende ord om en verdensorden som endrer seg grunnleggende – begynte jeg med Ukraina, gikk videre til NATO og EU, vårt forhold til begge, til nordområdene og til alt samarbeidet vi ser

rundt oss i det nordisk-baltiske området. I går var jeg på møte i Østersjørådet, som nå er ti svært nærstående europeiske lands utenriksministere pluss Kaja Kallas fra EU, nettopp for å si at dette er de aller viktigste tingene vi driver med, de er vår hovedprioritet.

Vi må også ha bånd til verden der ute, for den internasjonale ordenen vi prøver å redde og forbedre, krever at vi er partnere også med land langt borte fra egne grenser. Men prioriteten er det som skjer her i nærheten av oss.

Kirsti Bergstø (SV) [11:19:15]: Jeg vil berømme utenriksministeren for å være så konsekvent i synet på folkeretten, så tydelig på at det er noe vi må stå opp for – i Norges interesse og for en verden med forutsigbarhet – og også for å være så tydelig på at krigen som nå utspiller seg, som vi verken vet omfanget eller utfallet av, er noe Norge ikke skal delta i.

I dag er det norske soldater i regionen, under amerikansk ledelse. SV frykter at amerikanskledede styrker skal være mål i en svært urolig situasjon, der vi ser stadig nye angrep. Derfor vil jeg utfordre utenriksministeren og regjeringen på å hente de norske soldatene hjem.

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:20:14]: Takk for gode ord. Jeg er glad for at det er et stort flertall i salen som mener at konsistent forsvar av folkeretten fortsatt er lurt, så det noterer jeg meg.

Når det gjelder ansvar for norske soldater, ligger det under forsvarsministerens ansvar, og han har uttalt seg om dette. Jeg vil både gjengi og støtte det han sier offentlig, som er at disse soldatene er i Jordan og i Irak av helt andre grunner enn denne nye krigen, bl.a. i kampen mot IS. Det er et viktig oppdrag, og vi har ikke tenkt å avslutte det oppdraget. Man vil til enhver tid se hen til sikkerheten til styrkene, men dette var gode formål før, og det er det fortsatt, og de kommer til å være der så lenge det er forsvarlig. For øvrig er det forsvarsministeren som har det endelige ordet i de spørsmålene.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [11:21:12]: Jeg vil stille et spørsmål om noe som utenriksministeren ikke var innom i sin redegjørelse. Den norske holdningen har vært at norsk kontinentalsokkel ikke har vært omfattet av EØS-avtalen. Det har også vært norsk holdning at norsk olje- og gassindustri dermed heller ikke har vært omfattet av EØS-avtalen.

Så kom det en rådgivende uttalelse fra EFTA-domstolen i midten av februar. Deres råd er at framover skal også norsk olje- og gasspolitikk og hvordan vi styrer norsk kontinentalsokkel styres og omfattes av EØS-avtalen. Det kan ha ganske stor innvirkning på norsk politikk, f.eks. elektrifisering, som er veldig omstridt. Skal regelverket som gjelder elektrifisering plutselig begynne å bli overstyrt av EU-regler? Det kan gjelde skattepakker der vi ønsker å stimulere norsk sokkel, og de kan da si at det kan være konkurransevridende. Mitt spørsmål til utenriksministeren er: Hva er den norske regjeringens holdning etter uttalelsen?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:22:10]: Det er det ganske enkelt å svare på, for dette er en pågående rettsprosess i norsk Høyesterett. Høyesterett har bedt EFTA-domstolen om en rådgivende uttalelse som de skal ta med seg i behandlingen av en sak som går i norsk Høyesterett mellom to norske parter. Den dreier seg om arbeidsmiljø, men hvor konsekvensene kan være nettopp det som representanten Slagsvold Vedum er inne på. Fordi den går i rettsvesenet, tror jeg det er veldig klokt, med hensyn til maktens tredeling, at vi avventer å kommentere det noe ytterligere inntil Høyesterett har landet sin konklusjon.

Arild Hermstad (MDG) [11:23:00]: Utenriksministeren nevnte i sin utenrikspolitiske redegjørelse at den virkelig store krisen for åtte milliarder mennesker på jordkloden er klima- og naturkrisen, og jeg kunne ikke vært mer enig. Samtidig vet vi at den norske klimainnsatsen er preget av at vi driver med kvotekjøp istedenfor hjemlige tiltak, vi svekker klimaambisjonene, og vi har fremdeles en ambisjon om å lete maksimalt etter mer olje og gass, selv om markedet for vår fossile energi blir mindre og mindre. Ettersom EU skal kutte sine utslipp, vil bl.a. gassetterspørselen falle med så mye som 70 pst. fram til 2040.

Mitt spørsmål til utenriksministeren er rett og slett: Når tenker utenriksministeren at Norge skal ta klimasaken på alvor og stoppe med olje- og gassleting på norsk sokkel, og i stedet satse for fullt på en fornybar omstilling sammen med EU?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:24:04]: La meg først si at jeg er glad for at representanten Hermstad er enig i at dette er verdens viktigste sak. Det er viktig å si det av og til, for man blir veldig opptatt av dagsaktuelle kriger og konflikter, naturlig nok, men de kan i prinsippet forebygges, mens klima- og naturkrisen krever endret politikk. Der er vi helt enige. Derfor er jeg veldig fornøyd med at tidligere klima- og miljøminister Barth Eide innførte Grønn bok, som gjør at vi nå har en helt annen måte å regne utslipp på inn i statsbudsjettet, særlig for ikke-kvotepliktig sektor.

Det er ikke riktig at vi først og fremst driver med kvotekjøp. Først og fremst driver vi med omstilling i Norge, og vi deltar ikke minst i det felleseuropeiske kvotemarkedet. Vi ser en geopolitikk som gjør at veldig mange av våre aller nærmeste veldig gjerne vil kjøpe olje og gass fra Norge selv om de omstiller seg til grønn energi. De kommer til å trenge olje og gass, særlig gass, en god

stund til. De vil ikke ha den fra Russland, av åpenbare årsaker, og det blir stadig mer krevende å forvente at den skal komme gjennom Hormuzstredet. Da er den nære naboen Norge en god leverandør, og det må man også ta inn over seg.

Abid Raja (V) [11:25:19]: På tirsdag sa utenriksministeren:

> «Når vi ønsker noe mer i vårt samarbeid med EU, må vi huske på at det sitter noen på den andre siden av bordet. For at vi skal få noe mer, forventer EU at vi oppfyller vår del av avtalen.»

Hva betyr det egentlig? Betyr det at regjeringen vil gjennomføre resten av ren energi-pakken? Det er det vel ingen signaler om? Betyr det at regjeringen vil utelukke bruk av reservasjonsretten i EØS-avtalen? Det er det vel heller ikke noen signaler om? Hva betyr det konkret? Er det noe mer enn ord?

Mine spørsmål til utenriksministeren er følgende: Hva betyr det konkret at vi må oppfylle vår del av avtalen for å få noe mer? Betyr det at ren energi-pakken likevel gjennomføres i sin helhet, og at regjeringen varsler at det er uaktuelt med veto mot noen av EUs rettsakter i denne perioden?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:26:11]: Det er klare og gode spørsmål som kan ha klare og gode svar. Det betyr at vi må kraftig redusere etterslepet, særlig det eldre etterslepet og det som er på det viktigste feltet. Derfor er jeg stolt av at vi i EØS-komiteen i desember hadde en rekord i kutt i etterslepet, med over 150. Det ble litt færre, fordi Stortinget siste dag kom med et litt overraskende utspill om løk, men det har vi takket være godt samarbeid med enkelte partier klart å få orden på, så vi også får implementert de reglene, heldigvis.

Vi har ingen planer om noe bruk av veto eller reservasjonsrett i energisakene, men vi har mange ganger vært ærlig på at vi har en pågående diskusjon om felt som er krevende for oss, og hvor det er viktig å si at det vi er opptatt av i samarbeidet med EU her, er sammenfallende med det en del andre nordiske land er. Det er ikke snakk om noen vetorett, men det tar litt tid. Nettopp derfor prøver vi å rydde unna så mye annet som mulig, for vi har en forpliktelse om å ha minst mulig etterslep i EØS-samarbeidet vårt.

Sylvi Listhaug (FrP) [11:27:26]: Folkeretten er viktig, men setter man folkeretten til et terrorregime foran menneskerettighetene til et undertrykt folk, begynner man å få utfordringer. Det er et faktum at den norske regjering har hatt en annen holdning til dette enn det vi ser i resten av Europa.

En var inne på dette med Russland. Med dem er det ikke politisk kontakt, og det støtter Fremskrittspartiet helhetlig opp om. Når det gjelder Iran, har man altså hatt politisk kontakt – med et regime som undertrykker eget folk, som har et uttalt mål om å utslette staten Israel, som har spredd terror, død og fordervelse i regionen der nede, i Midtøsten, men også andre steder i verden. Ser utenriksministeren at dette kan se ut som en dobbel standard, at man tar avstand fra og ikke har kontakt med Russland, mens man har hatt nær kontakt med det iranske regimet, som er helt grusomt?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:28:28]: Det er ingen tvil om at det er mange dilemmaer knyttet til håndteringen av Iran. Det regner jeg med at man også tenkte på i Fremskrittspartiet da man var der nede og snakket om at man kanskje kunne få et utvidet energisamarbeid, da Kjell-Børge Freiberg var der på vegne av Energidepartementet. De var også da et undertrykkende regime. Vi har nå i hvert fall vært opptatt av å avgrense oss bare til de temaene som vi mener kan gjøre verden litt bedre, f.eks. at det kan være dialog om atomprogrammet, for det kan ikke være noen tvil om dette: Det er uakseptabelt at Iran skulle få lov til å ha et atomvåpenprogram. Det er veldig mye annet som også er dypt uakseptabelt, som Irans både eksterne og interne oppførsel.

Folkeretten har svar på det store spørsmålet. Det er ikke slik at menneskerettighetsbrudd gir et selvstendig grunnlag for militær intervensjon, i tråd med reglene for forholdet mellom stater. Det er ikke omstridt. Det er helt klart at det er sånn. Det er testet mange ganger, og det er grunnleggende folkerett. Det er viktig for oss at vi står på det prinsippet, og man bruker andre midler for å fremme menneskerettigheter i andre land.

Sylvi Listhaug (FrP) [11:29:34]: Forskjellen da og nå er at da hadde man en atomavtale, og da slapp man opp på sanksjonene. Etter 2022 og de massive demonstrasjonene som var, drapene som var, opptøyene som var, endret mange land kursen. Norge gjorde ikke det. Norge fortsatte å ha bred kontakt med dette regimet. Det er bemerkelsesverdig hvis ikke utenriksministeren synes det er bekymringsfullt å få grenseløst skryt fra et av de verste terrorregimene verden har sett, både for statsministeren personlig, og for Norge som land.

Vi har også sett det i andre sammenhenger. Taliban har skrytt av at de har vært i Norge og vært i samtaler. Så gikk det stikk motsatt av sånn man lovte den gangen. Ser ikke utenriksministeren at Norges håndtering i sånne saker kan bidra til å legitimere disse regimene, enten det er Taliban eller det er iranske myndigheter?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:30:44]: Jeg kan igjen si at det f.eks. ikke har vært noe statsrådbesøk til Iran siden Per Sandberg var der, og før det Børge Brende, som ikke er fra FrP, men som var i samme regjering. Igjen: Jeg sier ikke at det var valgt, jeg bare sier at vi ikke har hatt den typen kontakt, heller ingen kontakt om f.eks. næringslivsutvikling, noe som skjedde i regjeringen som Sylvi Listhaug satt i. Det er ikke slik at vi begynte å ha kontakt med Iran. Det har Norge hatt gjennomgående.

Jeg mener at det er viktig å si tydelig ifra også til land som vi tar sterk avstand fra politikken til. I noen sammenhenger har det vist seg viktig. Noe jeg faktisk vil berømme den amerikanske administrasjonen for – vi er kritiske på mange punkter – er at de også har lagt seg på en linje om at man må snakke med dem som faktisk bestemmer noe. Derfor var det utvidet kontakt med en rekke land som tidligere amerikanske regjeringer ikke har hatt. Det er veldig på samme linje med det Norge mange ganger har ment, altså at man også må snakke med dem man er dypest uenig med.

Presidenten [11:31:42]: Replikkordskiftet er omme.

Trine Lise Sundnes (A) [11:32:06]: Utenriksministerens redegjørelse tegner et bilde av en verden der kriser og konflikter kommer tettere, varer lenger og rammer hardere – også oss. For Arbeiderpartiet er svaret på denne utryggheten mer samarbeid og mer folkerett.

Europa er i ferd med å bygge en ny sikkerhetspolitisk arkitektur, og EU er blitt motoren i dette arbeidet. De er nå den største sivile og militære støttespilleren til Ukraina samlet sett gjennom bl.a. EUs fredsfasilitet, opplæring av titusener av ukrainske soldater og langsiktige støttepakker på mange hundre milliarder kroner. Dette er ikke bare utenrikspolitikk, det er kjernen i europeisk sikkerhetspolitikk. For et land som Norge betyr det at vår sikkerhet i økende grad formes både i NATO-rådet i Brussel og i EUs rådssaler, uavhengig av om vi sitter ved bordet eller ikke.

Når EU nå bygger opp egen forsvarsindustri, felles ammunisjonsinnkjøp og bedre militær mobilitet i Europa, påvirker det hvordan vi skal forsvare Nord-Norge, sikre atlanterhavslinjene og beskytte norsk sokkel.

Jeg er glad for at utenriksministeren så tydelig sier at nå må vi investere mer i forholdet til EU, og han knytter dette direkte til norske sikkerhetsinteresser. Da må vi også rydde unna hindringene, slik han selv peker på, etterleve EØS-avtalen, være tidlig inne i prosessene og ikke la innenrikspolitiske omkamper svekke vår troverdighet i Brussel.

Norges sikkerhet, velferd og arbeidsplasser er uløselig knyttet til det europeiske samarbeidet. Når EU nå fornyer sine strategiske programmer, fra Green Deal og industripolitikk til digital omstilling og forsvars- og sikkerhetssamarbeid, er det viktig for Norge direkte. Med EØS får vi tilgang til forskningsmidler, klima- og energiprogrammer og infrastrukturprosjekter, som vi aldri kunne finansiert alene. Det handler om norske arbeidsplasser i eksportindustrien, verdikjeder for grønn omstilling og kompetanse for våre forsknings- og utdanningsmiljøer.

Samtidig ser vi at EU strammer inn sin industripolitikk og innfører mer offensive «Buy European»-mekanismer for offentlig anskaffelser og strategiske verdikjeder. For Norge er det avgjørende at norske bedrifter fortsatt kan konkurrere på like vilkår i det europeiske markedet, og at vi bruker EØS og våre avtaler aktivt for å sikre markedsadgang, forutsigbarhet og jobber i hele landet.

Når Norges befolkning har valgt alenegang framfor å delta i det europeiske demokratiet, er det viktig at vi etterlever forpliktelsene våre og er en tydelig og konstruktiv partner når Europa tar større ansvar for sikkerhet, energi og industriell utvikling.

Midtøsten er igjen en region der flere konflikter flyter inn i hverandre og truer både regional og global stabilitet. I Gaza ser vi en humanitær katastrofe som er helt uakseptabel, med enorme sivile tap og ødeleggelser. Med USA og Israels angrep på Iran ser vi nå en rekke motangrep som involverer en lang rekke land og væpnede grupper. Det iranske regimet er et terrorregime – ingen tvil – som undertrykker egen befolkning, støtter væpnede grupper i regionen og bidrar til å destabilisere naboland. Mange i Iran har svært gode grunner til å juble over at et regime som har fengslet, torturert og drept sine egne, nå opplever sterkt press.

Samtidig er det svært vanskelig å se hva en ansvarlig exitstrategi for USA og andre allierte egentlig kan være. Hvis det ikke lykkes å etablere en overgangsregjering og en politisk prosess som gir iranere reell innflytelse, risikerer vi at befolkningen i Iran ender opp med et prestestyre 2.0, et nytt autoritært regime som viderefører undertrykkelse og regional destabilisering. Det må vi ta inn over oss når vi diskuterer sanksjoner, militærmakt og regimeskifte. Målet kan ikke bare være regimeendring, men også en vei mot mer rettsstat, mer frihet og mer stabilitet for folk i Iran og i regionen. For Norge betyr dette at vi må være tydelige på folkeretten, men også på risikoen ved maktvakuum og på behovet for politiske løsninger, ikke bare militære.

I en verden som blir farligere, er svaret ikke å trekke seg tilbake som en kan få inntrykk av er Fremskrittspartiets linje. Mer engasjement i politikken og i partnerskapene former vår felles framtid.

Himanshu Gulati (FrP) [11:37:30]: Jeg vil begynne med å svare ut Rødt og representanten Moxnes sitt an-

grep på Fremskrittspartiet. At Moxnes på autopilot kritiserer USA og Israel, er nok ikke noe nytt for noen av oss. Vi i Fremskrittspartiet står på det iranske folkets side i kampen for frihet – kampen for frihet fra et autoritært islamistisk prestestyre som har vært verdens største statssponsor av terrororganisasjoner og proxystater, enten det er Hizbollah i Libanon, Hamas, sjiamilitser i Irak og Syria, som for øvrig har angrepet også norske styrker på baser i disse landene, eller houthiene i Jemen, som har angrepet også norske skip i Adenbukta, i tillegg til jødiske mål i Europa og andre steder i verden.

Dette er «legacy»-en til det iranske prestestyret, det å være verdens største statssponsor av terrororganisasjoner. I tillegg har de skutt og drept tusenvis av egne borgere, som bare nå i januar og de siste ukene har protestert fredelig for demokrati og frihet i eget land. Jeg tror verden er et tryggere sted ved at dette autoritære styret er noen gode steg unna atombomber, som de har hatt ambisjoner om å utvikle over flere år.

Jeg registrerer at Rødt denne uken var med på å arrangere en markering i Trondheim, hvor flere sørget over at mesterhjernen bak dette styret i Iran, altså ayatolla Khamenei, er gått bort, det samme regimet som har vært med på å drepe tusenvis av egne borgere den siste tiden. Fremskrittspartiet er iallfall trygge på hvor vi står i det som nå skjer i Iran. Det er på det iranske folkets side, og så får heller Rødt svare på hvor de står i det som nå skjer.

Tilbake til det jeg egentlig hadde tenkt å snakke om: Vi ser en verden rundt oss i endring. Uforutsigbarhet og raske endringer har blitt den nye normalen. Vi trenger derfor en utenrikspolitikk og en utenrikstjeneste som evner å snu seg rundt og tilpasse seg, men som også hele tiden har grunnleggende norske interesser i førersetet. Det komplekse utenrikspolitiske bildet vi ser, stiller krav til oss, krav til å endre oss, men foreløpig har ikke i Norge fullstendig evnet å ta inn over seg noen av de testene som vi er blitt stilt overfor.

Et eksempel er Russlands krig mot Ukraina. Det har vært en vekker for hele Europa, som over lang tid har tatt ut en såkalt fredsdividend, bygd ned forsvarene og latt være å gjøre nødvendige investeringer. Men istedenfor å ta inn over oss den nye, skjerpede sikkerhetspolitiske situasjonen og gjøre de endringene som trengs, f.eks. å forenkle både byråkratiske prosesser, tempo på tillatelser og bortrydding av unødvendige offentlige innsigelser, ser vi fortsatt at slike byråkratiske forsinkelser preger nødvendige prosesser, i både forsvar og forsvarsindustrien. Det er ikke godt nok.

Jeg vil også framheve en annen mer eller mindre varslet katastrofe: beredskapstankegangen overfor kjente etterretningsaktører. Våre sikkerhetsetater har nå i mange år på rad varslet oss ved navn om hvilke land som driver aktiv etterretning mot oss, og det er spesielt tre land som går igjen: Kina, Russland og Iran. Til tross for dette var Russland et satsingsland på forskningssamarbeid helt til de angrep Ukraina, men Kina er fortsatt et satsingssamarbeidsland på forskning, til tross for at vi vet at de driver med aktiv etterretning mot oss. Vi ser også innkjøp fra statlige selskaper i bl.a. Kina til sensitive forsvarsforskningsprosjekter i Nord-Norge. Vi er nødt til å legge bort naiviteten når det gjelder beredskapstankegangen overfor kjente etterretningsaktører mot Norge. Dette er rett og slett ikke godt nok.

En annen debatt som nå tvinger seg fram, er hva som er utenrikstjenestens viktigste oppgave. Nå som Epstein-avsløringene har ført til en sårt trengt gjennomgang og forhåpentligvis et oppgjør med mangeårig norsk bistandspolitikk, er også tiden inne for å diskutere hva som faktisk skal være hovedoppgaven til utenrikstjenesten, hva som best ivaretar norske interesser. For FrP er det ingen tvil om at det å hjelpe alminnelige norske borgere i utlandet som trenger hjelp, bør være en prioritert oppgave for norske myndigheter.

Vi var i går tydelige på at vi bør gjøre mer for å hjelpe og tilrettelegge for at norske turister som sitter fast i Midtøsten, kan komme seg hjem. Dette gjør andre land, og dette gjør også norske bedrifter. Vi kan i dag lese om at både Kongsberg, Equinor og flere andre har fløyet hjem trolig over 100 norske ansatte som de har i regionen, mens statsministeren her i Stortinget i går svarte at det ikke var mulig å hente hjem folk på grunn av stengte luftrom. Det er åpenbart mulig å hente hjem folk hvis det er vilje, bl.a. gjennom buss til naboland og fly videre, og vi oppfordrer regjeringen til å gjøre det de kan for å legge til rette for at norske turister som sitter fast, og andre fortvilte nordmenn som vil hjem, får muligheten til å reise hjem. Det er åpenbart mulig å få til dette dersom viljen er til stede.

Utenriksministeren var også innom viktigheten av Norges handelsforbindelser med EU og Europa i sin redegjørelse. EØS-avtalen er vår viktigste handelsavtale. Den er avgjørende for norsk næringsliv, og selv om det også er viktig å sørge for at norske bedrifter får tilgang til andre store markeder, slik som handelsavtalen med India er et godt eksempel på, er det viktig at vi som politiske ledere i Norge gjør det vi kan for å opprettholde norske bedrifters avgjørende tilgang til det europeiske markedet.

Men partnerskapet med Europa går begge veier. Norge er kanskje et lite land, men vi er store når det gjelder energi, og vi er en viktig, stabil, forutsigbar og likesinnet partner for Europa. 95 pst. av vår gass går til Europa. Russlands krig mot Ukraina har gjort Norge til EUs kanskje viktigste energileverandør. Betydningen av det-

te har blitt enda tydeligere nå, når vi ser hvordan situasjonen i Midtøsten påvirker annen tilgang på energi og forsyninger. Energi er derfor ikke bare energipolitikk, det er også sikkerhetspolitikk. Det er også i aller høyeste grad utenrikspolitikk, og det er viktig at Norge bruker sin posisjon som en stabil, viktig og forutsigbar leverandør for Europa for å få gjennomslag for våre interesser.

Energi bringer meg over på et annet tema, som utenriksministeren også var innom i sin redegjørelse, nemlig AI, kunstig intelligens. Det vi ser i verden i dag innenfor AI, er ikke bare et kappløp, men en krig, stort sett mellom USA og Kina, hvor det er viktig at vi som et lite land også holder oss relevante. Hvis vi lykkes med dette, vil dette også gi oss en høyere utenrikspolitisk betydning i tiden framover. Norge har imidlertid ikke en særlig imponerende stilling, foreløpig, i dette arbeidet. Vi har mange naturgitte forutsetninger – vi er et kjølig land, vi har mye vannkraft – men vi er nødt til å utvikle flere energikilder. Vi må sikre mer tilgang, enten det er gjennom økt utbygging av vannkraft, eller det er satsing på nukleære løsninger, hvis vi skal være relevante i dette AI-kappløpet som vi ser i verden.

Det gjelder ikke bare tilgangen på kraft, men også på kritiske mineraler. Der Kina i dag nesten har dominans på tilgangen på mange slike mineraler, har vi mange forekomster, men da må vi vise vilje, og vi må vise handlekraft. Norsk olje og gass hadde ikke vært til noen nytte, verken for verden, Europa eller våre egne innbyggere, om det fortsatt hadde ligget under bakken. Det samme gjelder mineralforekomster. Beslutningene som vi tar nå, vil gi svar på om vi klarer å spille en viktig rolle på det feltet framover, både for egen økonomi og for å sørge for at verden ikke er avhengig av noen få land, som Kina, for tilgangen på disse kritiske mineralene.

Mitt siste poeng på dette feltet er at vi må slutte å aktivt sende norske AI-bedrifter ut av landet. Vi har hatt noen av verdens mest spennende startuper innenfor AI, men skatteregimet har sendt dem ut. Det kan vi ikke lenger leve med. Vi må ha flere bedrifter enn kun Kongsberg og Nammo å skryte av når vi snakker om AI, forsvar og andre felt på det området.

Det har vært mange temaer i dagens debatt å prate om. Utenrikspolitikk handler om mye, sikkerhetspolitikk handler om mye, men avslutningsvis vil jeg, igjen, bringe opp den debatten som vi har hatt – både i går og tidligere i dag – om bistand og behovet for et oppgjør med det som har vært tradisjonell norsk bistandspolitikk. Jeg tror de fleste nordmenn, uavhengig av hva man mener om bistand og utviklingspolitikk, har sittet med et inntrykk av at norske bistandsmidler går til å hjelpe mange av verdens fattigste. Så kan man være enige eller uenige om effekten det har hatt, men inntrykket har vært at det er dit pengene går. Men Epstein-avsløringene og det som er kommet fram i kjølvannet av dem, viser at veldig mange av de milliardene som er delt ut, går til helt andre ting – opprettholde nettverk, institutter, arbeidsplasser, systemer – til veldig mye rart, men ikke til å hjelpe verdens fattigste.

Fremskrittspartiet mener at bistandsnivået bør kraftig ned. Det som har hjulpet flest folk ut av fattigdom i verden, er handel og økonomisk vekst – ikke bistandsprosjekter uten fokus på resultater eller effekt. Det er på høy tid at vi tar et oppgjør med norsk bistandspolitikk, og det er egentlig litt trist at det måtte et jordskjelv til, som det Epstein-avsløringene er, før vi får tatt denne sårt trengte debatten.

Peter Frølich (H) [11:47:29]: En feil vi gjorde i 1940, var å tro at vi kunne holde oss trygge ved å stå utenfor. Vi valgte ikke krigen den gang, men krigen valgte oss. Det ville være naivt å tro at det ikke kunne skje igjen. Men heldigvis har vi valgt side på en helt annen måte enn vi hadde i 1940. Vi har valgt NATO, og vi er koblet til EU gjennom EØS-avtalen og hundre andre avtaler. Dette har sikret fred, frihet og økonomisk vekst for generasjoner av nordmenn, og det kommer til å gjøre det for framtidige generasjoner.

Det er imidlertid ingen tvil om at vi ville vært enda sterkere rustet til den stormen som nå står foran oss, om vi var en fullverdig del av samarbeidet i Europa. Det er den utenrikspolitiske redegjørelsen taus om, noe som også har vært påpekt av flere talere fra denne talerstolen. Redegjørelsen minner sånn sett litt om en skihopper som glir elegant gjennom luften med gode analyser på veien, men som mangler et elegant nedslag med en tindrende klar konklusjon om hva retningen for Norge skal være framover. Den åpenbare konklusjonen er at Norge burde vært medlem av EU, men det skygger regjeringen unna å fortelle oss. De vet det antakelig veldig godt selv, men ansvaret for å lede oss dit vil de ikke ta. Det står i motsetning til sosialdemokratiske kollegaer i samtlige øvrige europeiske land, senest inkludert Island.

Ikke bare viker regjeringen unna EU-debatten, men de har også begynt å svekke relasjonen vår til EU ved ikke å leve opp til de forpliktelsene vi har etter EØS-avtalen. Vi kan ikke bare skumme fløten av denne viktige avtalen. Vi vet at EØS-avtalen gir oss rett til å ta del i det indre markedet, men det gir oss også en helt naturlig plikt til å innføre det samme regelverket som man opererer med i det indre markedet. Og EØS-avtalens artikkel 102 inneholder ikke noen vetorett. Det er ingen åpning der for å la være å innføre fem av åtte rettsakter i ren energi-pakken, slik regjeringen aktivt har valgt å gjøre. Det skaper en alvorlig frustrasjon ute i Europa, i en tid da vi trenger venner. Regjeringen snakker mye om trygghet for landet, men de skaper utrygghet for vår aller

viktigste avtale med vår aller viktigste handelspartner på det verst tenkelige tidspunktet, når det brygger opp til storm.

Så noen ord om Midtøsten: Alle i denne salen er enige om at Norge ideelt sett er best tjent med en regelstyrt verdensorden, hvor folkeretten respekteres. Når det er sagt, står vi med det iranske folk som nå med god grunn jubler for det som kan være begynnelsen på slutten på prestestyret – et prestestyre som aldri har brydd seg om verken folkerett eller menneskerettigheter. Deres fremste eksport har vært ondskap, terror og destabilisering av regionen og verden – kanskje også her på norsk territorium, med attentatet mot William Nygaard. I Ukraina kjenner alle lyden av ayatollaene, med bølger av den iranskproduserte terrordronen Shahed.

Det iranske folket er høyt utdannet, de er overveldende sekulære, de har en stolt historie, og nå har de vært holdt som gisler og fortjener endelig frihet. Et fritt og åpent Iran vil være en berikelse for verden, og det vil være i vår utenrikspolitiske interesse. For det må ikke være noen tvil om at prestestyrets fall vil være nok et sviende tap for diktatoren i Kreml og hans nye multipolare verdensorden. Hans ord og garantier overfor egne allierte har nok en gang vist seg å ha null verdi. Glem aldri at prestestyret i Iran er en fiende av våre venner i Ukraina.

Etter å ha kjempet og frosset seg gjennom en iskald vinter er det endelig vår igjen i Ukraina. Lyden av fuglesang er like vakker der som her. Men jeg tror lyden av stillhet, en himmel uten Shahed-droner, vil være enda vakrere.

Rune Bakervik (A) [11:52:39]: Da historikeren Timothy Snyder nylig besøkte Bergen, sa han følgende: En av grunnene til at norske menn ikke går i uniform i dag, er Ukrainas utrettelige kamp mot Russland. Det er et alvorlig, men viktig perspektiv. Derfor er det også på sin plass å takke Ukraina og det ukrainske folket for den krigen de tar, også på vegne av oss, for de slåss ikke bare for sin egen frihet, de slåss for oss alle i Europa, for alle som har en grense mot Russland, og som befinner seg i Putins absurde interessesfære. De slåss for vår sikkerhet. I en verden som dessverre ikke mangler konflikter å rette oppmerksomheten mot, må vi likevel klare å holde fast ved den krigen som foregår på vårt eget kontinent, en krig som nå er inne i sitt femte år, og tolv år etter annekteringen av Krym. Den krigen må ikke bli glemt.

Det som har preget Norges reaksjon på nettopp denne krigen, er viljen til handling på alle nivåer i samfunnet. Frivillige samlet inn utstyr og kjørte ned til fronten. Fyllingsdalen teater skaffet busser og dro ned til Ukraina for å hente krigsflyktninger til Bergen. Som ordfører den gangen gjorde det inntrykk å ta imot våre nye venner og se hele lokalsamfunn mobilisere, kommuner som gjorde alt som sto i deres makt. Norske kommuner har tatt imot om lag 100 000 ukrainere. Det betyr nye klassekamerater, nye venner i idrettslaget, nye kollegaer og nye naboer. Lærdommen vi må ta med oss, er at Norge evnet å stå sammen på alle nivåer, i alle sektorer.

Regjering og storting fulgte opp med Nansen-programmet, og statsministeren har slått fast: Norge skal være der for Ukraina – gjennom krigen, når den er vunnet, og når freden igjen skal bygges. Det må vi bruke enhver anledning vi har, til å vise, ikke bare si det: at vi står ved Ukrainas side i en utmattelseskrig der utholdenheten er avgjørende.

Vår evne til å stå samlet påvirker utfallet av krigen i Ukraina. Det, sammen med å straffe Russland økonomisk og styrke Ukrainas motstandskraft, er det som til slutt vil avgjøre utfallet, og dette kan vi i Norge og Europa være med og påvirke.

Internasjonal solidaritet og samhold er ikke abstrakte verdier. Det er fundamentet en liten, åpen og privilegert nasjon som Norge bygger vår sikkerhet på. Vi stiller opp for andre, både fordi vi kan, og fordi vi trenger venner som stiller opp for oss når vi trenger det. Derfor er NATO-medlemskapet så viktig, og derfor er det avgjørende at vi tar et større ansvar når verden nå er preget av et USA som fører en mer uforutsigbar utenrikspolitikk, et USA som i større grad bruker sin makt for å kreve innrømmelser av både venner og fiender.

Konsekvensen for NATO er klar: Europa må ta mer ansvar for egen sikkerhet. Sammen med Canada skal Europa ta et hovedansvar for det konvensjonelle forsvaret av alliansen. Derfor går vi i retning av et mer europeisk NATO. Men som utenriksministeren også var tydelig på i sin redegjørelse: Vi deler grunnleggende sikkerhetsinteresser med USA, og det bilaterale forsvarssamarbeidet mellom Norge og USA er avgjørende for vår trygghet. Det forblir tett, og det forblir viktig.

Innenfor rammen av NATO har vi også knyttet oss sterkere til viktige naboer som Storbritannia, gjennom Lunna House-avtalen, og Tyskland, gjennom Hansa-avtalen. Vi har i år også formannskapet i det nordiske forsvarssamarbeidet, for våre nærmeste naboer blir stadig viktigere i vår sikkerhetspolitiske framtid. På denne måten handler vi for å trygge landet. Vi skaffer oss flere venner som vi stiller opp for, og som vi vet stiller opp for oss.

Norge må holde fast på NATO, og vi må være prinsippfaste i våre handlinger. Vi må bidra til å løse de problemene som oppstår mellom venner og allierte, for et splittet NATO er en gavepakke til våre motstandere, og en splittet vestlig verden gagner ingen andre enn Russland og dem som ønsker oss svekket. Derfor må Norges rolle være å søke diplomatiske løsninger, dialog og tillit og å bygge broer.

Monica Nielsen (A) [11:57:56]: Vi lever i en urolig tid, der sikkerhetspolitikken som føres i Norge og hos våre allierte, er avgjørende for Europas sikkerhet. For Russlands angrepskrig i Ukraina fortsetter, i Midtøsten eskalerer angrepene, og flere land i regionen er skadelidende – land som ikke har tatt del i angrepene på Iran. Det er svært alvorlig, og den geopolitiske spenningen øker.

Samtidig erfarer vi at vår viktige allierte, USA, er blitt mer uforutsigbar, og USA er tydelig på at Europa må ta større ansvar for ordinært forsvar. Det gjør vi. Det norske forsvaret styrkes. Vi er blitt sterkere, og opptrappingen fortsetter, for økt nasjonal beredskap, større utholdenhet og bedre evne til å håndtere både kriser og konflikter – hjemme i Norge og sammen med våre allierte. Vi bygger nasjonal beredskap og motstandskraft for å håndtere nye og komplekse trusler.

Samtidig står vi overfor andre sikkerhetsutfordringer, som skyldes klimaendringer, miljøkriser og press mot demokratiske institusjoner. Disse utfordringene må ses i sammenheng med krig og konflikt. For Arbeiderpartiet handler ikke norsk sikkerhetspolitikk bare om militær styrke. Det handler også om å ta tak i de underliggende årsakene til konflikt i verden, som å redusere fattigdom, ulikheter i samfunnet og klimaendringer.

Nordområdene er Norges viktigste strategiske område, og det er nå økt nasjonal og internasjonal oppmerksomhet på Arktis – området som vi deler med andre land. Det er sikkerhetspolitisk viktig av flere grunner: den geografiske plasseringen i verden og fordi klimaendringene i Arktis går hurtigere enn andre steder i verden. Det vil gi globale muligheter og få konsekvenser. Nye havområder vil åpnes, og den strategiske betydningen av den arktiske regionen vil øke. Det vil endre kartet, og vi må være forberedt. Derfor har også NATO høynet sitt fokus på Arktis. Det er viktig for Norges interesser, og det er viktig for Europa.

Også EU jobber nå med å oppdatere sin arktiske politikk. Regjeringen vil gi innspill til høringen, som har frist senere i mars. Både vi i utenriks- og forsvarskomiteen og vi som sitter i Arktisk parlamentarisk råd, har hatt en rekke møter i Brussel for å fremme norske interesser, nå som Europas arktiske politikk skal oppdateres. For oss er det avgjørende at den og sikkerhetspolitikken i nord forankres i kunnskap om vår region.

En tredje utfordring er presset mot demokrati. Sterke institusjoner, tillit i samfunnet og respekt for rettsstaten gjør oss mer robuste. I dag utfordres dette på flere områder. Vi erfarer autoritære regimer som bruker påvirkningsoperasjoner, desinformasjon og hybrid krigføring for å svekke tilliten i åpne samfunn. Dette viser at demokratisk sikkerhet ikke kan tas for gitt. Det må bygges og vedlikeholdes hver eneste dag, og samarbeidet mellom demokratiske land er avgjørende for Europas demokratiske motstandskraft.

Nå som verdenssituasjonen er så alvorlig og det pågår krig og angrep så mange steder i verden, er det viktig at vi fortsatt har fokus på alle. Mange land trenger vår oppmerksomhet, som de alvorlige hendelsene i Sudan, som har pågått i nærmere tre år, der menneskelige lidelser har vart og er store. Det er bare noen dager siden nærmere 170 mennesker ble drept da opprørere stormet en landsby i et avsidesliggende område i Sør-Sudan. Det er viktig at Norge fortsetter sitt aktive fredsdiplomati i Sudan og i andre land som trenger vår oppmerksomhet.

Oppsummert: Vi må bidra til stabilitet og ansvarlighet i nordområdene og fortsette å styrke forsvarsevnen. Vi må ta klimaet på alvor som en del av vår sikkerhetspolitikk, og vi må forsvare demokratiet både hjemme og internasjonalt. Det er en langsiktig sikkerhetsstrategi, for i en mer urolig verden er sterke samfunn, at vi tar klimaendringene på alvor, økt forsvarsevne og sterke og stabile demokratier noe av det aller viktigste vi kan bygge vår sikkerhet på.

Fawzi Warsame (A) [12:03:12]: For 80 år siden lå verden i ruiner. To verdenskriger hadde vist hva som skjer når makt får gå foran rett. Svaret fra verdenssamfunnet var ikke mer maktpolitikk. Svaret var noe helt annet, nemlig folkeretten. Man bygget institusjoner, skrev konvensjoner og etablerte et rettssystem som skulle være enkelt i sin idé: at også stater, selv de mektigste, skulle være bundet av regler. Det var et historisk gjennombrudd, og i flere tiår fungerte det – ikke perfekt, men godt nok til at antallet kriger mellom stater faktisk gikk ned. Et regelbasert system var med og sørget for at verden ble litt tryggere.

I dag ser vi noe farligere. Vi ser en verdensorden som slår sprekker. Vi ser stater som tester grenser for hva de kan slippe unna med. Vi ser regler som tidligere ble respektert, nå bli utfordret. Vi ser en økende tendens til at makt igjen forsøker å gå foran rett. Da er spørsmålet: Hva gjør Norge?

For små og mellomstore stater er ikke folkeretten bare et ideal. Den er vår sikkerhetspolitikk. Norge er størst i verden i vinter-OL, og «inshallah» vinner vi fotball-VM til sommeren, men vi er ingen stormakt. Vi er et lite land, og derfor har vi mer til felles med andre små, sårbare stater – med Ukraina, som kjemper for retten til å eksistere innenfor egne grenser, med Palestina, hvor folk håper på at internasjonale regler faktisk skal beskytte dem, og med små land over hele verden som vet at hvis reglene faller, står de igjen alene. For dem er ikke folkeretten noe man bryr seg om når det passer, men forskjellen på eksistens og utslettelse.

Jeg har hatt privilegiet å representere norsk ungdom som ungdomsdelegat til FN under fjorårets generalforsamling. Der så jeg noe som ofte glemmes her hjemme i Norge. Jeg så at disse reglene faktisk betyr noe. For mange land, særlig i det globale sør, er folkeretten den eneste arenaen hvor også små stater kan bli hørt, hvor makt alene ikke utgjør og avgjør utfallet, og hvor rett fortsatt teller. Jeg har vært i Bangladesh og snakket med unge mennesker som følger nøye med på hvordan verden håndterer konflikter. Jeg har vært i Palestina og møtt unge som stiller seg det samme spørsmålet gang etter gang: Gjelder reglene for alle, eller bare for noen? Det er et spørsmål vi i denne salen må ta på alvor.

Folkeretten er ikke en sushibuffet. Det kan ikke være noe vi velger å plukke fra når det passer oss, og legge bort når det blir politisk vanskelig. Reglene må gjelde for alle: for små stater, for store stater, for våre motstandere og også for våre allierte. Det farligste for folkeretten er ikke når den brytes. Det farligste er når den brytes uten konsekvenser – når noen stater kan ignorere reglene fordi de er sterke nok, mens andre forventes å følge dem til punkt og prikke. Da får vi ikke et regelbasert system. Da får vi et system basert på makt.

Norge har historisk vært blant de landene i verden som har hatt størst troverdighet i spørsmålet om folkerett. Det skyldes at vi har forsøkt å være prinsipielle, at vi har sagt det samme uansett hvem som bryter reglene, at vi har stått opp for sivile under krig, og at vi har støttet internasjonale domstoler og institusjoner. Det er en tradisjon vi er nødt til å holde fast ved – ikke bare fordi det er moralsk riktig, men fordi det er i Norges egeninteresse. Hvis reglene svekkes, er det de små statene som først taper.

Verden i dag står ved et veiskille. Enten kan vi akseptere at folkeretten gradvis uthules – konflikt for konflikt, unntak for unntak – eller vi kan gjøre det motsatte. Vi kan stå tydeligere opp for prinsippet som ble etablert etter andre verdenskrig: at rett skal gå foran makt, at sivile liv skal beskyttes, at grenser ikke skal flyttes på med våpenmakt, og at internasjonale regler gjelder for alle, ikke bare når det ikke er ubehagelig.

Hvis vi ønsker en verden der små stater kan leve trygt, hvis vi ønsker en verden der unge mennesker, enten de bor i Norge, Bangladesh, Ukraina eller Palestina, kan tro på internasjonale regler, har vi et ansvar. Norge må være en tydelig stemme for folkeretten, ikke bare når det er enkelt, men nettopp når det er vanskelig.

Presidenten [12:08:01]: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Ruth Mariann Hop (A) [12:08:15]: Verden er i endring. Gamle skillelinjer brytes ned, og en ny virkelighet vokser fram, ikke bare innenfor sikkerhetspolitikk, men også innenfor handel, næringsliv og arbeidsliv. Som medlem av næringskomiteen har jeg lyst til å løfte fram noe av det som utenriksministeren tok opp om handel og sikkerhet, og at dette henger mye tettere sammen enn noen gang. Grønland-saken viste dette tydelig, der tolltrusler ble brukt som politisk press i en sikkerhetspolitisk konflikt. Ferro-saken viste det samme: Norge sto utenfor da EU valgte å beskytte sin egen industri, noe som har skapt usikkerhet for bl.a. ansatte i Sauda og på Senja.

Når verden endrer kurs, tvinges også Europa til å endre kurs. EU arbeider for større strategisk autonomi, mindre avhengighet, mer motstandskraft og større selvstendighet. Dette påvirker markeder som vi er en del av. For norsk økonomi betyr dette at vi må være tidlig på, tett på og tydelige i Brussel, for Norge er en liten og åpen økonomi. Om lag hver femte arbeidsplass er knyttet til eksport, og utenrikshandelen tilsvarer rundt 80 pst. av verdiskapingen. Av dette går 60 pst. til Europa. Endringer i internasjonal handelspolitikk påvirker bedrifter og arbeidsplasser i hele landet vårt, og derfor må vi pleie forholdet vårt til Europa samtidig som vi må jobbe med nye markeder.

Regjeringen inngikk i fjor avtaler med Mercosurlandene India, Malaysia og Thailand, og vi jobber med Vietnam. Dette er ikke bare bra – det er helt nødvendig.

Som en liten og åpen økonomi er vi fortsatt avhengig av et fungerende globalt handelssystem. WTO er fortsatt grunnmuren for verdenshandelen, men når verden endrer seg, må også organisasjonen endre seg. Det er viktig at Norge er aktivt med i dette arbeidet.

Midt i alt dette står EØS-avtalen som vår mest grunnleggende forankring. Den har aldri vært viktigere. Omtrent alle jeg treffer i norsk næringsliv, trekker fram at denne avtalen er vesentlig for deres bedrift. EØS-avtalen har vært avgjørende for å sikre norsk næringsliv stabile rammevilkår, og det er den fortsatt. Nå er vår jobb å sikre at vår markedsadgang ikke svekkes. EØS er ikke en meny vi kan velge fra; det er en forpliktelse. Skal vi få, må vi gi, og skal vi kreve, må vi levere.

Forholdet til EU tåler krevende saker, men som alle relasjoner krever det en innsats. Jeg er derfor glad for at regjeringen investerer i dette forholdet. Det er en nødvendighet for å sikre trygghet, arbeidsplasser og norsk handlefrihet i en verden som er preget av uro.

Det er også viktig at regjeringen jobber med nye handelsavtaler med andre land, og at vi er aktivt med i reformasjonen av WTO. Det er noe av det viktigste vi gjør for å trygge Norges næringslivs interesser i dag og i årene som kommer.

Hans Olav Lahlum (SV) [12:11:33]: Mitt første innlegg fra denne talerstolen vil jeg innlede med å takke

utenriksministeren for en klar fastslåing av folkerettens betydning. Så vil jeg fortsette med å takke for en prisverdig understreking av Norges støtte til Ukrainas forsvarskamp. Skulle utfallet bli at angriperen får anerkjennelse for å beholde store erobrede territorier, vil det ikke bare være en tragedie for ukrainerne, men også et svært urovekkende signal til andre stormakter som kan tenkes å angripe naboland. Dem er det dessverre flere av nå. Ser man på stormaktene samlet, er situasjonen nå, i 2026, mer urovekkende enn den har vært siden 1940-tallet. FN framstår ofte som handlingslammet og trenger vår støtte mer enn noen gang før.

En viktig del av bekymringen er at USA anno 2026 er et svært polarisert land med en egenrådig og uberegnelig president. Kanskje har jeg lest for mye om USAs historie når jeg fastholder en optimistisk tro på at landet vil overleve som demokrati og rettsstat, og at holdningen til internasjonale spørsmål i løpet av få år kan endre seg mye. Jeg ikke overbevist om at det Pax Americana som utenriksministeren snakket om, er borte for alltid, men man må legge til grunn at det for minst tre år framover er satt ut av spill.

Det er naturlig at regjeringens utenrikspolitiske redegjørelse og debatten om den i år domineres av sikkerhetspolitikken, stormaktssituasjonen og alliansespørsmål. Jeg vil likevel bruke resten av mitt innlegg til å argumentere for at vi også må huske de glemte folks tragedier. Svært mange mennesker lever i frykt og lider i dag som følge av militære konflikter mellom land eller på grunn av undertrykkelsen innenfor eget land i konflikter som nærmest blir oversett av verdenssamfunnet. Slike glemte tragedier har potensial til å utløse store flyktningstrømmer i framtiden og påfører allerede miljøet svært alvorlige skader.

Jeg hørte også i den norske debatten noe uenighet om hvorvidt det var riktig av USA å innlede 2026 med en folkerettsstridig militæraksjon mot Venezuela, men det synes å være enighet om at mye av problemet var at Venezuelas undertrykte folk altfor lenge har fått altfor lite støtte og oppmerksomhet av verdenssamfunnet. Selv om Iran periodevis har fått mye oppmerksomhet, kan mye av det samme sies om dem.

Denne representanten var menneskerettsaktivist før han ble folkevalgt politiker, og jobbet da særlig med tragedien til befolkningen i Myanmar. Det er med sorg jeg ser at Myanmar er et av mange land hvor befolkningen i 2026 opplever den glemte konflikts tragedie. Vest-Sahara er et annet kjent eksempel. President, det bør være en plikt for deg, for meg og for alle oss i denne salen, både som politikere og som medmennesker, at vi i de kommende årene forsøker å rekke ut en hjelpende hånd til ofrene for de glemte tragediene ute i verden.

For avslutningsvis å sitere en tidligere utenriksminister: Det er min mening, og den må jeg respektere.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [12:14:05]: Norge har tjent godt på å ikke være medlem i EU. I denne debatten er det noen som ikke har klart å la være å hylle EU og ønsker at Norge skal gi fra seg nasjonal suverenitet og melde seg inn i EU – anført av den nye Høyre-lederen Ine Eriksen Søreide og støttet av Abid Raja fra Venstre. Det jubles høylytt fra den nye lederen av Europabevegelsen, Trine Lise Sundnes fra Arbeiderpartiet, som sier at Norge har valgt alenegang istedenfor å delta i det europeiske demokratiet. Det er en utrolig rar påstand når man vet at Norge regnes som verdens mest demokratiske land.

Det som har tjent Norge særdeles godt, er nettopp at vi har hatt nasjonal handlefrihet i handelspolitikken. Det gjør at vi kan ha en norsk næringsmiddelindustri, at vi har tollfrihet på en rekke flere varer enn det f.eks. EU eller USA har, at vi kunne ta våre egne nasjonale valg da det gjaldt handelspolitikk og det begynte å bli handelskrig mellom nettopp EU og USA – f.eks. i diskusjonen om import av biler – at vi kan ha kontroll over vår egen fiskeripolitikk, og at det ikke er EU som styrer vår fiskeripolitikk. Da vi inngikk en ny fiskeriavtale med Russland før jul, var det nettopp Norge og Russland som inngikk den avtalen. EU var uenig, for de ønsker å ha tilgang på våre ressurser. Det har tjent Norge særdeles godt at vi har hatt en langsiktig og god forvaltning av våre fiskeriressurser.

Det at vi har hatt egen valuta, tjener oss også godt, for det er en annerledes økonomisk utvikling i Norge enn i veldig mange andre europeiske land. Derfor er det å ha egen krone og egen pengepolitikk et gode for et land, ikke en ulempe.

At vi også har selvstendig utenrikspolitikk og kan ha den posisjonen vi har, er bra for Norge. Det er bra for det norske folk at folket i både 1972 og 1994 sa nei. Nå er en folkeavstemning om Island skal starte medlemskapsforhandlinger, mest sannsynlig rett rundt hjørnet. Jeg tror at både Høyre, MDG, Venstre og sannsynligvis også ganske mange i Arbeiderpartiet kommer til å bruke det som en ny brekkstang for å prøve å starte en ny EU-debatt i Norge. Det er det ingen grunn for. Når man ser på historien og all den skremselspropagandaen som var i 1994, så var den feil – den nasjonale selvstendigheten er et gode. Så er Norge en god nabo – vi er flinke til å samarbeide, vi har god dialog med våre naboland, og vi har god dialog med EU. Derfra til å gå inn i en prosess der vi skal starte en medlemskapsdebatt, som flere ledende politikere har tatt til orde for i dag, mener Senterpartiet er helt feil vei å gå.

Utenriksminister Espen Barth Eide [12:16:58]: Når det gjelder både det siste innlegget fra representanten Slagsvold Vedum og flere innlegg om EU, tror jeg i hvert fall man kan ta én ting ut av denne debatten, og det er at den bekrefter Eldring-utvalgets poeng om at enten tar man godt vare på EØS-avtalen og de 100+ tilleggsavtalene med EU, eller så må alternativet være medlemskap. Regjeringen er tydelig på at vi ikke har noen medlemskapsprosess på gang, og vi mener at vi kan fortsette arbeidet basert på dagens tilknytningsform, men da må man ta det på alvor. Spørsmål om f.eks. demokrati reises også. Da Slagsvold Vedum og jeg satt sammen i lykkelige år i regjering, innførte vi hvert eneste år hundrevis av direktiver fra EU som vi ikke hadde besluttet, for de var besluttet av noen andre. Så det finnes et argument for at man også kan være med og bestemme alle de reglene som gjelder oss, og det er vel der demokratidebatten kommer.

Når det gjelder folkerett, vil jeg igjen takke for mange gode innlegg om det og betydningen av det for Norge. Jeg har lyst til å bruke anledningen til å si noe som også bør sies fra denne talerstolen: Etter angrepet på Iran har Iran angrepet svært mange land i Golfen og i Midtøsten. Det inkluderer land som ikke hadde noe med angrepet å gjøre. Det er også angrep som treffer sivile og sivil infrastruktur, både i de landene og for så vidt i land som har vært involvert i angrepet – det er like uakseptabelt – og det er fullstendig utenfor både folkerettens og humanitærrettens regler. Når vi er opptatt av å være konsistente hele veien, er det viktig å si at i veldig mye av det som nå skjer, hvor opptil 14 land har blitt involvert – det er ikke bare de tre, USA og Israel angrep Iran, men også veldig mange andre land som trekkes inn – er det viktig å vise solidaritet med de landene.

Når det gjelder nordmenn, er det nå et utrykningsteam som har reist til Dubai, et annet er på vei til Oman. Vi styrker nærværet der, og vi samarbeider veldig tett med nærstående land. Jeg snakket i går med en lang rekke utenriksministerkollegaer om hvordan vi kan samordne oss bedre, og mange har de samme utfordringene som oss og sier at de har nøyaktig det samme bildet som oss. De hører fra sine medier at alle andre gjør mer, og alle prøver å gjøre mer, men det prøver vi altså å gjøre sammen. Hovedproblemet har vært begrenset adgang til luftrommet. Nå er det i ferd med å åpne seg i Dubai. Noen selskaper har evakuert, og de har da kjørt gjennom ørkenen – en veldig lang reise – til Saudi-Arabia. Det er også mulig å reise til Oman. Nå prøver vi å legge til rette for alle som trenger hjelp, så godt vi bare kan. Derfor styrker vi nærværet i en krevende region. Vi samarbeider med mange andre, og noen av dem vi samarbeider med, er for øvrig i EU, som har noen felles ordninger for dette.

Ine Eriksen Søreide (H) [12:20:15]: Tradisjonen tro vil selvsagt Senterpartiets leder Trygve Slagsvold Vedum trekke opp en debatt om at enhver diskusjon om EU er en debatt om å avgi nasjonal suverenitet. Debatten handler imidlertid om hvordan vi skal ivareta nasjonal suverenitet og nasjonale interesser. Det er av og til sånn at jeg blir fristet til å si at når det gjelder Trygve Slagsvold Vedum, er svaret: Nei – hva var spørsmålet?

Trygve Slagsvold Vedum vil alltid diskutere EU på bakgrunn av hva EU var i 1994. Hvis vi først skal trekke fram 1994, synes jeg det er interessant i et demokrati- og selvråderettsperspektiv, som Senterpartiet stadig har, at Senterpartiet var det eneste partiet på Stortinget som ikke ville akseptere resultatet av folkeavstemningen hvis det hadde blitt ja.

Grunnen til at Høyre og andre partier i salen tar opp dette spørsmålet, er rett og slett at vi ser hvordan endringene som skjer i EU og i verden rundt oss, endrer rammebetingelsene for ivaretakelse av norske interesser fundamentalt. Det er en utvikling vi kan velge å sitte på utsida og se på at skjer, og med det miste stadig mer innflytelse og få stadig vanskeligere for å ivareta norske interesser – eller vi kan velge en annen tilnærming til EU og på den måten øke vår innflytelse og øke vår mulighet til å ivareta norske interesser.

EU anno 2026 er noe helt annet enn EU anno 1994. Den gangen var det tolv medlemsland og et relativt begrenset samarbeid, mens det i dag er 27 medlemsland og flere på vei inn, og det er også et utvidet samarbeid, tettere integrasjon og raskere tempo.

Av og til får jeg en slags følelse av at Senterpartiet er et uvanlig endringsresistent parti, og det ser man kanskje spesielt i de tilfellene der vi diskuterer Norges tilknytning til EU. Akkurat nå er vi i en situasjon hvor vi forsøker å knytte oss til EU så tett som mulig på områder som er viktige for norske interesser, men vi ser veldig tydelig at EØS-avtalen har sine helt klare begrensninger på hvor tett samarbeidet kan bli innenfor det rammeverket vi har i dag.

Da står vi i prinsippet mellom to valg: Enten klarer vi ikke å ivareta norske interesser så godt som vi kunne og burde, eller vi tar en real og god diskusjon om hva det vil innebære for Norge å bli EU-medlem på en måte som gjør at vi kan ivareta våre interesser bedre, og lar folk få bestemme ut fra det.

Dette handler ikke om å avgi nasjonal suverenitet, det handler om å bidra til at norske interesser kan ivaretas enda bedre i et ekstremt krevende landskap og under helt endrede forutsetninger.

Trine Lise Sundnes (A) [12:23:30]: Jeg forstår at det for representanten Slagsvold Vedum gir liten mening å snakke om alternativer når EØS-avtalen i praksis regu-

lerer hovedtyngden av norsk økonomi. EØS-avtalen er en dyp integrasjonsavtale som har tjent oss godt, slik Eldring-utvalget også konkluderte med.

Jeg synes det er merkelig at representanten Slagsvold Vedum velger å trekke opp det faktum, slik jeg sa i mitt tidligere innlegg, at Norges befolkning har valgt ikke å delta i demokratiet i EU.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [12:24:24]: Høyres nye leder, Ine Eriksen Søreide, har helt rett i at Senterpartiet aldri kommer til å skifte standpunkt i EU-saken. Der er vi 100 pst. enige i en EU-sak, og vi kommer ikke til å skifte standpunkt. Jeg har merket meg at Høyre nå har fått en helt annen driv og ønske om EU-medlemskap og en EU-debatt, det er en helt annen linje med Ine Eriksen Søreide enn med Erna Solberg. Erna Solberg valgte en linje der hun sa at hun var for, men hun tenkte at hun ikke skulle kjøre på. Med en ny Høyre-ledelse nå må alle vi som er på norsk nei-side, bare være forberedt på at hvis Ine Eriksen Søreide kommer i regjeringsposisjon om tre år, vil hun gjøre alt som står i hennes makt for å få i gang en ny norsk runde for at vi skal avgi suverenitet og melde oss inn i Den europeiske union, noe som er veldig uklokt.

Norge har valgt en annen vei. Vi har aldri hatt troen på at det er klokt å flytte makt fra de norske folkevalgte til et system langt borte fra folk. Det er veldig få som kommer til å ha mulighet til å påvirke beslutninger i Brussel. Det er kun noen statsråder, noen utvalgte byråkrater og noen toppfolk som får de mulighetene, mens folk flest kommer til å føle mer og mer avmakt til systemet.

Jeg tror ikke svaret på den manglende tilliten vi ser til mange politikere i veldig mange land, er å flytte makt lenger bort fra folk. Vi bør ha makt nærmere folk. Beslutninger som angår folks hverdag, bør tas av folk som kan kastes i valg, i det norske stortingsvalget. Den utviklingen der færre og færre skal ha innflytelse over hvordan egen hverdag skal styres, er ingen god utvikling. Derfor er ikke EU svaret. Hvis en skal ta beslutninger i Brussel, er det vanskelig å ta hensyn til lokale forhold rundt omkring i Europa. Et mer og mer sentralisert Europa, et mer og mer byråkratisk EU, som detaljregulerer flere og flere ting, er ikke det norsk økonomi trenger, det er ikke det europeisk økonomi trenger. Vi trenger lokal handlefrihet og mindre byråkrati.

Utenriksminister Espen Barth Eide [12:26:42]: Mot slutten av debatten fikk jeg bare lyst til å understreke et viktig poeng Ruth Mariann Hop trakk fram om det handelspolitiske landskapet, for det har også litt med denne debatten å gjøre. Jeg har lyst til å understreke noen poeng jeg var opptatt av å få fram i redegjørelsen. Det er at EU, EØS-avtalen, EFTA og vi alle har hvilt oss på et slags grunnfjell som WTO og dets forløper GATT etablerte, altså en verden som i utgangspunktet tenkte at det skulle være regelstyrt handel. Det var ikke snakk om en absolutt ukontrollert frihandel, men man skulle bygge ned tollbarrierer, og man skulle ha felles regler og ikke minst en svært viktig regel som heter bestelandsprinsippet, eller «Most-favoured-nation»-prinsippet, som sier at man skal oppføre seg likt mot land, altså at man ikke kan slenge rundt seg med ulik toll etter forgodtbefinnende. Dette skal gjøres på en organisert måte.

Det er et slags førstelinjeforsvar for Norges økonomiske interesser å ivareta det. Det er grunnen til at vi investerer kraftig i arbeidet med WTO-reform, både beholde, forsvare og også videreutvikle WTO. Det blir et ministermøte med dette som tema i Kamerun om få uker, som jeg kommer til å delta på, fordi dette er så viktig for Norge. Hvordan det går, bør man også følge med på med hensyn til vår egen diskusjon om hvordan vi organiserer forholdet til EU, for det er altså ikke bare et spørsmål mellom Norge og EU i Brussel, det handler også om hvordan den grunnleggende infrastrukturen endrer seg. Hvis vi har et fortsatt fall i tiltroen til global frihandel, vil hele dette bildet stille seg i et annet lys. Jeg trekker ikke konklusjoner av det, men jeg oppfordrer alle som deltar i denne diskusjonen, til også å se hen til hva som skjer i det globale landskapet.

Ine Eriksen Søreide (H) [12:28:55]: Jeg vil ikke la sjansen gå fra meg til å utnytte min nyvunne ekstra taletid som parlamentarisk leder.

Trygve Slagsvold Vedum sier at veldig få kommer til å ha mulighet til å påvirke det som besluttes. Jeg vil faktisk mye heller at vi har europaparlamentarikere, embetspersonell og andre i Brussel som kan påvirke, i motsetning til veldig mye av det som skjer i dag. Alle de ressursene vi bruker på å prøve å få en fot innenfor, prøve å hente ut informasjon, prøve å påvirke tidlig nok – ja, det er en grunn til at nær sagt alle norske bransjeorganisasjoner og regioner har sine egne påvirkningskontor i Brussel. Det er fordi det trengs. Det er fordi det er viktig for Norge hva som besluttes. Det er fordi det er viktig for Norge å påvirke det som besluttes. Nettopp derfor mener jeg at det å diskutere – fordomsfritt og basert på kunnskap – hvordan et norsk EU-medlemskap vil arte seg for Norge, er det riktige å gjøre.

Vi kan gjerne mene at verden ikke har forandret seg siden 1994, men det har den. Noen av de kanskje største og mest akutte endringene for Norges del, er selvfølgelig endringene i våre sikkerhetspolitiske omgivelser – hvor EU ikke er et alternativ til NATO, men et supplement til NATO, som er viktig for Norge – og i det økonomiske. Ferrolegeringssaken illustrerte et vesentlig poeng som bekym-

rer meg framover. Det er at kommer vi i en lignende situasjon igjen, eller en lignende situasjon knyttet til handelsbarrierer, er det ikke gitt at det indre markedet er ett indre marked. Det kan fort bli to indre markeder, og det vil være dypt alvorlig for vår markedsadgang til EU. EU er vårt desidert viktigste marked, dit ca. 70 pst. av eksporten vår går. Snakk med enhver næring og bedrift som har eksport til EU, og spør hva de er mest opptatt av. Det er markedsadgang, og det er at det ikke gjøres noe som kan bidra til å ødelegge den markedsadgangen eller skape usikkerhet eller ulike konkurransevilkår mellom norske bedrifter og deres nærmeste konkurrenter i Europa. Det er noe av det aller viktigste norske politikere kan gjøre noe med når det er så mye uro ute.

Senterpartiet ønsker heller ikke noen EØS-avtale, så diskusjonen er egentlig ikke relevant for Senterpartiet, siden de jo ønsker at vi ikke skal være en del av det indre markedet og det fellesskapet. Jeg mener det er helt avgjørende for norske interesser når det gjelder både økonomi og sikkerhet. Selv om Senterpartiets nåværende leder har liten tro på at Senterpartiet noen gang vil skifte standpunkt, er det selvfølgelig aldri for sent, og jeg håper.

Abid Raja (V) [12:32:09]: Nå skal vi ikke la hele den store utenrikspolitiske redegjørelsen bli snevret inn til en debatt bare om EU, men det er jo enkelte ting som representanten Vedum sa som må kommenteres. Når det gjelder dette med at vi avgir norsk suverenitet: Jeg tror at utenriksministeren i replikkordvekslingen med Gulati var inne på at man ikke bare kan ringe sine likesinnede land, at man ikke bare kan ta opp telefonen og ringe til Sverige hver dag og spørre «Hur mår du?». Men jeg tror at hvis utenriksministeren hadde ringt til Sverige og stilt det spørsmålet, hadde ikke svaret vært at det går helt for jævlig, for nå har vi avgitt suverenitet, vi har sluttet å eksistere som svensker, og Brussel bestemmer over våre liv. Det er jo ikke sånn virkeligheten er i vårt naboland. Ser man på andre naboland, Finland eller Danmark, tror jeg heller ikke de hadde sagt at det går helt for jævlig, for vi bestemmer ikke noen ting lenger. Selv om man går til de mer sentralt plassert europeiske landene, altså i forhold til Brussel, hadde heller ikke de sagt at de har sluttet å eksistere som nasjonalstater.

Demokratisk underskudd? Det som er et demokratisk underskudd, er at Norge sitter på gangen og er den mest lojale av alle når det gjelder å implementere. Jeg har ikke oversikt, men det tror jeg vi kunne klare å skaffe hvis vi hadde brukt litt tid på det, over hvor mange direktiver og hvor mange rettsakter Vedum selv var ansvarlig for å implementere da man satt i regjering. Det som er et demokratisk underskudd, er at vi sitter og gjennomfører ting som vi ikke har hatt et ord med i laget på, heller enn at vi satt der og faktisk sa ifra om hva vår oppfatning er. Hele covid-19 og tilgangen til vaksiner viste også hvor avhengig vi var av EU. EØS-avtalen, med de 100 tilleggsavtalene, ivaretar ikke lenger norske interesser på god nok måte. Det må også representanten Vedum og Senterpartiet ta inn over seg. EU utvider sitt samarbeid nå som respons på at verden endrer seg, på både forsvar, felles anskaffelser og sikkerhetsmessig koordinering og står på egne bein når det transatlantiske samarbeidet endrer seg.

Ja, Senterpartiet står litt fast i gamle oppfatninger. Jeg tror virkelig på Vedum når han sier at han er virkelig opptatt av å ta vare på det Norge som vi er så glad i. Til representanten Vedum: Jeg tror at å ta vare på det Norge som vi er så utrolig glad i, kommer til å bli gjort bedre om vi står innenfor EU, enn om vi fortsetter å stå utenfor.

Presidenten [12:34:47]: Det hadde holdt med j-ordet én gang, Raja.

Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [12:35:01]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Årsrapporter fra Stortingets faste delegasjoner til internasjonale parlamentariske forsamlinger for 2025 (Innst. 138 S (2025–2026), jf. Dokument 13 (2025–2026))

Presidenten [12:35:16]: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil ti replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletiden, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Morten Kolbjørnsen (FrP) [12:35:54] (ordfører for saken): Viktigheten av deltakelse i interparlamentariske forsamlinger må ikke undervurderes. Dette gir norske parlamentarikere bedre innsikt og forståelse for ulike politiske posisjoner, fremmer bedre samarbeid og demokrati i en tid hvor denne styreformen er utsatt og i tilbakegang. I tillegg bidrar deltakelsen til å synliggjøre norske posisjoner og perspektiver i internasjonale organer.

Stormaktsrivalisering, geopolitisk usikkerhet og svekket tillit til internasjonal lov og orden har preget 2025. Året ble preget av krig og konflikt i Europa som følge av Russlands pågående aggresjonskrig mot Ukraina.

Videre var det konflikt med tilhørende store humanitære katastrofer i andre deler av verden. Det har vært uro omkring den demokratiske utviklingen og viktighet-

en av å hegne om en regelstyrt verdensorden – et arbeid som preget flere av delegasjonene.

Valgobservasjon var fortsatt en viktig del av arbeidet til delegasjonene til OSSE PA, OSSEs parlamentariske forsamling, og PACE, Europarådets parlamentariske forsamling.

Administrasjonen i USAs ønske om å overta Grønland var et gjennomgangstema i delegasjonen til det arktiske parlamentarikerarbeidet og i flere av de øvrige delegasjonene. I Europarådets parlamentariske forsamling, PACE, var fokuset gjennom året å ansvarliggjøre Russland og hvordan man etter hvert ville kunne få på plass en rettferdig og varig fred.

Stortingets delegasjon til ASEANs interparlamentariske forsamling fokuserte på å styrke det parlamentariske diplomatiet med partnerne.

Global konkurransekraft ble et gjennomgangstema for delegasjonen til EFTA og EØS og preget møter internt i EFTA-parlamentarikerkomiteen.

I januar 2025 var den norske delegasjonen til arktisk parlamentarisk samarbeid vertskap for et møte i Tromsø, og her fikk disse oppdatering fra det norske lederskapet i Arktisk råd.

Avslutningsvis: Man kan merke seg at i 2025 var det 50 år siden Helsingfors-erklæringen ble undertegnet. I OSSE PA ble dette bl.a. markert med en resolusjon om forpliktelsene til de ti prinsippene fra 1975. Helsingforserklæringen var et gjennombrudd for forholdet mellom øst- og vestblokken under den kalde krigen. Den slår fast prinsipper som f.eks. likhet mellom stater og respekt for suverenitet, avståelse fra trusler og maktbruk samt grensers ukrenkelighet og staters integritet.

Det er viktig at Norge synliggjør våre posisjoner og perspektiver i internasjonale organer, fremmer demokrati og en regelstyrt verdensorden.

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Jone Blikra (A) [12:39:05]: Å delta i internasjonale parlamentarikerforsamlinger er viktig. Det er grunn til å understreke at dette er en viktig del av arbeidet med å være stortingsrepresentant. At norske parlamentarikere deltar i arbeid, samtaler og drøftinger og viser engasjement på den internasjonale arenaen, er ikke bare å sikre norske interesser, men å bidra til en bedre og mer rettferdig verden, for å bruke litt store ord.

Jeg har selv gleden av å være inne i min andre periode som delegat til Europarådet, og jeg har deltatt på åtte valgobservasjoner. Europarådets parlamentarikerforsamling er i en særstilling, da den velger både organisasjonens generalsekretær og dommere til menneskerettsdomstolen i Strasbourg. Der har hvert medlemsland hver sin dommer, og Norge har sin. Parlamentarikerforsamlingen i Europarådet driver også valgobservasjon, har rapportører på ulike tematiske og geografiske områder og utarbeider rapporter som munner ut i anbefalinger til ministerkomiteen.

Det som også er veldig bra med parlamentarikerforsamlingen i Europarådet, er at den reflekterer sammensetningen i de nasjonale parlamentene. Det betyr at vi har en partipolitisk bredde hvor posisjon og opposisjon er representert. Det betyr at vi får debatter og erklæringer som er kritiske, og som er for og imot både egen regjering og det som skjer i eget land.

Jeg vil understreke viktigheten av at vi fortsatt både deltar og er aktive. Heldigvis gjorde vi i Norge noe helt unikt da vi vedtok Meld. St. 20 for 2024–2025 – en stortingsmelding som legger grunnlaget for hvordan vi skal operere i Europarådet. Den ble enstemmig vedtatt i Stortinget. Det betyr at vi som deltar i Europarådet spesielt, har en enstemmighet fra det norske storting i hvordan vi skal agere i ulike situasjoner og ulike saker, og det er en styrke.

Jeg vil avslutte med å gi honnør til dem som jobber i internasjonal avdeling her på Stortinget, som bidrar i vårt arbeid både her og i ulike representasjoner rundt omkring i Europa og verden ellers. Det arbeidet de gjør, er helt nødvendig for at vi som parlamentarikere kan gjøre den gode jobben jeg i ærbødighet vil påstå at vi faktisk gjør, så jeg vil også takke de ansatte som bidrar med både faglighet og tilrettelegging for et godt arbeid.

Utenriksminister Espen Barth Eide [12:42:02]: Jeg skal være veldig kort, for nå ble det sagt veldig mye klokt. Jeg har bare lyst til å si at jeg som utenriksminister setter veldig stor pris på det aktive internasjonale arbeidet som stortingsrepresentantene utøver i alle disse parlamentariske delegasjonene. Det gir anledning til å spille inn norske synspunkter, bryne synspunkter mot hverandre og lære og hente hjem ny innsikt, kunnskap og viten om andres perspektiver til Norge, og det har vi stor glede av.

For meg er det viktig at vi fra utenrikstjenestens side legger godt til rette for det politisk, i nær kontakt mellom delegasjonene, som vi ofte har glede av å møte, men også at våre ambassader og delegasjoner bidrar på en god måte. Jeg har selv erfaring fra å ha sittet i et par av disse komiteene og vet hvor viktig det er.

Jeg har gjort en observasjon til, og det er at vi har et ganske godt og sivilisert ordskifte i Norge om alle spørsmål, også om utenrikksspørsmål, som det vi nettopp opplevde i den debatten vi har hatt i dag. Vi er ikke enige om alt, men anerkjenner det når enighet finnes. Jeg mener at det aktive arbeidet på internasjonale arenaer bidrar til det samholdet, og det tror jeg er ekstra viktig i den tiden vi lever i. Dette er viktig i seg selv, men det er også viktig utover seg selv, så jeg skal i hvert fall si at jeg

setter stor pris på det, og vi skal bidra så godt vi kan fra vår side til å gjøre det mulig.

Jeg vil slutte meg til hyllesten av internasjonalt sekretariat på Stortinget, som gjør en veldig god jobb med å tilrettelegge for alt dette.

Morten Kolbjørnsen (FrP) [12:44:04]: Noen kom meg litt i forkjøpet med å takke dem som gjør en god jobb for oss. Jeg skal prøve å gjøre det kort. Jeg vil også takke alle dem som har deltatt i de ulike parlamentarikerforsamlingene. Som det ble nevnt tidligere: Takk for den støtten vi får fra Stortingets administrasjon.

Deltakelse i de internasjonale parlamentarikerforsamlingene er viktig. Det gir norske politikere bedre innsikt i og forståelse for ulike posisjoner, og det fremmer samarbeid og demokrati i en tid hvor denne styreformen er utsatt. Debatten i forrige sak viser viktigheten av dette engasjementet. Jeg må si meg enig med representanten Blikra, for jeg har også et sete i Europarådet.

Avslutningsvis: Takk til utenriks- og forsvarskomiteen for at tilrådingen, som sagt tidligere, kan fremmes av en samlet komité.

Presidenten [12:44:55]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [12:45:03]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Hilde Marie Gaebpie Danielsen om manglende ressurser ved energiutbyggingssaker (Innst. 141 S (2025–2026), jf. Dokument 8:44 S (2025–2026))

Presidenten [12:45:22]: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Torbjørn Vereide (A) [12:45:49] (ordførar for saka): Som saksordførar ønskjer eg å begynne med å takke komiteen for eit godt og konstruktivt samarbeid i denne saka. Sjølv om det heilt objektivt er eit klart behov for meir fornybar kraft, er det berre å vere ærleg på at dette er eit tema som vekkjer mykje engasjement, og som har veldig mange sider ved seg.

I forslaget i saka ligg det eit ønskje om meir økonomisk bistand til behandling av søknader om kraftutbyggingsprosjekt. Det kan høyrast veldig flott ut, men sjølv om det kan vere gode intensjonar for framlegget, vurderer likevel Arbeidarpartiet – saman med eit fleirtal i komiteen – at det ikkje er behov for den føreslegne endringa. Det er eigentleg ganske positivt, for dagens regelverk har allereie ordningar som gjev klare prosessar og fleire moglegheiter til å få støtte for dei partane det vedkjem i energiutbyggingssakene.

Den største kostnaden i konsesjonsprosessen er det som tek tid – meldingar, konsekvensutgreiingane, søknad, detaljplan. Dette blir i dag dekt av tiltakshavarane, i både vindkraft- og andre energisaker. Det er viktig å merke seg. Fleire av dei gruppene som er nemnde i vassdragsreguleringslova § 13, har i dag rett til utgiftsdekking gjennom andre regelverk, f.eks. i oreigningslova eller i ekspropriasjonssaker der tiltakshavarane må dekkje motparten sine nødvendige kostnader til juridisk og sakkunnig bistand.

Det som òg kan vere greitt å vite, og som kanskje ikkje er så godt kjent, er at kommunane kan ta gebyr for planbehandling etter plan- og bygningslova, slik at dei kan hente inn igjen dei pengane dei måtte trenge til å få sine eigne initiativ dekte på utgreiing ved planforslag for f.eks. vindkraft.

Eg ønskjer berre å leggje til at reindriftsavtalen nettopp er styrkt for å betre kapasiteten i desse arealsakene. Det kan handle om driftstilskot, og det kan handle om rådgjevingstenester.

I sum er politikken som ligg til grunn no, til stades for å lette arbeidsbyrda og for å sørgje for at ein får gode og grundige – og for den saks skuld òg demokratiske og involverande – prosessar utan at det blir økonomisk belastande. Det at det systemet er på plass i dag allereie, meiner Arbeidarpartiet er viktig fordi vi treng meir kraft i tida som kjem. Då må systema fungere.

Kari Sofie Bjørnsen (H) [12:49:03]: Jeg må starte med å takke saksordføreren for et veldig ryddig og godt saksframlegg som belyste saken på en god måte.

Høyre har i denne saken lagt vekt på at mesteparten av kostnadene i forbindelse med søknader og konsesjonsbehandling i vindkraftsaker dekkes av tiltakshaver. Reindriften er tilført midler gjennom reindriftsavtalen, som er tiltenkt å styrke både rådgivningstjenesten og utredningskapasiteten for reindriften i forbindelse med arealsaker. Vindkraftsøknader hvor det er inngått avtale med reindriften om kompenserende eller avbøtende tiltak, vil bli prioritert fra myndighetenes side. Det er betryggende. Reindriften har allerede gode ordninger for økonomisk kompensasjon både før og under konsesjonsbehandling og ved eventuell realisering av vindkraft som påvirker reindriftsutøvelsen.

Høyre har således, sammen med flertallet i komiteen, kommet til at vi tilrår at representantforslaget om

manglende ressurser ved energiutbyggingssaker ikke vedtas.

Lars Haltbrekken (SV) [12:50:20]: En skulle tro at representanter i denne sal var opptatt av en form for likhet for loven, i hvert fall en form for likhet for de som berøres av kraftutbyggingssaker, uavhengig av om det er en vannkraftutbygging eller vindkraftutbygging som planlegges. I dag er det sånn at dersom det planlegges en større vannkraftutbygging, kan berørte parter få økonomisk bistand til den jobben de pålegges med å skrive høringsuttalelser og jobbe med disse sakene fram mot at vedtaket fattes.

Når det planlegges et vindkraftverk, har man ikke de samme rettighetene. Jeg har veldig vanskelig for å se den store forskjellen på jobben som pålegges berørte parter, enten det er en vannkraftutbygging eller en vindkraftutbygging.

I denne saken har vi også trukket fram situasjonen for et reinbeitedistrikt i Finnmark, Čorgaš reinbeitedistrikt, som nå står foran behandlingen av hele sju vindkraftsøknader som de skal ta stilling til. Dette er selvfølgelig en kjempestor jobb for dem, dersom de skal få muligheten til å gjøre den på en skikkelig måte. Hadde det vært sju større vannkraftutbygginger som var planlagt, ville de ha fått økonomisk bistand til den jobben.

Så hører jeg at saksordføreren trekker fram at mesteparten av kostnadene i forbindelse med disse sakene er utarbeidelse av søknader og konsesjonssøknad, og at det er noe som dekkes av tiltakshaver. Selvsagt er det det, og det er ikke det man foreslår å gjøre noe med heller. Det man foreslår å gjøre, er å gi dem som er berørt av disse søknadene, muligheten til å gjøre en grundig jobb.

Jeg ser at tre av partiene i komiteen – Fremskrittspartiet, Høyre og Senterpartiet – uttrykker bekymring for om regjeringens annonserte kraft- og industriløft vil bli innfridd. Jeg synes det er rart at man ikke kommer med en tilsvarende bekymring for involveringen av dem som berøres av disse utbyggingene.

Jeg tar med det opp forslaget SV er med på.

Presidenten [12:53:27]: Da har representanten Lars Haltbrekken tatt opp det forslaget han refererte til.

Ole Herman Sveian (Sp) [12:53:43]: Det er avgjørende at vi finner en god balanse mellom energibehovet vårt og hensynet til natur og lokalsamfunn. Bærekraft og det å sørge for å gi tilbake til lokalsamfunnene er viktige deler av den framtidige kraftpolitikken. Senterpartiet har de siste årene sørget for at mer av verdiskapingen fra vindkraften tilfaller kommunene, for disse lokalsamfunnene har gitt opp natur for å produsere kraft.

Konsesjon skal ikke gis i strid med kommunestyrevedtak, og vi har gitt kommunene mulighet gjennom plan- og bygningsloven til å sørge for at vindkraft ikke bygges i strid med deres ønsker. Vi anerkjenner at det kan være krevende for berørte aktører, som reindriftsutøvere, å involvere seg i beslutningsprosessene. Det er derfor viktig at det legges til rette for gode konsesjonsprosesser der berørte parter høres. Her har utbyggerne, Norges vassdrags- og energidirektorat og Energidepartementet et viktig ansvar. Der det er inngått avtale med reindriften om kompenserende eller avbøtende tiltak, blir prosjektene prioritert av NVE.

Arbeiderparti–Senterparti-regjeringen la i desember 2023 fram en tiltakspakke for reindrift og energi for å sørge for at reindriften ble bedre ivaretatt ved planlegging og utbygging av energi. Videre er distriktstilskuddet i reindriftsavtalen økt for at reindriften skal få mer kapasitet til å medvirke, og det har blitt bevilget penger for å styrke Norges Reindriftsamers Landsforbunds rådgivningstjeneste i arealsaker.

Vi må jobbe for en kraftpolitikk som bygger tillit i befolkningen. For Senterpartiet står respekten for lokal selvbestemmelse sterkt. Gjennom å styrke den lokale medbestemmelsen kommer ikke utbyggerne noen vei uten å involvere reindriftsutøvere, berørte grunneiere og kommuner. Dersom vindkraftprosjektene ikke har lokal aksept, skal de heller ikke gjennomføres. Vi mener at dagens ordninger sikrer kompensasjon til berørte grupper, og vi støtter derfor ikke representantforslaget.

Sofie Marhaug (R) [12:55:49]: Dette er ikke første gang det fremmes forslag om å styrke ressurstilgangen i behandlingen av vindkraftsøknader, og det blir neppe den siste. Jeg vil likevel takke SV for initiativet, for utfordringene er stadig mer akutte.

Sannheten er at mange steder i landet får innbyggerne et massivt sakskompleks tredd nedover hodet uten økonomiske eller juridiske ressurser til å håndtere saksmengden. Dette gjelder særlig reindriften, som ofte må forholde seg til mange og parallelle utbyggingssaker – ofte på tvers av kommunegrenser. Dette gjelder ikke minst i lys av det såkalte industri- og kraftløftet i Finnmark. Advokatfirmaet Holth & Winge la i vinter fram en interessant rapport der de så på hvordan vindkraftprosessene i Finnmark fungerer – eller snarere ikke fungerer. Særlig i lys av det såkalte industri- og kraftløftet fra regjeringen har jo disse planene skutt fart.

Kongstanken til regjeringen har vært at det strabasiøse – for ikke å si stormannsgale – prosjektet med å elektrifisere Melkøya skal løses med at det bygges ut ny kraft tilsvarende Equinors voksende kraftbehov. Å tro at dette kan skje i en håndvending, eller at det er kompatibelt

med hensyn til naturmangfold og menneskerettigheter, er mildt sagt håpløst.

Holth & Winge-rapporten ser helt konkret på hvordan planprosessene i Finnmark foregår. Holth & Winge peker på at disse mangler lokal forankring, og at det ikke er noen reell medvirkning i en tidlig fase, særlig ikke for reindriften. I stedet bærer planene preg av hastverk og rot, særlig med overlappende planer og korte frister.

Snakker vi med de berørte partene, får vi også innsikt i de store menneskelige kostnadene som står på spill, reindriftsutøvere som forteller at de knapt har tid til å drive med tradisjonell samisk næring og kultur, og i praksis må arbeide som jurister. De kjenner seg ikke igjen i beskrivelsene av at dagens situasjon er god.

Det minste regjeringen kan og bør gjøre i møte med denne brutale virkeligheten, er å sørge for en bedre og mer rettferdig ressursfordeling, slik at vi får skikkelige og litt mer rettferdige prosesser.

Statsråd Terje Aasland [12:58:37]: La meg understreke innledningsvis at det er viktig at vi legger til rette for gode konsesjonsprosesser for kraft- og strømnettet over hele landet. Der tiltaket kan påvirke samiske interesser, som reindrift, er medvirkning spesielt viktig.

Jeg har full forståelse for at konsesjonsprosessene kan oppleves ressurskrevende, og overfor reindriften har regjeringen derfor iverksatt flere tiltak som skal forenkle og forbedre arbeidet med oppfølgingen av konsesjonssaker.

Jeg mener det er positivt dersom tiltakshavere legger til rette for aktiv deltakelse fra dem som berøres av kraftprosjekter, det være seg økonomisk eller på annen måte. Og jeg understreker – det er også en forutsetning at de faktisk gjør det. Det er i tiltakshavers interesse å samarbeide godt med alle involverte og berørte parter, herunder reindriften. Et godt samarbeid legger til rette for en god konsekvensutredning og gode søknader. Jeg håper og tror at tiltakshavere er seg sitt ansvar bevisst, og at det legges til rette for at berørte får mulighet til å bidra inn i prosessen. Det er alle tjent med.

Tiltakspakken for reindrift og energi som regjeringen la fram i desember 2023, har som formål at reindriften skal bli bedre ivaretatt ved planlegging og utbygging av energi. Pakken inneholder tiltak som ikke krever endringer av energiloven og følges opp av flere departement.

I reindriftsavtalen 2026–2027 er ivaretakelse av reindriftens arealer en av hovedprioriteringene. Regjeringen har også igangsatt tiltak som vil bedre oversikten over reindriftens arealbruk gjennom oppdaterte arealbrukskart og distriktsplaner og tiltak for å heve kommunenes planleggingskapasitet og reindriftskompetanse. Det er også tydeliggjort i de statlige planretningslinjene for arealbruk og mobilitet at reindrift skal ivaretas på en god måte samtidig med hensynet til øvrig utvikling av samfunnet.

Jeg mener det ikke er hensiktsmessig at det innføres en egen bestemmelse om utgiftsdekning for energiprosjekter. Energiloven har et annet og mye større spenn i typen saker enn vassdragsreguleringsloven, og en tilsvarende bestemmelse i energiloven om utgiftsdekning ville derfor fått et svært stort omfang. Dersom formålet er å avhjelpe reindriften generelt i energisaker, mener jeg at andre tiltak treffer bedre. Det er først og fremst konsesjonsmyndigheten ved NVE og Energidepartementet som har ansvaret for å legge til rette for en prosess som er både forsvarlig og effektiv, og som også sikrer nødvendig medvirkning. Dette er et ansvar jeg tar på alvor.

Morten Stordalen hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten [13:01:24]: Det blir replikkordskifte.

Lars Haltbrekken (SV) [13:01:40]: Jeg vil gjerne spørre statsråden om han kan gjøre rede for hva som er den prinsipielle forskjellen på den jobben f.eks. et reinbeitedistrikt pålegges når det kommer en søknad om et vindkraftverk, og den jobben det samme reinbeitedistriktet pålegges når det kommer en søknad om et vannkraftverk.

Statsråd Terje Aasland [13:02:05]: Vi kunne vel også lagt til hytteutbygging, veier, næringsareal og andre formål som handler om bruk av areal. Vassdragsreguleringsloven hjemler da mulighetene for kostnadsdekning i tilknytning til vannkraftsaker, dersom det blir gitt konsesjon. Jeg mener det har en annen inngang. Vi har lagt til rette for at reindriften skal kunne få kompensasjon. Tiltakshaver har en viktig rolle i å sørge for god medvirkning når det gjelder reindriften.

Som jeg redegjorde for: Vi har også gjort tiltak i tilknytning til reindriftsavtalen, hvor en har opprettet en rådgivningstjeneste i arealsaker i regi av Norske Reindriftssamers Landsforbund. Denne rådgivningstjenesten bistår både reinbeitedistrikter og siidaer som ber om det i arealsaker. Jeg mener at vi i stor grad har lagt til rette for at reindriftens interesser skal kunne bli ivaretatt i slike saker.

Lars Haltbrekken (SV) [13:03:07]: Jeg fikk vel ikke helt svar på spørsmålet mitt om hva som er den prinsipielle forskjellen på arbeidsmengden eller arbeidet som pålegges et reinbeitedistrikt når det er snakk om et vindkraftverk kontra et vannkraftverk. Å trekke inn hyttebygging og andre inngrep er i og for seg greit nok, og hvis statsråden vil være med på å ta initiativ til at man også skal få økonomisk dekning når det kommer

sånne saker, kan SV være med på det. Men det jeg spurte om, var jo to ulike typer energiutbygginger.

Vi hørte statsråden snakke om at reindriften skal få kompensasjon, enten gjennom at utbyggere bør bidra med penger, eller gjennom reindriftsavtalen. Er det da sånn at statsråden vil foreslå at bønder som blir berørt av en større vannkraftutbygging, skal få dekket sine kostnader knyttet til den gjennom jordbruksavtalen?

Statsråd Terje Aasland [13:04:13]: Jeg forholder meg til de forskjellene som er, og det er vassdragsreguleringsloven som gjelder. Denne kompensasjonsordningen gjelder kun store vannkraftverk og reguleringer av vassdrag. Energiloven har et helt annet spenn og omfatter alt fra små nettanlegg til store produksjonsanlegg, så det er en vesentlig forskjell i det. I tillegg har vi – når det gjelder spesielt vindkraftutbygging – forsøkt å ivareta reindriften på en annen måte, gjennom denne rådgivningstjenesten som er blitt etablert i regi av Norske Reindriftssamers Landsforbund, og gjennom å være tydelig på at tiltakshaver må inkludere også de berørte interessene i forbindelse med en eventuell konsesjonssøknad. Da er det opp til NVE, som behandler konsesjonene, og eventuelt departementet, å sørge for at de ulike interessene er godt belyst før det gjøres et vedtak om konsesjon.

Lars Haltbrekken (SV) [13:05:14]: Statsråden sier at han forholder seg til de forskjellene som er. Jeg antar da at han mener i lovverket, mellom vassdragsreguleringsloven og energiloven. Det er jo det vi også gjør, og det er det vi prøver å rette opp i, sånn at det skal bli likhet i disse sakene. Jeg klarer ikke, med min beste vilje, å forstå hvorfor regjeringen mener at disse forskjellene skal vedvare, og hvorfor man ikke skal få innført en likhet på det.

Jeg vil da spørre statsråden hva slags beskjed han har til de berørte reinbeitedistriktene, som nå blir påtvunget en enorm arbeidsoppgave uten at de har en lovmessig rett på økonomisk kompensasjon for den jobben de er nødt til å gjøre.

Statsråd Terje Aasland [13:06:21]: Jeg tror det er viktig å understreke en vesentlig forskjell. De vindkraftsakene som trekkes opp, og som nå er til behandling, f.eks. i tilknytning til industri- og kraftløftet, er foreløpig på meldingsstadiet. En er altså underveis med å jobbe fram en konsesjonssøknad. Etter vassdragsreguleringsloven gis det kun rett til kompensasjon og å kunne kreve utgifter dekket dersom det kommer inn en konsesjonssøknad. Det er en vesentlig forskjell.

Hvis en forholder seg til det lovverket som er i dag, vil altså ikke reinbeitedistrikter som jobber på meldingsstadiet og er involvert i konsesjonsprosessen, ha rett til å få dekket sine utgifter på dette tidspunktet, men kun eventuelt etter at en konsesjonssøknad har blitt fremmet. Når vi snakker om arealsaker generelt, som jeg mener vindkraft er mer sammenlignbart med – arealbruk til næringsformål, hytteformål osv. – mener jeg altså at det er en vesentlig forskjell i forhold til vannkraftutbygginger.

Presidenten [13:07:25]: Replikkordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Lars Haltbrekken (SV) [13:07:55]: Det vi diskuterer her i dag, er et forslag om å få en likebehandling av dem som berøres av en vannkraftutbygging, og dem som berøres av en vindkraftutbygging. Det er sånn i dag at det er et stort antall vindkraftsøknader som berører en del reinbeitedistrikt, og som pålegger dem en enorm arbeidsoppgave som de ikke har bedt om. Vi har Čorgaš reinbeitedistrikt som får hele sju utbyggingssøknader på sitt bord, uten noen form for støtte til det.

Vi hørte at bl.a. Senterpartiet, men også Arbeiderpartiet, viser til reindriftsavtalen, og at man gjennom den har fått mer penger, og at Norske Reindriftssamers Landsforening har fått mer penger til å jobbe med også vindkraftsaken. Da har jeg lyst til å rette det spørsmålet som jeg tok opp med statsråden, til Senterpartiet: Hvis det nå er sånn at en grunneier, en bonde, blir berørt av en større vannkraftutbygging, vil Senterpartiet da gå inn for at den økonomiske kompensasjonen til bondens pålagte arbeid med vannkraftsøknaden skal finansieres over jordbruksavtalen? For det er jo det Senterpartiet sier skal skje for reindriften, at kostnadene skal dekkes bl.a. over reindriftsavtalen. Skal det samme da også gjelde for den aktuelle bonden som berøres av en vannkraftutbygging?

Presidenten [13:10:04]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [13:10:31]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Aleksander Stokkebø, Nikolai Astrup, Tor Mikkel Wara, Martin Virkesdal Jonsterhaug, Maren Grøthe, Bjørn Arild Gram, Hans Edvard Askjer, Jørgen H. Kristiansen, Grunde Almeland og Abid Raja om stabile rammevilkår for mer småkraft (Innst. 129 S (2025–2026), jf. Dokument 8:31 S (2025–2026))

Presidenten [13:10:56]: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil syv replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Sofie Marhaug (R) [13:11:20] (ordfører for saken): Jeg har vært saksordfører i det jeg må innrømme på noen måter har vært en litt rar sak. Regjeringen har sendt på høring et forslag om å justere grunnrenteskatten for vannkraft, slik at mer av det som i dag omtales som småkraft, skal beskattes. Dette er som kjent bare en høring og ikke et endelig vedtak fattet i Stortinget.

Før denne høringsprosessen er over, har altså et flertall av partier bestemt seg for å kortslutte prosessen og avvise en slik beskatning. Det står Stortinget selvfølgelig fritt til. Spørsmålet er om det er særlig klokt. Dette flertallet utgjør imidlertid ikke flertallet i energi- og miljøkomiteen, noe som gjør saken enda mer forvirrende. Derfor fremmes komiteens innstilling av Arbeiderpartiet, SV, Rødt og MDG, som tilrår å avvise representantforslaget. Med KrF, som ikke sitter i komiteen, kan dette representantforslaget likevel få flertall når det stemmes over senere i dag eller i neste uke.

Det er mange gode grunner til å vurdere grunnrenteskatt på småkraft. Vi har sett en rekke eksempler på at dagens grense for beskatning innebærer at kraftpotensialet i kraftverkene ikke utnyttes fullt ut. Dette har også Finansdepartementet dokumentert i høringsnotatet. Siden 2020 har det blitt satt i drift 180 småkraftverk under den nedre grensen for skatt på 10 MW, mens det bare er satt i drift ett mellom 10 og 20 MW. Det sier seg selv at her skjer det en skattetilpasning, som er uheldig hvis målet er å utnytte kraften best mulig når naturen først er bygget ned.

Dette bringer meg til mitt neste poeng. Det er ikke slik at småkraft er «snillere» eller mer naturvennlig utbygging enn annen naturnedbygging. NRK har regnet ut at de store kraftverkene leverer fem ganger så mye strøm som de små per kilometer elv lagt i rør. At vi med småkraften bygger ned naturen bit for bit nesten kostnadsfritt, er et stort problem, særlig når vi vet at kraftutbyggingen i stort står for 55–60 pst. av nedbyggingen av den inngrepsfrie naturen de siste 10–15 årene.

De siste årene har vi dessuten sett at mer og mer av småkraften eies av utenlandske eiere, og ofte fra skatteparadis. Dagens Næringsliv kunne i 2022 avsløre at 250 småkraftverk i Norge er eid fra skatteparadis, mens Europower kunne fortelle at det utenlandske eierskapet i småkraften har økt med 50 pst. fra 2020 til 2024. Det er rett og slett naivt å framstille dette som småfisk. Det er viktige fellesverdier som havner hos utenlandske eiere og i skatteparadis.

Med dette anbefaler jeg komiteens innstilling om å avvise forslaget.

Mani Hussaini (A) [13:14:44] (komiteens leder): Norge er et industriland. Arbeidsplasser langs hele kysten og i distriktene er bygd på tilgangen på ren og rimelig kraft. Skal vi fortsette å være en industrinasjon og kutte utslipp og samtidig skape nye jobber, må vi gjøre det samme igjen – bygge mer kraft. Da Arbeiderpartiet tok over regjeringsansvaret i 2021, satte vi derfor fart i arbeidet med å sikre mer strøm til folk og industri.

Etter flere år med lavt tempo i kraftpolitikken, har denne regjeringen lagt fram en tydelig kurs: Norge skal produsere mer kraft raskere. Derfor har regjeringen prioritert å øke kraftproduksjonen i hele landet. Investeringene i kraft og nett og fjernvarme har økt kraftig. I fjor alene ble det investert rundt 40 mrd. kr, og tempoet forventes å øke i årene som kommer. Bare i år forventes det ytterligere vekst i investeringene i kraftproduksjonen på 27 pst. I løpende kroner er de samlede investeringene i kraftproduksjonen og strømnettet høyere i 2025 enn det det var på det høyeste under Solberg-regjeringen, i 2018.

Realitetene er at vi får mer kraft og mer nett med regjeringens politikk. Antall vann- og vindkraftsaker har økt fra 86 i 2021 til 230 ved utgangen av 2025. Vi har om lag 2 500 MW vannkraft til behandling, og NVE melder at det er lenge siden de har hatt så mange søknader om oppgradering og utvidelse i vannkraften.

Vi har samtidig gjort noe viktig, vi har effektivisert, vi har digitalisert, og vi har kortet ned på konsesjonsprosessene. Det er også en del av forklaringen på den store optimismen i kraftsektoren.

Så til saken vi diskuterer her, småkraft: Småkraft er en viktig del av det norske kraftsystemet. Spørsmålet er om vi utnytter det fulle potensialet. Derfor sendte arbeiderpartiregjeringen på høring et forslag som nettopp skulle bidra til å utløse det fulle potensialet. Vi vet i dag at vi går glipp av verdifull kraft, og vi vet også at miljøkonsekvensene samlet er større med dagens system.

Flere statlige myndigheter har kommet med høringsforslag om at det pågår skattetilpasning. Det er synd at flertallet har lagt seg der. Vi skal selvfølgelig respektere det, men jeg frykter at konsekvensene av det er at Norge går glipp av sårt tiltrengt kraft, og at de som blir sittende igjen og lide, er folk og industri.

Jeg tar opp forslaget Arbeiderpartiet har sammen med Miljøpartiet De Grønne.

Presidenten [13:17:49]: Dermed har representanten Mani Hussaini tatt opp det forslaget han refererte til.

Rikard Spets (FrP) [13:18:07]: Småkraften er en av de virkelige suksesshistoriene i norsk energipolitikk.

Rundt om i hele landet har grunneiere, familier og selskaper investert egne penger i å bygge ut ren, fornybar kraft – ikke fordi staten kom med en stor plan, men fordi folk og bedrifter tok risiko, og fordi rammevilkårene gjorde det mulig. Det er vel kanskje nettopp derfor Arbeiderpartiet nå ønsker å innføre grunnrenteskatt på småkraft, med tilbakevirkende kraft.

Politisk etterfakturering er en ganske spesiell måte å drive politikk på. Hvis dette prinsippet skal gjelde generelt, blir det spennende å se hva som kommer neste gang. Kanskje en ekstra boligskatt på hus som allerede er bygget? Bare tenk om Arbeiderpartiet hadde brukt like mye energi på å få fram ny kraft som de bruker på å finne på nye skatter og avgifter. Da hadde det nok vært mye mer enn den lille terrawattimen energiministeren kan skilte med så langt i sin karriere.

Poenget er enkelt: Folk som har investert i småkraft, gjorde det basert på de skattereglene som gjaldt da beslutningen ble tatt. Småkraftprosjekt er kapitalkrevende. De har lang nedbetalingstid, og mange av dem er finansiert med betydelig personlig risiko. Når Arbeiderpartiet flere år senere kommer og sier at spillereglene likevel skal endres, svekker det tilliten til norske rammevilkår. Det er alvorlig.

Dette handler om mer enn bare småkraft. Det handler om et helt grunnleggende prinsipp: at investorer må kunne stole på at staten ikke endrer spillereglene etter at investeringene er gjort. Forutsigbarhet er ikke bare en teknisk detalj i skattesystemet, det er selve grunnlaget for å tørre å investere. Hvis Norge skal bygge ut mer kraft i årene framover, er tillit til rammevilkårene noe av det viktigste vi har.

Derfor er jeg svært glad for at et flertall i denne sal nå setter en stopper for Arbeiderpartiets politiske etterfakturering, og så blir det spennende å se om regjeringen faktisk følger opp Stortingets vilje.

Jeg tar opp forslagene Fremskrittspartiet er en del av.

Presidenten [13:20:32]: Representanten Rikard Spets har tatt opp de forslagene han refererte til.

Aleksander Stokkebø (H) [13:20:45]: Høyre jobber for lavere strømpriser, rein kraft til industrien og kostnadseffektive utslippskutt. Derfor trenger vi mer kraft og nett. Da vi satt i regjering, ga vi konsesjon til over 20 TWh. Til sammenligning har Støre-regjeringen hittil bare gitt konsesjon til 0,8 TWh. Vi ga altså konsesjon til 25 ganger så mye kraft, mens utbyggingen under denne regjeringen har stoppet opp.

Mangel på kraft risikerer nå å kortslutte både klima- og industripolitikken og fører til varig høye strømpriser for både folk og bedrifter. Da skulle man tro at regjeringen ville skape forutsigbarhet, sånn at flere ville investere, men dessverre har man gjort det stikk motsatte. Vi har sett det i den generelle næringspolitikken, som med den midlertidige arbeidsgiveravgiften – en ekstraskatt på å holde folk i jobb – og vi ser det samme i kraftsektoren. Vi så det med det midlertidige høyprisbidraget de innførte for vannkraften, som førte til at store oppgraderinger ble utsatt, og vi ser det nå igjen, med forslaget om grunnrenteskatt på småkraft.

Arbeiderpartiet viser gang på gang at de ikke lærer av egne feil. Resultatet er økt politisk risiko og høyere terskel for å investere, både i næringslivet generelt og i fornybar energi spesielt. Regjeringens forslag om skattesjokk på småkraft stoppet gravemaskinene og sendte ansatte hjem. Vi risikerte konkurser og mindre kraftutbygging. Derfor setter Høyre og stortingsflertallet foten ned. Vi vil heller øke satsingen på småkraft og instruere NVE om å prioritere raskere saksbehandling av prosjektene, samtidig som vi fortsatt holder fullt tempo på den store vannkraften.

NVE anslår at småkraftpotensialet ligger opp mot 14 TWh. Det tilsvarer altså strømforbruket til 875 000 husstander. Derfor gjør Høyre og stortingsflertallet i denne saken det eneste ansvarlige: Vi bidrar til ro og forutsigbarhet for distriktsarbeidsplasser og for rein kraft til industrien, for lavere strømpriser og for kostnadseffektive utslippskutt. Der Arbeiderpartiet svikter, tar Høyre ansvar. Nå forventer vi at regjeringen lojalt følger opp.

Lars Haltbrekken (SV) [13:24:03]: Småkraft kan være en viktig kilde til fornybar energi. Småkraft kan også være viktig i beredskapsøyemed, hvor en ved utfall av linjenett kan sikre fortsatt kraftproduksjon og få dekket viktig kraftforbruk i lokalsamfunn rundt omkring i landet. Men et stort antall småkraftutbygginger kan også gå hardt ut over naturen. Det ligger et forslag på bordet i dag som Arbeiderpartiet og MDG fremmer, hvor man ber NVE om å prioritere såkalt «viktige småkraftprosjekter» i saksbehandlingen, og at man ikke forsinker konsesjonsbehandlingen av dette. Hva som er «viktige småkraftprosjekter» sier ikke forslaget så mye om, så jeg håper at man kan få belyst det i løpet av debatten, men jeg vil bare knytte noen erfaringer til utbygging av småkraft og de kravene til naturundersøkelser som stilles i forkant av sånne saker.

Den gangen jeg var leder i Naturvernforbundet, jobbet vi særlig med to småkraftsaker. Det var en i Gjengedalsvassdraget, i det tidligere Sogn og Fjordane, og det var også mindre kraftutbygginger i Øystesevassdraget, i det daværende Hordaland. I begge disse sakene kom de konsekvensutredningene som utbyggerne fikk gjennomført, til kort når det gjaldt å få kartlagt de virkelige naturverdiene som var i og rundt vassdragene. Naturvernforbundet fikk den gangen bestilt nye, uavhengige

utredninger, og begge gangene ble det konkludert med at naturverdiene var betydelige større enn det utbyggernes utredninger viste. Disse ekstra utredningene førte også til at utbyggingen i Gjengedalsvassdraget ble stoppet. Når det gjelder utbyggingen i Øystesevassdraget, ble den også stoppet, og det vassdraget ble faktisk vernet.

Så mitt spørsmål, kanskje særlig til MDG, er: Når NVE skal prioritere utbyggingen av småkraftverk uten at det kommer noe forslag om bedre kartlegging eller noe sånt – for jeg kan ikke se av papirene at det foreslås – ser ikke MDG da faren for at man kan få overkjøring av svært viktige naturverdier?

Ole Herman Sveian (Sp) [13:27:28]: Norge trenger mer kraft. Skal vi lykkes med å skape arbeidsplasser og verdier i hele landet, holde strømprisene på et akseptabelt nivå og samtidig gjennomføre nødvendige utslippskutt, må vi sørge for at det bygges mer fornybar kraft, og i den sammenhengen spiller også småkraft en viktig rolle. Småkraftverk rundt om i landet produserer i dag om lag 12 TWh kraft, og det tilsvarer rundt 8 pst. av den totale kraftproduksjonen i Norge. Dette er kraft som er utviklet av lokale gründere og investorer, til nytte for lokalsamfunn rundt omkring i landet. Småkraften har derfor ikke bare bidratt med mer fornybar energi, men også til verdiskaping og aktivitet landet rundt.

For Senterpartiet er det viktig at Norge fortsatt er et godt land å investere i, med forutsigbare rammer. Forslaget om å senke grensen for grunnrenteskatt og naturressursskatt har skapt stor usikkerhet i småkraftbransjen. I høst stoppet flere små vannkraftprosjekter opp på grunn av Arbeiderparti-regjeringens skatteforslag, og forslaget kunne ha veltet økonomien i flere prosjekter, også for kraftverk som allerede er bygd, og det er uheldig i en tid hvor Norge trenger mer kraft. Hvis vi svekker grunnlaget for små vannkraftverk nå, svekker vi kraftbalansen og verdiskapingen i årene framover.

Derfor er Senterpartiet svært fornøyd med at flertallet i Stortinget sender et tydelig signal om at innslagspunktet for grunnrenteskatten ikke skal senkes i denne stortingsperioden. Samtidig må vi sørge for at potensialet for ny småkraft faktisk kan realiseres. Mange prosjekter opplever i dag lang saksbehandlingstid og ligger i kø hos Norges vassdrags- og energidirektorat. Småkraft er en kraftkilde som kan bidra til å styrke kraftbalansen fram mot 2030, og saksbehandlingen bør være raskere. Derfor er det også fornuftig at Stortinget ber regjeringen prioritere raskere saksbehandling av småkraftkonsesjoner der dette kan bidra til mer kraftproduksjon uten at det går på bekostning av store vannkraftprosjekter.

Senterpartiet mener at Norge trenger både mer kraft og gode rammevilkår for dem som investerer i kraftproduksjon. Småkraften er et godt eksempel på hvordan lokale ressurser kan tas i bruk til det beste for både lokalsamfunn og landet som helhet. Med det ønsker jeg å anbefale de forslagene Senterpartiet er en del av. Forslagene markerer en tydelig og forutsigbar og ansvarlig linje for videreutvikling av norsk småkraftsektor.

Frøya Skjold Sjursæther (MDG) [13:30:12]: Vi står i en tid der både klimakrisen og den sikkerhetspolitiske situasjonen gjør energipolitikken desto viktigere enn før. Norge trenger mer fornybar kraft, for å både kutte utslipp, elektrifisere samfunnet og styrke vår egen energiberedskap. Samtidig står vi midt i en naturkrise som FNs naturpanel mener at er like farlig for menneskeheten som klimakrisen. Vi må klare å ha to tanker i hodet på en gang.

Småkraft har bidratt til økt kraftproduksjon i Norge, gitt viktige bidrag til den lokale verdiskapingen og økt tilgangen på fornybar energi i kraftsystemet. I en tid hvor det er behov for mer ren kraft – og det behovet er stort – vil småkraft fortsette å spille en rolle. Samtidig er det viktig å erkjenne at ikke all småkraftutbygging i Norge er uproblematisk. En del prosjekter har medført store naturinngrep, og i flere tilfeller har utbygging skjedd i områder med særlig sårbar og verdifull natur, med høy tetthet av rødlistearter.

For Miljøpartiet De Grønne er det avgjørende at energipolitikken også tar naturkrisen på alvor. Derfor mener vi at naturkravene til småkraftprosjekter må skjerpes, sånn at vi stopper det unødvendige tapet vi har sett av verdifull natur i Norge. Samtidig bør det legges til rette for prosjekter som har liten eller ingen negativ effekt på naturen.

Det er avgjørende for dem som investerer i energiproduksjon at politikken er til å stole på. Miljøpartiet De Grønne mener derfor at regjeringens forslag om å redusere den nedre grensen i grunnrenteskatten ikke bør gjelde for småkraftanlegg som allerede har fått konsesjon, og der investeringsbeslutningen er tatt på bakgrunn av gjeldende rammevilkår. Når investeringene er gjort i tillit til eksisterende regler, mener vi det er uheldig å endre skattevilkårene i ettertid.

Samtidig finnes det relevante argumenter for å se på justeringer i grunnrenteskatten framover. Naturressursene våre tilhører fellesskapet, og skattesystemet må også sikre en rimelig fordeling av verdiene som skapes. Derfor vil Miljøpartiet De Grønne heller ikke støtte forslaget om å frede dagens skattenivå ut hele stortingsperioden. Hvis regjeringen kommer tilbake til Stortinget med konkrete forslag til endringer i småkraftskatten, vil vi ta stilling til dem når de foreligger.

Til slutt vil jeg også svare på spørsmålet fra representanten Haltbrekken. Konsesjonsbehandlingstiden på småkraftprosjekter er i mange tilfeller veldig lang. Saker

kan bli liggende lenge uten avklaring, uten at det nødvendigvis gir noe bedre involvering eller sterkere demokratisk forankring. Lange og uavklarte prosesser tjener ingen. Det tjener ikke utbyggere, lokalsamfunn eller forvaltningen. Miljøpartiet De Grønne mener derfor at det er behov for raskere og mer effektive konsesjonsprosesser. Saksbehandlingen skal fortsatt være grundig, men det må også være mer forutsigbart og mindre tidkrevende enn det er i dag. Det vil være til fordel for både kraftsystemet, lokalsamfunnene og alle partene som er involvert i prosessene.

Jørgen H. Kristiansen (KrF) [13:33:35]: Norge trenger mer kraft. Vi trenger mer kraft for å bygge ny industri og for å sikre stabile strømpriser for folk og bedrifter. I en sånn situasjon er det avgjørende at vi ikke fører en politikk som bremser utviklingen av ny fornybar kraftproduksjon. Det er nettopp bakgrunnen for representantforslaget vi behandler nå i dag.

Forslaget handler om to konkrete og viktige grep. For det første handler det om å sikre at innslagspunktet for grunnrenteskatt og naturressursskatt på vannkraft ikke senkes. For det andre handler det om å sørge for raskere saksbehandling av småkraftprosjekter hos NVE. Begge deler handler i bunn og grunn om det samme: å sørge for at det fortsatt er attraktivt å investere i norsk vannkraft.

Vannkraften har gitt oss ren, stabil og rimelig energi i generasjoner. Samtidig vet vi at det fortsatt finnes et betydelig potensial for mer produksjon, særlig gjennom små og mellomstore kraftprosjekter, men dette potensialet realiserer seg ikke av seg selv. Investorer og lokalsamfunn må ha forutsigbare rammevilkår. Hvis skattereglene stadig endres eller skjerpes, skaper det usikkerhet. Usikkerhet fører til at investeringer utsettes eller ikke blir gjennomført i det hele tatt. Det er derfor viktig at Stortinget sender et tydelig signal om stabilitet i rammevilkårene for denne bransjen.

Den andre delen av forslaget handler om saksbehandlingstiden. Mange småkraftprosjekter blir i dag liggende lenge i kø. Når kraftsituasjonen i Norge er presset, burde det være en selvfølge at en prioriterer behandling av prosjekter som faktisk kan styrke kraftbalansen. Raskere saksbehandling betyr ikke dårlig kvalitet – det betyr bedre prioritering.

Norge står midt i en energiomstilling. Skal vi lykkes, må vi både bygge ny kraft og bruke den vi har, mer effektivt. Da må politikken bidra til investeringer, ikke skape hindringer. Dette representantforslaget er et bidrag til nettopp det: mer forutsigbare rammevilkår, raskere prosesser og bedre utnyttelse av en av våre viktigste naturressurser. Det er god energipolitikk, og det er god næringspolitikk. KrF støtter selvfølgelig forslagene nr. 1 og 2.

Statsråd Terje Aasland [13:36:15]: Det er godt at vi i utgangspunktet har likt mål: å få bygd ut mer fornybar energi i Norge. Det er ingen tvil om at vannkraft gir et viktig bidrag. Det gjelder også småkraft, bare for å understreke det. Som energiminister har jeg åpnet ganske mange kraftverk som ligger rett under nedre grense for grunnrenteskatt. Hvorfor i all verden har jeg gjort det? Når flere kraftverk bygges ut rett under grensen, viser det at skattesystemet ikke fører til en optimal ressursutnyttelse. Det tror jeg vi skal erkjenne. Da går vi glipp av verdifull kraft, og miljøkonsekvensene kan samlet sett bli større. Den nedre grensen er en kjent svakhet ved den ellers investeringsnøytrale grunnrenteskatten på vannkraft. Offentlige utvalg har foreslått å gå tilbake til den opprinnelige grensen på 1 500 kVA, slik også regjeringen la opp til i sitt høringsnotat. Regjeringen mener fortsatt det hadde vært fornuftig å redusere den nedre grensen i grunnrenteskatten, men siden representantforslaget ligger an til å få flertall i Stortinget, vil vi likevel ikke fremme lovforslag om dette.

NVE prioriterer allerede saker som effektivt kan styrke kraftbalansen. Dette er i all hovedsak større saker som kan gi betydelig økning i produksjon eller fleksibilitet, altså økt effektkapasitet. Samtidig skal småkraftsaker behandles innen rimelig tid. Jeg mener at forslaget fra komiteen på det området allerede er fulgt opp gjennom de siste justeringene vi har gjort. Regjeringen ønsker mer småkraftutbygging og vil legge til rette for det. Regjeringen har også gjennomført et historisk løft når det gjelder konsesjonsbehandling i NVE, gjennom både flere saksbehandlere og digitalisering. NVE har også, bl.a. sammen med småkraftbransjen, arbeidet med å utvikle en digital løsning for søknader, som igjen vil effektivisere saksbehandlingen av småkraft.

NVE fatter nå svært mange vedtak. I 2025 ble det avgjort 200 flere konsesjonssaker enn i 2024. Direktoratet mottok også flere saker i 2025 enn på lang tid, noe som selvsagt er gledelig. Det er imidlertid nødvendig med en viss form for prioritering. NVE prioriterer saker med avklart nett, slik at de mest realistiske prosjektene behandles først. Jeg mener dette er en fornuftig tilnærming. Jeg vil minne om at utbyggingstakten for småkraft også avhenger av utbyggerne. Status ved årsskiftet var at det er om lag 130 småkraftkonsesjoner som har fått endelig tillatelse, men ikke har startet bygging. Det er også et problem, at vi gir mange konsesjoner uten at de blir realisert.

Småkraft er uten tvil samlet sett viktig for Norge. Jeg vil sørge for at viktige, realistiske småkraftprosjekter gis framdrift i NVEs saksbehandling, selv om det først og fremst er de store prosjektene som må prioriteres for effektivt å styrke kraftbalansen.

Presidenten [13:39:17]: Det blir replikkordskifte.

Kristoffer Sivertsen (FrP) [13:39:31]: Statsråd Aasland er den lengstsittende statsråd med ansvar for energi, men likevel har det på hans vakt knapt blitt en terrawattime med ny kraftproduksjon. Samtidig sier regjeringen i praksis at de ønsker å si nei til mer kraft fra dagens småkraftverk gjennom sitt forslag til statsbudsjett. NVE peker på at dagens 13 TWh fra småkraft potensielt kan dobles. Med grunnrenteskattforslaget fra Arbeiderpartiet vil noen mene at regjeringen tar knekken på en del av kraftbransjen som har klart seg godt nettopp fordi politikerne har holdt fingrene av fatet. En skatt som truer eksisterende småkraftverk og nye investeringer i småkraftverk, skjønner de fleste er å gjøre næringen til en kraftressurs for samfunnet som ikke lenger er fornybar, rett og slett fordi store deler av den næringen må legges ned.

Når en bortimot unison næring har slaktet regjeringens forslag, lurer jeg på om statsråden mener at grunnrenteskattforslaget i statsbudsjettet og måten det vil ramme småkraftbransjen inn på, nå er en dårlig idé. Ville en satt fram det samme forslaget i dag?

Statsråd Terje Aasland [13:40:37]: Hvis representanten hørte hva jeg sa, sa jeg at vi nå ikke går videre med forslaget. Det sa jeg tydelig fra om og begrunnet det. Det andre er at jeg ikke sa nei til småkraftverk. Tvert om, vi sier ja til småkraftverk.

Likevel er det også en problemstilling som ligger der, at det er skattetilpasninger rundt 10 MW i dag. Det er en årsak til at de småkraftverkene som blir åpnet, er på 9,7, 9,8 og 9,9 MW. Det mener jeg er en dårlig måte å utnytte vannpotensialet på, samtidig som vi mest sannsynlig kommer til å få dårligere løsninger over tid dersom den ordningen vedvarer. Det er vannkraft vi ikke får utnyttet fordi man velger ikke å investere over 10 MW på grunn av de uheldige tilpasningskonsekvensene som ligger der.

Kristoffer Sivertsen (FrP) [13:41:36]: Når en har god hørsel, hører en fort om en statsråd klarer å svare ja på et enkelt spørsmål.

Hver gang det nærmer seg statsbudsjett eller revidert nasjonalbudsjett, har næringslivet grunn til å bekymre seg for hva Arbeiderparti-regjeringen finner på. Næringslivet trenger stabile og forutsigbare rammevilkår. Dessverre har vi sett at det med statsbudsjettene fra Arbeiderpartiet kommer sjokk for næringslivet. Spørsmålet er ikke om det kommer et skatte- eller avgiftssjokk, spørsmålet er hvilke næringer det vil gå utover denne gangen. Bare for noen dager siden varslet regjeringen at de ville lønnsomheten til bedrifter som Ålgård Offset og Figgjo porselen til livs med å ilegge en dyr CO_2-avgift på en bransje som er helt avhengig av naturgass for sin produksjon.

Denne uforutsigbarheten og manglende respekten for næringsdrivende er ikke næringslivet i Norge verdig og skremmer bort investeringer. I statsbudsjettet var det småkraftverkene som fikk gjennomgå. Heldigvis er det et flertall i Stortinget nå for å stoppe rasering av norske småkraftverk og ta tilbake stabile rammevilkår og forutsigbarhet for næringslivet.

Kan statsråden nå garantere for at Stortingets flertallsvedtak blir fulgt opp, og at det ikke blir en omkamp om stabile og forutsigbare rammevilkår for småkraftverkene?

Statsråd Terje Aasland [13:42:47]: Er det noen som bør være forsiktige med å snakke om stabile og forutsigbare rammevilkår, er det Fremskrittspartiet. Med respekt å melde: Den rotete framstillingen om Melkøya og det å få tilgang på strøm eller ikke, ut fra lovlig gitte tillatelser, det mangler sidestykke i norsk industripolitikk. Stabilitet og forutsigbarhet er sånn sett ikke ord Fremskrittspartiet har tatt innover seg.

Jeg kan love at vi står ved det jeg har sagt. Vi følger ikke opp forslaget nå. Vi mener det ville være klokt å få bort skattetilpasningen på rundt 10 MW, men vi ser og erkjenner at det er et annet flertall i Stortinget og respekterer selvfølgelig det.

Vi kommer til å følge opp småkraftsakene og konsesjonssøknadene som kommer inn, fortløpende i NVE. Som jeg sa skal de ha en sluttbehandling innen rimelig tid, men vi er også i en situasjon hvor vi må sørge for at det som har desidert størst effekt på kraftsystemet vårt, blir prioritert først. Alle saker som sendes til NVE, skal behandles innen rimelig tid.

Kristoffer Sivertsen (FrP) [13:43:50]: Det er morsomt å kaste stein i glasshus når Arbeiderpartiet har norgesrekord i ustabile rammebetingelser for industrien og i uforutsigbar skattepolitikk. Det Arbeiderpartiet mente med sitt valgkampløfte om at de skulle holde skatte- og avgiftsnivået stabilt de neste fire årene, kan vel godt beskrives som ikke sannferdig, spesielt når en ser hvordan regjeringen har ønsket å skattlegge småkraftverkene så tøft at det truet både lønnsomhet og framtidige investeringer.

Ta et eksempel: Oltesvik kraftverk i Gjesdal kommune ville fått en effektiv skattesats på over 100 pst. Noen vil kanskje mene at regjeringen la opp til et ran av Vestlandet, og det er heller ikke første gang verdier har blitt omfordelt bort fra Vestlandet av regjeringen. For Rogalands kommuner alene ville det utgjøre i størrelsesordenen 750 mill. kr i form av verditap, som igjen vil gå utover barn og unge, eldre og veier i rogalandske kommuner, rett og slett fordi en ikke lenger får de utbyttene.

Samtidig har ikke regjeringen lagt opp til å kompensere kommunene som ville blitt rammet av grunnrenteskattforslaget som de fremmet i statsbudsjettet.

Er det dette Arbeiderpartiet mente med sitt valgkampløfte – skattesjokk, uforutsigbarhet og manglende stabilt avgiftsnivå – eller vil statsråden erkjenne at Arbeiderpartiet har brutt sitt løfte?

Statsråd Terje Aasland [13:44:59]: For det første: Vi har ikke foreslått den endelige løsningen for grunnrenteskatt på småkraft. Vi valgte å sende på høring et forslag om grunnrenteskatt. Hvordan det endelig hadde sett ut hvis vi hadde fremmet det, gjenstår å se – om det hadde hatt tilbakevirkende kraft eller hvordan det til slutt var innrettet.

Jeg minner om at det ikke er riktig at grunnrenteskatt hindrer lønnsomme kraftutbygginger. Det er feil. Skatten vil redusere størrelsen på selskapenes kostnader og inntekter med samme andel, og avkastningen per krone investert ville vært uendret. Det er faktum ut fra det som er grunnrenteskatten, og det som ble sendt på høring.

Aleksander Stokkebø (H) [13:45:52]: Hvis vi skal få lavere strømpriser, ren kraft til industrien og kostnadseffektive utslippskutt, trenger vi mer kraft. Da trenger vi også forutsigbarhet slik at flere vil investere. Dessverre har Arbeiderpartiet i stedet skapt politisk risiko med skattesjokk for småkraften. Av de over 200 høringsinnspillene til regjeringen kan de positive telles på én hånd. Vi kan dermed slå fast at forslaget til regjeringen er både faglig og politisk sablet ned og dødt. Nå må vi skape forutsigbarhet, slik at gravemaskinene kan sette i gang, og slik at flere velger å investere i småkraften. Derfor er jeg glad for at statsråden er tydelig på at man ikke vil gå videre med skattesjokket nå. Spørsmålet mitt er da: Garanterer statsråden at dette gjelder i hele fireårsperioden?

Statsråd Terje Aasland [13:46:49]: Jeg har redegjort for at vi ikke følger opp forslaget om grunnrenteskatt for småkraften nå, og det står vi selvfølgelig inne for. Jeg er enig i at småkraft har en betydning, men det er også en bekymring. Det burde bekymre også Høyre at 130 småkraftverk som har fått konsesjon, ikke har startet byggingen sin, og dette er småkraftverk som hadde tillatelse lenge før statsbudsjettet ble lagt fram. Det er også et veldig stort antall småkraftverk som fikk tillatelser opp mot 2020, men aldri har blitt realisert. Nå ser vi endringsforslag på endringsforslag for disse. Det er ingen tvil om at det er utfordrende for veldig mange utbyggere å få økonomi i disse småkraftprosjektene. Det erkjenner jeg er en utfordring, men som sagt: Grunnrenteskatten, slik den var foreslått, ville ikke forrykket det.

Aleksander Stokkebø (H) [13:47:42]: Det som burde bekymre regjeringen, er jo hvordan politisk risiko gjør at mange av de prosjektene som det er gitt tillatelse til, ikke blir realisert. Ved utgangen av november 2025 hadde NVE mottatt 92 småkraftsaker som ikke engang har fått tildelt saksbehandler ennå. Disse sakene utgjorde over 0,8 TWt, altså mer småkraft i kø, uten saksbehandler, enn det regjeringen har gitt konsesjon til av ny kraft i en periode på over fire år. Det er rett og slett ikke godt nok, og derfor gir Stortinget i dag marsjordre til regjeringen om å prioritere opp småkraften.

Mitt spørsmål er igjen: Gjelder statsrådens svar om at man ikke vil innføre grunnrenteskatt i hele fireårsperioden, og hvordan vil en nå følge opp Stortingets vedtak og sikre kortere saksbehandlingstid for småkraft?

Statsråd Terje Aasland [13:48:45]: Regjeringen jobber hver dag med å kutte ned på saksbehandlingstid i NVE. Det er gjort store framskritt både på nett og på kraft. Det å få digitale løsninger for hvordan man behandler småkraftkonsesjoner, vil også være en styrke med tanke på hurtighet og helt sikkert også for grundigheten i tilknytning til det. Det står vi selvfølgelig ved. Vi følger opp den prioriteringen vi allerede har sendt NVE. Det betyr at en skal prioritere de store, viktige sakene for kraftsystemet vårt, men samtidig behandle småkraftsaker som er av betydning, i samme sammenheng, på samme tid. Det er samtidig sånn at småkraftsaker generelt skal behandles innen rimelig tid.

Aleksander Stokkebø (H) [13:49:32]: Jeg merker meg at det ikke er et svar på dette spørsmålet. Det er altså mer kraft i kø – småkraft i kø, uten saksbehandler – enn det regjeringen har gitt av konsesjon til ny kraft på fire og et halvt år. Det er rett og slett ikke godt nok. Jeg vil som et siste spørsmål, og egentlig en serve til regjeringen, gi statsråden anledning til nå å legge ballen tydelig død, ikke bare for nuet, men for hele perioden, og til å garantere klart og tydelig for denne sal at det ikke er aktuelt å komme med forslag om grunnrenteskatt på småkraft i hele inneværende fireårsperiode.

Statsråd Terje Aasland [13:50:14]: At det er mange som har søkt konsesjon, understreker vel egentlig at det Høyre prøver å lage som en fortelling om at det er helt håpløst å investere i småkraft, er feil, for det er veldig mange som ønsker å bygge ut småkraft. Det er sikkert også veldig mange som ønsker å realisere småkraftprosjekter i Norge. Hvis en ser litt på de andre søknadene også, ligger det der veldig mye stor vannkraft med effektoppgraderinger og en rekke nettsaker, så det skjer

noe på energifronten nå, i motsetning til hva det gjorde da Høyre satt og styrte landet.

Presidenten [13:50:46]: Replikkordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Torbjørn Vereide (A) [13:51:02]: Noreg treng meir fornybar kraft. La det vere klart, og la det vere klart at Arbeidarpartiet har ein klar ambisjon om at det skal vi sørgje for at blir gjennomført. Då gjeld det både storkraft og småkraft.

Noko av det som har vore peika på her, og som eg òg syntest statsråden gjorde god greie for, er at skattereglane av i dag ikkje alltid gjev best mogleg utnytting av ressursane. Litt av det dilemmaet som vi no står i, er at vi over eit veldig kort tidsrom har sett at det er mange anlegg som har vorte skalerte ned. Det finst mange sider ved dette, men la oss òg vere ærlege om at det òg er tapt kraft som ein kunne hatt stor bruk for. Litt av denne svakheita har òg vorte peika på av kraftskatteutvalet og skatteutvalet, og det har vore grunnlaget for at det høyringsforslaget er kome.

Det er òg heilt greitt og heilt forståeleg at det er folk som har andre meiningar, og at det er folk som gjerne skulle ønskje at dei ikkje måtte dele meir med fellesskapet. Eg har respekt for det. Regjeringa – og det gjentek òg statsråden her – har respekt for at fleirtalet held fast ved grensa av i dag. Det kjem òg ganske tydeleg fram at dette er noko som vi legg til side.

Likevel har det vore eit veldig sterkt ønskje for Arbeidarpartiet å gjennomføre den ordinære høyringa. Det handlar om å få meir kunnskap, anten ein er ueinig eller einig. Den kunnskapen, dei faktaa og den tilbakemeldinga er etter vårt skjøn ein styrke å få på bordet.

I den tida vi er i no, med sikkerheitspolitiske utfordringar og behov for omstilling, er det ingen tvil om at vi treng meir kraft, og vi er utolmodige etter at det må gå fortare. Noreg har ikkje råd til at prosessane skal gå for treigt. Likevel ønskjer eg å poengtere at om forslag nr. 2, frå Framstegspartiet, Høgre, Senterpartiet og Venstre, blir vedteke og det endar med å dytte større kraftprosjekt bakover i køen og treigare behandlingstid fordi ein prioriterer annleis, då kan det òg ha uheldige konsekvensar.

I dag er det ei ganske klok og fornuftig prioritering. Vi har gjort at det er enklare å kome seg fram, med digitalisering og meir effektive system. Vi set pris på takhøgda i denne debatten og alt engasjementet, men for oss er det aller viktigaste meir kraft raskare.

Presidenten [13:54:07]: Stortinget avbryter forhandlingene, og det ringes inn til votering.

Votering

Presidenten [14:02:28]: Stortinget går til votering og starter med resterende saker fra Stortingets møte tirsdag 3. mars, dagsorden nr. 50.

Votering i sak nr. 6, debattert 3. mars 2026

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Trygg oppvekst i et digitalt samfunn (Innst. 137 S (2025–2026), jf. Meld. St. 32 (2024–2025))

Presidenten: Under debatten er det satt fram 15 forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Siren Julianne Jensen på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 2–8, fra Siren Julianne Jensen på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne
- forslagene nr. 9 og 10, fra Mirell Høyer-Berntsen på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti
- forslag nr. 11, fra Siren Julianne Jensen på vegne av Miljøpartiet De Grønne
- forslagene nr. 12–15, fra Remi Sølvberg på vegne av Rødt

Det voteres over forslag nr. 15, fra Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for hvordan ulovlig markedsføring mot barn skal forhindres og hvordan teknologiselskapene skal ansvarliggjøres.»

Sosialistisk Venstreparti har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Rødt ble med 90 mot 9 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.03.17)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 12–14, fra Rødt.

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen om å innføre et digitalt filter i grunnskolen der det kun er programmer, apper og nettsider som er nødvendig for undervisningen tilgjengeliggjøres på elevenes digitale enheter.»

Forslag nr. 13 lyder:

«Stortinget ber regjeringen om å innføre et forbud mot manipulerende design og avhengighetsskapende mekanismer i sosiale medier.»

Forslag nr. 14 lyder:

«Stortinget ber regjeringen om å merke mikrotransaksjoner som reklamer i dataspill.»

Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Rødt ble med 85 mot 14 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.03.36)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 11, fra Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med forslag om innføring av aldersgrense på sosiale medier vurdere å standardisere aldersbegrensende innstillinger på barns enheter.»

Rødt har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Miljøpartiet De Grønne ble med 91 mot 9 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.03.53)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 9 og 10, fra Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti.

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre krav om det beste tilgjengelige filteret mot uønsket innhold på alle skolens skjermer, også når enheten anvendes utenfor skolen.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige instruksene til kommunene, som eiere av offentlige/kommunale nettverk, slik at de kan innføre filtre som hindrer barn og unge i å få tilgang til pornografi så lenge de er koblet til kommunalt internett.»

Rødt har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti ble med 87 mot 14 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.04.09)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 4 og 5, fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om å implementere forordning om digitale markeder (DMA) og forordning om digitale tjenester (DSA) i norsk rett, og utrede mulighetene for å styrke nasjonalt regelverk.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme med en opptrappingsplan for å styrke Datatilsynet for å følge opp ambisjonene i Meld. St. 32 (2024–2025), med første satsning i statsbudsjettet for 2027.»

Venstre har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 89 mot 12 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.04.28)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 2, fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå skadelighetsbegrepet i bildeprogramloven og tilpasse det dagens virkelighet, hvor det konkretiseres hva som defineres som skadelig innhold og skadelige funksjoner i apper og digitale medier, herunder datainnsamling, algoritmer, evighetsscrolling og autoplay.»

Rødt har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 86 mot 15 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.04.47)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 3 og 6–8, fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen pålegge teknologiplattformene å ta større ansvar for å fjerne skadelig innhold for alle brukere på sosiale medier.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med innføring av aldersgrense på sosiale medier sørge for at aldersverifisering skjer på en måte som ikke gir tjenestetilbydere unødig informasjon om brukeren, og at det benyttes teknologier hvor det kun verifiseres om brukeren er over eller under en gitt alder, uten at øvrige personopplysninger deles.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen senest innen utgangen av 2026 komme tilbake med vurderinger av hvilke modeller for aldersgrense på sosiale medier som best ivaretar både barns trygghet og personvernet.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om forbud mot overvåkningsbasert markedsføring og atferdsrettet reklame på digitale plattformer.»

Rødt og Venstre har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 84 mot 17 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.05)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem et lovforslag om forbud mot lootbokser innen utgangen av 2026.»

Rødt har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti ble med 81 mot 19 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.24)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake til Stortinget med et lovforslag som forbyr å generere og spre ulovlig innhold, deriblant seksualiserte «deepfake»-bilder av personer, og dessuten gjennomgå regelverket og fremme forslag for å sikre en effektiv håndheving av personers vern mot manipulert innhold av egen person, herunder bøtelegging av teknologiselskaper som sprer slikt innhold.

II

Stortinget ber regjeringen vurdere et forbud mot pengespillignende elementer i dataspill, inkludert lootbokser, og komme tilbake til Stortinget senest i løpet av 2027.

III

Meld. St. 32 (2024–2025) – Trygg oppvekst i et digitalt samfunn – vedlegges protokollen.

Presidenten: Det voteres over II.

Bak tilrådingen står Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti.

Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Rødt og Venstre har varslet støtte til tilrådingen.

Fremskrittspartiet og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble vedtatt med 67 mot 34 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.05)

Presidenten: Det voteres over I og III.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 7, debattert 3. mars 2026

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Tro på framtida – uansett bakgrunn (Innst. 136 S (2025–2026), jf. Meld. St. 28 (2024–2025))

Presidenten: Under debatten er det satt fram elleve forslag. Det er

- forslagene nr. 1 og 2, fra Silje Hjemdal på vegne av Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 3 og 4, fra Mirell Høyer-Berntsen på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti
- forslag nr. 5, fra Mirell Høyer-Berntsen på vegne av Sosialistisk Venstreparti
- forslagene nr. 6–9, fra Jorunn Gleditsch Lossius på vegne av Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 10 og 11, fra Kjersti Toppe på vegne av Senterpartiet

Det voteres over forslagene nr. 6, 8 og 9, fra Kristelig Folkeparti.

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om å erstatte engangsstønaden og innføre rett på foreldrepenger til alle. Minstenivå på foreldrepenger skal være på 3 G.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å sette maks fradragsgrensen for skattefradrag for økonomiske bidrag fra næringslivet til tros- og livssynssamfunn og frivillige organisasjoner til 5 mill. kroner.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre frivillige organisasjoner tilgang på lokaler til å gjennomføre sine aktiviteter ved å tilrettelegge for bruk av kommunale og fylkeskommunale bygg.»

Votering:

Forslagene fra Kristelig Folkeparti ble med 96 mot 5 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.58)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 7, fra Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at tros- og livssynsbaserte organisasjoner inngår som en naturlig del av samarbeidet i oppfølgingen av Meld. St. 28 (2024–2025), og at slike aktører likebehandles med øvrige frivillige og ideelle organisasjoner i det forebyggende arbeidet for barn og unge.»

Senterpartiet har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Kristelig Folkeparti ble med 90 mot 10 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.08.25)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 11, fra Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake til Stortinget med forslag til en særskilt støtte/økt barnetrygd for familier som får flere enn to barn, for å forebygge lavinntekt og fattigdom hos flerbarnsfamilier.»

Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Senterpartiet ble med 85 mot 15 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.08.42)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 10, fra Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i arbeidet med å styrke innsatsen i barnets første 1 000 dager, sikre at småbarnsfamilier som trenger praktisk hjelp og støtte får tilbud om dette, for eksempel gjennom familiehjelp fra kommunen eller hjelp fra frivillige organisasjoner som Home Start, og å informere Stortinget på egnet måte.»

Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Senterpartiet ble med 77 mot 24 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.01)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 5, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en strategi for å integrere kunnskapen om barndomsbelastninger og -vold som et folkehelseproblem, med vekt på de første tusen dagene i barns liv.»

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 96 mot 5 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.17)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 3, fra Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å lovfeste at barnetrygden skal prisjusteres hvert år.»

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti ble med 91 mot 9 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.32)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 4, fra Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om å lovfeste barnets beste som et grunnleggende hensyn i sosialtjenesteloven.»

Senterpartiet, Rødt og Venstre har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti ble med 80 mot 21 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.51)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 1 og 2, fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede en ny modell for tilskudd til private åpne barnehager og vurdere hjemling i barnehageloven § 19 a eller i en egen bestemmelse som også regulerer tilskuddsrett og kommunal styring. Utredningen skal ta hensyn til barnehagetypens særtrekk, særlig at kostnadene er uavhengige av antall barn til stede.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å øke maksgrensen for skattefradrag for pengegaver til tros- og livssynssamfunn og frivillige organisasjoner til minst 100 000 kroner.»

Votering:

Forslagene fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti ble med 68 mot 33 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.10.07)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen bidra til at kunnskap og forskning om barndomsbelastninger og -vold som et folkehelseproblem, med vekt på de første tusen dagene i barns liv, tilgjengeliggjøres i relevante tjenester.

Presidenten: Bak tilrådingen står Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti.

Senterpartiet, Rødt og Venstre har varslet støtte til tilrådingen.

Sosialistisk Venstreparti har varslet subsidiær støtte til tilrådingen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Videre var innstilt:

II

Stortinget ber regjeringen bidra til at frivillige organisasjoner får tilgang på lokaler til å gjennomføre sine aktiviteter i kommunale og fylkeskommunale bygg.

Presidenten: Bak tilrådingen står Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne.

Senterpartiet, Rødt og Venstre har varslet støtte til tilrådingen.

Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

Voteringstavlene viste at 81 representanter hadde stemt for tilrådingen og 4 representanter hadde stemt imot.

(Voteringsutskrift kl. 14.10.52)

Presidenten: Det er for få stemmer – vi tar voteringen på nytt.

Votering:

Komiteens innstilling ble vedtatt med 94 mot 4 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.11.29)

Videre var innstilt:

III

Meld. St. 28 (2024–2025) – Tro på framtida – uansett bakgrunn – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 8, debattert 3. mars 2026

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Amalie Gunnufsen, Anna Molberg og Haagen Poppe om å gjøre det enklere for unge å komme i jobb (Innst. 112 S (2025–2026), jf. Dokument 8:61 S (2025–2026))

Presidenten: Under debatten er det satt fram 20 forslag. Det er

- forslagene nr. 1–3, fra Sebastian Saltrø Ytrevik på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre
- forslagene nr. 4–8, fra Sebastian Saltrø Ytrevik på vegne av Fremskrittspartiet
- forslagene nr. 9–13, fra Amalie Gunnufsen på vegne av Høyre
- forslag nr. 14, fra Marian Hussein på vegne av Sosialistisk Venstreparti
- forslagene nr. 15–18, fra Grunde Almeland på vegne av Venstre
- forslagene nr. 19 og 20, fra Siren Julianne Jensen på vegne av Miljøpartiet De Grønne

Det voteres over forslagene nr. 15 og 18, fra Venstre.

Forslag nr. 15 lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest, og senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2026, fremme forslag om å heve inntektsgrensen for studenter til 2G før avkortning av stipend.»

Forslag nr. 18 lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest, og senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2026, øke lærlingetilskuddet og samtidig utrede en ordning med lærlingefond etter modell av den britiske «Apprenticeship Levy-ordningen».»

Votering:

Forslagene fra Venstre ble med 97 mot 3 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.12.38)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 16, fra Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med fremleggingen av statsbudsjettet for 2027 fremme

forslag om å innføre et eget fradrag i arbeidsinntekt på minst 50 000 kroner for alle unge mellom 18 og 35 år.»

Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Venstre ble med 95 mot 6 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.12.57)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 17, fra Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med fremleggingen av statsbudsjettet for 2027 fremme forslag om å heve nedre grense for å betale trygdeavgift (frikortgrensen) til 150 000 kroner.»

Fremskrittspartiet har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Venstre ble med 71 mot 29 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.13.15)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 19 og 20, fra Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 19 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utvide forsøket med Ungdomsprogrammet i 2026 under Nav til å omfatte et utvalg av Nav-kontor i alle fylker i landet, og legge frem en plan for nasjonal implementering basert på erfaringene fra pilotfylkene.»

Forslag nr. 20 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede innføringen av et frivillig arbeidsår for ungdom over 15 år, og komme tilbake til Stortinget innen 1.6.2027. Utredningen skal blant annet vurdere hvordan formidling av arbeid til og oppfølging av den enkelte ungdom kan ansvarsplasseres og gjennomføres.»

Votering:

Forslagene fra Miljøpartiet De Grønne ble med 96 mot 5 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.13.33)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 14, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen på egnet måte legge frem forslag for å gi flere ungdommer muligheter inn i arbeidslivet gjennom å opprette flere ungdomsjobber.»

Miljøpartiet De Grønne og Venstre har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 89 mot 12 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.14.16)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 10 og 12, fra Høyre.

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til en endring i arbeidsmiljøloven som gjør det mulig å jobbe fem søndager på rad.»

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til en endring i alkoholloven som kan tillate at personer som har fylt 16 år, kan utlevere alkohol i gruppe 1 når en person over 18 år har daglig tilsyn med salget.»

Votering:

Forslagene fra Høyre ble med 86 mot 15 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.14.33)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 13, fra Høyre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en avvikling av Statsforvalterens godkjenningsordning for turistkommuner og overlate til kommunene selv å bestemme hvorvidt det skal være tillatt med søndagsåpne butikker i hele eller deler av kommunen.»

Venstre har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Høyre ble med 85 mot 16 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.14.54)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 9, fra Høyre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring i arbeidsmiljøloven som tillater flere ungdommer mellom 15 og 18 år, i flere sektorer, å arbeide frem til midnatt.»

Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Høyre ble med 77 mot 24 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.15.21)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 11, fra Høyre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en endring i alkoholloven som tillater personer som har nådd myndighetsalder, å selge, utlevere eller skjenke alkohol i alkoholgruppe 3 når en person over 20 år har daglig tilsyn med salget.»

Miljøpartiet De Grønne og Venstre har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Høyre ble med 80 mot 21 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.15.40)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 4–8, fra Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget innen juni 2026 med et forslag til en endring i tobakksskadeloven som tillater personer som har fylt 16 år, å selge tobakksprodukter.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget innen juni 2026 med et forslag til en endring i arbeidsmiljøloven som fjerner arbeidstidsbestemmelsen for ungdommer mellom 15 og 18 år, som legger begrensninger på nattarbeid.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget innen juni 2026 med et forslag til en endring i arbeidsmiljøloven som gjør det mulig å jobbe så mange søndager på rad som arbeidstakeren måtte ønske.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget innen juni 2026 med et forslag til en endring i alkoholloven som tillater personer som har fylt 16 år, å selge, utlevere og skjenke alkohol i alkoholgruppe 1 og 2 når en person over 18 år har daglig tilsyn med salget.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget innen juni 2026 med et forslag om å avvikle særskilte åpningstidsbestemmelser for næringsdrivende.»

Venstre har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Fremskrittspartiet ble med 70 mot 31 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.16.00)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 3, fra Fremskrittspartiet og Høyre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget innen juni 2026 med et forslag til en endring i alkoholloven som tillater personer som har nådd myndighetsalder, å selge, utlevere og skjenke alkohol i alkoholgruppe 3.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Høyre ble med 53 mot 48 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.16.20)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet og Høyre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget innen juni 2026 med et forslag om å myke opp arbeidstidsbestemmelsene for ungdom i arbeidsmiljøloven, som gjør det mulig å jobbe mer og mer attraktivt å ansette unge arbeidstakere.»

Miljøpartiet De Grønne og Venstre har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Høyre ble med 51 mot 50 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.16.41)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 2, fra Fremskrittspartiet og Høyre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede handlingsrommet for å, innenfor Norges folkerettslige forpliktelser, gi noen flere unntak og følgelig la flere ungdommer under 15 år arbeide noe mer enn to timer på skoledager.»

Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne og Venstre har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Høyre ble vedtatt med 54 mot 46 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.17.04)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:61 S (2025–2026) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Amalie Gunnufsen, Anna Molberg og Haagen Poppe om å gjøre det enklere for unge å komme i jobb – vedtas ikke.

Presidenten: Bak tilrådingen står Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til tilrådingen.

Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens tilråding ble vedtatt med 55 mot 46 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.17.46)

Votering i sak nr. 9, debattert 3. mars 2026

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Anna Molberg, Amalie Gunnufsen, Mahmoud Farahmand og Henrik Asheim om en forenklingsreform i Nav (Innst. 143 S (2025–2026), jf. Dokument 8:64 S (2025–2026))

Presidenten: Under debatten er det satt fram elleve forslag. Det er

- forslagene nr. 1–5, fra Anna Molberg på vegne av Høyre
- forslagene nr. 6 og 7, fra Marian Hussein på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt
- forslag nr. 8, fra Marian Hussein på vegne av Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Rødt
- forslagene nr. 9–11, fra Siren Julianne Jensen på vegne av Miljøpartiet De Grønne

Det voteres over forslag nr. 11, fra Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

> «Stortinget ber regjeringen utrede om en garantert minsteinntekt som automatisk utbetales til personer uten dokumentert inntekt kan erstatte en eller flere av dagens velferdsytelser for å sikre mottakerne en mer forutsigbar økonomi, og økt livskvalitet, samt redusere unødvendig byråkrati som følge av streng behovsprøving.»

Votering:

Forslaget fra Miljøpartiet De Grønne ble med 93 mot 6 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.18.43)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 9, fra Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

> «Stortinget ber regjeringen utrede alternativer til dagens organisering av Nav med formål om å redusere dokumentasjonskrav for tjenestemottakerne, større faglig autonomi for de ansatte, og reduserte administrasjonskostnader for det offentlige. Utredningen skal også vurdere hvorvidt hele Nav bør gjøres statlig.»

Rødt har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Miljøpartiet De Grønne ble med 91 mot 10 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.19.04)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 10, fra Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

> «Stortinget ber regjeringen gjennomgå velferdsytelser for å sikre at det gis reell kompensasjon for merkostnader ved å ha funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom.»

Senterpartiet har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Miljøpartiet De Grønne ble med 91 mot 10 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.19.23)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 6 og 7, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Forslag nr. 6 lyder:

> «Stortinget ber regjeringen sette ned et bredt ekspertutvalg med representasjon fra både brukerorganisasjoner og ansattorganisasjoner som skal evaluere Nav, i tråd med ambisjonene i tillitsreformen.»

Forslag nr. 7 lyder:

> «Stortinget ber regjeringen starte et prøveprosjekt med avklaringstiltak i egenregi på utvalgte Nav-kontorer.»

Miljøpartiet De Grønne og Venstre har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 84 mot 17 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.19.44)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Høyre. Forslaget lyder:

> «Stortinget ber regjeringen nedsette et ekspertutvalg som skal evaluere Nav 20 år etter NAV-reformen og komme med forslag til en forenklingsreform i Nav med mål om økt overgang til arbeid, raskere saksbehandling, færre tidstyver og bedre kvalitet for brukerne.»

Miljøpartiet De Grønne og Venstre har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Høyre ble med 80 mot 21 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.20.03)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 5, fra Høyre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at digitaliseringsarbeidet i Nav i større grad prioriterer automatisering av enkle saker, slik at ansatte kan bruke mer tid på veiledning, oppfølging og på brukere med sammensatte behov.»

Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne, Kristelig Folkeparti og Venstre har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Høyre ble med 72 mot 29 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.20.24)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 2 og 3, fra Høyre.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan utbetaling av ytelser fra Nav kan samordnes og vurdere om noen ytelser kan utmåles for lengre perioder av gangen for å gi mottakerne en mer stabil livssituasjon.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå rapporteringskrav, kontrollrutiner og interne retningslinjer i Nav, med mål om tydeligere styring, reduksjon av unødvendig byråkrati og en forenklet arbeidshverdag for de ansatte.»

Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne, Kristelig Folkeparti og Venstre har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Høyre ble med 67 mot 34 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.20.47)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 4, fra Høyre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå regelverket som styrer samarbeidet mellom Nav Stat og kommunene, og komme tilbake til Stortinget med forslag som styrker samhandlingen, forenkler informasjonsdelingen og sikrer at brukernes helhetlige behov ivaretas på en bedre måte.»

Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne, Kristelig Folkeparti og Venstre har varslet støtte til forslaget.

Senterpartiet har varslet subsidiær støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Høyre ble med 66 mot 35 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.21.11)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 8, fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utvide ekspertgruppen som skal gjennomgå Nav, slik at gruppen har representasjon fra både ansatte og brukere av Nav, innen 1. april 2026.»

Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne, Kristelig Folkeparti og Venstre har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble enstemmig vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.21.36)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:64 S (2025–2026) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Anna Molberg, Amalie Gunnufsen, Mahmoud Farahmand og Henrik Asheim om en forenklingsreform i Nav – vedtas ikke.

Presidenten: Bak tilrådingen står Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet.

Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Rødt, Miljøpartiet De Grønne, Kristelig Folkeparti og Venstre har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble vedtatt med 60 mot 39 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.22.15)

Votering i sak nr. 10, debattert 3. mars 2026

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag frå stortingsrepresentantane Kjersti Toppe, Bjørn Arild Gram og Erling Sande om eit nytt Nav for å få fleire i arbeid og aktivitet (Innst. 139 S (2025–2026), jf. Dokument 8:65 S (2025–2026))

Presidenten: Under debatten har Kjersti Toppe satt fram seks forslag på vegne av Senterpartiet.

Det voteres over forslagene nr. 1 og 2, fra Senterpartiet.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringa greie ut og gjennomføre ei deling av dagens arbeids- og velferdsetat (Nav) i éin pensjons- og trygdeetat og éin arbeids- og aktivitetsetat. Arbeids- og aktivitetsetaten skal ha ansvaret for mellombelse ytingar som dagpengar, tiltakspengar, sjukepengar, arbeidsavklaringspengar og overgang til uføretrygd.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringa gjennomføre ei tillitsreform der den nye arbeids- og aktivitetsetaten gir statleg tilsette ved Nav-kontora vedtaksmynde i saker som gjeld den mellombelse ytinga arbeidsavklaringspengar (AAP). Overføring av vedtaksmynde til Nav-kontora for andre arbeids- og helserelaterte ytingar må vurderast.»

Votering:

Forslagene fra Senterpartiet ble med 93 mot 7 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.22.57)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 3–6, fra Senterpartiet.

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringa vurdere arbeidsdelinga mellom stat og kommune for å revidere partnarskapsmodellen i Nav, og legge fram eiga sak for Stortinget om dette.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringa fremje forslag om lovendring i arbeids- og velferdsforvaltningslova slik at Nav får lovfesta internkontroll i eiga og underliggande organ si verksemd for å sikre at lover og forskrifter blir følgde.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringa endre mandatet til og samansetnaden av det offentlege utvalet som skal revidere folketrygdlova. Utvalet må innan 31. desember 2026 kome med forslag om forenkling av lover og forskrifter som vedkjem dei arbeids- og helserelaterte ytingane. Samansettinga skal justerast slik at utvalet blir sikra representasjon frå brukarorganisasjonane og tillitsvalde sine organisasjonar. Ein føresetnad for forenklingsforslag er at ein samstundes styrkar det økonomiske tryggleiksnettet gjennom betre universelle ordningar for dei mottakarane som har dårlegast inntektssikring. Forenklingar må innebere at formålet med og reglane knytt til utmåling av ytinga framleis er lovfesta og ikkje fastsett i forskrifter.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget bed regjeringa justere mandatet til ekspertgruppa som skal gjennomgå Nav slik at dei greier ut minst ein modell der dagens arbeids- og velferdsetat blir delt i ein pensjons- og trygdeetat, og ein arbeids- og aktivitetsetat som kan få ansvaret for mellombelse ytingar som dagpengar, tiltakspengar, sjukepengar, arbeidsavklaringspengar og overgang til uføretrygd. Målet med ny organisering er realisering av Nav si kjerneoppgåve med å få folk i arbeid og aktivitet.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Senterpartiet ble med 89 mot 12 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 14.23.32)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:65 S (2025–2026) – Representantforslag frå stortingsrepresentantane Kjersti Toppe, Bjørn Arild Gram og Erling Sande om eit nytt Nav for å få fleire i arbeid og aktivitet – vedtas ikke.

Presidenten: Senterpartiet har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble vedtatt med 88 mot 5 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.24.00)

Presidenten: Stortinget voterer så over sakene nr. 1–4 samt sak nr. 15 på dagens kart.

Votering i sakene nr. 1 og 2, debattert 5. mars 2026

Presidenten: Sakene nr. 1 og 2 er andre gangs behandling av lover og gjelder lovvedtakene 28 og 29.

Det foreligger ingen forslag til anmerkning. Stortingets lovvedtak er dermed godkjent ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Votering i sak nr. 3, debattert 5. mars 2026

Presidenten: Presidenten vil foreslå at utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse holdt i Stortingets møte 3. mars 2026 vedlegges protokollen. – Det anses vedtatt.

Votering i sak nr. 4, debattert 5. mars 2026

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Årsrapporter fra Stortingets faste delegasjoner til internasjonale parlamentariske forsamlinger for 2025 (Innst. 138 S (2025–2026), jf. Dokument 13 (2025–2026))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 13 (2025–2026) – Årsrapporter fra Stortingets faste delegasjoner til internasjonale parlamentariske forsamlinger for 2025 – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Sak nr. 15 [14:25:17]

Referat

1. (249) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bjørn Arild Gram, Hans Andreas Limi, Nikolai Astrup og Jørgen H. Kristiansen om utsettelse av innføring av CO_2-avgift for kjemisk reduksjon mv. (Dokument 8:147 S (2025–2026))
   Enst.: Sendes finanskomiteen.
2. (250) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar, Marie Sneve Martinussen, Remi Sølvberg og Hege Bae Nyholt om å reservere anbud for ideelle aktører (Dokument 8:145 S (2025–2026))
3. (251) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe og Erling Sande om å sikre nok jordmødrer i helsetenesta (Dokument 8:146 S (2025–2026))
   Enst.: Nr. 2 og 3 sendes helse- og omsorgskomiteen.
4. (252) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mats Henriksen, Jon Engen-Helgheim, Anette Carnarius Elseth, Liv Gustavsen, Finn Krokeide og Stian Storbukås om å endre straffeprosessloven for å sikre døde barns rettssikkerhet (Dokument 8:140 L (2025–2026))
5. (253) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Stian Storbukås, Finn Krokeide, Anette Carnarius Elseth og Jon Engen-Helgheim om mer effektiv kamp mot organisert bedrageri og registerkriminalitet (Dokument 8:142 S (2025–2026))
   Enst.: Nr. 4 og 5 sendes justiskomiteen.
6. (254) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bengt Fasteraune og Bent-Joacim Bentzen om bedre integrering av familieinnvandrere (Dokument 8:141 S (2025–2026))
7. (255) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg, Bjørn Larsen, Rune Midtun, Helge André Njåstad og Tom Staahle om innstramminger i familieinnvandringspolitikken (Dokument 8:144 S (2025–2026))
   Enst.: Nr. 6 og 7 sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.
8. (256) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marie Sneve Martinussen og Hege Bae Nyholt om en ny makt- og demokratiutredning (Dokument 8:143 S (2025–2026))
9. (257) Rapport fra utvalget til å vurdere Riksrevisjonens internasjonale bistandsvirksomhet (Dokument 18 (2025–2026))
10. (258) Statsrådets protokoller for tidsrommet 1. juli–31. desember 2025
    Enst.: Nr. 8–10 sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.
11. (259) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trygve Slagsvold Vedum, Bent-Joacim Bentzen og Geir Pollestad om et statlig mineralselskap (Dokument 8:148 S (2025–2026))
12. (260) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Larsen, Margret Hagerup, Kari Sofie Bjørnsen, Monica Molvær, Haagen Poppe, Ove Trellevik og Bård Ludvig Thorheim om økt produksjon og eksport av norsk lokalmat og drikke (Dokument 8:149 S (2025–2026))
    Enst.: Nr. 11 og 12 sendes næringskomiteen.

Presidenten [14:25:47]: Vi går tilbake til behandlingen av sakene på dagens kart.

Sak nr. 6 fortsatte [14:25:51]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Aleksander Stokkebø, Nikolai Astrup, Tor Mikkel Wara, Martin Virkesdal Jonsterhaug, Maren Grøthe, Bjørn Arild Gram, Hans Edvard Askjer, Jørgen H. Kristiansen, Grunde Almeland og Abid Raja om stabile rammevilkår for mer småkraft (Innst. 129 S (2025–2026), jf. Dokument 8:31 S (2025–2026))

Presidenten [14:25:55]: Første taler er Kristoffer Sivertsen.

Kristoffer Sivertsen (FrP) [14:26:19]: Når vi trenger mer kraft og å ha beredskap i den mest urolige politiske sikkerhetssituasjonen siden krigen, er det spesielt å se at vår finansminister har spilt rulett med norsk energisikkerhet. Vi er vant til at statsbudsjettene fra Arbeiderpartiet kommer med skattesjokk for næringer. Spørsmålet er ikke om det kommer et skatte- eller avgiftssjokk, spørsmålet er hvilke næringer det kommer til å gå ut over denne gangen.

Jeg er lei av en vilkårlig og en fullstendig uforutsigbar næringspolitikk fra regjeringen. Jeg mistenker etter hvert at vi har en finansminister som ikke snakker med de andre statsrådene før det legges opp til en plan som kan sope inn mer skatter og avgifter. 13 TWh kommer fra småkraftverk, altså omtrent 8 pst. av Norges totale kraftproduksjon, og NVE mener det er potensial for å doble det. Men når vi har en regjering som ikke akkurat kvalifiserer seg til VM i å sørge for at ny kraft blir bygget ut, vil gjerne noen mene at det er energipolitisk galskap å skatte i hjel en liten, men helt nødvendig del av Norges energiforsyning.

Å senke terskelen for grunnrenteskatt for småkraftverk fra dagens nivå vitner egentlig ikke om så mye mer enn en statlig grådighetskultur. Småkraftverksbransjen er i stor grad lokal, og det er ikke snakk om superprofitt. Ikke minst vil statsråd Stoltenbergs kraftskatt koste rogalandske kommuner mange hundre millioner. Og til representanten Hussainis innlegg tidligere: Det hjelper ikke å kaste penger på et problem når en ikke klarer å framskaffe ny kraft.

Jeg synes det er helt utrolig at det i det hele tatt er mulig å komme med slike forslag, som gir slike utslag, og som skremmer bort investeringer i nye småkraftverk. Det er vel det Arbeiderpartiet mente med sitt valgkamp-løfte om at de skal holde skatte- og avgiftsnivået stabilt de neste fire årene.

Når Arbeiderpartiet i enkelte saker snakker om stabile og forutsigbare rammevilkår, lurer jeg på: Hvorfor skal ikke det gjelde bredt for alle næringer? Arbeiderpartiet vil også gi skattesjokk til andre næringer som er avhengige av naturgass. Men i dag stanser en avgifts- og skattetrangen til Arbeiderpartiet i i hvert fall én sak. Poenget mitt er: Vi vet ikke hvilken næring Arbeiderpartiet kommer etter neste gang og vil strupe lønnsomheten til ved å ta inn mest mulig skatt og avgift – uten hensyn til hvor næringsfiendtlig det er.

Til sist: Fremskrittspartiet ønsker mer økonomisk handlefrihet også for næringslivet, sånn at vi kan ha trygghet for investeringer som kommer samfunnet og fellesskapet – som Arbeiderpartiet er så opptatt av å snakke om – til gode. Det er det helt klart at mer kraftproduksjon fra småkraftverk vil gjøre, og derfor heier selvfølgelig FrP på småkraftverkene.

Lise Selnes hadde her overtatt presidentplassen.

Solveig Vik (A) [14:29:18]: Arbeiderpartiet har et tydelig mål: Vi skal sikre nok fornybar kraft i årene som kommer, til å trygge arbeidsplasser, utvikle både eksisterende og ny industri og gi folk stabile, forutsigbare strømpriser.

Norge går nå inn i en tid med økt kraftbehov. Elektrifisering, grønn industri og økt aktivitet over hele landet krever at vi produserer mer, og at vi gjør det raskt, planmessig og ansvarlig. Samtidig er vannkraften ryggraden i det norske kraftsystemet. Den er helt unik fordi den gir oss noe de fleste andre energikilder ikke kan: regulerbarhet. Vi kan ikke styre hvor mye det regner, eller hvor raskt snøen smelter, men vi kan styre hvordan vi bruker vannet når det først er der. Gjennom magasinering og fleksibel produksjon kan vi tilpasse oss forbruket og sikre stabile leveranser. Det er det som gjør vannkraften til vårt fornybare, regulerbare sikkerhetsnett. Når etterspørselen øker, kan vi øke produksjonen. Når forbruket går ned, kan vi spare vann til senere. Slik stabiliserer vi strømnettet og demper prissvingninger. Dette er avgjørende i en tid da mer uregulerbar kraft, som vind og sol, skal inn i systemet. Dermed er det også avgjørende at NVE prioriterer sakene som samlet sett gir størst og raskest effekt for kraftbalansen. Her mener vi forslaget fra f.eks. Fremskrittspartiet og Høyre bommer når de vil instruere NVE til å prioritere småkraft særskilt.

Arbeiderpartiet ønsker mer småkraft, og viktige småkraftprosjekter skal også gis prioritet, men vi kan ikke risikere at politiske detaljinstrukser forsinker behandlingen av større prosjekter som kan gi langt større produksjon og fleksibilitet på kortere tid. Derfor fremmer vi i dag et mer helhetlig og ansvarlig forslag. Vi ber regjeringen sørge for at viktige småkraftprosjekter også gis prioritet i NVEs saksbehandling, men uten at dette forsinker konsesjonsbehandlingen av større prosjekter. Det handler ikke om små mot store. Det handler om å sikre mest mulig ny kraft, så raskt som mulig, gjennom en helhetlig og ansvarlig energipolitikk til beste for hele landet vårt.

Dagfinn Homdal Svanøe (A) [14:31:39]: Landet trenger mer fornybar kraftproduksjon for å nå våre felles mål om velferd og verdiskaping. Det hører jeg mange fra denne talerstolen i dag tar til orde for, og vannkraften, både i stor og liten skala, er viktig for å nå det målet. Da blir spørsmålet hvordan vi oppnår det. En god start vil være å ikke lage et innslagspunkt som gir rom for å spekulere i å underutnytte et energipotensial kun for å unngå et grunnrentebidrag til fellesskapet.

Så vil jeg knytte noen kommentarer til dette med saksbehandlingen hos NVE, for debatten kan tolkes dit at NVE ikke har et bevisst forhold til hvilke saker de be-

handler når. Samtidig vet vi at utgangspunktet for NVEs saksbehandling er at de mest realistiske prosjektene skal behandles først. Det er gledelig å høre i debatten som har vært her i dag, at det foregår god effektivisering der, både i tiden som er bak oss, og i tiden som ligger foran oss. Det er også gledelig å høre at om lag 200 flere konsesjonssaker ble behandlet i fjor enn året før. Det vitner om at det er god framdrift hos NVE.

Til sist: Vi må ikke havne i en situasjon hvor store, realistiske prosjekter settes på saksbehandlingsvent. Det vi må klare, er at viktige småkraftprosjekter prioriteres sammen med de store prosjektene, men med et utgangspunkt som vektlegger realismen i prosjektene.

Erling Sande (Sp) [14:33:29]: Noko av det som er uttalt oftast i denne salen dei siste åra, er orda meir kraft raskare. Det synest det å vere ganske brei einigheit om. Likevel: Er det éin ting som er viktig viss ein skal ha meir kraft raskare, er det føreseielege vilkår. Forslaget om meir omfattande grunnrenteskattlegging gjev ikkje føreseielege vilkår. Det skapar usikkerheit, og det er heva over tvil at det allereie no, berre ved å ha det på høyring – sjølv om det openbert ikkje er fleirtal for det – har skapt usikkerheit, og det har skapt forseinkingar i viktige prosjekt.

Dette handlar om uregulerbar vasskraft, det handlar om prosjekt med ganske stor risiko i utgangspunktet, og det er ikkje rart at både etablerte vasskraftverk og dei som går med planar om å realisere slik vasskraft, blir usikre når ein kjem med slike forslag som Arbeidarparti-regjeringa har kome med her. Det er ikkje ei form for sjølvskading berre for Arbeidarpartiet, sjølv om det sjølvsagt fører til at Arbeidarpartiet sitt omdøme i næringa blir ramma – det rammar heile norsk politikk fordi vi står fram som at vi ikkje kan ha stabile rammevilkår for ei så viktig næring, samtidig som vi seier så tydeleg at vi treng meir kraft.

Eg høyrer òg at Arbeidarpartiet her kommuniserer at dei tek inn over seg at det er eit anna fleirtal, og at dei legg dette til side og på den måten prøver å skape ro. Samtidig bruker ein ganske mykje av tida her framme til å argumentere for forslaget sitt likevel. Då held ein jo ved like den usikkerheita, på same måten som departementet heldt ho ved like unødvendig lenge ved ikkje berre å trekkje høyringa når ein såg at stortingsfleirtalet ville ein annan veg.

Skal ein imøtekome tilpassingsproblematikken, er det langt meir effektivt å diskutere tiltak som botnfrådrag eller at ein gradvis trappar inn grunnrenteskatten over 10 MW. Det har sjølvsagt ein provenyeffekt og er krevjande å få til, men det er ikkje noko løft for norsk kraftproduksjon å skape usikkerheit kring den typen kraft som vi trass alt realiserer ganske mykje av, og med ganske lite konfliktnivå.

Berre to ord om sakshandsaminga i NVE: Forslag nr. 2 er tydeleg på at det ikkje handlar om å prioritere ned andre konsesjonsbehandlingar, det handlar om å få ei raskare og meir effektiv konsesjonsbehandling. Eg stiller spørsmålet – og det gjer Senterpartiet òg: Kor mykje skal NVE konsesjonsbehandle, og kor detaljert skal det vere? Nyleg høyrde vi eit eksempel om ei lita flaumførebygging som hadde fått krav om konsesjonsbehandling. Då er det openbert at ein driv og konsesjonsbehandlar òg ting som kunne ha vore behandla på ein lettare måte i byråkratiet vårt.

Aleksander Stokkebø (H) [14:36:49]: Først: Vi aksepterer ikke regjeringens treghet i behandlingen av småkraftsøknader. Derfor må tempoet opp. Det betyr ikke at vi skal prioritere ned den store vannkraften, så den røykgranaten fra Arbeiderpartiet kan vi like gjerne slukke med en eneste gang.

Det er behov for å rydde i en del begreper og fakta her. NVE opplyser at det er bygd ti kraftverk som hadde konsesjon med ytelse over grensen for grunnrenteskatt, som etter økningen av innslagspunktet for denne grunnrenteskatten har blitt nedskalert. For det første kan det ikke slås fast at denne nedskaleringen kommer av skattemessige tilpasninger. Naturhensyn, men også manglende kapasitet og tilgang på nett til å ta imot krafta, kan ligge bak. Alt dette er godkjent av myndighetene.

Hvis vi likevel skulle ha lagt vrangviljen til, er nedskaleringen for alle disse ti prosjektene samlet sett på 0,1 TWh. Til sammenligning er det 13 ganger så mye småkraft i kø hos NVE og et potensial beregnet av NVE på opptil 140 ganger så mye som det regjeringen her har hengt seg opp i. Ap illustrerer nok en gang hvor ille det kan bære av sted når ideologi og skylapper trumfer fakta og praktisk virkelighet. Man har sett seg så blind på én ting at man risikerer å stoppe viktige nye kraftprosjekter som betyr langt mer for kraftbalansen og for å få ned strømprisene.

Det er nye skatter, midlertidige skatter og skatter med tilbakevirkende kraft for næringslivet generelt og for fornybart spesielt. Hvis politisk risiko var en sportsgren, ville Arbeiderpartiet ha vært norgesmestere. Jeg merker meg at regjeringen og Arbeiderpartiet klamrer seg til denne tittelen og prisen og ikke til saken i denne salen, på tross av at et klart flertall vil garantere at småkraftbeskatningen skal ligge fast de neste fire årene. Det bekymrer meg. Det innfører en ny dimensjon av politisk risiko som vi ikke burde ha i Norge, men heldigvis er stortingsflertallet og Høyre klare til å ta ansvar der Ar-

beiderpartiet svikter, og sørge for at denne skatten ikke blir noe av.

Sofie Marhaug (R) [14:39:37]: Takk for debatten.

Jeg mener at denne debatten til dels bærer preg av en eventyrfortelling om hva småkraft er i Norge. Vi snakker her om en bransje der det blir stadig flere utenlandske eiere, der vi kan spore eierne tilbake til skatteparadis, mens høyresiden og Senterpartiet framstiller det som helt uproblematisk at våre felles naturressurser, vår felles natur, skal kunne bygges ned helt kostnadsfritt.

Det som omtales som ustabilitet og usikkerhet, er i virkeligheten politisk uenighet knyttet til noen helt reelle utfordringer. Og jo, det er skattetilpasning. Det er bare å se på hva disse utbyggerne sier selv. De sa til NRK da de la seg rett under grensen for grunnrenteskatt, at det var for å unngå skatt, men at de kunne produsert mer uten å ødelegge masse natur med et helt nytt småkraftverk et helt annet sted hvis de ikke hadde drevet med skattetilpasning. Det er klart at bedriftsøkonomisk er det helt rasjonelt, men da er det opp til oss politisk: Ønsker vi et sånt system? Ønsker vi å se på dette systemet?

Flertallet av partier i denne salen på høyresiden og Senterpartiet velger å ikke engang se på det. Da får vi et problem når vi skal veie de to hensynene som er ganske viktige, kraftproduksjon og natur, opp mot hverandre, for det er ikke bra at vi får masse uregulerbar småkraft inn i kraftsystemet rett under grensen for grunnrenteskatt. Det er dårlig for fellesskapet, det er dårlig for naturen, og det er også dårlig for kraftsystemet.

Representanten Vik var inne på nettopp det gode vannkraftsystemet vi har. Småkraften er en uregulerbar del av det. Det er ikke de store vannmagasinene. Likevel er det partier her som mener at vi bare skal ha mer av småkraften, koste hva det koste vil – eller det er jo gratis for disse utenlandske eierne, bl.a., som kjøper seg opp i norsk natur. Det synes jeg rett og slett er naivt.

Man må også slutte å late som det ikke er en prioriteringssak, for selvfølgelig er det en prioriteringssak. Hvis denne salen sier at vi skal prioritere uregulerbar småkraft som har store naturkonsekvenser vi får veldig lite igjen for rent skattemessig, går det selvfølgelig på bekostning av oppgradering av de store vannkraftverkene, som er regulerbare, som er ryggraden i vårt kraftsystem, og som faktisk i sum har mindre naturkonsekvenser per kilometer elv lagt i rør.

Statsråd Terje Aasland [14:42:54]: Helt til slutt i debatten: Jeg må understreke at det går forholdsvis godt i norsk økonomi. Investeringene i Fastlands-Norge er egentlig ganske brukbare, også tatt i betraktning den verden vi lever i akkurat nå, og det skal vi være veldig glade for. Det er ikke ustabilitet og uforutsigbarhet som preger norsk økonomi, det er stabilitet og forutsigbarhet.

Vi har også vært innom andre temaer som ligger utenfor skattepolitikken, f.eks. Melkøya, som egentlig kunne vært ganske dramatisk hvis det hadde blitt sånn som f.eks. Fremskrittspartiet ønsket.

Det er ingen tvil om at jeg ønsker småkraft velkommen i det norske kraftsystemet. Vi har en del av det, men det å lage småkraft som en løsning på de kraftutfordringene vi står i i tiden framover, tror jeg med respekt å melde blir veldig feil. Småkraft kan likevel være en viktig del av det som blir framtiden, som må kobles opp mot stor vannkraft, vindkraft på land, forhåpentligvis også havvind og kanskje kjernekraft en gang i framtiden.

Med det som er utfordringen i tiden framover, tror jeg vi bør være forholdsvis pragmatiske og teknologinøytrale med hensyn til hvilke løsninger som skal velges, for oppgaven er stor. Noe av det jeg synes viser at oppgaven er stor, er søknader om tilknytning til det norske strømnettet, som er et uttrykk for behov for både mer kraft og mer nett. Der er interessen ganske stor. Det varierer noe fra år til år hvilke teknologier og løsninger man velger, men det er ganske stor interesse for å investere mer i Norge. Det tror jeg vi bør være glad for.

Derfor må vi også sørge for at når vi behandler konsesjoner for kraft, enten det er småkraft, stor kraft, vindkraft, kjernekraft eller hva det måtte bli i tiden framover, behandler vi prosjektene på en ordentlig måte – at vi ikke lemfeldig sier at nå skal vi gjøre det sånn og sånn, men at vi holder oss til et konsesjonsregelverk som tar hensyn til natur, miljø, naturmangfold og mange av de kvalitetene vi har i Norge. Det har vært styrken i konsesjonsbehandlingen, og jeg mener det skal være styrken i konsesjonsbehandlingen i tiden framover.

Jeg mener likevel dette er fullt ut mulig, og vi har allerede sagt veldig tydelig i oppdragsbrevet til NVE at de skal behandle småkraft innen rimelig tid. Det å følge opp og si at vi skal behandle småkraft der hvor det er nettilknytning, og hvor det betyr noe for kraftsystemet vårt, skal selvfølgelig løftes og prioriteres. Det er sånn vi følger opp disse sakene. Og så får vi håpe at det blir mer investeringer i småkraft. 130 konsesjoner er allerede gitt, og vi håper at mange av dem blir realisert, og at vi også kan realisere flere i tiden framover.

Presidenten [14:45:43]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [14:45:54]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kirsti Bergstø, Mirell Høyer-Berntsen, Anne Lise Gjerstad Fredlund,

Ingrid Fiskaa, Marthe Hammer og Lars Haltbrekken om en konsesjonsordning for etablering av datasentre (Innst. 140 S (2025–2026), jf. Dokument 8:60 S (2025–2026))

Presidenten [14:46:20]: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Sofie Marhaug (R) [14:46:52] (ordfører for saken): Jeg vil takke SV for representantforslaget om å innføre et konsesjonssystem for datasentre, og takke komiteen for samarbeidet.

Datasentre fyller opp strømkøen. Med dagens førstemann til mølla-prinsipp for tildeling av kraft utgjør dette en reell trussel for kraftbalansen i Norge. Vi vet at kraft er en knapp ressurs og ikke en hvilken som helst vare på et marked. Det er naturen som blir skadelidende hvis vi skal legge opp til et enda større kraftforbruk. Derfor skulle det bare mangle at ikke Stortinget også diskuterte prinsipper for tildeling av kraft generelt og datasentre spesielt, gitt den eksplosive veksten vi forventer av slike sentre.

La meg som saksordfører understreke én ting: Det er ingen partier i Norge som er mot datasentre. Det vi diskuterer, er mengden av slike sentre, og hvordan disse skal reguleres. Noen av oss vil sette en stopper for den eksplosive veksten som er forventet, mens andre vil fortsette med dagens uregulerte system. Det er en ærlig sak, men det er altså ikke det samme som at noen partier liksom vil tilbake til fortiden. Vi har allerede datasentre i Norge. Disse lagrer og prosesserer allerede mer enn Norge forbruker. Ingen er imot det, og ingen vil heller påstå at Norge ikke allerede tar ansvar for lagring og prosessering av data.

Men det er en uenighet i denne salen om hvorvidt vi skal utrede et eget konsesjonssystem for datasentre eller ikke. Flertallet i komiteen, bestående av Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, stanser et sånt forslag nå. Det er derimot en samlet komité unntatt Venstre som går inn for at regjeringen skal vurdere den samfunnsmessige nytten av datasentre. Det samme flertallet tilrår dessuten – nok en gang – at regjeringen må legge fram et forslag om forbud mot datasentre som driver med kryptovaluta i Norge. Det har blitt vedtatt mange ganger før, og Stortinget forventer at et sånt forbud kommer. Jeg vil si at vi er utålmodige, ettersom vi vil vedta det på nytt.

Til slutt vil jeg si noe på vegne av Rødt, og det er at tiden er overmoden for en begrensning av datasentre og en prioritering av kraften vår. Jeg er så utrolig lei av å sitte i kraftdebatter der vi ikke diskuterer forbrukssiden i det hele tatt, men later som at det eneste svaret på utfordringene vi har, er å bygge ut og bygge ned. Det er en fordummende debatt. Jeg vil særlig rette en kritikk mot FrP, som later som at de er et kraftpolitisk opposisjonsparti, men som i denne saken redder regjeringen fra å utrede et konsesjonssystem for datasentre. Partiet viser at de er prinsippløse og ikke til å stole på i kraftpolitikken.

Med dette fremmer Rødt de forslagene som vi er med på.

Presidenten [14:49:53]: Representanten Sofie Marhaug har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Torbjørn Vereide (A) [14:50:09]: Noreg treng datakraft, men la oss vere ærlege og seie at det kanskje ikkje er all bruk av data og lagring av data som er like samfunnsnyttig.

Først litt fakta: Per 5. januar 2026 hadde vi ifølgje Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit, Nkom, 88 registrerte datasenter – 34 av dei var interne, i ulike organisasjonar, og 54 av dei var kommersielle. Nkom seier òg at i åtte av datasentra går mellom 30 og 100 pst. av straumforbruket til kryptoutvinning. Her ser vi litt av kompleksiteten i denne saka, for vi har på ei og same tid både avgjerande infrastruktur i vår nye digitale kvardag og òg ein del kraftbruk som ikkje fører til så veldig mykje nytte.

La oss snakke om det som har med nytte å gjere, for det er ikkje så enkelt som enkelte vil ha det til. Å ha kontroll på data er avgjerande for helseberedskap, militær beredskap, verdiskaping og ein del grunnleggjande tenester. Det er viktig å ha kontroll på det, i alle fall i den krevjande situasjonen vi står i internasjonalt. Så kjem spørsmålet: Er løysinga no at vi skal lage eit heilt nytt konsesjonssystem? Eg trur at det fort ville blitt meir byråkratisk enn ei løysing. Det finst klokare måtar å møte dette på. To parallelle løp, eit ulikt byråkrati, kan føre til at ein ikkje får ein einaste megawatt raskare fram til dei som treng energien.

Det eg derimot synest er fornuftig, er at vi får ei grundig vurdering av den samfunnsmessige nytta av datasentera. Det handlar om sysselsetjing og verdiskaping. Eg ønskjer å gjere noko så sjeldan som å rette honnør på tvers av partifargane og til FrP, som har vore med på å forbetre forslaget vårt, slik at det òg omfattar beredskap og sikkerheit. Det synest eg er eit veldig godt tillegg, for det er noko av kjernen i dette, at vi må klare å skilje snørr og bart. Vi må klare å skilje det som er nyttig, og det som er unyttig. Energipolitikken vår må vere basert på kunnskap. Dette er eit område der vi treng å bli klokare.

Eg ønskjer berre å vere krystallklar på dette: Den digitale elefanten i det digitale rommet, kryptoutvinning, ønskjer vi å være ganske tydeleg på at må bort, men å hoppe inn i noko som potensielt berre blir byråkrati for næringslivet, vil vi ikkje vere med på.

Rikard Spets (FrP) [14:53:25]: Verden digitaliseres i et tempo som vi knapt har sett maken til. Kunstig intelligens, skylagring, databehandling og nye digitale tjenester er like grunnleggende infrastruktur som vei, strøm og telekom.

Midt i dette står datasentrene. Datasentre er ikke bare store bygninger med servere. De er selve motorrommet i den digitale økonomien. Det er her data lagres, behandles og gjøres tilgjengelig – for forsvar, næringsliv, offentlig sektor og ikke minst for utviklingen av kunstig intelligens.

Dette er et område der Norge har alle forutsetninger for å lykkes. Vi har stabil kraft, vi har kaldt klima, vi har politisk stabilitet – delvis – og vi har en energimiks som gjør at datasentre kan drives med ren kraft. Dette er konkurransefortrinn som mange land bare kan drømme om.

Likevel ser vi gang på gang at når nye lønnsomme næringer vokser fram i Norge, er ryggmargsrefleksen til enkelte å spørre: Hvordan kan vi regulere det mer? Det gjelder spesielt når det er lønnsomme næringer. Når det er ulønnsomme næringer, derimot, da er man på hugget – enten det er batterifabrikker, hydrogenproduksjon eller hva det nå er, har man bunnløst med både penger og kraft.

Vi snakker om en bransje Norge faktisk kan tiltrekke seg investeringer i, en bransje som kan skape arbeidsplasser, teknologiutvikling og digital kompetanse. Likevel: I stedet for å ønske investeringer velkommen risikerer vi med en konsesjonsordning å sende signalet om at Norge er et land der nye næringer møtes med mer byråkrati og mer usikkerhet. Det er ikke sånn vi bygger framtidens økonomi.

Datasentre handler også om mer enn bare strøm, data og arbeidsplasser. Det handler om digital suverenitet, beredskap, sikkerhet og konkurransekraft. I en tid med geopolitisk uro er det viktig at kritiske data kan lagres og behandles i et land vi stoler på – og gjerne også i Norge. Hvis vi da gjør det vanskelig å etablere datasentre i Norge, vil dataene fortsatt eksistere, de vil bare bli lagret et annet sted, kanskje i et land med helt andre jurisdiksjoner.

Fremskrittspartiet støtter forslaget om å be regjeringen vurdere den samfunnsmessige nytten av ulike datasenteretableringer og hvilke virkninger de har på sysselsetting, verdiskaping, beredskap, sikkerhet og andre samfunnsområder som f.eks. kraftsystemet. Vi imøteser resultatet av vurderingen og regner med at det synliggjør hvordan vi best kan være med på den digitale utviklingen, samtidig som vi beholder mest mulig av kompetansen og verdiskapingen i Norge.

Jeg tar opp forslagene Fremskrittspartiet er med på.

Presidenten [14:56:09]: Representanten Rikard Spets har tatt opp de forslagene han refererte til.

Aleksander Stokkebø (H) [14:56:24]: Digitaliseringen er kommet for å bli, og den er en motor for verdiskaping og vekst. Vi må huske på at den digitale infrastrukturen er helt sentral som en del av beredskapen og vår nasjonale sikkerhet. Dataindustri og kunstig intelligens har et stort potensial for verdiskaping hvis vi bygger kompetanse og infrastruktur, men også lager noen forutsigbare reguleringer og rammer for næringen.

Høyre etterlyser en mer nasjonal strategisk tenkning om dataindustri i Norge. Vi trenger noen rimelige, men også forutsigbare, krav som bidrar til at investeringer i datasentre utgjør et positivt bidrag for både lokalbefolkningen, regionen de etablerer seg i, og landet. Vi er opptatt av å sikre viktig digital infrastruktur i Norge, samtidig som vi sikrer tillit og aksept i befolkningen og ivaretar eksisterende industri.

Vi merker oss at datasentrene nå står for store deler av den reserverte nettkapasiteten i Norge. Ifølge NVE er dette en av sektorene som er ventet å bidra mest til vekst i kraftforbruket framover, og i sin langsiktige kraftanalyse anslår NVE en vekst i kraftforbruk fra datasentre på totalt 3,5 TWh kun de neste fem årene fram mot 2030.

Vi må unngå å fortrenge eksisterende industri og finne en bærekraftig balanse mellom kraftnett og natur. Samtidig må vi sikre at verdiskapingen blir betydelig, både nasjonalt og lokalt, i form av arbeidsplasser og ringvirkninger.

Høyre mener derfor at det må jobbes mer med hvordan den sterke økningen i behov for kraft til datasentre skal håndteres. Vi trenger åpenbart mye mer kraft, noe regjeringen ikke har evnet å levere på, men vi må også vurdere om man skal innføre et nasjonalt konsesjonssystem, og utrede hvordan en sånn ordning kan innrettes og avgrenses, og i dette arbeidet selvfølgelig se til hva våre naboland har gjort.

Når vi vet at knappheten på kraft i årene foran oss blir betydelig, må vi som minimum få på plass dette forbudet mot utvinning av kryptovaluta. Det er et rent kraftsluk som verken er nødvendig eller ønskelig på norsk jord. Det er altså to år siden Stortinget ba regjeringen utrede et forbud, og så tok det et helt år før regjeringen hadde gjort klar en pressemelding som nettopp sa at de skulle utrede dette. Dette tar altfor lang tid, og nå er det på tide at dette forbudet kommer på plass.

Lars Haltbrekken (SV) [14:59:43]: I dag dukker det opp planer om datasenter på nærmest hvert nes, i hver krik og krok av landet. Får vi ikke kontroll på den enorme veksten i antallet datasenter som planlegges, vil mye av kraften vår gå til å lage kattevideoer og til TikTok framfor å bygge industri som gir oss eksportinntekter og arbeidsplasser. Noen datasenter trenger vi selvsagt, men ikke overalt, på hvert et sted i landet.

I dag er det kun opp til den enkelte kommune i henhold til plan- og bygningsloven å vedta om et datasenter skal bygges eller ikke. Det finnes ingen nasjonal koordinering eller kontroll på hvor mange datasenter som skal etableres, hvor de skal etableres, eller om de skal etableres. Hvis det ikke gjøres noe, vil datasentrene øke strømforbruket fra dagens 2 TWt i året til opp mot kanskje 10 TWt i året innen 2030. På to år har strømforbruket til datasenter blitt doblet. Det er en enorm vekst i forbruket. Derfor har SV fremmet et forslag om å innføre et nasjonalt konsesjonssystem for etablering av datasenter, og jeg er glad for å se at bl.a. Høyre er av dem som ser behovet for å se nærmere på dette forslaget.

Jeg må si jeg er mildt sagt overrasket over Fremskrittspartiet. På den ene siden advarer de mot den enorme veksten i strømforbruket framover, som en følge av at samfunnet elektrifiseres. De peker på kraftmangel, nettkø og at det er noen nye bedrifter og virksomheter som ikke får kraft til å etablere seg. De peker også på eksisterende virksomheter som ikke får nok kraft til å utvikle seg. De sier – helt rett – at dette hemmer utviklingen og verdiskapingen i Norge.

På den andre siden vil Fremskrittspartiet ikke være med på å regulere det som virkelig kan bli en kjempestor utfordring framover, nemlig den elleville veksten i datasenter. Der skal det være vill vest og rett fram. Fremskrittspartiet erkjenner at datasentrene nå står for en stor del av den reserverte nettkapasiteten i Norge, og at det ifølge NVE er datasenter som er forventet å bidra til mest vekst i kraftforbruket framover. Fremskrittspartiet sier sågar at det bør jobbes mer med hvordan den sterke økningen i behovet for kraft til datasenter skal håndteres. Ja, det er akkurat det vi diskuterer i dag.

Vi har et forslag til løsning på dette, men igjen ser vi Fremskrittspartiet tale med to tunger. Fremskrittspartiet kunne ha sikret flertall for at vi fikk utredet et konsesjonssystem for datasenter. De kunne ha sikret at vi fikk flertall for å få kontroll på den elleville veksten – men nei da, de lar den fortsette. Som det sies i stykket Peer Gynt:

> «Jeg får vel følge dem på ferden – men protesterer for all verden!»

Ole Herman Sveian (Sp) [15:03:13]: Digitaliseringen har kommet for å bli. Det kan være en god mulighet for verdiskaping rundt omkring. Digitaliseringen gir oss mulighet til å spre aktivitet over hele landet på en annen måte enn vi gjorde tidligere. Den digitale infrastrukturen er også en del av samfunnssikkerheten og beredskapen vår. Dataindustri og kunstig intelligens kan gi stor verdiskaping over tid. Det forutsetter imidlertid at vi bygger kompetanse og infrastruktur samtidig som vi regulerer næringen klokt.

Utbyggingen av datasentre vil gi mulighet for positiv utvikling, verdiskaping og arbeidsplasser i mange lokalsamfunn over hele landet. Vi må imidlertid passe på at det skjer på en sånn måte at det ikke slår bena under eksisterende industri og næringslivets utviklingsmuligheter.

Tilgangen på strøm er begrenset. Vi må få en regulering av strømkøen som gjør at det bidrar til mest mulig verdiskaping og utvikling i Norge. Framover må vi sikre at etablering av datasentre må bygge på en bærekraftig bruk av energi, hvor vi også utnytter spillvarmen godt som energikilde i andre prosjekter. Utnyttelse av spillvarmen kan også være en god mulighet for ytterligere verdiskaping i tilknytning til datasenteretableringene.

For å ramme inn denne virksomheten trenger vi mer enn en nasjonal strategi og helhetstenkning for datasenterindustrien i Norge. Kunnskap er viktig for å gjøre gode valg rundt rammebetingelser og regulering av denne næringen framover. Vi er derfor glad for at det i dag blir flertall for et forslag som ber regjeringen vurdere den samfunnsmessige nytten av ulike datasenteretableringer og hvilken virkning de har på sysselsetting, verdiskaping, beredskap, sikkerhet og andre samfunnsområder, som f.eks. kraftsystemet. Vi synes imidlertid at det er synd at Fremskrittspartiet ikke vil støtte forslaget om å utrede et nasjonalt konsesjonssystem, og at det derfor ikke blir flertall for det. Det hadde vært nyttig med mer kunnskap om denne måten å regulere næringen på, og om det kunne vært et grep å ta i det videre arbeidet.

At Stortinget igjen samler et flertall for å be regjeringen om å komme tilbake med et forslag om forbud mot kryptoutvinning, synes vi er bra. For oss i Senterpartiet er det viktig at digitaliseringen blir et verktøy for å styrke tjenester og verdiskaping i hele landet.

Vi kan vel med stor sikkerhet si at tjenestene som leveres av datasentrene, er noe vi alle bruker, og noe vi vil trenge enda mer av framover. At vi i Norge regulerer dette på en fornuftig måte, sånn at vi kan få vår andel av verdiskapingen knyttet til denne industrien i årene som kommer, blir viktig.

Oda Indgaard (MDG) [15:06:00]: Digital infrastruktur er i dag en nødvendig og avgjørende del av samfunnsutviklingen. Samfunnet blir mer og mer digitalisert, og vi kommer ikke utenom det. Samtidig utgjør datasentre en stadig større del av den nasjonale kraftetterspørselen.

Det ser ut til at vi går mot en situasjon hvor Norge havner i kraftunderskudd. Etterspørselen etter strøm øker raskt, samtidig som utbygging av ny kraft og nytt nett i praksis står på stedet hvil. Vi må starte å erkjenne at kraft er en knapphetsressurs. De betyr at vi heller ikke kan si uforbeholdent ja til nye kraftkrevende etableringer uten å gjøre tydelige prioriteringer.

Vi har allerede sett noen stygge eksempler på massiv energisløsing til utvinning av kryptovaluta. Tydal og Namsskogan i Trøndelag er eksempler på dette. Det skjer i en tid hvor vi trenger all strømmen vi kan få, for å få ned utslippene både i Norge og i landene rundt oss. Å gjøre Norge til en kryptopark for utenlandske kryptospekulanter er et klimapolitisk selvmål uten sidestykke.

Etablering av datasentre er ikke bare et spørsmål om næringsutvikling, det handler også om klimapolitikk, energipolitikk, arealbruk, sikkerhet og helt grunnleggende prioriteringer. I dag mangler Norge en helhetlig nasjonal styring av hvor mange datasentre som bør etableres, hvor de bør lokaliseres, og hva slags type datasenter det er som faktisk dekker viktige samfunnsbehov. Resultatet er enkeltprosjekter som i stor grad vurderes isolert, uten en samlet nasjonal prioritering. Det skaper utfordringer for både kraftsystemet, naturen vår og lokalsamfunnene som må håndtere disse store etableringene.

Når datasentre etableres i Norge, bør det stilles tydelige krav. Vi mener bl.a. at eierskapet bør være norsk eller europeisk, at kraftforsyningen skal baseres på fornybar energi, og at overskuddsvarme fra datasentrene må utnyttes i mye større grad enn i dag. Dagens situasjon, hvor eierskap og hvem som faktisk er kunder i en rekke datasentre, er uklart for lokale og nasjonale myndigheter, er rett og slett uholdbar. Manglende åpenhet om eierskap og kundestruktur utgjør både en demokratisk utfordring og en potensiell sikkerhetsrisiko.

Miljøpartiet De Grønne forstår behovet for datalagring og digital infrastruktur, men vi mener at det å etablere et nasjonalt konsesjonssystem for datasentre, med klare og forpliktende kriterier for etablering, er klok politikk.

Vi støtter som sagt også et forbud mot etablering av datasentre for kryptovaluta. I en tid da kraft er en knapp ressurs, må vi prioritere digital infrastruktur som bidrar til å dekke reelle samfunnsbehov.

Grunde Almeland (V) [15:08:59]: Datasentre er både bra og nødvendig, og datasentre i Norge er også både bra og nødvendig. Datasentre er nødvendig for digital suverenitet, digital sikkerhet og nasjonal beredskap, og for å bidra til innovasjon, verdiskaping og økt konkurransekraft. Dette betyr ikke at alle datasenterprosjekter skal realiseres ukritisk. Kraft må brukes strategisk, naturhensyn må ivaretas, og lokal forankring er avgjørende.

Datasentre i Norge skal først og fremst brukes til samfunnsnyttige formål og til å bygge opp under industrietablering, økt digitalisering av det norske samfunnet og digital sikkerhet.

Det må være en sammenheng mellom en politikk som vil ha mer digitalisering, som vil bruke kunstig intelligens for å løse flere oppgaver mer effektivt, og det faktum at disse målsettingene har mer datakraft som konsekvens, og at den dataen må lagres. For meg og Venstre er det åpenbart mest fornuftig at norske borgeres data og data fra norske offentlige etater og kommuner lagres og prosesseres i datasentre som er underlagt norsk jurisdiksjon og regelverk.

Så til det som denne debatten handler om: ønsket om en konsesjonsordning for datasentre, som har et åpenbart formål om å redusere omfanget av datasentre i Norge. Dette er noe som Venstre ikke støtter. Norge er allerede et av de landene i verden som regulerer datasenterindustrien strengest. Norge har et omfattende regelverk for arealbruk, krafttilknytning, sikkerhet og miljø, der kommunene har en sentral rolle gjennom plan- og bygningsloven. I tillegg er datasenterbransjen underlagt nasjonal registreringsplikt, skjerpede sikkerhetskrav og stor myndighetskontroll. I tillegg har regjeringen nylig sendt på høring forslag til endringer i energiloven om utnyttelse av overskuddsvarme, der kravene til kraftutnyttelse for dataindustrien skjerpes ytterligere, noe som jeg og Venstre støtter.

Debatten i dag handler dypest sett om hvorvidt vi vil ha datasentre i Norge, og om vi vil gjøre det til en strategisk viktig industri, eller om vi rett og slett ikke vil være med på dette. Jeg vil gi anerkjennelse til regjeringen og statsråden for en tydelig og konsistent linje, som Venstre støtter.

Til slutt en liten stemmeforklaring: Venstre støtter ikke noen av forslagene i innstillingen, verken fra flertallet eller mindretallet. Flertallets forslag er i og for seg helt greie, men likevel ganske intetsigende. Et forbud mot etablering av datasentre for kryptovaluta har Stortinget allerede vedtatt, med Venstres støtte, så jeg ser ikke behov for å gjøre det én gang til.

Når det gjelder forslaget om vurdering av den samfunnsmessige nytten av ulike datasenteretableringer, er det rett og slett å slå inn åpne dører.

Statsråd Karianne O. Tung [15:12:11]: Alt vi deler, sender og lagrer på internett, «bor i skyen». Det digitale Norge er ikke abstrakt og usynlig. Det er betong og kabler – det er kritisk infrastruktur. Hver enkelt av oss er innom rundt 40 datasentre daglig: bilder av barna våre, Vipps, HelseNorge. Personvernforordningen er heldigvis klar: Disse dataene kan ikke lagres der personvern ikke ivaretas tilstrekkelig og i tråd med kravene i GDPR.

Spørsmålet er derfor ikke om vi skal ha datasentre, men hvordan vi best sikrer kontroll og sikkerhet i datasentre, og hvordan de kan bidra til å styrke Norges konkurransekraft.

Skal Norge og Europa utvikle og ta i bruk avansert kunstig intelligens, trygt og ansvarlig, må vi ha tilgang til regnekraft, lagring og nettverk. KI gjør det mulig å finne kreftceller med større presisjon. KI kan forutsi vedlikeholdsbehov i industrien. Equinor oppgir å ha spart over 2 mrd. kr allerede.

De beste løsningene på KI i dag er dessverre ikke europeiske. Vi kan bruke løsninger fra aktører på andre kontinenter, men jeg ønsker at vi skal ha mulighet for å kunne lagre og prosessere dataene i Norge og Europa.

Jeg er motstander av et nasjonalt konsesjonssystem, ikke fordi vi ikke skal stille krav, men fordi jeg mener en ytterligere konsesjon på toppen av eksisterende reguleringer, uten dokumentert merverdi, er feil. Hovedutfordringen i dag mener jeg er mangel på kraft og nettkapasitet, ikke mangel på at papirer flyttes internt i staten. Enda et konsesjonssystem gjør etableringene tregere, strømkøen blir ikke kortere, og det skaper usikkerhet for investeringer som faktisk er samfunnsnyttige.

Sist, men ikke minst: Lokal og regional forankring må fortsatt ligge i plan- og bygningsloven. Et nytt nasjonalt konsesjonsløp for datasenteretablering risikerer to parallelle prosesser og dobbeltreguleringer vi ikke ønsker.

Helt til slutt: Jeg merker meg komiteens flertall og vil nå ta initiativ til en ny ringvirkningsanalyse og bruke kunnskapen til å videreutvikle framtidsrettede rammevilkår for datasenternæringen i Norge som er treffsikre.

Presidenten [15:15:00]: Det blir replikkordskifte.

Aleksander Stokkebø (H) [15:15:12]: Vi går nå inn i Ap-regjeringens femte år, hvor man kun har gitt konsesjon til i underkant av 0,8 TWh ny kraft. Til sammenligning anslår NVE en vekst i kraftforbruket bare fra datasentre på totalt 3,5 TWh de neste fem årene. Datasentre står nå for store deler av den reserverte kapasiteten i Norge, og så lenge regjeringen ikke evner å få til mer kraft, er dette et regnestykke som ikke går opp på sikt. Så når statsråden ikke engang vil være med på å utrede et konsesjonssystem, hvordan vil statsråden håndtere den økte etterspørselen etter kraft til datasentre, all den tid regjeringen i handling ikke er med på å få til mer kraft?

Statsråd Karianne O. Tung [15:16:02]: Denne regjeringen har innført tydelig nasjonal kontroll og regulering av datasenternæringen. Norge er et av de fremste landene i verden på å regulere denne næringen. Vi har innført en registreringsplikt, vi har innført en ny lov om elektronisk kommunikasjon, og datasentre kan nå også bli underlagt sikkerhetsloven. Det er forutsigbarhet for næringen. Jeg merket meg representanten Stokkebøs innlegg i stad, hvor han etterspør nettopp forutsigbarhet og gode rammevilkår for næringslivet. Det å vurdere en ny konsesjonsordning som ville betydd dobbeltregulering og mer byråkrati, ja, det mener jeg er stikk i strid med forutsigbarhet og gode rammevilkår. Derfor ønsker ikke Arbeiderpartiet en konsesjonsordning for datasentre.

Aleksander Stokkebø (H) [15:16:51]: Statsråden svarer egentlig ikke på spørsmålet mitt, det var mye om alt annet tilknyttet denne industrien. Jeg vil si det er veldig forutsigbart, ikke minst av hensyn til denne næringen, å få utredet hvordan man skal ha noen trygge, gode og forutsigbare rammer som gjør at vi i et lengre perspektiv og i et større bilde sikrer at denne industrien har aksept, tillit og legitimitet i befolkningen, skaper solide ringvirkninger for regioner, lokalsamfunn og landet, og at vi kan fortsette å legge til rette for det vi begge er enige om er en viktig digital industri.

Statsråden svarte ikke på spørsmålet mitt: Hvordan skal en møte den økte etterspørselen etter kraft til datasentre? Spørsmålet mitt går konkret på kraft. Jeg nevnte 3,5 TWh i anslått behov de neste fem årene. Regjeringen har bare levert 0,8 TWh så langt i sin regjeringsperiode.

Statsråd Karianne O. Tung [15:17:54]: Jeg mener at det å innføre et konsesjonssystem for datasentre ikke løser det som er det virkelig problemet, nemlig det representanten tar opp. Vi er nødt til å bygge ut mer fornybar kraft, få opp energieffektiviteten og løse utfordringer i strømnettet vårt.

Jeg mener at datasentre bidra til både verdiskaping, arbeidsplasser, investeringer og sikkerhet for landet vårt. Det betyr ikke å si ja til alt. Vi er nødt til å prioritere de datasenteretableringene som faktisk gir noe tilbake til samfunnet, og det er de prosessene som går lokalt og regionalt gjennom plan- og bygningsloven, og som gjøres i samarbeid med energiverkene. Dette handler ikke om å være for eller mot datasentre. Det handler om å være for de riktige etableringene, og det handler om å ha forutsigbarhet for datasenternæringen. Det mener jeg regjeringen legger til rette for gjennom å ha en datasenterstrategi. Vi har en datasenterforskrift, og de har en registreringsplikt. Vi ser nå også på hvordan de skal utnytte mer av overskuddsvarmen sin.

Lars Haltbrekken (SV) [15:19:10]: Statsråden sa i replikkvekslingen nå at regjeringen ikke vil si ja til alt, vil ikke si ja til alle datasenter. Mitt spørsmål blir da: Når regjeringen sørger for at det blir flertall mot å innføre et konsesjonssystem, hvordan i all verden har regjeringen tenkt å instruere kommunene til ikke å si ja til alle datasenter de måtte ønske å si ja til?

Statsråd Karianne O. Tung [15:19:47]: Her tror jeg representanten Haltbrekken tolket meg litt vel langt i replikkordskiftet i sted. Som jeg sa, mener jeg at datasenter bidrar til både verdiskaping, arbeidsplasser, investeringer, sikkerhet og beredskap. Det betyr ikke nødvendigvis at vi skal si ja til alt. Det er de lokale prosessene – i kommunestyrer og etter plan- og bygningsloven – som skal ta de diskusjonene.

Det vi har vært opptatt av fra regjeringens side, er å skape forutsigbare, trygge rammevilkår for næringen. Det betyr at vi nå er fremst i verden i å regulere denne næringen. Vi har en ny lov om elektronisk kommunikasjon, vi har en sikkerhetslov, vi har en registreringsplikt, vi har en datasenterforskrift, og datasentrene må som alle andre både søke om utslippstillatelser og følge annet regelverk som gjelder. Jeg er opptatt av at datasenternæringen skal behandles likt som andre næringer. Da er det viktig med forutsigbarhet også for den næringen.

Lars Haltbrekken (SV) [15:20:47]: Jeg tror jeg tolket statsråden helt riktig, for hun gjentok nå det jeg viste til, at man ikke ønsker å si ja til absolutt alle datasenter. Da står spørsmålet mitt ubesvart: Hvordan i all verden har regjeringen tenkt å sikre at ikke alle datasenter får ja gjennom behandling i den enkelte kommune og etter plan- og bygningsloven?

Statsråd Karianne O. Tung [15:21:16]: Det er helt riktig at vi ikke ønsker å si ja til alt. Derfor utreder vi nå et midlertidig forbud mot nyetablering av kryptoutvinning i datasenter. Det er et veldig tydelig signal fra regjeringen om at vi mener de datasentrene som driver med utvinning av krypto, bidrar til lite eller ingen verdiskaping for lokalsamfunnet. Det er ofte containere som står der uten lyset på, uten arbeidsplasser, men med et veldig høyt energiforbruk. Derfor har vi også utarbeidet en veileder til kommunene for at de skal få hjelp og støtte i arbeidet de gjør med reguleringsplanleggingen av datasenter. Igjen: Vi ønsker ikke etablering av ny krypto her i landet, og det er noe vi utreder for å få på plass.

Sofie Marhaug (R) [15:22:15]: I NRK i dag kan vi lese om GreenScale, som vil bygge et av Norges aller største datasentre i Sirdal kommune. Arbeidet er allerede begynt. De har begynt å rydde tomten, selv om byggesøknaden ikke er sendt. Naboene føler seg overkjørt. Generelt er det en stor utfordring med manglende åpenhet i disse sakene. Veldig ofte er det hemmelige kunder. Vi vet ikke hvem som er på kundelisten til de som har søkt. Det å si at dette er likt med andre plan- og bygningssaker, reagerer jeg litt på. I denne saken er det heller ikke laget noen konsekvensutredning knyttet til den siste reguleringen til datasenterformål.

Mitt spørsmål er egentlig: Kan statsråden akseptere utbygging av datasentre med så mangelfulle konsekvensutredninger som det er snakk om i Sirdal, eller med så stort hemmelighold som det vi opplever i dag, som skiller seg fra andre plan- og bygningssaker?

Statsråd Karianne O. Tung [15:23:19]: For det første mener jeg at det er helt rimelig å stille krav om åpenhet i næringen, men vi må heller ikke være naive. Datasentrene og deres kunder kan være mål for både sabotasje, etterretningsvirksomhet og industrispionasje. Det er en grunn til at vi nå kan legge datasenter under sikkerhetsloven.

For det andre tenker jeg at når vi pålegger næringsliv og bedrifter ekstra rapportering, må vi også spørre oss hva vi skal med den informasjonen vi etterspør. Er det «nice to know», eller er det «need to know»? Vi har nå en god oversikt over datasenternæringen i Norge, etter at vi innførte registreringsplikten. Som det også ble nevnt fra talerstolen, er det 88 datasenter, 54 med kommersielle aktører. Vi har derfor en god oversikt over drift, kraft og sikkerhet, og det mener jeg er et veldig godt utgangspunkt for å lage en videre politikk og rammevilkår for næringen.

Sofie Marhaug (R) [15:24:23]: Når vi har et system der det er gjennom plan- og bygningsloven dette skal reguleres, og statsråden ikke er interessert i et nasjonalt konsesjonssystem – som veldig mange av oss andre ønsker oss for å regulere dette strengere, mer rettferdig og ikke minst sørge for at vi ikke får en enorm kraftkrise – er det rart at det likevel skal være helt andre regler for datasenternæringen lokalt. Det er ikke sånn plan- og bygningsloven fungerer i andre tilfeller. Hvis IKEA skal bygge et stort anlegg i Sirdal kommune, vet jo innbyggerne at det er IKEA som til syvende og sist skal gjøre det, mens man her har et hemmelighold.

Jeg vil snu det på hodet: Sikkerheten blir jo dårligere for kommunen når de ikke vet hvem som er kunden. De blir mer sårbare. Det er Kommune-Norge som bærer den sårbarheten, den sikkerhetsrisikoen på sine skuldre. Innbyggerne får ikke alltid engang vite hvem som til syvende og sist kommer til å bruke det datasenteret. Hvordan kan statsråden leve med det?

Statsråd Karianne O. Tung [15:25:26]: Jeg er ikke enig i virkelighetsbeskrivelsen fra representanten Marhaug. Datasentrene er allerede på sett og vis underlagt konsesjon, for i Norge har vi et konsesjonssystem for produksjon av kraft, vi har ikke et konsesjonssystem på forbruk. Skal vi ha et konsesjonssystem for forbruk, må det ikke bare gjelde datasenternæringen, det må gjelde alt høyintensivt kraftforbruk.

Jeg mener også at et konsesjonssystem på toppen av det eksisterende systemet vi har, bare vil føre til dobbelregulering som ikke er treffsikker, og som ikke kommer til å være med på å løse verken strømkø eller mangelen på kraft i årene framover. Etablerer vi et særlig konsesjonssystem i Norge for datasenter, tror jeg det vil føre til at datasentrene ikke lenger etablerer seg i Norge, men heller etablerer seg over grensen i Sverige. Vi sender kraften ut, men får ingen verdiskaping eller arbeidsplasser.

Grunde Almeland (V) [15:26:39]: La meg starte med å gjenta den honnøren jeg ga til statsråden for en konsistent og god linje når det gjelder datasenterpolitikk og en balansert politikk mellom regulering og tilrettelegging. Det er jeg også glad for at statsråden gjentar i debatten her i dag – en debatt som bærer litt preg av at mange ikke viser vilje til å forstå at vi faktisk allerede har et ganske solid regulert system for nettopp datasenter. Det kunne det vært greit at vi hadde som felles premiss.

Så til det flertallet pålegger regjeringen å utrede i dag: Er det noe substans i det forslaget flertallet etter alt å dømme vil vedta, som ikke allerede er utredet tilstrekkelig, og som ikke vil være en naturlig del av regjeringens oppdaterte datasenterstrategi?

Statsråd Karianne O. Tung [15:27:31]: Vi vet allerede i dag ganske mye om datasenternæringen, i og med at vi har innført en registreringsplikt. Det er en næring som bidrar til betydelig verdiskaping lokalt og regionalt, gjennom både bygg- og anleggsaktivitet og også i selve driftsfasen, med lokale elektrikere, rørleggere, varmeteknikere og andre yrker og ikke minst høyteknologisk kompetanse. Næringen er en viktig arbeidsplass i mange lokalsamfunn – i Nordfjordeid, i Tydal eller hvor det er andre datasenter.

Utviklingen innen denne næringen går veldig fort. For eksempel vil de nye GPU-ene fra NVIDIA bety at GPU-ene er 50 pst. mer energieffektive. Vi ser at næringen har mange seriøse aktører. Bulk Infrastructure og Å Energi har inngått langsiktige kraftavtaler som er knyttet til byggingen av Øygard kraftverk. I Rjukan er det bruk av overskuddsvarme, og her i Oslo gir Skygard oppvarming av 12 000 boliger. Det er faktum det er viktig å få fram i den nye ringvirkningsanalysen.

Presidenten [15:28:37]: Replikkordskiftet er over.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Hanne Beate Stenvaag (R) [15:28:59]: I Nord-Norge ser vi nå et stort trykk på etablering av datasentre. Vi har, enn så lenge, og bortsett fra når det er kaldt og vi virkelig trenger det, rimelig strøm og mye kaldt vær, som er gunstig for denne type etableringer. I valgkampen var Rødt, SV og FrP de aller tydeligste partiene i kritikken av Stargate Norway-prosjektet i Bjerkvik. Desto mer underlig er det at FrP i denne saken ikke støtter forslaget, som med dem ville fått flertall, om konkret å utrede innføring av et nasjonalt konsesjonssystem for kraft til datasentre. Som vi nå erfarer: Datasenterbransjen har fart, kraft og penger. Byggingen av Stargate er i full gang, og dette datasenteret vil bruke enormt med kraft – 230 MW. Det tilsvarer årsforbruket til 180 000 husstander, eller like mye strøm som Narvik. Harstad og Tromsø bruker til sammen. På sikt har de ambisjoner om å mer enn fordoble kraftforbruket, med 290 MW i tillegg. Det sies at dette prosjektet vil skaffe mange arbeidsplasser og bidra til utvikling av landsdelen. Det gjenstår å se.

Selskapet Nscale driver allerede et datasenter i Norge, i Glomfjord, og der har de altså hele tolv ansatte. De er dessuten eid av et australsk selskap som har sterkt fokus på kryptovaluta. Det er høyst uklart hvor mange arbeidsplasser Stargate vil bidra med, og i den grad det vil bidra til arbeidsplasser som resultat av KI-kapasiteten, er det ingen garanti for at disse arbeidsplassene vil komme i Nord-Norge. Datakraften kan brukes hvor som helst i verden. Vi har heller ingen kontroll på om dette senteret vil bli brukt til noe samfunnsnyttig eller ikke. Vi må ha kontroll på hva kraften skal brukes til, og vi må ta mye større samfunnsmessig ansvar for datalagring som går til nyttige ting. Fornybar og billig kraft, den viktigste ressursen for store industriarbeidsplasser, blir nå heller brukt til å gi enorme inntekter til internasjonale Big Tech-selskaper. Dette viser en naivitet og husmannsånd fra Norges side.

Det er ingen andre industrier hvor man har så stort strømforbruk og så få arbeidsplasser. Aker Nscale har sikret seg ti datasentertomter i Nord-Norge. Vi snakker om et areal på 420 hektar, tilsvarende 682 fotballbaner. Så kan man jo bare tenke seg hva dette vil innebære av kraftbehov. Det er planer om et like stort prosjekt i Korgen som det Stargate allerede er i gang med, og det er planer om datasenter i Fauske. Tempoet i utviklingen er høyt, og det er veldig synd at Stortinget nå forspiller en sjanse til å få utredet et nasjonalt konsesjonssystem for datasentre. Konsekvensene kan bli store, ikke minst i Nord-Norge.

Ingrid Fiskaa hadde her teke over presidentplassen.

Remi Sølvberg (R) [15:31:59]: Norge er et kraftland, men spørsmålet er: Hvem skal kraften gå til? I dag bygges det stadig flere datasentre som sluker enorme mengder med kraft. Samtidig får industri og lokalsamfunn i ny, grønn verdiskaping beskjed om å vente, og

dette gir ingen mening. Datasenteraktørene utgjør i dag halvparten av alle prosjekter som står i kø hos Statnett. Kraften er en fellesskapsressurs, ikke et først-til-møllamarked for globale tekgiganter. Derfor trenger Norge en konsesjonsordning for kraft til datasentre. Kraften må prioriteres, og industri og arbeidsplasser må komme først. Vi må ha reell grønn omstilling, ikke grønnvasking – kraft til folk og lokalsamfunn. Uten styring kan noen få datasentre bruke like mye strøm som hele norske byer. Dette er ikke bærekraftig, verken for kraftsystemet eller for rettferdig fordeling.

Vi må ta politisk kontroll over kraften. Slagordene er enkle: Kraft til verdiskaping, ikke til kraftsløsing. Norsk strøm skal bygge Norge, ikke bare drive serverparker. En konsesjonsordning betyr at samfunnet kan stille krav til hvor mye kraft som skal brukes, hva samfunnet får tilbake, og hvor datasentre faktisk bør ligge.

Jeg står her som stolt representant for Østfold, et fylke hvor kampen nå står om tre prosjekter: Hasle i Sarpsborg, med et areal som kan beslaglegge skogområder på størrelse med Monaco; Google datasenter i Våler, der det er søkt om tilgang til like mye strøm som 200 000 boliger trenger, dette i en kommune som teller knapt 6 000 innbyggere; og til sist Green Mountain, med sitt prosjekt i Saugbrugs i Halden. Intensjonsavtalen er undertegnet, og det selges inn som et prosjekt som skal gi betydelige lokale økonomiske fordeler, som inkluderer økte investeringer, verdiskaping og arbeidsplasser. Samtidig vet vi at disse prosjektene selges inn med virksomheter som skaper en mengde arbeidsplasser, og som gir en mengde fordeler til kommunene. Realiteten er en ganske annen. Det handler ikke om å si nei til teknologi. Det handler om å ta debatten og snakke om samfunnsnytten. Det handler om å si ja til styring, rettferdighet og nasjonal kontroll.

Sofie Marhaug (R) [15:34:57]: Som saksordfører vil jeg takke for debatten, skjønt det knapt har vært noen debatt. Fremskrittspartiet har blitt utfordret av Rødt mange ganger, av SV og av Senterpartiet og har ikke svart på noen av disse utfordringene i denne debatten.

Det er bare å merke seg at Fremskrittspartiets Per-Willy Amundsen går ut i NRK og sier at han skal kjempe mot datasenter i Nord-Norge fra Stortinget, og så stemmer Fremskrittspartiet, hans eget parti, mot alle forslag i dag om å regulere denne næringen. Det er bare å notere seg det.

Fremskrittspartiet later i stedet i sitt eneste innlegg i denne debatten til å mene at vi skal bytte ut den mislykkede visjonen med Norge som Europas grønne batteri med en enda farligere visjon om Norge som Europas grønne, for ikke å si verdens grønne, minnepinne.

Konseptet er det samme. Vi gir fra oss verdifull vannkraft på billigsalg til internasjonale tekgiganter. Det går Fremskrittspartiet god for. De kan late som lokalt at de er mot datasenterutbygging, men i virkeligheten er Fremskrittspartiet med på å sikre et flertall mot alle forslagene i dag sammen med Arbeiderpartiet og Venstre.

Jeg er også grunnleggende sett uenig i at dette handler om vår sikkerhet. De internasjonale tekgigantene som etablerer seg her, er amerikanske, kinesiske, israelske. Det har ingen ting med vår sikkerhet å gjøre.

Jeg er grunnleggende sett uenig med statsråd Tung i at det er mangel på kraft og nett som er problemet. Her står vi altså overfor en enorm utfordring med en strømkø for datasenter, som helt åpenbart er et problem for kraftbalansen i seg selv. Da er det grenseløst naivt også av regjeringen å late som om det bare er mangel på kraft som er problemet. Kraftoverskuddet vi har i dag, vil bli spist opp hvis vi ikke er i stand til å regulere datasenternæringen.

Jeg registrerer at Fremskrittspartiet er det partiet i dag som sørger for at vi ikke får noe flertall for å regulere denne næringen.

Jeg vil bare minne om, hvis det er noen velgere som ser på stortings-tv, at Fremskrittspartiet ikke er til å stole på i kraftpolitiske debatter. De sier én ting i valgkampen, de sier én ting lokalt, men de gjør noe helt annet når de kommer inn i denne stortingssalen. Da er det fritt fram for internasjonale tekgiganter, det er fritt fram for datasenterindustrien, og de er ikke villig til å regulere noe som helst.

Statsråd Karianne O. Tung [15:38:03]: Vi kan gjerne være mye for og mye imot i denne debatten, men jeg tror det er ganske viktig å være ærlig. Det blir lagt fram en del påstander som jeg synes ligner myter. Det blir snakket om at denne datasenterbransjen ikke har arbeidsplasser, ikke har verdiskaping. Det mener jeg er feil. Denne bransjen har i dag over 4 000 ansatte, bidrar med høy verdiskaping og står for noen av de aller, aller største fastlandsinvesteringene i Norge akkurat nå.

Det blir også snakket om at vi må etablere datasenter så vi har til eget bruk og eget forbruk. Jeg tror at hvis vi skal tenke slik på alle områder, blir det vanskelig for Norge å få både tilgang på vaksiner og mat og også tilstrekkelig forsvarshjelp.

Norge har en unik mulighet til å bygge opp en ny industri på datasenter, hvor vi også kan bidra til Europas digitale suverenitet. Det er en industrimulighet for oss.

Vi har nå seriøse, gode, solide industriaktører, flere av dem er nevnt, både Aker, Bulk, Skygard og andre, hvor vi ser at private selskaper er villige til å bidra med 100 mill. kr til Universitetet i Tromsø for å bygge en inn-

ovasjonshub for kunstig intelligens. Man er villig til å klargjøre for bruk av overskuddsvarme, slik at man kan få varmet opp boliger eller etablert ny næringsvirksomhet, som verdens største landbaserte oppdrettsanlegg for ørret på Rjukan.

Vi må ikke gå på den samme feilen igjen som vi har gjort med elbilene våre. Det er fantastisk at Norge er et av verdens beste elbilland, men vi har ingen leverandørkjede til elbilene. Det kan vi nå få til med datasenter, fordi vi er et av verdens mest ettertraktede land å ha datasenter i. Det betyr at vi kan ligge helt i front, og vi kan bli produsenter av kunstig intelligens og ikke bare forbrukere.

Når etter hvert olje- og gassvirksomheten går ned, er vi helt avhengig av å bygge ny industri som har høy verdiskaping. Det kan denne industrien bidra til. Høy verdiskaping trenger vi når vi skal ha et godt grunnlag for god velferd også i framtiden.

Tradisjonell norsk industri som Hydro, Elkem og Alcoa er bygd på veldig gode, solide, lokale ideer med internasjonal kapital. Den industrien har lagt grunnlaget for veldig mye av hvordan Norge ser ut i dag. Nå står vi foran en ny mulighet, og jeg mener det er riktig at Norge er attraktivt for datasenteretableringene som bidrar til god verdiskaping for samfunnet vårt, og da trenger de forutsigbare, gode rammevilkår innenfor rammen av nasjonal kontroll.

Presidenten [15:41:05]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [15:41:11]

Innstilling frå utdannings- og forskingskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ida Lindtveit Røse, Hans Edvard Askjer og Joel Ystebø om at alle elever skal få tilbud om å delta på skolegudstjenester (Innst. 148 S (2025–2026), jf. Dokument 8:63 S (2025–2026))

Presidenten [15:41:32]: Etter ønske frå utdannings- og forskingskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – bli gjeve høve til inntil åtte replikkar med svar etter innlegg frå medlemer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Erling Sande (Sp) [15:42:04] (ordførar for saka): I denne saka diskuterer vi om elevar ved skulane her i landet skal få tilbod om å delta på skulegudstenester. Komiteen er samla i synet på at skulegudstenester er eit viktig bidrag for å gje elevar innsikt i og kunnskap om ein viktig del av norsk kulturarv. Det er – og skal vere – frivillig å delta på skulegudstenester. Det er også sentralt å følgje opp med eit alternativt opplegg for dei elevane som ikkje ønskjer å delta, og både elevar og foreldre skal ha god informasjon om dette.

Komiteen har ulike syn på om og i kva grad tilbodet om å delta i skulegudstenester er noko ein skal tilby alle elevar. Eg legg til grunn at dei ulike partia legg fram sine syn og framlegg og vil i det vidare gjere greie for Senterpartiet sitt syn.

Kyrkja og kristendomen har spela ei formande rolle på lovverket og samfunnet vårt gjennom 1000 år. Verdigrunnlaget denne arven har med seg og påverknaden han har hatt på samfunnet og strukturane som er bygde rundt han, er viktig kunnskap for å forstå det norske samfunnet. Kyrkjene utgjer også ein stor del av dei historiske bygga vi har i landet vårt.

Dei kristne og humanistiske grunnverdiane er framleis sentrale i samfunnet vårt. Sjølv om ein mindre del av befolkninga er medlemer i Den norske kyrkja og færre deltek på gudstenester, dannar kyrkja likevel rammer for svært mange i landet vårt gjennom ritual som dåp, konfirmasjon og bryllaup, eller når vi tek avskjed med våre kjære. Kyrkja har òg ein sentral plass ved ulukker og kriser og er ein del av beredskapen vår.

Tru er framleis omfattande i samfunnet vårt sjølv om trusretningane er meir mangfaldige og femnar fleire religionar og livssyn. Kunnskap om tru og trusutøving er difor også viktig kunnskap å ha om samfunnet vi lever i. Skulegudstenestene er ein god arena for å lære om Den norske kyrkja, gjennom både historia og rolla ho spelar i dagens samfunn. Senterpartiet ønskjer difor at elevar skal få tilbod om det der den lokale kyrkjelyden legg til rette for det.

Når vi ønskjer ei tydelegare presisering av det i opplæringslova, er det for å sikre at det ikkje skal vere tvil om at dette er både akseptabelt innanfor rammene av lova og ønskjeleg, og for å stimulere til at skulane gjev eit slikt tilbod.

Ein del er usamde i dette forslaget. Nokre er det fordi dei meiner det gjev Den norske kyrkja ein for sentral plass i opplæringa, andre fordi dei meiner det gjev presedens for andre trussamfunn til å få ein urettvis stor plass i skulen.

Vi i Senterpartiet støttar forslaget. Målet er klart: å sikre at den svært lange tradisjonen med å gje elevar kunnskap gjennom deltaking i skulegudstenester kan halde fram.

Med det tilrår eg innstillinga.

Julia Eikeland (A) [15:45:01]: Det er helt naturlig at kristendommen og kristne høytider har en sentral plass

i skolen og i skolens aktiviteter. På den måten kan vi ta vare på tradisjoner mange setter pris på, og samtidig lære om dem.

Innenfor rammene av dagens opplæringslov er det allerede fullt mulig for skolene å tilby skolegudstjenester – for dette forslaget handler ikke om å være for eller mot skolegudstjenester, det handler om statlig detaljstyring av den norske skolen.

I 2018 sa daværende kunnskapsminister fra Høyre, Jan Tore Sanner, til Utdanningsnytt:

> «Jeg mener nasjonale politikere bør unngå detaljstyring av skolenes hverdag, også når det kommer til kultur- og tradisjonsformidling rundt jul og ellers.»

Det er også verdt å minne om at Høyre så sent som i fjor stemte mot dette forslaget. Jeg lurer på hva som har endret seg slik at Høyre nå, i 2026, mener at det er riktig å detaljstyre skolen på et nivå vi knapt har sett tidligere, når de ikke mente det var nødvendig i 2025.

Jeg har forståelse for at intensjonen bak dette forslaget er god, nemlig å gi enda flere av elevene våre mulighet til å delta på skolegudstjenester. Likevel kan ikke gode intensjoner alene begrunne et sånt vedtak.

En lederartikkel i Vårt Land formulerte dette ganske godt:

> «Rommet for lokale skjønnsmessige vurderinger må vernes, også i møte med gode nasjonale intensjoner.»

Forslagsstillerne har ikke før denne debatten svart særlig godt på hvordan dette nye påbudet skal virke i praksis. Hvordan skal «kirke» defineres? Hva mener Høyre, Senterpartiet og FrP skal skje hvis den lokale kirken som tilbyr skolegudstjeneste, er en del av en ytterliggående menighet, som f.eks. mener at homofili er synd, eller er imot likestilling av menn og kvinner?

Jeg er bekymret for at et for stramt pålegg gjør det vanskeligere for skolene å lage et opplegg som inkluderer flest mulig elever, og at dette igjen kan føre til at flere elever får fritak fra skolegudstjenester. I så fall vil dette forslaget virke mot sin hensikt.

Ikke bare er dette en historisk overstyring av norske rektorer og lærere, men det er også et eksempel på at Stortinget fatter symbolvedtak uten et særlig godt kunnskapsgrunnlag, som fort kan vise seg å slå ut helt motsatt i praksis.

Simen Velle (FrP) [15:48:10]: For Fremskrittspartiet er denne saken egentlig relativt enkel. Det handler om elevenes mulighet til å få lov til å bestemme sin egen hverdag. Det er et viktig liberalt prinsipp å sikre nettopp den valgfriheten for norske elever. Lenge var ikke dette noen særlig stor utfordring, men så så man – og ser nå – på stadig flere skoler over hele landet at rektorer tar en beslutning om å unngå å tilby skolegudstjeneste for å unngå stigmatisering, trøbbel eller andre ting i skolehverdagen. Det mener jeg er feil. Jeg mener alle norske elever bør få lov til å ta et valg om de ønsker en skolegudstjeneste eller ikke, og derfor er det på tide at man gjennomfører dette vedtaket i dag.

Jeg mener det er Stortingets og oss politikeres plikt å sikre at elever over hele landet, og på alle skoler, får nøyaktig de samme mulighetene. Det kan man ikke sikre uten å stemme for det forslaget som ligger på bordet i dag.

Jeg merker meg at kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun for bare noen få dager siden i Vårt Land påsto at dette forslaget danner grobunn for at man skal likestille alle religioner, og at man f.eks. er nødt til å tilby muslimske bønner og så videre i norsk skole. Jeg kan på vegne av Fremskrittspartiet, og forhåpentligvis også på vegne av flertallet, være klinkende klar på at det på ingen måte er Stortingets intensjon. Den eneste som tolker det i den retningen, er kunnskapsministeren selv. Hvis man vedtar dette i Stortinget i dag, og det kunnskapsministeren snakker om, ender opp med å bli gjennomført, er det helt og holdent fordi Kunnskapsdepartementet selv velger å tolke loven på den måten. Det tror jeg også er i strid med hvordan kunnskapsministeren selv ser på spørsmålet.

For Fremskrittspartiet er dette igjen ganske enkelt. Det handler om å sikre valgfrihet for elevene. Poenget er ikke å detaljstyre, poenget er å sikre like rettigheter og muligheter, og det skulle egentlig bare mangle.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [15:50:26] (komiteens leder): Høyre mener at frivillig tilbud om skolegudstjenester er viktig for å gi alle elever innsikt i norsk kulturarv og tradisjoner, uavhengig av bakgrunn og religion. Skolegudstjenester har en lang tradisjon i Norge og bidrar til å gi kjennskap og opplevelser av hvordan høytider i Norge markeres. Vi støtter derfor ønsket om at alle elever får tilbud om å delta på skolegudstjeneste, og vi ber regjeringen sørge for det. Ja, det er et tydeligere signal fra Stortinget og Høyre enn tidligere. Vi mener det er behov for å styrke elevenes valgfrihet, særlig etter en del år med unødvendig konflikt om skolegudstjenester lokalt og nasjonalt.

Vedtaket i dag kan løses på flere måter. For Høyres del behøves det ikke en ny lov eller forskrift. Det kan f.eks. holde å legge inn som en generell føring i veilederen for skolegudstjenester at elever skal få tilbud om å delta. Regjeringen får i dag et stort handlingsrom for å finne ut hva som er mest hensiktsmessig og ramme dette inn på en god måte, med muligheter for lokale tilpasninger. Jeg mener det er en balansert løsning som alle som er for skolegudstjenester, bør være positive til.

Det viktigste for oss er at elever får mulighet til å delta om de vil, og om det er et tilbud hos den lokale kirken i lokalsamfunnet. Så er det noen som forsøker å overdrive dramatikken ved dette vedtaket. Ifølge Arbeiderpartiets representant er dette både et symbolvedtak og en historisk overstyring. Det henger ikke helt på greip. Jeg synes det er vår jobb å senke konfliktnivået. Dette er frivillig for elevene. Det er et tilbud. Det er snakk om et par timer i året.

Høyre mener at det er elevene som bør få mer makt og valgfrihet. De bør ikke fratas et tilbud f.eks. fordi en kommune på administrativt nivå er prinsipielt imot skolegudstjenester, slik vi har sett en del steder.

Med dette forslaget er det selvsagt også mulig for rektorer og lokale menigheter heller å arrangere noe annet enn skolegudstjeneste sammen, dersom det skaper gode fellesskap før jul. Jeg synes ikke vi skal gjøre dette så veldig mye vanskeligere enn det er. I et mangfoldig Norge er det viktig at vi blir kjent med våre egne og andres tradisjoner. Jeg tror det gjør oss som samfunn både tryggere, rausere og sterkere. Julen har en sentral rolle i norsk kultur. Et mangfoldig samfunn bør ha plass til å vise det fram til elever som selv har lyst til å lære om den.

Jeg har fått tilbakemeldinger fra folk med ulike religioner og bakgrunner som i sin skolegang opplevde skolegudstjenester som en veldig fin markering å bli inkludert i. Det tilbudet bør alle elever få, og så er det opp til elevene selv å velge.

Sunniva Holmås Eidsvoll (SV) [15:53:15]: Hvem er best i dagens skole til å vurdere hva som er den beste måten å legge opp undervisningen på? Jo, det er de som kjenner elevene sine, som har ansvaret for å samarbeide med foresatte i hjemmet, og de som kjenner lokalsamfunnet, nemlig skolen. Skolene våre står i mange dilemmaer året rundt: om inkludering, fellesskap, majoritet–minoritet og hvordan verdiene i den norske fellesskolen skal leves ut i praksis. Da må vi også vise skolene våre et minimum av tillit til hvordan undervisningen skal legges opp på den enkelte skole.

Skolegudstjenester har lange tradisjoner i norsk skole. For mange elever har det vært en arena for formidling av kulturarv, historie og fellesskap, men det har også, for noen, ikke vært en aktivitet som inkluderer i fellesskap. Skolene møter i dag et mer mangfoldig samfunn enn før, med elever fra ulike tros- og livssynssamfunn. Det mangfoldet forplikter oss til å finne gode løsninger som både ivaretar tradisjonene og respekterer elevenes ulike bakgrunner. Det må vi gjøre på en måte som demper konflikter og bygger fellesskap, ikke det motsatte.

SV mener det er positivt at elever får lære om religion i praksis, ikke bare gjennom lærebøker. Å være til stede under religiøse seremonier og besøke kirker og andre religiøse rom kan gi både faglig relevans, kulturell innsikt og et avbrekk fra tradisjonell undervisning, men det må selvsagt skje innenfor rammene loven setter: forbudet mot forkynning i opplæringsloven og kravet om at undervisning om religion skal være objektiv, kritisk og pluralistisk. Dagens regelverk fungerer godt. Det bekreftes også av Skolelederforbundet i deres høringsinnspill. Der skriver de at regelverket:

> «gir tilstrekkelig rom for at skoler kan gjennomføre gudstjenester som en del av skolens tradisjoner – samtidig som det sikrer frivillighet, respekt og likeverd. En lovfesting vil være unødvendig og kan begrense skolens handlingsrom og lokale tilpasninger.»

Nettopp handlingsrommet til skolen er viktig. Da kan ikke handlingsrommet flyttes over og vekk fra skolen og til den lokale kirken. Her er det også veldig viktig å lytte til tros- og livssynsfeltet selv. I en pressemelding i går fra Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, STL, advarer generalsekretær Birte Nordahl tydelig mot forslagene som nå ligger på bordet. Hun sier bl.a. at forslagene kan øke konfliktnivået både mellom Den norske kirke og livssynsminoriteter og mellom kirke og skole i lokale samfunn. Hun anbefaler Stortinget ikke å endre loven.

Det er ikke bare STL som er kritiske til forslagene vi behandler i dag. Vårt Land advarer mot det på lederplass og mener skolene må kunne gjøre skjønnsmessige vurderinger. Kirkerådsleder Harald Hegstad er urolig. Da bør Stortinget lytte.

Vi har allerede et regelverk som er balansert. Det kan vi fortsette med.

Joel Ystebø (KrF) [15:56:38]: Alle elever bør delta på skolegudstjeneste. Disse kloke ordene tilhører stortingspresident Masud Gharahkhani fra Arbeiderpartiet. Vi i KrF er enig. Derfor er det synd at Gharahkhanis eget parti vil stemme mot å gi alle elever frihet til å delta på skolegudstjeneste. Dette forslaget handler om frihet – frihet for elever og foreldre til å ta beslutningen om man skal delta på skolegudstjeneste.

I dag gjelder ikke den friheten for alle. Det så vi i fjor, da kommuneledere i enkelte kommuner la ned forbud mot skolegudstjenester, bl.a. i Hamar. Denne saken handler derfor om hvor denne beslutningen hører hjemme. KrF mener den hører hjemme på lavest mulig nivå. Jeg er glad for at et flertall i salen vil stille seg bak det.

Saken handler også om det som har gitt oss frihet. Der Norge en gang var preget av blodhevn, slaveri og høvdingstyre, markerte kristningen av Norge i 1024 overgangen fra et maktsamfunn til et rettssamfunn. Et

par hundreår senere fikk vi landsloven fra Magnus Lagabøte, som slo fast grunnleggende menneskelige prinsipper inspirert av kristen tenkning.

Evangeliet om Jesus er radikalt, men i Norge har det ikke splittet – det har forent. Det er en verdi KrF aldri vil slutte å kjempe for. Jeg må ærlig si at jeg er glad for at nordmenn den gangen i 1024 ikke var preget av den samme berøringsangsten for kristendommen som preger deler av venstresiden i norsk politikk i dag.

Jeg vil minne om et grunnleggende spørsmål. Hvorfor feirer vi egentlig jul? Hele grunnen til at vi feirer jul, selve utgangspunktet for alle disse tradisjonene vi kjenner i dag, er et barn født i en stall for over 2 000 år siden. Hvordan i all verden kan det da være galt at alle elever skal få muligheten til å delta i en skolegudstjeneste som nettopp forteller denne historien på en så god måte? Å høre juleevangeliet i en kirke en gang i året rokker ikke ved noens trosfrihet, men å late som om julen kan forstås uten den fortellingen den springer ut fra, gjør oss fattigere både historisk og kulturelt.

KrF mener at norske elever tåler å møte den tradisjonen som har vært med på å forme landet vårt, ikke fordi alle må tro det samme, men fordi kunnskap om egen kultur, historie og tradisjon er en del av det å forstå samfunnet vi lever i. Derfor handler dette i bunn og grunn om tillit – tillit til elever og tillit til foreldre. Den tilliten mener KrF at Stortinget også bør vise i denne saken.

Guri Melby (V) [15:59:47]: For meg er det viktig å starte med å slå fast at dette ikke er en debatt for eller imot skolegudstjenester. Så vidt jeg har registrert, er det ingen partier i denne sal som har foreslått at vi skal fjerne muligheten til skolegudstjenester. Tvert imot er alle med på formuleringen som slår tydelig fast at dette er en naturlig del av skolehverdagen mange steder. Spørsmålet vi blir stilt overfor her, er imidlertid hvem det er som skal velge, hvem det er som skal bestemme i skolen. Er det Kirken eller skolen selv? For Venstre er svaret på dette spørsmålet soleklart: Dette er et valg den enkelte skole må og skal ta, ikke et valg den enkelte skole skal tvinges til å ta.

Det kan være mange grunner til at det er skoler i dag som velger ikke å tilby skolegudstjeneste. Det har vært nevnt flere eksempler her. Det kan være snakk om en svært konservativ menighet som ønsker å invitere en skole, men som man ikke ønsker å takke ja til. Det kan være skoler som finner ut at de synes det er bedre måter å formidle kristen kulturarv og å lære om julens budskap på, enn ved å dele elever i to forskjellige grupper – man ønsker heller å gjøre en samlende aktivitet. Jeg har fått respons fra rektorer som forteller om f.eks. besøk til Kirken uten at det er en gudstjeneste. Sånne ting er det handlingsrom for å gjennomføre i dagens opplæringslov. Det handlingsrommet vil stortingsflertallet beklageligvis fjerne i dag.

Jeg synes det er absurd at partier som vanligvis er imot statlig tvang, absolutt skal innføre det når det gjelder skolegudstjenester. Når jeg hører de partiene argumentere for dette, høres det nesten ut som at man er et skritt nærmere å pålegge alle å gå på skolegudstjeneste, for det er da nesten ikke mulig å lære om verken julens budskap eller den kristne kulturarven hvis man ikke er på skolegudstjeneste. Vel, det er mange som har vært sikret den fritaksmuligheten vi heldigvis har i norsk lovverk i dag, som jeg likevel tror kan ganske mye om den norske kulturarven og kristendommens plass i den.

Det blir ekstra absurd når Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn ikke ønsker denne lovendringen. Det er altså ingen som egentlig har bedt om dette, men et flertall på Stortinget vil påtvinge det.

Jeg tror også at det i denne debatten er verdt å presisere at kristendommen ikke bare har stått for frihet for alle i dette samfunnet. Mange ganger har også kristendommen og religion generelt vært undertrykkende og vært ikke-frihet. Det er mange av dem som ikke har vært troende, som har opplevd en praksis i skolen som ikke har ivaretatt deres rettigheter når det gjelder trosfrihet.

Som representanten Holmås Eidsvoll sa, er det veldig mange skoler som balanserer i svært krevende debatter. De gjør det på en veldig god måte. De inkluderer foreldrene og lokalsamfunnet. La oss la dem fortsette å gjøre den jobben.

Det er fortsatt ikke for sent å snu, folkens – det er fortsatt én uke til vi skal stemme. La oss ta til fornuft i denne saken.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [16:03:00]: Jeg vil først understreke at jeg synes det er positivt for elever å få tilbud om å delta på skolegudstjeneste. Det er viktig at elever i Norge, uavhengig av bakgrunn og religion, kan få mulighet til å oppleve, forstå og lære om tradisjoner som er viktige i Norge.

Anledningen til å tilby elevene å delta på skolegudstjenester er allerede forankret i opplæringsloven. Dette har jeg kommunisert tydelig utad ved flere anledninger. Det er ikke behov for endringer i opplæringsloven for å presisere at skolegudstjenester og liknende er tillatt. Jeg vil for øvrig understreke at en lovendring som tydeliggjør at det er lov til å tilby skolegudstjenester, vil måtte likestille andre religioner og livssyn.

Jeg vil uansett anmode Stortinget om ikke å vedta forslaget om å innføre en plikt for skolene til å tilby skolegudstjeneste dersom Kirken tilbyr dette. Jeg merker meg at komiteens flertall går ned en vei hvor de ønsker å detaljstyre konkrete aktiviteter i opplæringen. Det mener jeg er helt unødvendig og kontraproduktivt.

Forslaget vil gi Kirken anledning til å bestemme innholdet i fellesskolen. Den lokale kirken bør ikke kunne diktere innholdet i skolens aktiviteter. Heller ingen andre tros- eller livssynssamfunn bør ha myndighet over den norske fellesskolen. Innholdet i skolegudstjenester varierer. Jeg vil spørre komiteen: Mener dere virkelig at skolene i Norge skal måtte akseptere den invitasjonen de får, uten å ha mulighet til å påvirke innholdet i arrangementet?

Et påbud om å tilby skolegudstjenester vil innebære et markant brudd med prinsippet om at skolene selv vurderer hvilke aktiviteter de skal gjennomføre i opplæringen. Jeg synes skolegudstjeneste før jul kan være et flott element i opplæringen. Jeg syns likevel ikke det er grunnlag for å påby dette. Jeg mener vi må ha tillit til at skolene og lærerne klarer å sette sammen opplæringen på en god måte, uten at regjering og storting skal detaljstyre.

Med mindre Stortinget ønsker å endre prinsippet om at det er skolene og lærerne som bestemmer hvordan de skal legge opp undervisningen, men i stedet skal måtte være passive mottakere av opplegg utarbeidet av andre, bør ikke forslaget vedtas.

Presidenten [16:05:18]: Presidenten vil minna om at direkte tale til Stortinget ikkje er rett parlamentarisk skikk.

Det blir replikkordskifte.

Sunniva Holmås Eidsvoll (SV) [16:05:57]: Det er mye her som gjenstår å se. For det første skal vi ikke votere i dag; det er først om en uke at voteringen skjer. Likevel: Dersom flertallsinnstillingen fra komiteen blir vedtatt, skulle jeg gjerne hørt litt om hva regjeringen tenker om oppfølgingen av det. Loven sier helt tydelig at skolen skal tilby skolegudstjeneste hvis en kirke lokalt ønsker å tilby det, likevel kan en jo tenke seg en situasjon hvor det er krevende avgjørelser og skolen får denne invitasjonen, men velger å gå i dialog med den lokale kirken. Vil det være i tråd med loven, eller vil det være ulovlig for skolen å gå i dialog og sjekke om man kan finne fram til et fellesskap og finne løsninger for skolegudstjenesten? Vil skolene måtte sitte som passive mottakere av en invitasjon og uten å kunne gå i dialog med Kirken?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [16:06:47]: Dette må jo utredes nærmere, men det er helt klart mange fallgruver her når skolen ikke kan påvirke det innholdet. Dette er rett og slett veldig vanskelig farvann. Jeg klarer ikke å svare mer konkret på dette akkurat nå, men det er mange hensyn å ta. Hvordan man skal manøvrere i dette, og hvordan man skal sikre dette på en god måte, synes jeg er vanskelig, i hvert fall når man ikke kan bestemme over innholdet, slik forslaget legger opp til.

Sunniva Holmås Eidsvoll (SV) [16:07:31]: Ja, for det er flere ting – og jeg synes kanskje at Stortinget her ligger an til å forhaste seg litt når det gjelder konklusjonene, nettopp fordi det er så mye som ikke er utredet.

Et annet spørsmål som har vært oppe, er at det finnes ulike menigheter som har kirker. Hvis det er flere lokale kirker knyttet til en skole, og alle ønsker å invitere, kan da skolen velge, eller må de tilby skolegudstjeneste til alle kirkene? Hvis det er ulike menigheter som har ulike retninger, kan skolen da plukke den de er mest komfortabel med å tilby elevene skolegudstjeneste ved, eller ikke? Dette er spørsmål som blir veldig viktige i den videre oppfølgingen, og noe som egentlig burde vært utredet før Stortinget fatter vedtak. Jeg skulle gjerne hørt hva statsråden har av kommentarer til dette.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [16:08:17]: Ja, det finnes en rekke ulike lokale kirkesamfunn – den katolske kirke, den ortodokse kirke, den lutherske kirke, pinsebevegelsen, for å nevne noen – og hvilken mulighet skal man ha til å kunne påvirke det innholdet som blir gitt i den regien? Jeg vil bare understreke at jeg synes det er veldig bra at barn deltar i skolegudstjenester i Norge. Jeg var selv senest i desember i Ris kirke, sammen med elever, og fikk være med på en gudstjeneste. Det gjorde jeg også i fjor. Det er et kjempebra tilbud, og jeg ønsker at vi skal fortsette denne gode og viktige tradisjonen i landet vårt framover, og at det skal være frivillig, i god dialog mellom med skolen og Kirken.

Joel Ystebø (KrF) [16:09:25]: Jeg synes det er noe absurd både å lese hva statsråden har sagt til Vårt Land i forkant av debatten, og å høre henne her i debatten. Hun gjør en ganske grov vranglesing av dette forslaget. Representanten Simen Velle, fra FrP, var veldig klar og tydelig på hva som er intensjonen med dette forslaget. Statsråden virker preget av å være ideologisk imot dette forslaget, mer enn at man har grunn til å si at dette er prosessuelt problematisk eller ikke mulig å gjennomføre i praksis. Det er også helt riktig, som representanten Tybring-Gjedde fra Høyre var inne på når det gjaldt veileder, at det er andre måter å løse dette på. KrF har ikke i våre forslag pekt på at dette må handle om et lovforslag; det kan håndteres på ulike måter, så lenge man sikrer at dette gjelder for alle, og at elever får muligheten til å delta i en skolegudstjeneste.

Det jeg ønsker å spørre statsråden om, er hva hun tenker om at mange kommuner har iverksatt et forbud mot skolegudstjenester, som tross alt var bakgrunnen for forslaget.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [16:10:25]: Det er viktig for meg å si at jeg har vært tydelig, og dette er ikke noe ideologisk for meg i det hele tatt. Det må jeg bare understreke. Jeg har vært tydelig på at tilbudet om skolegudstjeneste ikke omfattes av forbudet mot forkynnelse i opplæringen. Som Stortinget er gjort kjent med gjennom mitt svar, har jeg gjort konkrete endringer i veilederen for å understreke nettopp at dette er det full anledning til å gjøre i dag. Jeg har i hvert fall ingen tall som indikerer at det er færre som får dette tilbudet enn tidligere, som har blitt anført av andre representanter under debatten i dag. For meg har det vært viktig å kommunisere helt tydelig at dette ikke er i strid med loven, og at skolegudstjenester er en viktig del av skolens formidling av norsk kultur og tradisjon. Samtidig er det viktig for meg å redegjøre for konsekvensene et sånt forslag vil kunne ha. Det er rett og slett jobben min, og det er det viktig at Stortinget er oppmerksom på.

Joel Ystebø (KrF) [16:11:31]: Jeg opplever ikke at jeg får svar på spørsmålet mitt, så jeg vil prøve igjen, på en litt annen måte. Det jeg opplever at mindretallet i saken og i debatten – for så vidt også statsråden – ikke vil forholde seg til, er at dette forslaget handler om at kommuner og skoler skal tilby skolegudstjeneste for alle elever. Grunnen til at dette har kommet fram, er at vi mener at det skal være frihet – valgfrihet – til å kunne delta i skolegudstjeneste, og at beslutningen må fattes på rett sted, nemlig hos foreldre og elever. Sånn er det ikke i praksis i dag, fordi en enkelt skole kan velge ikke å ha skolegudstjeneste. Kommuner, også store kommuner, kan til og med velge å nedlegge et forbud mot skolegudstjeneste.

Jeg opplever at det i denne saken er et mindretall og en statsråd som ikke vil forholde seg til det som er beveggrunnen for dette forslaget. Statsråden har sagt mye fint vi kan enes om, nemlig at vi ønsker at skolegudstjenesten skal finnes, og at det er et gode, men hva tenker statsråden konkret om at dagens praksis gjør at flere skoler og kommuner forbyr skolegudstjenester i sin region og sin kommune?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [16:12:34]: Jeg mener helt klart at skolegudstjeneste er en viktig del av skolens formidling av norsk kultur og norske tradisjoner. Det er også helt tydelig i den overordnede delen av læreplanverket: «Skolen skal gi elevene historisk og kulturell innsikt og forankring og bidra til at hver enkelt elev kan ivareta og utvikle sin identitet i et inkluderende og mangfoldig fellesskap.» Det å delta på gudstjenester og tradisjonell feiring av høytider kan være en del av dette. Det er sånn sett ikke noe nytt.

Jeg mener at måten dette må skje på, er i godt samarbeid mellom skolen vår og den lokale kirken. Det opplever jeg at skjer i store deler av Norge i dag. Det er det jeg ønsker å framsnakke. Man trenger ikke å ta det grepet Stortinget nå legger til rette for. Vi risikerer at skolen og lærerne ikke lenger er de som får bestemme hvordan man skal legge opp undervisningen, men at de heller må være passive mottakere av et opplegg som er utarbeidet av andre. Det er vi ikke tjent med.

Guri Melby (V) [16:13:50]: Den opplæringsloven vi har i dag, som rammer inn reguleringen av skolegudstjenesten, ble vedtatt i 2023. Så vidt jeg husker, stemte alle partiene for den, og den ble innført fra 2024. Den har altså virket i 1,5 år. Det ble brukt veldig lang tid på å vedta den loven. Det var et helhetlig forslag, nettopp for å unngå en sånn evig flikking på loven, der vi ikke ser ting i sammenheng. Nå får vi altså et nytt vedtak, som jeg vil tro vil kreve en lovendring, hvis det skal gjennomføres. Hvis vi skal gjennomføre en lovendring i denne sal, bør det jo være fordi det er et behov for det, at det er et stort problem vi skal løse. Nå blir det gjentatt her fra talerstolen at det er flere kommuner som har innført forbud mot skolegudstjenester, men den eneste navngitte kommunen jeg har hørt om, er Hamar.

Mitt spørsmål til statsråden er: Er det en lang rekke kommuner som har vedtatt forbud, og er det et utbredt problem? Får man mange henvendelser fra skoler, rektorer, lærere og foreldre som opplever at de ikke får det tilbudet de trenger?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [16:14:55]: Representanten stiller et godt spørsmål. Mange av oss politikere er her fordi vi ønsker å fikse ting som ikke virker. Vi har ikke en oversikt over det, men vi ser at dette blir praktisert veldig godt over hele landet – det har jeg selv opplevd. Det var litt forvirring i starten, men vi har tydeliggjort gjennom veilederen. Dette opplever jeg at blir praktisert på en veldig god måte, med unntak av det jeg har lest i avisene, men jeg har ikke registrert noe annet.

Guri Melby (V) [16:15:32]: Bare for å være tydelig: Jeg oppfatter det slik at her og nå kan ikke statsråden gjøre rede for en eneste kommune, utenom Hamar kommune, som har sagt at de ikke ønsker å tilby dette på sin skole. Stemmer det?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [16:15:41]: Ikke som jeg er kjent med på det nåværende tidspunkt.

Presidenten [16:15:41]: Replikkordskiftet er avslutta.

Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Bård Hoksrud (FrP) [16:16:03]: Den kristne kulturarven og dens høytider, slik som feiring av jul, er en del

av norsk kultur og våre tradisjoner. Den er en del av norsk identitet, historie og samfunnsliv og representerer noe som binder samfunnet sammen, uavhengig av hva den enkelte velger å tro på. Skolegudstjenester har i generasjoner vært en del av dette. For mange elever er dette et første møte med kirkerommet og julefortellingen. Det er en måte å oppleve en tradisjon på som har vært med på å forme landet vårt. Julen er ikke bare en dato i kalenderen, den er en fortelling, en tradisjon og en viktig del av vår felles kulturarv. Derfor må det også være rom for at skoler kan markere og formidle norske tradisjoner, bl.a. gjennom skolegudstjenester.

Samtidig er det helt avgjørende å understreke at deltakelsen skal være frivillig. Ingen elever skal tvinges til å delta, og det skal finnes gode alternative opplegg for dem som ikke ønsker det. Slik ivaretar vi både respekt for ulike livssyn og muligheten til å formidle en viktig del av norsk kultur. Poenget er nettopp dette: Vi skal klare å ivareta begge deler samtidig, både kultur og valgfrihet.

Norge er i dag et mer sekularisert og mangfoldig samfunn enn tidligere. Likevel er kristendommens innflytelse fortsatt tydelig i samfunnet vårt. Mange av verdiene vi bygger samfunnet på, som menneskeverd, likestilling og rettferdighet, har historiske røtter i kristendommens etikk. Skal elevene forstå samfunnet de vokser opp i, må de også forstå denne delen av historien. Derfor kan skolegudstjenester være et verdifullt supplement til undervisningen. Når elevene lærer om jul og kristendommen i klasserommet, kan det også være verdifullt å oppleve hvordan denne tradisjonen faktisk markeres.

Utfordringen vi ser i dag, er at det flere steder har oppstått usikkerhet om hva regelverket egentlig tillater. Resultatet er at enkelte skoler velger bort skolegudstjenester, ikke nødvendigvis fordi noen er imot, men fordi man er usikker på om det er innenfor regelverket. Den typen usikkerhet skaper unødvendige konflikter og gjentatte debatter, særlig i førjulstiden.

Derfor er det viktig å slå fast noe helt grunnleggende: Loven skal ikke kunne brukes mot skolegudstjenester. Elever som ønsker å delta på en julegudstjeneste, skal kunne gjøre det uten at det oppfattes som et brudd på forbudet mot forkynnelse i skolen. Tydelighet på dette punktet vil gi større trygghet for både lærere, skoleledere og elever. Det vil også bidra til å dempe en debatt som altfor ofte blir mer polarisert enn den faktisk trenger å være.

Skolen skal være inkluderende og ta hensyn til at elever har ulik bakgrunn og ulike livssyn, men inkludering betyr ikke at skolen skal bli historieløs eller tradisjonsløs – tvert imot. Skolen skal gi elevene kunnskap om samfunnet de vokser opp i, om historien, tradisjonene og verdiene som har vært med på å forme Norge, og i det bildet har også skolegudstjenestene en helt naturlig plass.

Hans Olav Lahlum (SV) [16:18:56]: I denne saken skal Stortinget gjøre veivalg i et viktig spørsmål om livssynsfrihet og hvilke verdier vårt norske samfunn bygges på. Nå skrives et nytt kapittel i en lang, komplisert og ofte konfliktfylt historie om kristendommens posisjon innenfor fellesskolen vår.

Jeg som historiker benytter da anledningen til å sitere Ole Hallesby, i flere tiår en av de mest offensive talsmennene for Kristen-Norge:

> I syv år har de hvert barn i Norge under sin påvirkning. Og det i de syv år, da barnet er lettest å påvirke, da dets sjeleliv er som voks. Fra det øyeblikk da dette gikk opp for meg, har jeg sett på arbeidet for en kristelig lærerutdannelse som en av indremisjonens aller viktigste oppgaver.

Dette uttalte professor Hallesby i 1931. Religiøs indoktrinering gjennom skolen var den gang et åpent uttalt mål for ham og mange andre.

Trenden gikk senere mot en mindre forkynnende religionsundervisning i skolen. Som barn på 1980-tallet opplevde jeg likevel et gammelmodig kristendomsfag med til dels ganske forkynnende undervisning, inkludert skolegudstjenester alle barna var forventet å delta på. Til spørsmålet om jeg tok noen skade av å oppleve det, er svaret mitt dessverre: Ja, det gjorde jeg. Det sier jeg her i dag med respekt for at mange andre opplevde det helt annerledes og uproblematisk. Jeg ble ikke en av dem som bar med seg sår derfra inn i voksenlivet, men oppveksten min ble lenge preget av et tungsinn som en periode gikk over i ren helvetesangst.

Noen år senere kom det hos meg til å utløse en motreaksjon som ikke bare rettet seg mot kristendommen, men også mot skolen. Skolegudstjenestene var ikke den verste delen av religiøs påvirkning jeg opplevde å ha blitt utsatt for i skolen, men de var en del av det samlede trykket der. Det ville heller ikke ha løst det om det var frivillig å delta, for jeg ville ut fra forutsetningene da ikke ha våget å la være.

Jeg forstår at innholdet skal være annerledes nå, og jeg har ikke sterke motforestillinger mot ordningen slik den fungerer nå. Likevel: Forslag om å påby alle skoler å gi alle elever tilbud om skolegudstjeneste og overstyre rektorene på det er for meg og mange andre et gufs fra fortiden og et feil veivalg for vår tid på 2020-tallet. For den trosfriheten og det livssynsmangfoldet vi har i dagens Norge, snart ti år etter avviklingen av statskirken, er det prinsipielt krevende – som folk har vært inne på – å gi en utvalgt religion en slik privilegert ordning innenfor fellesskolen. Jeg frykter at det virker eks-

kluderende, og at det utløser de motkravene som har vært nevnt om tilsvarende ordninger for andre religioner.

Det er min bestemte mening at vi heller bør la norsk skole gå den motsatte veien – i retning av en livssynsnøytral og inkluderende lærerundervisning om ulike livssyn.

Julia Eikeland (A) [16:21:22]: Jeg hører at flere av representantene begynner å betvile noen av Arbeiderpartiets intensjoner. La meg bare si det helt klart: Arbeiderpartiet er veldig opptatt av at skoler skal ha muligheten til å tilby nettopp skolegudstjenester. At elever skal lære om den kristne kulturarven og historien, er kjempeviktig, men det er jo ikke det dette forslaget handler om. Dette forslaget handler regelrett om vi skal detaljstyre norske skoler eller ei.

Jeg vil be alle representanter merke seg følgende: Selv blant dem som er sterke forkjempere for skolegudstjenester, er det nå blitt uttrykt en tydelig bekymring for forslagene vi skal stemme over i neste uke. Kirkerådets leder Harald Hegstad er urolig for vedtaket og mener det kan føre til et økt konfliktnivå. Det er god grunn til å lytte til en så sentral part i denne saken. I dag er det slik at den enkelte rektor avgjør om skolen skal tilby elever å delta på gudstjeneste i adventstiden. Det gir rom for lokale vurderinger og faglige begrunnelser. Med KrFs forslag vil denne fleksibiliteten forsvinne.

I praksis betyr dette at skoler nå kan bli pålagt å gjennomføre skolegudstjenester, selv om skoleledelsen selv mener det finnes gode pedagogiske eller lokale grunner til å la være. Et eksempel på en slik grunn kan være en lokal menighet som står for et så ytterliggående verdisyn at det strider mot det som er formålet i skolen. Jeg mener det er en styrke at rektorene er ansvarliggjort for hva elevene faktisk møter i skolen. Et nasjonalt og generelt pålegg vil kunne få uheldige konsekvenser i enkelte lokalsamfunn. Jeg mener dette bør overlates til at kommuner og skoler skal få avgjøre dette selv, ut fra hva som er det beste for elevenes læring.

Per-Willy Amundsen (FrP) [16:23:51]: Grunnloven § 2 formulerer det godt:

> «Verdigrunnlaget forblir vår kristne og humanistiske arv.»

Det står fremdeles i vår grunnlov, etter at man skilte kirke og stat. Det slås fremdeles fast at kongen alltid skal bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religion.

Det er helt fundamentalt for å forstå Norge, det er helt fundamentalt for å forstå vår kultur og vår sivilisasjon at kristendommen har en sentral plass. Det er altså ikke uten grunn at den kristne sivilisasjonen er omtrent den samme som den frie verden. Det er nettopp fordi de frihetsidealene vi har, har vokst ut av kristendommen – de er uløselig knyttet til kristendommen som verdigrunnlag. Det er også slik at menneskeverdet tilhører og har vokst ut fra Bibelen. Det er et faktum. Det tror jeg også er et faktum veldig mange på venstresiden dessverre har glemt. Vi har tatt opp så mye i vår egen kultur at mange har glemt at grunnlaget for alle disse viktige verdiene helt fundamentalt sett er kristendommen. Det bør også våre barn få lære – å få lov til å ta del i skolegudstjeneste skulle bare mangle.

Jeg vil hevde at det formidles for lite til norske barne- og ungdomsskoleelever om de tette båndene som er mellom vår sivilisasjon og kultur og kristendommen. Det er for lite formidlet, kanskje ut fra et ønske om å være inkluderende overfor nye landsmenn.

Det som i hvert fall er tilfellet, er at det fremstår direkte illiberalt når såkalte liberale partier er mer opptatt av at dette skal besluttes av en rektor, enn av familien. Hvor liberalt er det, og hvor frihetssøkende er det at man mener at rektoren er viktigere enn familien? Det er i hvert fall ikke et særlig borgerlig perspektiv, det tror jeg vi skal slå fast.

Vi skal ikke fordekke at alt det Norge er, og alt det som er bra med Norge, stammer fra kristendommen som grunnlag for vår sivilisasjon og våre verdier. Ja, det handler om tradisjon, og det handler om kultur, men det handler først og fremst om verdier.

Erling Sande (Sp) [16:26:57]: Eg har lyst til å takke for ein god debatt. Det er ein debatt der innlegga har hatt veldig forskjellige inngangar til denne problemstillinga vi diskuterer.

Grunnen til at vi har denne debatten i dag, er eksempla på at det er ein heil kommune, Hamar, som var nemnd, og enkeltskuleleiarar som framleis oppriktig lurer på om dette er innafor, eller som på prinsipielt grunnlag seier at det ikkje er innafor. Det er grunnen til at vi har denne debatten, og eit fleirtal ønskjer å presisere at sjølvsagt er dette innafor lova. Det er til og med ønskjeleg. Som komiteen peikar på, gjev det å oppleve ei skulegudsteneste den viktige kunnskapen som ein samla komité ser verdien av. Det er bakgrunnen for kvifor vi er her. Der har ikkje mindretalet noko tydeleg svar på kva ein skal gjere i ein situasjon der ein får fleire typar av prinsippvedtak, eller ein ser fleire skular som kuttar ut skulegudsteneste. Det er fleirtalet som ønskjer at denne tradisjonen fortset, og difor ønskjer ei presisering.

Eg synest statsråden går ganske langt når ho seier at dette vil ta frå skulen moglegheit til å forme opplegget til elevane, at ein blir tvinga til å gjennomføre eit opplegg i regi av andre. Ja, ein begynner å lure på om vi har lese det same forslaget. Det er ikkje det forslaget går ut på – i alle fall er det ikkje slik eg har opplevd nokon av forslagsstillarane sin intensjon.

Forslaget tek derimot opp i seg at ikkje alle lokale meinigheiter vil ha kapasitet eller moglegheit til å arrangere skulegudsteneste. Det er heller ikkje noko ønske om å påtvinge skulane eksempelvis å reise langt av garde for å rekkje fram til ei kyrkje som arrangerer dette. Dette er ein veldig godt etablert tradisjon i Noreg, og det skjer i eit samarbeid mellom skulen og kyrkja. Det er sjølvsagt opplegg som også er godkjent av den lokale skuleleiinga. Slik har det vore, slik er det, og slik vil det sjølvsagt vere også i framtida.

Guri Melby (V) [16:29:46]: Det er mange som går på denne talerstolen og sier hva denne debatten egentlig handler om, men de sier helt forskjellige ting. Da blir vi ikke så veldig mye klokere.

Hvis dette bare handler om å oppklare en uklarhet i lovverket, tror jeg et bredt flertall her er med på å gjøre det. Det kan gjøres ved f.eks. bare å be Udir om å gi ut en enda tydeligere veileder. Samtidig har jeg lest den veilederen Udir har publisert, og jeg synes det er vanskelig å forstå den på en annen måte enn at det er fullt mulig for de skolene som vil, å ha skolegudstjeneste.

Om det er enkeltskoler eller for så vidt også enkeltkommuner som finner ut at akkurat gudstjeneste før jul ikke er det de ønsker, ser jeg faktisk ikke på det som et stort samfunnsproblem. De er pålagt å følge den opplæringsloven og den læreplanen vi alle snakker om, der dette med den kristne kulturarvens plass er veldig godt ivaretatt. Hvis de finner ut at de gjør det bedre på andre måter – kanskje de deltar på gudstjenester på et helt annet tidspunkt av året, kanskje de heller besøker kirken, kanskje de løser dette på et annet vis – tenker jeg det bør være helt greit.

Jeg synes det er oppsiktsvekkende å høre representanter som sier at alt som er bra med vår kultur, stammer fra kristendommen. Skolen skal formidle mer enn bare den kristne kulturarven. Den skal formidle et bredt perspektiv, den skal formidle norske verdier. Jeg tenker det er ganske mye som er bra med vår kultur som ikke kommer fra kristendommen. Kristendommen har aldri gått i bresjen for å sikre kvinners rettigheter i dette samfunnet, heller tvert imot. Kristendommen har aldri gått i bresjen for å sikre skeive eller andre minoriteters rettigheter. Tvert imot gikk Den norske kirke så langt i 2022 at de kom med en offisiell beklagelse for alle de skadene de hadde påført lesbiske og homofile i vårt samfunn opp gjennom tiden. Dette er det altså liberale partier som står på Stortingets talerstol og hevder.

Jeg mener skolen har en viktig jobb i å vise hvordan kristendommen har påvirket samfunnet vårt på godt og vondt. Dette trenger vi å lære om. Skolen har også en lang rekke andre verdier en skal formidle: toleranse og mangfold – alt det vi feirer ved vårt samfunn, og som vi kaller norske verdier.

Joel Ystebø (KrF) [16:32:28]: Jeg vil svare ut noe av det som er blitt sagt i denne debatten til nå. Jeg vil starte med å si at jeg er glad for at det er blitt sagt så mye godt om skolegudstjeneste fra denne talerstolen i dag, både fra dem som tilhører flertallet i saken, og fra dem som tilhører mindretallet i saken. Jeg mener likevel det er noe som er helt relevant og nødvendig å påpeke. Når det blir sagt at dette ikke er en debatt om for eller mot skolegudstjeneste, er jeg enig i det, men det er en viktig detalj: Dette er en debatt om man er for eller mot skolegudstjenester for alle, og det viser ikke mindretallet i saken at man er. Det virker som man tenker at dette vil man la være opp til lokale forhold, opp til det som til enhver tid er ønsket lokalt. Det kan man gjerne synes er greit og synes er fint, men det mener ikke vi. Forslaget vårt handler om at dette må defineres mye tydeligere, og det er det regjeringens jobb å iverksette ut fra det som er intensjonen i våre to forslag.

Det blir sagt her flere steder i debatten og fra flere hold fra talerstolen at dagens lovverk er tilstrekkelig godt når det gjelder dette. Nei, det er ikke det. Da må man definere «tilstrekkelig». Vi mener ikke at det er tilstrekkelig godt nok når vi ser eksempler på skoler og kommuner som fratar elevene muligheten til å kunne delta på en skolegudstjeneste. Det er kjernen i debatten, om man tenker at dagens lovverk er godt nok eller ikke.

Jeg synes Senterpartiet fra talerstolen her i sted var inne på noe helt sentralt i dette, at flertallet her faktisk ønsker at det skal være tydeligere definert – ikke om hvorvidt man skal ha lov til det eller ikke, for det er det tydelig at det skal være, men at man skal slå tydelig fast at elever skal få tilbud om dette, og at elever, sammen med foreldre, skal få muligheten til å ta den beslutningen selv.

Til slutt vil jeg gjøre en liten visitt til en slags stråmann Venstre kom med her i sitt første innlegg, som jeg mener var ganske drøy, og som jeg tolker som et forsøk på å omtale dette forslaget som mye mer radikalt enn det som er tilfellet. Man sier at dette virker som et slags første steg, eller man antyder at dette er i retning av at man skal innføre en obligatorisk skolegudstjenestedeltakelse for alle elever, og det er akkurat det forslaget ikke handler om. Forslaget handler om at man skal ta makten tilbake der den hører hjemme, nemlig hos elever og foreldre. Det er ikke et forslag om at elever skal eller må delta på skolegudstjeneste. Det handler om å gi dem den friheten, og at dette ikke skal være opp til skoleledere eller kommuneledere, men at det skal være opp til dem det gjelder, altså barna, elevene og foreldrene, som er

veldig godt rustet til å ta de beslutningene på en god måte.

Sunniva Holmås Eidsvoll (SV) [16:35:28]: Det har vært gjentatt i debatten flere ganger at det her har utviklet seg et problem, og at det er mange eksempler på det fra kommuner og skoler, sånn at Stortinget nå må trå til for å rydde opp i dette, men i løpet av denne debatten har det kun vært nevnt én kommune. Ingen andre har kommet med noen eksempler på kommuner som har vedtatt noe forbud.

Det har også vært pekt på at det er enkeltskoler som har hatt konflikter rundt dette, og at vi derfor må rydde opp. Det er fremdeles uklart hvor mange enkeltskoler det er snakk om, og hvor stort dette problemet er, men det er jo heller ikke slik i skolen at absolutt alle pedagogiske vurderinger er krystallklare, og at ikke skoleledere og lærere står i dilemmaer og må ta valg lokalt. Tvert imot – det skjer hver eneste dag. Innenfor dagens lovverk løses også det best lokalt. Når det oppstår uenigheter eller dilemmaer lokalt – sett at en skoleleder har bestemt at de ikke deltar på skolegudstjeneste i år, men løser dette på en annen måte, f.eks. ved å dra på besøk til kirken i en annen sammenheng – så løses det best, hvis noen er uenig i det, gjennom dialog lokalt, med foreldre, med lokalsamfunn, og ikke ved at Stortinget skal gå inn og endre loven. Det er rett og slett feil retning å gå.

Presidenten [16:32:31]: Representanten Guri Melby har hatt ordet to gonger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Guri Melby (V) [16:37:18]: For å svare på replikken fra representanten Ystebø: Jeg har aldri påstått at dette forslaget handler om å pålegge alle å delta på skolegudstjeneste. Det jeg sa, var at ut fra måten mange snakker om skolegudstjeneste på i debatten, kunne det høres ut som det ikke var mulig å lære om den kristne kulturarven hvis man ikke gikk på skolegudstjeneste, og at neste skritt da ville være å pålegge alle å gå dit. Heldigvis er det ingen som har foreslått det her i dag. Det er jeg glad for.

Jeg må også si at jeg synes måten man omtaler dette på, er litt rar, med at skolen skal gi alle elevene frihet til å velge gudstjeneste. Vi har allerede hatt mange debatter i denne komiteen der vi har snakket om fellesskolen, skolen som et fellesskap. Det er veldig sjelden at en rektor sitter i sitt lønnkammer og bare bestemmer at nå skal man gjøre det sånn eller sånn. Dette bestemmes av et samarbeidsutvalg, av FAU. Foreldrene har mulighet til å påvirke, lærerne har mulighet til å påvirke. Dette finner man ut i fellesskap.

En liten fotnote til slutt: For mange skoler er dette faktisk en kostnad. For min gamle barneskole koster det ca. 30 000 kr å skysse elevene til kirken.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [16:38:26]: Jeg har bare et behov for å være helt tydelig på det som står i loven, og også på hva som er gjort for å rydde opp i den usikkerheten som ble skapt da loven ble innført, som representanten Hoksrud var inne på.

Anledning til å delta på julegudstjeneste er allerede forankret i opplæringsloven på en formålstjenlig måte. Dagens regulering er godt egnet til å sikre at denne tradisjonen fortsetter. At forbudet mot forkynnelse ikke rammer muligheten til å gjennomføre skolegudstjenester, framgår av lovens forarbeider, som Stortinget har sluttet seg til, og av veiledningen, som finnes tilgjengelig på direktoratets hjemmesider. I tillegg har direktoratet lagt ut en artikkel, Presisering om skolegudstjenester, på nettsidene sine, sånn at det ikke skal være grunnlag for usikkerhet rundt adgangen til å delta på skolegudstjeneste. Direktoratet har også sendt ut denne presiseringen i e-post til alle kommuner og fylkeskommuner. Jeg vil sitere fra den veilederen:

> «Skolen har anledning til å la elevene delta på skolegudstjeneste. (...) Skolegudstjenester kan gi historisk og kulturell innsikt og forankring. Alle elever, uavhengig av bakgrunn og religion, skal få oppleve og lære om tradisjoner som er viktige i Norge. Skolegudstjenester er ikke i strid med forbudet mot forkynning.»

Det Stortinget nå vedtar, eller som ser ut til å bli vedtatt, er altså en unødvendig detaljstyring av skolen, basert på et spinkelt grunnlag – det tenker jeg denne debatten har avdekket – og med altfor mye uklarhet. Dette går fint i dag – både for julen, for skolen og for Norge – også uten dette vedtaket.

Til innholdet, som det ble rettet merknader mot: Sånn forslaget er utformet, hva skal læreren gjøre dersom skolen og kirken er uenige om innholdet? Slik forslaget nå er formulert, må skolen godkjenne det tilbudet de får, og sånn bør det ikke være.

Presidenten [16:40:37]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 8.

Sak nr. 9 [16:40:44]

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mathilde Tybring-Gjedde, Monica Molvær og Ola Svenneby om å åpne for tilbud om International Baccalaureate (IB) i den offentlige grunnskolen (Innst. 154 S (2025–2026), jf. Dokument 8:98 S (2025–2026))

Presidenten [16:41:04]: Etter ønske frå utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – bli gjeve høve til inntil åtte replikkar med svar etter innlegg frå medlemer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Lill Harriet Sandaune (FrP) [16:41:44] (ordfører for saken): Som saksordfører vil jeg først takke komiteen for et godt samarbeid i saken. Jeg vil gjerne trekke fram viljen til å behandle den raskt og med korte frister, slik at vi kunne avgi innstilling og få en rask avklaring for elever, foresatte og ansatte som er direkte berørt.

Et flertall i komiteen stiller seg bak forslagene om at Stortinget ber regjeringen fremme forslag om nødvendige endringer i opplæringsloven, slik at International Baccalaureate, IB, kan tilbys i offentlige grunnskoler, og at Stortinget ber regjeringen sikre at IB-linjene ved Manglerud skole og Blindern videregående skole videreføres også etter 1. august 2026, inntil nødvendige lovendringer er gjennomført for at tilbudet kan gjøres permanent.

Saken gjelder forsøket med grunnskoletilbud etter læreplanene til IB, som har vært gjennomført i Oslo kommune siden 2016. Det er gjennomført evaluering, og erfaringene er gode: Elevene trives, og resultatene er solide.

Hva er egentlig poenget med et forsøk og en evaluering hvis konklusjonen er bestemt på forhånd – hvis tilbudet skal avvikles, uansett utfall? Det hjelper altså ikke at forsøket har vært vellykket. Det hjelper ikke at det dekker et dokumentert behov. Det hjelper ikke at det gir faglig kvalitet og internasjonal kompetanse. For noen partier passer det rett og slett ikke inn i deres ideologiske forestilling om den sosialistiske fellesskolen.

Arbeiderpartiet, og særlig SV, møter seg selv i svingdøren så det smeller i denne saken. Tidligere byrådsmedlem i Oslo, nå medlem av utdannings- og forskningskomiteen fra SV, tok tidligere til orde for å gi lovhjemmel slik at Oslo kunne tilby IB som et permanent tilbud. Den gangen var det klokt og framtidsrettet. Nå er det bråstopp. Plutselig er behovet borte, plutselig teller ikke hensynet til arbeidsgivere, enten offentlige eller private, som etterspør internasjonal kompetanse. Plutselig er ikke mangfold og kvalitet i den norske skolen en styrke, men en trussel.

Det mest oppsiktsvekkende er likevel at løsningen som anbefales av kunnskapsministeren, er at familier kan søke seg til private IB-tilbud, slik det er vanlig i andre land. Altså: Man vil ikke åpne for et offentlig IB-tilbud, men man peker på private alternativer som en løsning.

Hva er det egentlig Arbeiderpartiet er så redd for? Tror man virkelig at den norske fellesskolen er så skjør at den ikke tåler et begrenset, kvalitetssikret IB-tilbud innenfor det offentlige systemet? Det er barn med ulike behov, ulike ambisjoner og ulike forutsetninger. De representerer ikke en svekkelse av fellesskapet, de representerer mangfoldet i det.

Vebjørn Gorseth (A) [16:44:55]: Den norske fellesskolen er en av bærebjelkene i samfunnet vårt. Den er mer enn bare en skolemodell. Den er et politisk valg om at barn med ulik bakgrunn skal møtes i samme klasserom, et valg om at norske elever skal kunne dele kunnskap, språk, historie og referanserammer, og et valg om at fellesskapet kommer før særordninger.

Derfor er Arbeiderpartiet særdeles varsomme når det foreslås å åpne for at den offentlige grunnskolen skal kunne bygge på andre læreplaner enn de norske, som dette forslaget nettopp gjør. For Arbeiderpartiet er det et prinsipielt spørsmål. Arbeiderpartiet mener at innholdet i skolen skal være forankret i det norske samfunnet og må kunne bestemmes, endres og tilpasses av norske folkevalgte.

Å åpne for et tilbud basert på internasjonale læreplaner, som norske myndigheter ikke har innflytelse over, vil utfordre det som skal være felles i skolen vår. Det kan svekke de felles referanserammene som nettopp gjør fellesskolen også til et integreringsprosjekt.

Vi har også erfaringer å lære av. Evalueringen av forsøket i Oslo viste at elevgruppen i stor grad ble relativt homogen, og at det var begrenset kontakt mellom IB-elevene og øvrige Oslo-elever. Det ble beskrevet som en «skole i skolen». Det er stikk i strid med ambisjonen om at skolen skal være en møteplass på tvers av bakgrunn, språk og sosiale skillelinjer. Når elever i mindre grad deler skolehverdag med hverandre, svekkes også noe av det integrerende fellesskapet vi er så opptatt av å bevare.

Fellesskolen har aldri handlet om å gjøre alle like. Den handler om å gi alle like muligheter, innenfor et felles rammeverk. IB er et kostbart skoletilbud som brukes av et relativt begrenset antall elever. Arbeiderpartiet er derimot opptatt av å sørge for at de over 600 000 elevene i norsk fellesskole, skolen skattebetalerne finansierer, lærer mer og bedre i en praktisk skole med god balanse mellom bok og skjerm.

IB finnes allerede gjennom private tilbud, i tillegg til at vi har det i videregående skole. Spørsmålet her er ikke – og det gjentar jeg – om IB skal eksistere eller ikke, men om det skal være en del av den offentlige grunnskolen.

Dersom Høyre og Senterpartiet mener det er behov for mer internasjonalisering og mer bruk av engelsk i norske skoler, er det fullt mulig å utvikle det innenfor den norske modellen og innenfor norske læreplaner. Det er fullt mulig å fornye fellesskolen uten å fragmentere den og uten å endre de grunnleggende prinsippene i opplæringsloven.

Arbeiderpartiet mener at den offentlige grunnskolen skal være felles, at den skal være inkluderende, og at den skal være demokratisk styrt.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [16:48:10](komiteens leder): I dag vil jeg starte med å gratulere elever, foreldre og ansatte på Manglerud skole og Blindern videregående skole, som har kjempet for å beholde sitt gode skoletilbud. Det er mange som følger med på streaming i dag, og det er noen som er her på galleriet. Jeg vil takke alle partier som ikke bare stemmer for Manglerud skole, men også for at den offentlige skolen skal kunne tilby et mangfold av linjer til elever som har ulike interesser. Det er nøkkelen til å beholde en sterk og god offentlig skole med høy oppslutning.

IB-linjen kan kanskje særlig være et viktig tilbud for å få folk med spisskompetanse internasjonalt innen forsvar, teknologi, innovasjon og helse til å ville jobbe i Norge og flytte familiene sine hit i noen år. Det er også et godt tilbud for norske barn som ønsker et alternativ innenfor det offentlige – på samme måte som man tilbyr IB-linje på videregående skoler rundt omkring i Norge i dag, og det er ikke minst et tilbud kommunene selv bør velge om de vil tilby eller ei. Det gjelder kanskje ikke så mange, men for dem det gjelder, er det viktig.

Jeg synes det er trist at særlig kunnskapsministeren har lagt seg på et ganske lavt retorisk nivå i denne debatten. Arbeiderpartiet skaper ikke et sterkere norsk fellesskap ved å tvangsnedlegge en offentlig skolelinje, sende over 200 elever ut av den offentlige skolen og be dem heller starte på private internasjonale skoler til en prislapp på godt over 200 000 kr i året. Man skaper heller ikke et sterkere norsk samfunn eller en sterkere norsk økonomi ved å støte fra seg høykompetente folk som ellers kunne vurdert å ta med familien sin og jobbe og bo i Norge i noen år. Man skaper det i hvert fall ikke ved å stemple elever som går på en offentlig IB-linje, nærmest som en trussel mot fellesskapet.

IB-skoler i Norge må på lik linje med alle friskoler dekke norske kompetansemål. IB-linjen på Manglerud følger f.eks. norske læreplaner og norsk fag- og timefordeling, men hvor IB-kravene kommer på toppen. Det hadde derfor vært fullt mulig for kunnskapsministeren å ramme inn et IB-tilbud på en god måte i opplæringsloven, men her virker det som om Arbeiderpartiet har tatt altfor mye Möller's Tran, og at kunnskapsministeren har vært mer opptatt av å bruke denne saken for å markere seg i en slags kulturkamp framfor å fokusere på gode skoletilbud og valgfrihet for elevene.

Det er som sagt flere av elevene fra Manglerud som følger med i dag, og jeg vil avslutte med å si til dem at de er en del av det norske fellesskapet og en del av den norske fellesskolen. I dag er jeg glad for at flertallet stemmer for forslag som styrker Norges konkurransekraft, elevenes valgfrihet og ikke minst styrker den offentlige skolen, som skal ha plass til alle elever.

Sunniva Holmås Eidsvoll (SV) [16:51:05]: Det vi diskuterer i dag, handler om mer enn én enkelt skole i Oslo. Det handler om hva fellesskolen skal være, hvem den skal være til for, og hvilke rammer vi mener skal gjelde i norsk offentlig grunnskole. Jeg vil likevel starte med situasjonen på Manglerud. Over 200 elever og familier ble stilt i en usikker situasjon etter at Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet ikke ga forlengelse av prøveprosjektet med IB-linje. Det har jeg stor respekt for at er en vanskelig og krevende situasjon for dem det gjelder. Her må selvfølgelig barnas beste sikres, men dette har hele tiden vært et forsøksprosjekt. Det har kommunen visst, det har skolen visst, og det har foreldrene vært klar over.

Etter å ha gått gjennom evalueringsrapporten av forsøket og regjeringens utredning er SV helt tydelige på at vi ikke vil åpne opp for IB i den offentlige fellesskolen. Det er ikke riktig å åpne opp for at man skal kunne gå på offentlig fellesskole der undervisningsspråket i all hovedsak ikke er norsk.

For det første mener vi det er feil å endre loven slik at læreplaner og tilhørende detaljerte krav for ressursbruk i den norske skolen bestemmes av noen andre enn skolemyndigheter i Norge.

For det andre: Vi må være ærlige om hva dette tilbudet har vist seg å være. Det er hevet over tvil at det i praksis treffer en liten og relativt ressurssterk gruppe. Evalueringen fra Høgskolen i Innlandet viser at elevene på Manglerud primært kommer fra familier med høy inntekt, ofte fra bydeler i Oslo uten store levekårsutfordringer, og 99 pst. av foreldrene har høyere utdanning. IB er også et betydelig dyrere tilbud. På Manglerud har merkostnaden vært rundt 12 mill. kr i året. Å åpne opp for dette i loven betyr å åpne opp for at fellesskolen svekkes til fordel for et tilbud for de få.

For det tredje: Det er prinsipielt problematisk å åpne opp for at barn kan gå i offentlig grunnskole i mange år i Norge uten å lære seg godt norsk. For familier som flytter flere ganger i løpet av grunnskoletiden, kan IB være en veldig god løsning, slik at barna slipper å tilpasse seg nye språk og nye læreplaner hele tiden. Jeg anerkjenner at det kan være en styrke og til det beste for barn som er i den situasjonen, men igjen kan vi gå til evalueringsrapporten fra Høgskolen i Innlandet og se. Der er tallenes tale klar: 69 pst. av foreldrene svarer at de enten planlegger å bo i Norge for alltid, eller veldig lenge. For barn som vokser opp i Norge og skal bo her for alltid, eller i veldig mange år, mener SV det er en stor styrke for dem å lære seg norsk, og at det er det den offentlige skolen skal legge til rette for.

Jeg mener likevel at kommunen, skolen og foreldrene bør få litt mer tid hvis tilbudet skal avvikles. Dette er barn som har vært i Norge i mange år – de fleste i fem år eller mer – og hvis mange av dem skal over i ordinær norskspråklig skole, krever det ressurser og litt planlegging. Derfor har SV fremmet et eget forslag, om at regjeringen godkjenner skolens søknad om to års videre drift, men at det deretter avvikles, sånn at elevene kan ivaretas før det avvikles.

Presidenten [16:54:11]: Representanten Sunniva Holmås Eidsvoll har teke opp det forslaget ho refererte til.

Erling Sande (Sp) [16:54:22]: Nokre gonger handsamar vi saker som gjeld svært mange eller kanskje alle elevar i den norske skulen. Andre gonger gjeld det få elevar, men det kan vere utruleg viktig for dei elevane det gjeld. Denne saka tilhøyrer den siste kategorien.

IB-tilbodet er nemleg eit tilbod som for dei aller fleste elevar i dette landet er lite aktuelt. Samtidig er det slik at for ei lita gruppe elevar – det blei f.eks. nemnt barn og foreldre som lever i dette landet i kortare tidsperiodar, og som er ein del av ein internasjonal arbeidsmarknad i den forstand at dei har internasjonalt prega jobbar og flyttar mykje – er dette eit både ønskjeleg og svært aktuelt tilbod.

Nokre få kommunar ønskjer å tilretteleggje for IB innanfor den offentlege skulen. Oslo er eit eksempel på det. Med den beskrivinga av elevmassen representanten Holmås Eidsvoll viste til, kan det vere ein verdi både for dei elevane som får ta denne utdanninga innanfor ramma av fellesskapsskulen, og for dei andre elevane i området, som då får møte denne gruppa elevar.

Vi meiner at vi bør ha rom for dette innanfor den offentlege skulen. Vi må ha tiltru til at lokalpolitikarane, som eg registrerte at det blei vist til i førre sak, kommunane og dei lokale, også i dette spørsmålet har forstand til å avgjere om eit slikt tilbod er aktuelt i deira kommune. Difor kan ein i dei få kommunane dette vil gjelde, ha eit slikt tilbod innanfor det kommunale tilbodet.

Guri Melby (V) [16:56:38]: Først vil jeg takke Høyre for å ha fremmet et forslag som vi i Venstre støtter helhjertet.

Like før jul fikk foreldre og barn på den engelskspråklige IB-linjen ved Manglerud skole beskjed om at skoletilbudet deres blir lagt ned. En søknad fra Oslo kommune om å forlenge tilbudet i to år i påvente av at det skulle gjøres permanent, ble avsluttet på bakgrunn av en villet politikk fra regjeringen.

Manglerud International Classes er en engelskspråklig IB-skole som dekker hele grunnskoleløpet. I Osloskolen er dette et gratis grunnskoletilbud etter internasjonal læreplan på Manglerud skole. Det ble etablert i 2016 som et kommunalt forsøksprosjekt fordi man opplevde at dette var et tilbud det var stor etterspørsel etter, og som ikke private tilbydere dekket. I løpet av ti år har det gått over 200 elever gjennom denne linjen, og det er et prosjekt som har gitt læring og glede for mange elever, og som på ingen måte har undergravd den norske fellesskolen.

Denne saken handler egentlig om to ting. Det ene er den prinsipielle holdningen – om vi synes det er riktig at IB har en plass i den offentlige skolen, eller ikke. Det er det åpenbart at statsråden ikke mener, med en stråmannsargumentasjon om at en videreføring av dette tilbudet vil åpne for offentlige skoleklasser der hele undervisningen er på somali, hvilket selvfølgelig er det reneste tøv, eller «ka labalabayn» som det heter på somali. Et mer pragmatisk spørsmål er hva som skal skje med elevene på Manglerud skole, som omtrent over natta fikk beskjed om at skoletilbudet deres kom til å forsvinne. Det er ikke bare bare å starte i en norsk 5. klasse for en elev som utelukkende har hatt primærundervisning på engelsk, som kanskje er barn av en utenlandsk spesialist, kokk, dataingeniør eller professor, og som er i Norge i en begrenset periode.

Ved å beholde linjen som skaper et mangfoldig utdanningstilbud for alle typer elever, mener Venstre at vi faktisk styrker fellesskolen. Alle elever er ulike og lærer ulikt, og det mener jeg at den offentlige skolen skal ta høyde for. Det er vårt ansvar å skape en skole som passer for alle, og ikke dytte dem som ikke passer inn i en snever A4-ramme, ut til private tilbud, særlig når de tilbudene ikke finnes. Dersom regjeringen får det som de vil og avvikler dette prøveprosjektet, mister mange elever det eneste tilbudet som funker for dem.

Det handler også om at det ikke skal koste skjorta å gå på et IB-tilbud. Mange plasser er dette et kostbart tilbud, og mange plasser er det et ikke-eksisterende tilbud. Dette er heller ikke bare et Oslo-fenomen. I Bodø jobber fylkesrådet nå med å få etablert en IB-linje på videregående nivå, bl.a. på grunn av etableringen av NATOs luftoperasjonssenter der, for å være et attraktivt sted for utenlandsk arbeidskraft. Jeg mener at hvis vi har lokalpolitikere som ønsker å satse på denne typen tilbud, skal de få rom til det og ikke være nødt til å finne seg en privat tilbyder som tilbyr akkurat det samme. Dette handler både om lokal frihet og om mangfold, og det handler om å ta vare på fellesskolen, for å skape en skole som gir motivasjon og muligheter for alle.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [16:59:49]: Hva binder en nasjon sammen? Norge er blitt landet vi kjenner i dag, fordi vi gjennom generasjon etter generasjon har tatt noen grunnleggende valg. I motsetning til mange

andre har vi valgt at ungene våre skal gå i en norsk fellesskole der vi uansett bakgrunn, uansett tro, uansett interesser og uansett størrelsen på lommeboken til foreldrene våre møter hverandre i det samme klasserommet, hvor vi møter noen felles verdier, noen felles referanser og noen felles rammer i opplæringen. Der følger elevene de samme læreplanene, utviklet for norske forhold. En sterk fellesskole har alltid vært grunnlaget for den norske tilliten vi snakker så mye om i denne salen.

Denne debatten handler om IB-opplæringen. Det er et opplegg som styres av IBO, International Baccalaureate Organization, en internasjonal privat organisasjon med hovedkontor i Sveits. Den har egne læreplaner, en egen fagsammensetning, og den foregår på engelsk, ikke på norsk. Norske myndigheter har ingenting de skal ha sagt om innholdet i IB-opplæringen.

La det være klinkende klart: Jeg er ikke imot IB-opplæring generelt. På videregående skoler, hvor elever gjør seg klar for arbeidsliv og høyere utdanning, er IB en del av det offentlige tilbudet flere steder, og det er allerede fullt mulig å drive private barne- og ungdomsskoler i Norge som følger IBs læreplaner i dag. Det vi snakker om nå, er å endre den norske opplæringsloven for å tillate egne IB-tilbud innenfor offentlige grunnskoler over hele landet. La det ikke være noen tvil: Dette vil utvanne den norske fellesskolen. Denne debatten har i stor grad handlet om hvorvidt vi skal videreføre ett konkret forsøk i Oslo kommune. Det vi burde snakke om, er de prinsipielle spørsmålene om hva vi egentlig åpner opp for med dette forslaget.

La det være sagt: Forsøket har vist flere positive sider, men også utfordringer. Det har vært vanskelig å få IB-elevene til å sosialisere med andre elever, det har vært vanskelig å nå ut til en bred samfunnsgruppe, og det har vært utfordrende å skaffe nødvendige verktøy, til f.eks. individuell tilrettelegging, fordi de ikke finnes på engelsk.

Mitt spørsmål er derfor: Vil vi ha «en skole i skolen», med elever som mangler referansene og fellesnevnerne det norske læreplanverket skal sikre? Ønsker vi at kommuner bruker ekstra store ressurser på noen få elever, typisk fra ressurssterke familier? Mitt svar er nei. Alle her i salen vet også at når et tilbud først er på plass, er det vanskelig å ta det bort.

Jeg ser med bekymring på det komiteen nå foreslår å pålegge regjeringen. En nasjon bindes sammen når vi opplever at det er mer som forener oss enn som splitter oss. Generasjon etter generasjon har tatt sine valg på vegne av den norske fellesskolen. Nå er det dette Stortingets tur.

Ove Trellevik hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten [17:02:57]: Det vert replikkordskifte.

Simen Velle (FrP) [17:03:12]: I forrige uke møtte jeg statsråden på Politisk kvarter på NRK, og det var i etterkant både av at dette forslaget ble lansert i Stortinget, og av et intervju statsråden ga i Nettavisen, hvor statsråden helt tydelig mente at ved å tillate IB i norsk offentlig skole åpnet man opp for linjer på helt andre språk enn engelsk. Jeg kan for Stortingets opplysning understreke at IB undervises på engelsk.

Jeg må innrømme at jeg synes argumentasjonen fra statsråden er ganske spesiell, så jeg har lyst til å spørre statsråden: Mener kunnskapsministeren at man vil få skoler på andre språk enn engelsk ved å tillate engelsk undervisning?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [17:03:56]: Sånn jeg har forstått det, er undervisningsspråket ikke norsk på IB-linjen, og det har vært mitt poeng. Jeg mener at i den norske fellesskolen må undervisningsspråket være norsk. Det mener jeg er veldig viktig, spesielt i den tiden vi er inne i nå, der vi ser at det er altfor få som kan lese og skrive godt nok, og hvor viktig det er at de kan det på en god måte. Jeg mener det også er viktig for å sikre samholdet i landet vårt, at de faktisk kan lese og skrive på norsk. Derfor synes jeg det er trist at vi med skattebetalernes penger skal fullfinansiere et tilbud hvor undervisningsspråket ikke er norsk.

Simen Velle (FrP) [17:04:39]: Jeg merker meg at statsråden fortsatt er mot offentlige IB-linjer, og det er for så vidt greit nok, men statsråden svarte ikke på spørsmålet mitt. Det er ikke sånn at man ender opp med undervisning på andre språk enn engelsk. Man ender opp med undervisning på engelsk. Derfor stiller jeg statsråden det samme spørsmålet en gang til: Mener statsråden at man vil få skoler på andre språk enn engelsk ved å tillate undervisning på engelsk?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [17:05:05]: Nei, jeg har opplevd at IB er på engelsk.

Jeg må også understreke, siden representanten sa at jeg er mot offentlige IB-linjer, at det har jeg ikke sagt at jeg er. Tvert imot sa jeg i innlegget at jeg ikke er imot IB-opplæring generelt, og på videregående skole, hvor elever gjør seg klar for arbeidsliv og høyere utdanning, er IB en del av det offentlige tilbudet flere steder, og det synes jeg også er bra.

Simen Velle (FrP) [17:05:31]: Takk. I den samme Politisk kvarter-sendingen – det er for øvrig viktig å nevne at det var veldig hyggelig å møte statsråden tidlig den torsdag morgenen – merket jeg meg at statsråden mente at det ikke ville ha en veldig stor effekt å fjerne det skoletilbudet for disse rundt 200 elevene på Man-

glerud skole i Oslo, men det har vært et effektivt tilbud i ti år, og nå velger Kunnskapsdepartementet å legge det ned. Det får være opp til Arbeiderpartiet å gjøre det, det er de som sitter i regjering, men personlig bekymrer jeg meg veldig for hva dette vil gjøre med tilgangen på den sårt tiltrengte arbeidskraften foreldrene til disse elevene representerer. Disse foreldrene er i stor grad folk som er innom Norge i kortere eller lengre tid for å bidra med kritisk kompetanse til både offentlig og privat næringsliv i Norge.

Spørsmålet mitt er: Hvordan tror statsråden det ville påvirke næringslivets tilgang på internasjonal arbeidskraft om regjeringens linje hadde blitt vedtatt?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [17:06:30]: Jeg vil si at det er hyggelig å møte representanten i debatt også i Stortinget, like fullt som på Politisk kvarter på NRK og andre debattflater.

I dag er det som sagt et godt IB-tilbud i offentlig regi i videregående skoler rundt omkring i hele landet. Det er bra. De gjør seg klar for arbeidsliv og høyere utdanning. Ikke minst i min hjemby har vi også gode internasjonale private skoler, som International School of Stavanger og British International School of Stavanger. Dette er et godt tilbud, som har vært viktig for næringslivet vårt, men nå snakker vi om den offentlige skolen, og der synes jeg det er viktig at skattebetalernes penger i den offentlige skolen sikrer felles referanserammer, felles innhold og ikke minst norsk som undervisningsspråk, og at vi ikke lager en skole i skolen for noen få ressurssterke, noe som også viser seg å være et langt dyrere tilbud enn det de øvrige elevene får.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [17:07:41]: Manglerud skole, med over 200 elever samt foreldre og ansatte, fikk beskjed rett før jul om at linjen deres skulle legges ned, til tross for at Arbeiderpartiet for bare tre år siden på Stortinget var enig i at International Baccalaureate, IB, burde bli et permanent tilbud kommunene burde få lov til å tilby. Dette har skapt veldig stor usikkerhet og stort engasjement. Det er ansatte som er bekymret for jobben sin, det er foreldre som vurderer å flytte ut av landet, eller som prøver å finne alternative skoler med f.eks. mottaksklasser. Noen må vurdere om de har råd til de dyre, helprivate internasjonale skolene som kunnskapsministeren har vist dem til, når deres egen linje i det offentlige legges ned.

Siden det er veldig mange elever, foreldre og ansatte som følger med nå, ønsker jeg egentlig bare å få en tydelig bekreftelse fra statsråden på at hun nå, når vedtaket kommer, så raskt som mulig ber Utdanningsdirektoratet sende en kontrabeskjed til Manglerud skole om at de kan drive videre, i tråd med vedtaket i Stortinget.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [17:08:41]: Det er helt riktig at Arbeiderpartiet også har stemt for en utredning knyttet til dette, for det kan være gode grunner til å få til dette. Som sagt: Vi støtter et IB-tilbud, spesielt på videregående, i offentlig regi. Vi har gode erfaringer med det rundt omkring i hele landet. Likevel, når vi har sett nærmere på dette, utredet dette nærmere, har vi sett at norske myndigheter ikke har innvirkning på læreplanene, at det er fag- og timefordeling og læreplaner utarbeidet i Sveits, ikke i Norge. Det synes vi er uheldig. Vi bør derfor sikre et større fellesskap og mer samhold i den tiden vi er inne i nå, ikke åpne opp og vanne ut den norske fellesskolen. Med hensyn til at disse elevene blir vist til private skoler, med de kostnadene det innebærer, vil jeg si at Osloskolen er god, og de står klare – de vet at dette er et forsøk – til å ta imot disse elevene. Jeg synes vi skal snakke opp Osloskolen og viktigheten av norsk fag- og timefordeling.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [17:09:53]: Ja, jeg vil tro at Oslo snakker opp Osloskolen, men de har jo sendt et veldig tydelig høringsinnspill om at de ønsker å videreføre Manglerud, fordi det er et godt tilbud for de elevene som går der. Det gjør også at elever som ikke nødvendigvis har råd til de dyre, helprivate internasjonale skolene statsråden viser dem til, kan få lov til å få et engelskspråklig IB-tilbud.

Mitt spørsmål var om statsråden kunne bekrefte til elevene at tilbudet deres forblir, at de nå kommer til å få en beskjed om at de kan begynne på eller fortsette på denne skolen etter sommeren. Det trenger også ansatte å høre før de eventuelt søker andre jobber, og det trenger foreldre og elever å få trygghet for.

Jeg må bare legge til at statsråden startet med hva som binder nasjonen vår sammen. Hun nevnte felles referansegrunnlag, hun nevnte møteplasser på tvers av bakgrunn, hun nevnte norsk fag- og timefordeling – og så er hennes svar på det å sende over 200 elever ut av den offentlige skolen og til helprivate skoler hvor man har null innflytelse. IB-linjen på Manglerud følger jo norsk fag- og timefordeling, IB-kravene kommer på toppen, så den retorikken statsråden har, henger ikke på greip.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [17:10:59]: Nå er ikke vedtaket fattet ennå, men når Stortinget fatter sine vedtak, følger jeg dem opp på egnet måte.

Det er ikke slik at jeg sender dem ut til private skoler. Vi har en veldig god skole i Oslo, det vil i hvert fall jeg anføre, med gode faglige resultater. Det er ikke noe verre å bli sendt dit; det er en god plass. Det høres ut som om de blir sendt til hundene, som vi ville sagt i Stavanger, men det stemmer jo ikke. Osloskolen er en god skole, og de vil ta vare på de elevene som kommer, på en god måte, det er jeg helt trygg på. Ikke minst har direktoratet, etter be-

stilling fra meg, vært tydelig på at vi også skal ha en god overgangsordning, for jeg har sympati med familiene og skjønner at dette kan være en utfordrende situasjon for enkelte av elevene.

Sunniva Holmås Eidsvoll (SV) [17:12:09]: Jeg er helt enig med statsråden i at Osloskolen har en god mulighet til å ta imot og gi et godt tilbud til dem som går på Manglerud i dag, og som eventuelt hadde mistet det hvis det ble lagt ned. Det er mye kompetanse f.eks. i Språksenteret i Oslo, i tillegg til at de eldste elevene vil kunne bli tatt vare på ved Blindern videregående og gå der til de kan begynne på IB Diploma-programmet på vg2, så dette er fullt mulig å løse.

Det var egentlig et annet spørsmål – for å løfte det litt vekk fra dette konkrete tilbudet – jeg hadde tenkt å stille, og det gjelder behovet for internasjonal arbeidskraft. Hvem bør egentlig betale for et sånt type tilbud IB er? Forsøket ved Manglerud har vist at det er dyrere enn offentlig skole, og hvis en privat bedrift, f.eks. DNB, trenger utviklere til å jobbe med Vipps eller andre ting, og det som skal til for å få arbeidskraften til Norge, er at de trenger et IB-tilbud, bør ikke da de private bedriftene betale for dette, i stedet for at den offentlige fellesskolen skal måtte sitte igjen med regningen?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [17:13:12]: Det er et godt spørsmål representanten har her, og vi har jo god erfaring med arbeidsinnvandring til Norge i mange, mange år og har en stolt tradisjon for dette. Min hjemby har virkelig hatt, og har, mye av det. Vi har NATO der, og vi har også olje- og gassbransjen, som har mye utenlandsk arbeidskraft. Det er ikke uvanlig at bedriftene selv betaler de skolepengene, fordi de vet at disse arbeidstakerne ofte må raskt inn og raskt ut, og at de ikke blir værende.

Det som er viktig, er at mange nå ser ut til å bli værende og ønsker å være i landet, og det er kjempebra, men da tenker jeg det er enda viktigere at undervisningsspråket faktisk er norsk.

Guri Melby (V) [17:14:16]: Jeg mener for så vidt at det er et helt greit argument å mene at vi ikke skal ha IB-tilbud i den offentlige skolen. Det jeg mener statsråden har gjort i denne saken som ikke er greit, er å lage konflikten veldig mye større enn den er, og framstille dette som en mye, mye større trussel mot det som er likt i skolen, enn det som egentlig er sant.

Statsråden sier i et intervju at dette åpner for undervisning på helt andre språk, f.eks. somali, og får det til å høres ut som om dette vil true den norske fellesskolen. Altså: I dag har vi, etter min opptelling, 16 internasjonale barneskoler i Norge. Det er ingenting som tyder på at dette vil være en enorm vekst, men det er en mulighet noen kommuner kan benytte seg av.

Spørsmålet mitt er: Mener statsråden at den typen polarisering som er blitt brukt i denne saken, er riktig for å tjene et størst mulig fellesskap?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [17:15:14]: For meg har det i hvert fall vært viktig å være tydelig på at jeg, som sagt, har sympati med Manglerud og det skoletilbudet og er opptatt av at det skal være gode overgangsordninger der det er et forsøk. Samtidig: Når det gjelder det å løfte dette og gjøre det tilgjengelig i hele landet, synes jeg det er viktig å reise de prinsipielle spørsmålene om fag- og timefordeling, om læreplaner som er utviklet internasjonalt og ikke i Norge, og om at norske myndigheter ikke har påvirkning på innholdet i skolen. Det synes jeg er veldig feil, og jeg mener vi bør gå i en retning der vi tvert imot fokuserer på det som forener oss og fremmer våre styrker, vårt land og identiteten vår, og i hvert fall språket vårt. Jeg synes iallfall det er viktig å få fram at det er det dette forslaget innebærer. Manglerud er for så vidt en helt kurant enkeltsak, som jeg forstår at det er stor sympati knyttet til, men når det gjelder å åpne for dette i hele landet, synes jeg at det er svært uheldig.

Presidenten [17:16:20]: Replikkordskiftet er omme.

Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Simen Velle (FrP) [17:16:38]: Før jul fikk cirka 200 elever på Manglerud skole i Oslo en ganske dyster nyhet fra Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet, nemlig at den prøveordningen man de siste ti årene ganske vellykket har gjennomført, og som har bidratt til veldig mye positivt i Oslo og i lokalmiljøet på Manglerud, skal legges ned fordi statsråden ikke liker prosjektet. Det er veldig mye merkelig argumentasjon som har blitt brukt i denne saken, spesielt fra statsråd Nessa Nordtun. To av de viktigste argumentene til statsråden har jeg et behov for å dvele litt ved, hvis presidenten lar meg.

For det første har det blitt nevnt at dette er en undergraving av norsk som undervisningsspråk, at det skal komme en slags tsunami av IB-skoler over hele landet som kommer til å ryste ved grunnvollene til det norske fellesskapet og den norske fellesskolen. Det er det ikke noe grunnlag for å påstå at kommer til å skje. Det er allerede sånn at det er tillatt med IB i norsk videregående skole, men jeg ser ikke noen tsunami av IB-skoler på videregående nivå i Norge. Snarere tvert imot er dette et tilbud på enkelte steder med ganske mange innbyggere, der hvor lokalt næringsliv og lokale folkevalgte tenker at det er en rasjonell ting å gjøre.

Jeg mener at det å lytte til dette lokaldemokratiet er ganske fornuftig. Jeg er en tilhenger av dette lokaldemokratiet. Jeg er veldig skeptisk til den grunnleggende linjen Arbeiderpartiet og Kari Nessa Nordtun viser med å gjennomføre de vedtakene og vise den motstanden mot dette forslaget, som faktisk skjer. Det vitner om en grunnleggende holdning til de særegenhetene som finnes mellom alle mennesker.

Hvem er det som bruker IB? Jeg hadde selv IB på den videregående skolen jeg gikk på. På den skolen var mange av elevene som gikk på IB, elever som ikke passet inn i ordinær undervisning, av hundre tusen forskjellige grunner. Når man legger ned den typen tilbud, legger man også ned muligheten disse elevene har til å få lov til å føle mestring i skolehverdagen sin.

Jeg tror ikke at alle skoler er nødt til å være helt like. Jeg håper egentlig at det finnes ganske store forskjeller mellom skolene, nettopp for å ivareta at elevene er så forskjellige som de er. Selvfølgelig skal vi ha noen grunnleggende forventninger til hva elevene skal lære, selvfølgelig skal elevene få de samme mulighetene, men utover det må faktisk elevene få lov til å bestemme selv. I denne saken får ikke elevene lov til å bestemme selv, fordi skolen har blitt lagt ned.

Det vi i dag tar stilling til, er et ganske prinsipielt forslag: om man skal tillate at elevene får lov til å velge sin egen framtid og velge sin egen skolegang, eller om det er valg som skal tas av Arbeiderpartiet. Jeg anbefaler å stemme for forslaget.

Amalie Gunnufsen (H) [17:19:39]: Til tross for at jeg har gått IB, skal jeg prøve å holde dette innlegget på norsk.

Selv om det er Oslo kommune som har fått avslag på å fortsette med IB på grunnskolenivå, har vi akkurat samme utfordring i Kristiansand. Vi har siden 2008 hatt en kommunal IB-linje i grunnskolen. Det var en veldig viktig forutsetning for at store internasjonale selskap i leverandørindustrien skulle velge å etablere seg i Kristiansand. Den skolen må nå bli en privat stiftelse, men den skal fremdeles være kommunalt finansiert.

Jeg må si jeg synes dette er et absurd forslag fra en statsråd fra et parti som ønsker gode offentlige tilbud, og en statsråd fra en kommune som i likhet med min kommune, har masse oljeaktivitet. Når folk skal velge å flytte familien sin til Norge i noen få år – og omvendt – er det viktig å ha utdanningsprogram der man kan gå inn og ut i hele verden, uten hull. Noen får gode pakker som dekker privatskoler, men alle får ikke det. Dette er like mye et behov i f.eks. akademia og Forsvaret, som ikke er kjent for å ha rause pakker for privatskoler.

Jeg må bare innrømme at jeg får helt bakoversveis av å lese noen av uttalelsene til statsråden i denne saken. Jeg mener det er en arroganse mot et annerledes pedagogisk tilbud. Det er en grunn til at IB-programmet er anerkjent i hele verden. Statsråden kaller dette en offentlig finansiering av utenforskap og tror at IB ikke er opptatt av at man skal lære dugnad eller norsk språk og norsk litteratur når det er i Norge. Da mener jeg statsråden må sette seg bedre inn i det pedagogiske opplegget og kjerneverdiene til IB. IB gir mye plass til det landet man er i, når det gjelder både språk, litteratur og deltakelse i lokalsamfunnet. For å bestå IB må man faktisk gjennom obligatorisk dugnad. Da jeg tok IB, var det mange, mange timer med Ibsen på deilig dansk-norsk. Dette gjør IB i grunnskolen også.

Personlig mener jeg det var frigjørende med et alternativt pedagogisk opplegg da jeg begynte på IB. Statsråden får det til å høres veldig lett ut bare å hoppe fra det norske systemet og over på IB Diploma-programmet, men det er ikke nødvendigvis så lett, for dette er to program som ikke korresponderer. Jeg mener derfor det skal være mulig å gå hele IB-løpet i Norge, men man skal selvfølgelig lære om norsk samfunnsdeltakelse, norsk språk og norsk litteratur. Det gjør også IB på en veldig god måte.

Jeg synes barna som har dette pedagogiske behovet, skal være velkomne i fellesskolen, og at barn fra familier som ikke har råd til å sende barna sine på privatskoler, også skal sikres dette tilbudet. Jeg er veldig glad for at det ser ut som vi får et flertall for dette.

Fawzi Warsame (A) [17:23:04]: Den norske fellesskolen er en av de aller viktigste institusjonene vi har. Den er selve fundamentet i utdanningssystemet vårt. For Arbeiderpartiet er det avgjørende å verne om en skole der barn føler at de kan lære sammen, uavhengig av bakgrunn, der alle får et felles faglig og sosialt utgangspunkt. Fellesskolen gir elever mulighet til å få felles referanser, og den lærer oss noe helt grunnleggende: å leve og lære sammen med mennesker som er forskjellige fra oss. Derfor må vi være forsiktige når det kommer endringer som kan føre til at vi bryter med dette fellesskapet.

Forslaget vi diskuterer i dag, åpner for at offentlige grunnskoler skal kunne ta i bruk andre læreplaner enn den nasjonale. Det er en endring vi mener det er god grunn til å være varsom med. Samtidig vil jeg understreke at IB fortsatt kan være et alternativ i private skoler. Slike tilbud kan fungere som et supplement til det offentlige utdanningssystemet, men spørsmålet i denne saken er et annet: Skal vi endre opplæringslova, slik at offentlige grunnskoler over hele landet er nødt til å etablere egne IB-løp?

Arbeiderpartiet mener at grunnskolen først og fremst skal være nettopp det den er i dag – en fellesskole

der undervisningen skjer på norsk, der elevene følger nasjonale læreplaner, og der vi har en felles fag- og timefordeling. I dag tillates IB i den offentlige videregående skolen, og det mener vi er viktig. Videregående opplæring handler i større grad om spesialisering og om det å forberede seg på høyere utdanning eller arbeidslivet. Grunnskolen, derimot, handler om noe helt annet. Den handler om å bygge tilhørighet, om å bygge fellesskap, og om å bygge en plattform der alle barn i hele Norge skal føle seg sett og ivaretatt.

Guri Melby (V) [17:25:10]: Det er ikke mange uker siden vi hadde en debatt i denne sal om privatskolelova, der venstresiden gjennom flere år har strammet inn på muligheten til å etablere privatskoler eller friskoler i Norge. Argumentet da var at man ønsket at flest mulig skulle gå i den offentlige fellesskolen. Da synes jeg det er veldig pussig at den samme venstresiden nå insisterer på å dytte elever som ønsker et IB-tilbud, ut fra en offentlig skole og over til en privat skole. Hvorfor ikke tilby dette i den offentlige skolen i de kommunene som ønsker det, og som mener dette er en fornuftig prioritering, når folk vil ha det, i stedet for å tvinge alle disse til å velge en privatskole som kanskje til og med ikke eksisterer i den kommunen de bor i? Det synes jeg det er vanskelig å forstå.

Statsråden argumenterer med at dette tilbudet koster mer enn det ordinære tilbudet, men slik det er i dag, har kommunene faktisk stor frihet til å etablere tilbud som er mer kostbare enn det gjennomsnittlige tilbudet. Jeg har besøkt spesialskoletilbud kommuner har lagd helt selv, med en helt annen voksentetthet og lærertetthet, f.eks., enn den gjennomsnittlige eleven får, fordi de mener at dette er riktig for sine elever. Spørsmålet er om vi skal overprøve den beslutningen som tas av lokalpolitikere og skolefaglige myndigheter rundt omkring, når de mener at dette er det riktige å gjøre for elevene.

Vi har snakket mye om Manglerud IB i dag, for det var den saken som utløste dette representantforslaget. Jeg veldig glad for at elevene på Manglerud nå få lov til å fortsette på et tilbud de er fornøyd med, som skolen er stolt over, og som Oslo kommune ønsker, men jeg tror det også er viktig med et bredt perspektiv, for dette handler om noe mer enn bare noen få elever på Manglerud.

Det finnes i dag kommuner som jobber med å få etablert IB-tilbud fordi de ser at de trenger det, f.eks. for å kunne dekke sine behov for arbeidskraft. Jeg nevnte Bodø så vidt i mitt tidligere innlegg. Der skal det etableres en stor NATO-base, og et IB-tilbud ville være viktig for å være attraktive nok for den spesialiserte kompetansen de trenger. De har allerede i dag et IB-tilbud som får offentlig støtte fra Nordland fylkeskommune, og det jeg vil utfordre statsråden på, er: Mener hun det burde være lov for en fylkeskommune å støtte et sånt tilbud, eller er det ikke riktig bruk av innbyggernes og skattebetalernes penger?

Så må jeg si at jeg synes det er veldig bra at FrP vil lytte til lokaldemokratiet i akkurat denne saken – de ville ikke det når det gjaldt skolegudstjenester.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [17:28:10]: Jeg synes at innlegget til kunnskapsministeren illustrerer mitt poeng: Hun prøver å dra denne debatten, som handler om IB-linje, over til en slags kulturkrig. Jeg synes ikke det kler kunnskapsministeren, som skal være kunnskapsminister for alle barn, alle elever, i Norge. Dette er ikke et bære eller briste for fellesskolen, og hvis det var det, ville det faktisk være en grunn til å stemme for forslaget, for det handler nettopp om at man skal ha en offentlig skole med sterk oppslutning og med et mangfold av tilbud for ulike elever. Alternativet er jo nettopp det kunnskapsministeren og Arbeiderpartiet tar til orde for – helprivate internasjonale skoler.

Jeg synes Arbeiderpartiet møter seg selv i døra på hvert eneste argument, for man begynner å vise til at det skal være felles møteplasser, at man skal ha et fellesskap, og at man, ikke minst, skal lære både norsk og norsk historie. Derfor er svaret til Arbeiderpartiet å sende elever ut av den offentlige skolen og til helprivate tilbud, for det er bare der man skal kunne tilby IB. Jeg synes det er svake ambisjoner for en sterk offentlig skole.

Det er en del påstander som sirkulerer i denne debatten, og som jeg synes må korrigeres. IB-skoler i Norge må, i likhet med friskoler, dekke norske kompetansemål. De kan enten følge offentlige læreplaner, eller de kan bruke egne læreplaner som er godkjent av Utdanningsdirektoratet. Det er fullt mulig å ramme inn dette på en tilsvarende måte, hvis det skal være et permanent tilbud, men en statsråd vil selvfølgelig her og nå late som at det er mye mer dramatisk enn det det er. Jeg vil bare minne om at hvis det blir helprivate internasjonale tilbud, vil man ha null innflytelse, både når det gjelder språk, at man underviser i norskfaget, og når det gjelder å ha læreplaner som tilsvarer de norske.

Jeg synes Sunniva Holmås Eidsvoll hadde et interessant poeng, som var: Kan ikke den høykompetente arbeidskraften bare få firmaet de jobber i, til å betale regningen for helprivate internasjonale skoler? For det første mener jeg det er en svakhet, for når vi får høykompetent arbeidskraft til Norge, er det kjempepositivt og fantastisk om barna starter i den norske offentlige skolen sammen med andre barn. Det mener jeg er en styrke. Det er det ene.

Det andre er at det faktisk er en del forskere, helsepersonell eller gründere som kanskje ikke har veldig

høy inntekt, men som likevel har lyst til å flytte til Norge, og som har en spisskompetanse Norge trenger. Disse utelukker altså Holmås Eidsvoll, fordi det ikke er et firma eller en offentlig institusjon som er villig til å betale 250 000 kr for å la dem gå på en helprivat internasjonal skole i Oslo-området.

Jeg vil nevne Bodø, som nå blir et sentralt hovedkvarter for NATO, som et eksempel på en kommune hvor det kan være aktuelt å ha en IB-linje for å kunne tiltrekke seg forsvarskompetanse. Den muligheten vil altså Arbeiderpartiet frata dem, selv om det hadde vært med på å styrke den offentlige skolen og oppslutningen rundt den, og jeg synes ikke det henger på greip.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [17:31:26]: Jeg har behov for å si noe til det representanten Melby anførte: Jeg tvinger på ingen måte noen inn i privatskoler, og jeg understreker at vi har gode offentlige skoler i Oslo i dag. Det jeg opplever i denne saken, er at partiene på høyresiden er mer opptatt av å splitte opp befolkningen, også i det som er vår felles skole.

Jeg vil også bare igjen svare representanten Melby at det er lov til å tilby IB i den offentlige skolen i videregående opplæring i dag. Det er vi helt enige om. Det gjøres også i min hjemby, på St. Olav videregående skole, i flere år – «great success» – og det skal selvfølgelig få lov til å fortsette. Likevel mener vi at når ungene er fem år, er det viktig at de blir introdusert for norske læreplaner, norsk som undervisningsspråk og norsk fag- og timefordeling, for det bygger samhold og landet vårt sterkere.

Sunniva Holmås Eidsvoll (SV) [17:32:49]: Representanten Mathilde Tybring-Gjedde henviste til noe jeg sa i innlegget mitt, og jeg vil understreke at jeg ikke har sagt at arbeidstakere selv må få arbeidsgiveren til å betale for en privat skole, hvis de ønsker det. Mitt poeng er: Dersom det er krevende for bedrifter å rekruttere med mindre det er et slikt tilbud, så synes jeg de bedriftene skal sitte med ansvaret for å dekke regningen og ikke den offentlige fellesskolen, når IB-tilbudet i den offentlige grunnskolen har vist seg å være betydelig dyrere, og det stjeler ressurser fra den offentlige skolen.

Til dem som da ikke har råd til å betale, og som kommer til Norge for å jobbe, vil jeg si at den offentlige grunnskolen i Norge, som er gratis, er skikkelig bra. Helt konkret i Oslo, så er Oslo-skolene ekstremt gode, faktisk, og har mye erfaring med å ta imot elever som kommer fra utlandet for å gå på skole i Norge. Det er et eget språksenter med kompetanse som kartlegger språket til barna og gir dem et tilbud som er tilpasset deres nivå, i mottaksklasser. Hvis man er på 1.–2. trinn, begynner man rett på grunnskolen sin. Det å komme til Norge for høykompetent arbeidskraft fra utlandet – med barn – innebærer at man har tilgang på et svært godt offentlig grunnskoletilbud. Det er ikke sånn at IB er bedre enn den offentlige grunnskolen. Jeg vil si at den er skikkelig god, og den må vi forsvare hver eneste dag.

Så vil jeg bare si at det er godt rom for å satse på språklig mangfold innenfor offentlig skole, f.eks. på engelsk språk, og der har Oslo også eksempler. På Bjørnholt skole, som er en ungdomsskole, finnes et tospråklig tilbud som kalles International Bilingual Class, IBC. Det følger de ordinære norske læreplanene, og elevene der tar vanlig norsk grunnskoleeksamen på slutten av 10. trinn. De har også et utvidet fokus på språkkompetanse i både norsk og engelsk, i tillegg til interkulturell forståelse og ferdigheter, som er viktig i videre skoleløp, hvis de f.eks. ønsker å ta internasjonale linjer videre.

Det tilbudet og de mulighetene vi har for mangfold innenfor den offentlige skolen, er skikkelig godt, og det er det vi må styrke og bevare.

Presidenten [17:35:18]: Representanten Mathilde Tybring-Gjedde har hatt ordet to gonger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [17:35:24]: Jeg tror beskjeden fra Holmås Eidsvoll til f.eks. en restaurant som ønsker å tiltrekke seg en kokk som har kompetanse, til å komme til Norge og å flytte barna sine i to–tre år, er at da skal restauranten, eller kokken selv, betale for det. Det er ikke mulig for Holmås Eidsvoll å akseptere at man også i offentlig regi har et mangfold av tilbud.

En av grunnene til at det er viktig å tiltrekke seg høykompetent arbeidskraft, er f.eks. at også offentlig sektor har behov for det, ikke bare det private næringsliv. Oslo universitetssykehus har behov for høykompetent arbeidskraft. Det er derfor det er bra med et slikt tilbud. For en del foreldre vil det, hvis de skal flytte barna sine til et land de skal bo i noen år, være viktig å ha et tilbud som er sømløst, og som gjør at det går an å reise tilbake igjen, hvis man ønsker det.

Igjen opplever jeg at kunnskapsministeren møter seg selv i døra med argumentene sine. Hun sier at høyresiden er opptatt av å splitte opp befolkningen. Det er jo det kunnskapsministeren gjør – når hun sender elever ut av den offentlige skolen, når hun viser til helprivate internasjonale skoler i de kommunene hvor det kan være aktuelt å etablere et IB-tilbud i offentlig regi. Det mener jeg er feil oppskrift.

Presidenten [17:36:34]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 9

Sak nr. 10 [17:36:36]

Debatt om kunnskapsministerens redegjørelse om status for regjeringens barnehagepolitikk og arbeidet

med styring og finansiering av barnehagesektoren (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 26. februar 2026)

Presidenten [17:36:50]: Etter ønske frå utdannings- og forskingskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 5 minutt til kvar partigruppe og 5 minutt til medlemer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil åtte replikkar med svar etter innlegg frå medlemer av regjeringa, og dei måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får eit taletid på inntil 3 minutt.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [17:37:30]: Gode barnehager er helt avgjørende for barns utvikling, lek og språk, og det er ikke noe Høyre vil mer enn å diskutere kvalitet i barnehagesektoren – hvordan vi skal rekruttere dyktige barnehagelærere, hvordan vi skal sikre god pedagogisk ledelse, hvordan vi skal styrke språkmiljøet og støtte barn som trenger litt ekstra hjelp tidlig. Kvalitet forutsetter at barnehager er trygge på at de kan drive neste år, at de har en sunn, forutsigbar og bærekraftig økonomi. Nå går fire av ti private barnehager med underskudd for fjerde år på rad.

Kvalitet forutsetter også at man har en regjering og en kunnskapsminister som følger opp egne løfter, og ikke minst følger opp brede forlik man har inngått på Stortinget. Arbeiderpartiet og kunnskapsministeren har gjort det motsatte, og det var nettopp derfor Høyre og flere andre partier krevde at kunnskapsministeren skulle redegjøre for Stortinget forrige uke. Dessverre kom det ingen nye eller positive signaler for private barnehager i redegjørelsen. Det er oppsiktsvekkende, og det svekker tilliten til Arbeiderpartiet og til kunnskapsministeren at de ikke tar egne løfter, barn i private barnehager eller ansatte på alvor.

Jeg synes det er verdt å minne om historien her. Arbeiderpartiet startet sin regjeringstid i 2021 med et ganske stort frontalangrep på private barnehager. Så fikk de kalde føtter og ville inngå et bredt barnehageforlik. Vi i Høyre var usikre, men valgte å bli med fordi vi ville skape trygghet og forutsigbarhet for barn og de ansatte i barnehagene. De fortjener ikke at private barnehager er en ideologisk slagmark. Vi forhandlet i nesten et år, måtte gi og ta, og vi ble til slutt enige om at private barnehager skulle få dekket sine dokumenterte pensjonskostnader, og at de ansatte skulle ha likeverdige pensjonsvilkår som i kommunale barnehager. Dette skrøt faktisk Arbeiderpartiet av som sin seier i forhandlingene.

Så la regjeringen plutselig fram forslag til en søknadsordning som bryter med forliket, som ikke sikrer at private barnehager får dekket sine pensjonskostnader. Deretter la de fram et statsbudsjett som heller ikke følger opp forliket, og gjennom hele høsten ville ikke kunnskapsministeren svare på gjentatte spørsmål om hun vil følge opp det hun har lovet, og det Stortinget har vedtatt.

Først to dager før jul fikk private barnehager en svært dårlig julegave av regjeringen. Regjeringen innførte en søknadsordning som gjør at åtte av ti av PBLs barnehager ikke får dekket sine kostnader til pensjon. Heller ikke kostnader til AFP får de dekket i 2026. Dette skjer uten at kunnskapsministeren har forsøkt å ha dialog med oss som var forlikspartnerne. Vi kunne ha blitt enige om eventuelle justeringer, hatt en diskusjon rundt et bord. Det svekker selvfølgelig tilliten til å inngå forlik med Arbeiderpartiet, noe jeg håper de kan begynne å ta på alvor.

Min hovedbekymring er ikke Høyre og tilliten til forlik. Jeg er bekymret for gode private barnehager og for tilbudet til barna. Vi får meldinger fra hele landet. Det er mange barnehager som vurderer å avvikle eller kutte i ansattes pensjonsvilkår. Det legges ned langt flere private barnehager enn kommunale barnehager, og det skjer i et urovekkende høyt tempo. En av årsakene er nettopp at regjeringen har kuttet i deres inntekter de siste årene og skapt stor usikkerhet om drift. Da hjelper det lite at kunnskapsministeren holder nærmest en festtale om kvalitet i barnehagene.

Jeg er veldig glad for at vi nok en gang er et flertall i denne stortingssalen som legger fram et forslag som skal voteres over, som vil pålegge regjeringen å forbedre søknadsordningen, oppfylle egne løfter og barnehageforliket. Jeg er også redd for at regjeringen nok en gang vil legge dette vedtaket i en skuff. Dessverre ser det ut til å være opp til budsjettpartnerne her på Stortinget å presse Arbeiderpartiet til fornuft og til å sikre at private barnehager har en grunnleggende fornuftig, sunn og bærekraftig økonomi. Det er lov til å håpe at det kan skje i et forhandlingsrom med SV, Rødt og MDG. Høyre kommer i hvert fall ikke til å gi opp kampen.

For oss er det viktigste at vi har gode og trygge barnehager for barn, foreldre og ansatte, ikke om de er private eller offentlige. Vi mener grunnleggende sett at familier fortjener valgfrihet, og private barnehager trenger en forutsigbar økonomi. Det er forutsetningen for å snakke om kvalitet. Jeg skulle virkelig ønske – og det var målet med forliket – at vi nå kunne hatt en debatt som bare handlet om kvalitet, men nok en gang må vi ha en debatt som handler om grunnleggende rammevilkår, fordi regjeringen bryter forliket vi inngikk. Det synes jeg er trist, og jeg håper at Arbeiderpartiet snur.

Jeg tar med det opp forslaget Høyre er med på.

Presidenten [17:42:21]: Representanten Mathilde Tybring-Gjedde har teke opp det forslaget ho refererte til.

Vebjørn Gorseth (A) [17:42:34]: Barnehagene er viktige for barna, de gir trygghet til foreldre, og de bi-

drar til inkludering og integrering. Det er et viktig velferdstilbud som for mange barn er det første møtet med et større fellesskap.

Arbeiderparti-regjeringen har – sammen med våre samarbeidspartier – prioritert barnehagene. Vi har sikret historisk lav barnehagepris. Det har ført til at rekordmange barn nå går i barnehagen, og andelen barn med minoritetsbakgrunn i barnehage har heller aldri vært så høy som nå. Det er viktig både for integreringen og for å gi flere barn en god start på livet.

Vi prioriterer bedre bemanning. Nok ansatte på jobb gir bedre kvalitet, bidrar til et godt arbeidsmiljø og sikrer trygghet for barn og foreldre. Derfor er jeg glad for at budsjettforliket mellom Arbeiderpartiet, Senterpartiet, SV, Rødt og MDG sikret til sammen 800 mill. kr til toppet bemanning, som kommer i tillegg til økningen i kommunenes frie inntekter.

Jeg er stolt av at prisen på et av våre aller viktigste velferdstilbud er historisk lav, slik at flere får delta i fellesskapet. Vi har bygd ut og lagt til rette for deltakelse. Nå skal vi satse på god kvalitet. Barnehagene spiller for så vidt også en viktig rolle bl.a. i regjeringens leseløft.

Halvparten av norske barnehagebarn går i private barnehager. Arbeiderpartiet er opptatt av at alle barn skal oppleve et godt barnehagetilbud, uavhengig av om barnehagen de går i, er offentlig eller privat.

I juni i fjor ble en ny barnehagelov vedtatt gjennom et forlik på Stortinget. Det var stort, og det var etterlengtet, etter flere år med utdatert regelverk. For Arbeiderpartiet var det bl.a. viktig å sikre at pengene skal gå til barna, og at vi legger til rette for likeverdige pensjonsvilkår.

At vi har fått på plass en ny barnehagelov, er bra, men det vil naturligvis fortsatt være uenigheter mellom partiene om hvordan man skal styre og finansiere barnehagesektoren. Det er politikkens natur. I Stortinget har man i hvert fall klart å sette noen stolper nå, og vi i Arbeiderpartiet står fast på det vi har sagt at er viktig.

Regjeringen har fått på plass en ny søknadsordning for pensjonstilskudd og ny særregel for pensjonstilskudd. Med regjeringens nye søknadsordning er det flere barnehager som nå får dekket sine pensjonsutgifter enn tidligere. Tidligere søknadsordning gjaldt bare barnehager med pensjonsavtaler inngått før 1. januar 2019. Nå er det ikke lenger et krav, og langt flere barnehager vil kunne søke om og motta ekstra pensjonstilskudd fra 2026.

I tillegg var det flere viktige punkter i den enigheten som dessverre har fått litt for lite oppmerksomhet. Det skal bl.a. legges til rette for likebehandling av private og kommunale barnehager. Blant annet skal private barnehager med særlige driftsforutsetninger eller behov få ekstra grunntilskudd, kommunene skal få mer innflytelse ved at de får større mulighet enn tidligere til å bestemme om, hvor og hvilke typer barnehager de trenger, og de kan også prioritere ideelle barnehager. Det nye lovverket gir et mer forutsigbart regelverk for framtiden og er viktig for å sikre likeverdige barnehagetilbud av høy kvalitet.

Gode barnehager kan utgjøre en stor forskjell i små menneskers liv. I barnehagene får barn oppleve mestring, lek og læring, i samspill med andre barn. Det legger et viktig grunnlag for resten av livet, men også for årene som venter når de kommer på skolen. Jeg er glad for at vi har en Arbeiderparti-regjering som prioriterer kvalitet, bemanning og det å holde barnehageprisene lave, for det å sikre at flere barn får være med i fellesskapet og at de får en god start på livet, mener jeg er et av våre aller viktigste oppdrag.

Simen Velle (FrP) [17:46:56]: Jeg er en av Stortingets yngre representanter. Jeg har fylt 25 år, og da jeg for 22 år siden gikk i barnehagen, var det på langt nær full barnehagedekning i Norge. Dette var en god tid før barnehageforliket. Jeg gikk i en såkalt familiebarnehage, og da mine foreldre fikk en sårt tiltrengt plass der, spurte mine foreldre barnehagetanten, som det het på den tiden, om hva det ville koste å gå i en familiebarnehage. Svaret var: Hva får dere i barnetrygd? Jeg kan røpe at hele barnetrygden, uavkortet, gikk til å finansiere denne familiebarnehageplassen for meg.

Så skjedde det noe. Det skjedde noe veldig, veldig lurt i denne salen, og det var at et bredt stortingsflertall gikk inn for at man skulle likebehandle private og offentlige barnehager i Norge. Det var det såkalte «opprinnelige barnehageforliket». Det barnehageforliket var det et bredt flertall bak, og det sørget for at barn over hele landet fikk muligheten til å få nettopp en barnehageplass. Det førte også til at det ble stadig flere private barnehager. Til slutt ble det faktisk nesten like mange – og i noen tilfeller flere – private barnehageplasser som offentlige barnehageplasser.

De private barnehagene har jevnt over de mest fornøyde barna. De har jevnt over de mest fornøyde ansatte. De har jevnt over de mest fornøyde foreldrene. I mange tilfeller kan man påstå at dette er blant de beste barnehagene vi har i dette landet. Man skulle kanskje tro at det var fryd og gammen, at barnehagesektoren klarte seg noenlunde greit, men så vant Arbeiderpartiet stortingsvalget i 2021. I statsbudsjettet 2021 kom det et ganske drastisk kutt til de private barnehagene. Man underfinansierte pensjonstilskuddene til de private barnehagene med 600 mill. kr årlig. I kjølvannet av det har flere hundre barnehager over hele landet gått konkurs. Veldig, veldig mange av disse barnehagene er private.

I fjor ble det vedtatt en ny barnehagelov. Den var ikke Fremskrittspartiet med på, for vi fryktet nettopp

disse konsekvensene som nå har kommet, men i den barnehageloven ble det igjen understreket at man skulle likebehandle private og offentlige barnehager. Så kom sommeren, så kom valget, så kom høsten, og så kom trontaledebatten – og igjen fattet Stortinget et slikt vedtak, at private og offentlige barnehager skal behandles likt. Så kom statsbudsjettet, og til tross for to klinkende klare vedtak i Stortinget bestemmer Kunnskapsdepartementet seg for å legge frem et statsbudsjett som ikke tar inn over seg den likebehandlingen Stortinget nettopp har krevd skal skje. Jeg må innrømme at jeg i den budsjettdebatten ble ganske perpleks da jeg hørte statsrådens vurdering av situasjonen, for statsråden sa at det flertallet budsjettenigheten var, måtte anses som å være et nytt stortingsflertall. Det forliket statsrådens parti selv hadde vært med på for bare et halvt år siden, var på en måte nullet ut, bare fordi man la frem et budsjett som ikke ivaretok det forliket.

Det er skremmende. Det er en holdning til forlik i dette stortinget som jeg ikke mener er Arbeiderpartiet verdig, for å si det rett ut. Det ødelegger bl.a. for de private barnehagene, helt konkret. Jeg er redd for at konkursraset vil fortsette, og jeg er redd for at kommuner over hele landet vil være underdimensjonert når det gjelder barnehageplasser, men det ødelegger også for én ting til: Det per nå største partiet i dette parlamentet har en litt brukket vinge når det gjelder tilliten som forlikspartner.

Jeg må på vegne av Fremskrittspartiet si at jeg er ikke villig til å inngå noe forlik med Arbeiderpartiet hvis dette er innstillingen til det å fatte vedtak i Stortinget. Jeg skulle ønske statsråden kunne kommet med noen tydelige svar på hvorfor statsråden har valgt å formulere seg slik hun gjorde i budsjettdebatten. Jeg ønsker også et svar fra statsråden på om hun kommer til å følge opp det som virker som å være et flertall for det løse forslaget som ble presentert tidligere i dag på talerstolen, nemlig om – for tredje gang på ett år – å instruere regjeringen om å likebehandle private og offentlige barnehager.

Det begynner å haste nå. Barnehagene går konkurs. Foreldrene får ikke plassert barna sine i de private barnehagene fordi de private barnehagene snart ikke lenger eksisterer, og i mellomtiden bruker statsråden sin taletid her på Stortinget til å snakke om absolutt alt annet enn det hun er kalt inn til Stortinget for å snakke om.

Sunniva Holmås Eidsvoll (SV) [17:52:03]: Det at vi har fått full barnehagedekning og lav makspris, mener jeg er den viktigste velferdsreformen som er gjennomført, i hvert fall i min levetid. Jeg fikk ikke selv begynne i barnehagen før jeg var nesten fire år – kravet var at man måtte ha sluttet med bleie – og for at foreldrene mine skulle kunne begynne å jobbe, gikk jeg flere år hos dagmamma. Vi har gått fra å se på barnehager som en oppbevaringsplass for noen få barn, til at barnehagen er et viktig og godt pedagogisk tilbud der barna har lovfestet rett på plass.

Det å sørge for at barn får gå i barnehagen, kan være noe av det viktigste vi gjør for å sikre tidlig innsats og bidra til å utjevne sosiale forskjeller, men da må tilbudet være av høy kvalitet, med god bemanning og rike språkmiljøer. I statsrådens redegjørelse snakket hun om kvalitet i barnehagen og om bemanning. Jeg bet meg merke i at hun snakket om tilstrekkelig bemanning. Jeg mener at målet må være at bemanningen ikke bare skal være tilstrekkelig, men at den skal være god, og det er den dessverre ikke i dag. Vi har en lovfestet minstenorm for bemanning i barnehagen: én ansatt per tre barn under tre år og én ansatt per seks barn over tre år. Alle som ikke har jobbet i barnehage, men f.eks. har forsøkt å arrangere barnebursdag for barnehagebarn, har kjent på kroppen hvordan det egentlig er i praksis, og det kan jeg avsløre er knapt. Jeg vil generelt sett anbefale å vente med større barnebursdager til barna begynner på skolen, men det er nå en digresjon.

Problemet er at normen likevel ikke beskriver hvor mange voksne som er hos barna. Sykefravær i barnehagen er det ikke tatt høyde for i normen, og det er høyere i barnehager enn i andre sektorer. I tillegg har pedagogisk leder i barnehagen plantid og er borte fra barna i deler av åpningstiden pluss at barnehagens åpningstid er lengre enn arbeidstiden for de ansatte. Ofte er en ansatt alene med 18 barn, uten mulighet til å gå på do eller ta pause. Jeg hører ofte historier om ansatte som gråter på pauserommet eller er helt utslitt når dagen er over. Vi sliter med å rekruttere til barnehagen og få folk til å jobbe der. Vi sliter med å holde på dem vi har, og noe av det viktigste for å sørge for både kvalitet og rekruttering er nettopp økt bemanning.

En ny rapport fra Universitetet i Stavanger og Oslomet, som ble omtalt i mediene denne uken, viser at svært få velger å jobbe i barnehageyrket når de er ferdig med barnehagelærerutdanningen. Det er også færre som tar utdanningen, og færre enn før begynner å jobbe i barnehage når de er ferdig med utdanningen. Bare tre av ti av de unge som studerer for å bli barnehagelærere, begynner faktisk å jobbe i barnehage. I tillegg er det bare under halvparten av dem med barnehagelærerutdanning som jobber i barnehage. Det er dramatiske tall. Dette kommer på toppen av at det er færre som søker seg til studiet. Andelen som søker seg til barnehagelærerutdanningen, har gått dramatisk ned. I fjor var det 16 pst. færre søkere enn året før. Fire av ti studieplasser står tomme.

Her må rett og slett regjeringen ned i verktøykassen for å løse bemanningskrisen i barnehagene. Situasjonen

er kritisk, det går ut over ansatte og barn, og vi er nødt til å være ærlige. Det vi har av tiltak nå, er langt fra nok.

Erling Sande (Sp) [17:56:10]: Eit godt barnehagetilbod er ein viktig del av gode og levande lokalsamfunn. Det at ungar i heile landet har eit godt tilbod til ein overkomeleg pris, er med på å sikre ein god, trygg og meiningsfull kvardag for ungane, der dei kan ha fellesskap med andre ungar og utvikle dei sosiale ferdigheitene sine gjennom leik og læring.

Senterpartiet har alltid stått på at barnehagen skal vere ein stad der alle barn får like moglegheiter, uavhengig av kvar dei bur, kven dei er, eller kva bakgrunn dei kjem frå. I tillegg er eit godt barnehagetilbod viktig for yrkesdeltaking og bidreg til å utjamne sosiale og geografiske skilnader.

Kunnskapsministeren peika i si utgreiing på ei rekkje styrkar ved den norske barnehagen og den viktige rolla han spelar, som er lett å stille seg bak. Då Senterpartiet var i regjering, var vi med på å gjere barnehagepolitikken til eit hovudsatsingsområde:

– betydelege kutt i foreldrebetalinga nasjonalt
– endå lågare pris i distriktskommunar
– gratis barnehage i Nord-Troms og Finnmark
– gratis barnehage for tredje barn
– betre ordningar for låginntektsfamiliar

Dette var store og viktige økonomiske løft som gjorde kvardagen mykje billegare for småbarnsforeldre.

Ei auka satsing på bemanning i barnehagane har vore sentralt. Vi veit at det har vore og er ei stor utfordring å sikre nok personell i barnehagane våre. Senterpartiet har både frå regjeringsposisjon og gjennom arbeidet her på Stortinget vore med på viktige løft for å bidra til å rette på den situasjonen, seinast i samarbeidet om statsbudsjettet for 2026. Ein barnehage med god kvalitet er avhengig av at vi får fleire til å velje barnehageyrket og ta utdanning for å arbeide i barnehage. Då handlar det òg om korleis vi tek vare på dei som allereie arbeider i yrket. Det handlar om arbeidsvilkår.

Senterpartiet ønskjer ein sektor der private og kommunale barnehagar blir behandla likeverdig. Også dei private barnehagane er ei uunnverleg brikke i tilbodet, og vi hadde ikkje nådd den barnehagedekninga vi har i dag, utan dei private barnehagane.

Så har vi ein særskilt situasjon knytt til barnehageforliket som eg må nytte mesteparten av tida mi på å kommentere. Det har med det faktum å gjere at regjeringa ikkje følgjer opp barnehageforliket, der både Senterpartiet og Arbeidarpartiet er med.

Fleirtalet på Stortinget vedtok våren 2025 at private barnehagar skal få kompensert dei dokumenterte pensjonskostnadene sine gjennom ei føreseieleg og tydeleg ordning. Det var eit breitt og historisk forlik, inngått for å skape stabilitet i ein sektor der det har vore mykje uro. Kva skjedde så etterpå? Regjeringa la fram ei forskrift som gjorde at ein stor del av dei private barnehagane framleis ikkje får dekt dei reelle kostnadene dei har, og mange blir ståande i underskot år etter år. Dette er ikkje ein bagatell, og det er heller ikkje småpengar for dei barnehagane det gjeld, og for mange private barnehagar kan dette vere forskjellen mellom drift og nedlegging.

Fleirtalet her i denne salen vedtok i oktober 2025 – igjen med Senterpartiet som pådrivar – at forliket skulle følgjast opp. Likevel er ikkje modellen endra slik at barnehagane kan søkje om å få dekt reelle pensjonskostnader.

Faktum er dette: Private barnehagar blir ikkje behandla likeverdig i dag. Ein stor andel av private barnehagar går med underskot. Det betyr at tilsette – menneske som gjer ein heilt avgjerande jobb for dei minste blant oss – risikerer å få svekte pensjonsvilkår eller stå i ein arbeidsplass som kan forsvinne.

For Senterpartiet er dette heilt uakseptabelt. Vi inngjekk ikkje barnehageforliket for syns skuld. Vi inngjekk det for å sikre føreseielege og berekraftige rammevilkår, også for dei private barnehagane. Difor ser vi oss i dag på nytt nøydde til å fremje framlegg som gjentek at regjeringa må følgje opp det forliket dei sjølve var ein del av. Dei må rydde uvissa av banen og presentere ei ordning som sikrar at private barnehagar kan få dekt sine reelle pensjonskostnader.

Sektoren treng stabile og føreseielege rammer. Det får ein ikkje gjennom endringar som kjem seint, er dårleg grunngjevne eller ikkje følgjer opp vedtaka frå denne salen. Eg forventar at regjeringa følgjer opp.

La meg avslutte med dette: Barnehagen er ikkje ein budsjettpost. Han er eit samfunnsprosjekt. Ungane våre skal møte trygge vaksne, og dei skal møte god kvalitet og barnehagar som har økonomi til å gjere jobben sin – uavhengig av eigarskap.

Hege Bae Nyholt (R) [18:00:53]: I sin redegjørelse sa statsråden:

> «Den viktigste enkeltfaktoren for at ungene våre skal ha det trygt og godt i barnehagen, er de voksne som jobber der.»

Jeg kunne ikke vært mer enig, selv om jeg helt konsekvent aldri omtaler ansatte som voksne. Det kan vi gjøre den dagen vi teller opp nok voksne i denne salen.

Det er de ansatte på jobb som møter ungene om morgenen, som følger dem gjennom dagen, men også gjennom de mest normative årene i livet deres. Jeg har i mine år i barnehagen lært utallige unger å gå, holde i en gaffel og å spørre istedenfor å slå hvis man vil ha en bøtte. Ansatte trøster, veileder, leker, tester, snakker med foreldre, følger opp planer og rapporterer til både ek-

sterne og interne samarbeidspartnere. Problemet er at det er for få. Problemet er at bemanningen er for lav.

Bemanningskrisen i norske barnehager er ingen nyhet. Den er varslet og diskutert både i den offentlige debatten, på landets pauserom, i garderober ved henting – når man nok en gang unnskylder hvorfor det ikke ble aketur, eller hvorfor det er så mange vikarer på avdelingen – og også her i denne salen. Derfor var det en stor seier for ungene, for de ansatte og for samfunnet da vi ble enige om en stor økning til toppet bemanning. I dag er en gledens dag, ikke bare fordi stortingsbygget er 160 år, men også fordi det er mulig å søke på de toppede bemanningsmidlene. Økt bemanning er bra for ungene våre. Økt bemanning er økt trivsel, kvalitet og fører til lavere belastning for de ansatte.

Nok en gang diskuterer vi pensjon i de private barnehagene og det til tross for en historisk lang forhandling i sist stortingsperiode. Jeg satt i de forhandlingene inntil dagen før resten ble enig. Det synes jeg alltid er et artig poeng. Da Rødt gikk ut, var resten ferdige. De øvrige partiene ble enige, med unntak av SV, FrP og Rødt, men den sjablongordningen vi var mot, har vist seg ikke å fungere. Som statsråden sa: Noen får for mye, andre får for lite. Vi ser at det særlig rammer de små ideelle barnehagene, de som sørger for mangfoldet blant de private barnehagene.

En av disse er Hagebyen barnehage i Trondheim, som vurderer å legge ned. Det er en liten, familiedrevet barnehage i Trondheim. Det er plass til 17 unger i alderen 0–6 år. Den er kanskje ikke utrolig viktig i det store bildet, men utrolig viktig i hverdagen til disse 17 barna og for de 4 ansatte.

Det er veldig ofte sånn at politikken som skal tøyle de store kommersielle barnehagekonsernene, ender opp med å ramme de ideelle aktørene, og det må vi gjøre noe med. Rødt er for at ansatte skal behandles skikkelig. Vi er for at ansatte skal ha gode lønns- og arbeidsvilkår. Rødt er alltid for at arbeidsfolk skal få pensjon, krone for krone. Kostnadsdekning av pensjon ville sikret at man fikk dekket utgiftene til pensjon, og at midler gikk til det – pensjon – og ikke til drift, eller i tilfellet kommersielle barnehager: til drift og utbytte.

Til de partiene som har vært oppe på talerstolen og vist en rørende omsorg for de private barnehagene, er min oppfordring å ta problemet på alvor: Sikre trygg drift i sektoren gjennom å fjerne tilgangen til å ta ut profitt og innføre en pensjonsordning som sikrer de ansatte. Det er kostnadsdekning.

Joel Ystebø (KrF) [18:05:11]: Jeg vil først takke kunnskapsministeren for redegjørelsen og for at vi deler mange målsettinger for barnehagene. Alle barn fortjener en barnehage som gir trygg og god omsorg, der barna blir sett og ivaretatt. Gode barnehager skapes i et samspill mellom barna, foreldre og trygge og kompetente ansatte i barnehagene.

Samtidig står barnehagesektoren i en alvorlig situasjon med lave søkertall, høyt sykefravær og mange som slutter. Foreldre engasjerer seg over hele landet i diverse barnehageopprør. I denne situasjonen kommer regjeringen med et klart brudd på barnehageforliket når det gjelder dekning av private barnehagers pensjonsutgifter, som gjør at bemanningssituasjonen bare går fra vondt til verre mange steder.

Barnehageforliket slår fast at finansieringsmodellen for private barnehager skal være godt forankret hos partene. Stortingets intensjon var:

> «å legge til rette for at ansatte i private barnehager skal kunne ha likeverdige pensjonsvilkår som ansatte i kommunale barnehager.»
>
> Videre heter det i avtalen:
>
> «Den enkelte private barnehage skal over tid bli godt dekket for sine faktiske pensjonskostnader.»

Dette er åpenbart ikke oppfylt i regjeringens finansieringsmodell når den offentlige dekningen begrenses til 13 pst. av pensjonsgivende lønn i barnehagen. Vi vet at kommunale barnehager har pensjonskostnader på rundt 17–23 pst., ifølge Telemarksforsking. Fire av ti private barnehager går i underskudd for fjerde året på rad. Situasjonen for mange private barnehager er prekær og nærmer seg punktet der det ikke lenger er grunnlag for videre drift.

La meg ta et eksempel. Den kristne, ideelle barnehagekjeden Preg opplever at hele 65 pst. av deres barnehager ikke får dekket sine pensjonskostnader med regjeringens modell. Dette medfører kutt i bemanning og i tilbud. Utdanningsforbundet og Fagforbundet forventer endringer og advarer mot konflikt i årets lønnsoppgjør. PBL mener ordningen ikke dekker barnehagenes faktiske pensjonskostnader og ber om at regjeringen rydder opp. Bare 1 av 16 organisasjoner i høringen støttet taket på 13 pst., altså KS, og bare en tredjedel av kommunene støttet KS sin linje. PBL, Utdanningsforbundet og Fagforbundet svarte alle sammen nei.

Mener virkelig statsråden – og dette er mitt oppriktige spørsmål – at ordningen er godt forankret når alle de tre hovedorganisasjonene ber om endringer? Kommer det midler i revidert nasjonalbudsjett som sikrer full dekning av dokumenterte pensjonsutgifter? Dette er spørsmål jeg mener regjeringen skylder Stortinget, barnehagene, de ansatte, foreldre og barna gode svar på.

Jeg vil avslutte med følgende tydelige melding: Private barnehager ber ikke om særbehandling, men rettferdig behandling, og det får de ikke av denne regjeringen.

Grunde Almeland (V) [18:08:38]: Jeg vil også starte med å takke statsråden for redegjørelsen. Barnehagen

er grunnmuren i norsk oppvekstpolitikk. Det er der barna våre får sin første fellesskapsarena som gjør at begge foreldre kan stå i jobb og bidra til fellesskapet, og det er der det norske samfunnets verdier om inkludering og kvalitet skal leves og læres i praksis. Et godt barnehagetilbud med tilstrekkelig bemanning, pedagogisk innhold på riktig nivå og med stor nok plass både inne og ute er den beste starten på livet vi kan gi våre barn.

Den norske barnehagepolitikken er også basert på at det er gode offentlige og private løsninger som lever og leverer i fellesskap. En forutsetning for et likeverdig og godt tilbud er økonomisk likebehandling. Det brede barnehageforliket vedtatt av Stortinget i fjor forutsatte at private barnehager skulle få en forutsigbar og reell kompensasjon for pensjonskostnader på lik linje med offentlige barnehager. Hele poenget med politiske forlik der også regjeringspartier inngår, er jo at regjeringen faktisk følger dem opp. Å bryte et forlik kort tid etter inngåelse, slik regjeringen nå velger å gjøre, svekker tilliten til Arbeiderpartiet som forlikspartner. Det svekker tilliten til regjeringen og tilliten til kunnskapsministeren. Resultatet av dette er mest av alt at det går ut over ansatte i barnehagen og til syvende og sist også barna.

Stortingsflertallet har de siste årene prioritert en lavere barnehagepris for alle, helt uavhengig av betalingsevne. Det er ikke nødvendigvis feil prioritering dersom det er logikk i politikken, og dersom økt etterspørsel etter plasser følges opp med økt bemanning. Det er dessverre noe helt annet som har skjedd. Jeg synes ikke det glansbildet statsråden presenterte av den norske barnehagen forrige uke, henger sammen med den virkeligheten ansatte og foreldre forteller at de møter i sin hverdag.

Resultatet av Arbeiderpartiets og regjeringens styre av barnehagene i snart fem år er det jeg vil kalle en akutt krise. Når 40 pst. av studieplassene på barnehagelærerutdanningen står tomme, og når bare to av ti ferdigutdannede barnehagelærere vil jobbe i barnehagen, må vi rope varsku. For en knapp uke siden kunne man lese i VG om en barnehagelærer som forteller om situasjoner der en ansatt kan stå alene når barnehagen åpner, samtidig som flere barn kommer inn døren. Da skal det serveres mat, beskjeder fra foreldre skal noteres, noen barn må på do, mens andre trenger hjelp med skift – alt dette på samme tid.

Vi i Venstre mener at det klart viktigste grepet for den norske barnehagen er å øke bemanningen og sikre at nok unge vil jobbe der. Regjeringen har ikke levert. De har langt igjen å gå for å nærme seg å løse den utfordringen vi står overfor.

For Venstre handler god barnehagepolitikk om at barna våre skal møte en barnehage av god kvalitet med trygge voksne, hvor foreldre kan være sikre på at barna deres blir ivaretatt. Det klart viktigste grepet er å øke bemanningen, men vi må også øke kvaliteten i barnehagen. Vi tror det vil gjøre det mer attraktivt for folk å jobbe der.

En barnehage med for få voksne per barn gir ikke det trygge læringsmiljøet barna våre trenger. Det norsk barnehagepolitikk trenger, er en satsing på bemanning, stabilitet i det private og i det offentlige og et løft for utdanningen.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [18:13:00]: I forrige uke ga jeg Stortinget en samlet oversikt over regjeringens barnehagepolitikk. Nå er det godt at vi har en bred debatt i salen.

Norsk barnehagepolitikk er en suksesshistorie. Fra å være et tilbud for noen få, gjorde barnehageforliket fra 2003 det mulig å sikre full barnehagedekning. Historien om norske barnehager er historien om at offentlige og private barnehageeiere samarbeidet om å kunne tilby full barnehagedekning. Dette samarbeidet førte til en av de viktigste velferdsreformene de siste 50 årene.

Det neste kapittelet i norsk barnehagehistorie skrives nå: om innhold og kvalitet i en barnehage for alle. For tre år siden la regjeringen fram en nasjonal barnehagestrategi, Barnehagen for en ny tid. Her satte vi fire sentrale mål fram mot 2030: Vi vil ha bedre kvalitet gjennom økt kompetanse hos de ansatte, god ledelse og tilstrekkelig bemanning. Vi vil øke deltakelse gjennom lav maksimalpris og gode moderasjonsordninger. Vi vil regulere barnehagesektoren bedre, og vi vil gi kommunene bedre demokratisk styring og kontroll.

Regjeringen har tatt grep for å styrke bemanningen og kompetansen i barnehagene. Vi bruker over 1,8 mrd. kr på ekstra bemanning i barnehagene i år. Flere som allerede jobber i en barnehage, får nå muligheten til å utdanne seg til barnehagelærer. Regjeringen bruker om lag 2,8 mrd. kr på ulike kompetansetiltak rettet mot lærere og andre ansatte i barnehage og skole. Vi jobber sammen med partene om å rekruttere flere til lærerutdanning og læreryrket.

Sammen med våre budsjettpartnere har vi redusert barnehageprisen til et historisk lavt nivå. Konsekvensene ser vi nå: Aldri før har en større andel av barna gått i barnehage, og aldri før har deltakelsen blant barn med minoritetsbakgrunn vært høyere. Lavere barnehagepris er en investering i framtiden, i et samfunn med høy tillit, små forskjeller og sterke fellesskap.

Mye har endret seg siden barnehageforliket i 2003. De siste årene har barnetallene i mange kommuner gått ned. Det er behov for et regelverk som i større grad gir kommunene mulighet til å foreta nødvendige lokale prioriteringer, slik de kan i andre sektorer.

14. november 2024 ble Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Venstre, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus

enige om en politisk avtale om styring og finansiering av barnehager. Regjeringen fulgte opp avtalen med lovforslag som Stortinget vedtok 3. juni 2025.

I tråd med avtalen er det vedtatt nye regler om etableringsgodkjenning, en definisjon av ideelle barnehager og en mulighet for kommunene til å gi lokale forskrifter om åpningstid, bemanning, kompetanse og foreldrebetaling. Loven angir også hovedlinjene i hvordan tilskuddet til de private barnehagene skal beregnes, og sikrer en bedre måte å beregne pensjonstilskudd på. Den stiller også tydeligere krav til bruk av tilskudd og foreldrebetaling. Jeg er veldig glad for at vi ble enige om disse viktige lovendringene.

For å følge opp de nye reglene i barnehageloven og føringene fra stortingsbehandlingen har regjeringen hatt forslag til ny finansieringsforskrift på høring. Vi tar sikte på å fastsette forskriften i løpet av våren. Vi har fått på plass en ny søknadsordning for pensjonstilskudd og en helt ny særregel for private barnehager som har historiske forpliktelser basert på avtaler om offentlig tjenestepensjon, allerede fra 1. januar i år.

Den nye søknadsordningen er en klar forbedring av dagens ordning, i tråd med ambisjonene i barnehageforliket. Den tidligere ordningen hadde en datobegrensning som innebar at svært få barnehager var omfattet av ordningen. Det har ikke den nye søknadsordningen. Langt flere barnehager enn tidligere kan derfor søke om ekstra pensjonstilskudd.

Jeg har startet dialog med sektoren om hvordan den nye søknadsordningen fungerer, og hvordan den kan forbedres. Regjeringen vil komme tilbake til saken i revidert nasjonalbudsjett for 2026.

Til slutt vil jeg framheve at regjeringen vil ha et løft for barnehagene, og det vil vi gjøre sammen med Stortinget og partene i sektoren.

Presidenten [18:17:15]: Det vert replikkordskifte.

Simen Velle (FrP) [18:17:28]: Før sommeren i fjor ble inngått et barnehageforlik her i denne salen. Under trontaledebatten i fjor ble det fattet et nytt vedtak, som fulgte opp barnehageforliket med et ønske om denne kompensasjonsordningen. I dag ligger det an til et flertall – for tredje gang på ett år– for å fatte dette vedtaket. Spørsmålet mitt er om alle gode ting rett og slett er tre. Er det slik at statsråden nå kommer til å forbedre den kompensasjonsordningen som allerede ligger på bordet? Jeg merker meg at statsråden påpeker at enda flere barnehager nå får muligheten til å delta i denne kompensasjonsordningen, men det er samtidig slik at 80 pst. av de barnehagene som er organisert i Private Barnehagers Landsforbund, ikke får muligheten til å delta i denne kompensasjonsordningen. Kommer kompensasjonsordningen til å bli bedre, og kommer statsråden til å følge opp Stortingets tre tydelige vedtak fattet i løpet av ett år?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [18:18:24]: Jeg har startet dialogen med sektoren om hvordan den nye søknadsordningen fungerer, og hvordan den kan forbedres. Regjeringen har uttalt at vi vil komme tilbake til denne saken i revidert nasjonalbudsjett for 2026. Det er til slutt et budsjettspørsmål om søknadsordningen skal forbedres, som må behandles gjennom de ordinære budsjettprosessene.

Jeg vil også benytte anledningen til å komme med en faktaopplysning til representanten. I hans innlegg påpekt han at det var flere private barnehager som måtte legges ned. Det er sant at det er private barnehager som må legges ned, men i 2025 fikk vi 55 færre kommunale barnehager og 53 færre private barnehager, så det kan like godt handle om den demografiske utviklingen.

Simen Velle (FrP) [18:19:13]: Mange av de private barnehagene som tvinges til å legge ned, påpeker selv at det handler om den manglende kompensasjonsordningen. Jeg vet ikke helt hva jeg stoler mest på, statsrådens tall eller de private barnehagenes egen oppfatning av sin egen økonomiske situasjon. Jeg tror de som står nærmest de økonomiske spørsmålene, i utgangspunktet er best skikket til å vurdere dem.

Jeg merker meg at statsråden igjen påpeker at det å innføre denne kompensasjonsordningen er et budsjettspørsmål. Det er greit nok, men det er også slik at statsrådens eget parti i Stortinget i fjor var med på et barnehageforlik som ønsket denne ordningen, og at Stortinget ved to anledninger – sannsynligvis – viser seg å påpeke det samme og ønsker den samme kompensasjonsordningen.

Spørsmålet mitt er: Er denne motviljen mot å følge opp barnehageforliket fra i fjor et prinsipp statsråden er villig til å stå for? Er det slik opposisjonen i Stortinget er nødt til å forholde seg til Arbeiderpartiet som forliks-partner på?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [18:20:11]: Jeg har behov for å minne om at Fremskrittspartiet ikke står bak det forliket representanten tydeligvis plutselig har blitt veldig opptatt av. De valgte ikke å ta det ansvaret når det gjelder å stå bak alle de store, viktige endringene som ble foreslått i den saken. Jeg har egentlig lyst til å utfordre Fremskrittspartiet tilbake igjen på hva de egentlig står for i barnehagesektoren. Forslaget Fremskrittspartiet stemte for i trontaledebatten, vil på mange måter kunne innebære en blankofullmakt til å belaste norske kommunebudsjetter. Hva har skjedd med partiet som tradisjonelt er for å ha kontroll på og bruke offentlige midler på en klok måte?

Simen Velle (FrP) [18:21:00]: Jeg vil ikke kalle det å finansiere private og offentlige barnehager likt en ufornuftig bruk av kommunale midler, snarere tvert imot. Det har sørget for full barnehagedekning, og det har sørget for at foreldre over hele landet får muligheten til å velge barnehageplass til barna sine. Det tenker jeg er grunnleggende positivt.

Det er ikke relevant for mitt spørsmål hvorvidt Fremskrittspartiet var med på forliket i fjor eller ikke, for forliket ligger til grunn, og forliket fikk flertall. Arbeiderpartiet, som statsråden representerer, var med på det forliket. Spørsmålet mitt var ganske tydelig: Ønsker statsråden å følge opp dette forliket og innføre en kompensasjonsordning som sørger for at flere private barnehager ikke går konkurs, eller har statsråden lagt en ny linje for hvordan vi skal forholde oss til Arbeiderpartiet som forliksspartner på?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [18:21:49]: Vi følger opp forliket på veldig mange flere områder enn på pensjon. Som sagt, når det gjelder akkurat spørsmålet om pensjon, vil vi komme tilbake igjen til det i revidert nasjonalbudsjett, men jeg vil også minne representanten om at denne saken handler om veldig mye mer enn pensjon. Den handler om at vi skal sikre et godt tilbud, et mangfold, i barnehagesektoren. Jeg er veldig glad for mange av de enighetene forliksparterne her bidro til, og som er viktige for forutsigbarheten og finansieringen av de private barnehagene, men ikke minst også for innholdet og kvaliteten.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [18:22:41]: Bare for å begynne med litt statistikk: Fra 2021 til 2024 ble det 253 færre private barnehager, men bare 50 færre kommunale. Ja, demografien spiller inn, men det er de private som legges ned mest.

Det var likevel ikke mitt spørsmål, for det jeg hadde lyst til å spørre om, dreier seg om noe kunnskapsministeren har sagt i redegjørelsen sin, nemlig at det til slutt er et budsjettspørsmål hvorvidt Arbeiderparti-regjeringen skal følge opp forliket. Da har jeg et hypotetisk scenario for kunnskapsministeren: La oss si at Arbeiderpartiet inviterer til et skatteforlik, og Høyre blir med i forhandlingene, og vi blir til slutt enige om at noen skatter skal opp, noen skal ned, og det blir totalt kanskje noen milliarder i skattelette for folk og bedrifter. Vi tar hverandre i hendene og forlater forhandlingsrommet – og så legger Arbeiderpartiet fram et budsjett hvor de ikke følger opp det man ble enige om i det forliket. Er det da et budsjettspørsmål, eller er det et forliksbrudd?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [18:23:38]: Regjeringen har fulgt opp avtalen mellom partiene fra 14. november 2024, gjennom å fremme en lovproposisjon med forslag til endringer i barnehageloven den 25. april 2025. Stortinget vedtok den nye loven i juni 2025. Alle endringene i barnehageloven som Stortinget vedtok våren 2025, er allerede på plass. Det inkluderer hovedlinjene i hvordan tilskudd skal beregnes, men lovendringene om tilskudd til private barnehager må utfylles med forskriftsreglene. Regjeringen har hatt forslag til ny finansieringsforskrift på høring, og vi tar sikte på å fastsette forskriften i løpet av våren.

Stortinget vedtok bl.a. også en ny søknadsordning for nettopp pensjonstilskudd, og den skulle komme på plass allerede i inneværende år. Det er viktig å si at regjeringen her har jobbet innenfor de rammene som er fastsatt av Stortinget når det gjelder disse spørsmålene, og den nye søknadsordningen balanserer hensynene. Jeg har også startet dialogen med sektoren om hvordan den nye søknadsordningen fungerer, og hvordan den kan forbedres, og vi har uttalt at vi vil komme tilbake igjen til dette i revidert nasjonalbudsjett for 2026.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [18:24:43]: Utfordringen med ferdigskrevne svar er at når man blir presentert for et hypotetisk scenario, svarer man ikke på det scenarioet. Mitt poeng var nettopp å illustrere det som er utfordringen med regjeringens oppfølging av – eller brudd på – barnehageforliket, nemlig at man legger fram et budsjett som ikke følger opp det man er blitt enige om. Vi hadde aldri akseptert det i et skatteforlik. Hvis vi hadde blitt enige om en skattemodell, og så legger Arbeiderpartiet fram et statsbudsjett som de går i forhandlingsrommet med SV, Rødt og MDG med, og følger ikke i det hele tatt opp det man var blitt enige om, da er jo det et brudd på forliket. Det er det som har skjedd i dette tilfellet, og det er det jeg prøver å få kunnskapsministeren til i hvert fall å erkjenne.

Det jeg også opplever som merkelig, er at kunnskapsministeren ikke på ett tidspunkt har forsøkt å ta kontakt med oss som er forliksparterne, sette oss i et rom og forklare hva som har endret seg siden vi inngikk forliket, og hvorfor man ikke følger opp at private barnehager skal få dekket dokumenterte pensjonskostnader. Det er det jeg synes er kritikkverdig og svekker tilliten til kunnskapsministeren.

Igjen, med mitt hypotetiske scenario: Er det et forliksbrudd, eller er det et budsjettspørsmål?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [18:25:43]: Jeg vil bare være tydelig på at jeg jo har hatt redegjørelse for Stortinget om barnehagepolitikken, og i forbindelse med det har det vært viktig for meg å ha nettopp den dialogen med Stortinget om hva som har ligget i de ulike avveiningene, og å tegne det større bildet. Barnehagesektoren vår er en svært viktig sektor for landet.

I redegjørelsen ga jeg uttrykk for hvordan vi har jobbet med nettopp forliket, og ikke minst med anmodningsvedtakene. Når det gjelder akkurat dette ene spørsmålet, i en sak med veldig mange elementer som er knyttet til dette med pensjon fra 2026, vil vi komme tilbake igjen til det i RNB.

Sunniva Holmås Eidsvoll (SV) [18:26:46]: Statsråden sa i sitt innlegg at vi i fellesskap bruker 1,8 mrd. kr mer på bemanning i barnehagene i år. I år er det 800 mill. kr til toppet bemanning i barnehagene, og så er det drøye 216 mill. kr til økt pedagogtetthet i barnehager og økt grunnbemanning i barnehager i levekårsutsatte områder. Da antar jeg at det beløpet som gjenstår opp til 1,8 mrd. kr, i stor grad er økte overføringer til kommunene, lagt inn av stortingsflertallet, begrunnet i økt bemanning.

Vi har erfart at langt fra alle kommuner brukte pengene som var bevilget til barnehagebemanning, så jeg lurer på om statsråden i forbindelse med neste statsbudsjett vil vurdere å trekke midlene ut av kommunerammen og heller legge dem inn i ordningen med toppet bemanning, for å sørge for at pengene faktisk går til bemanning i barnehagene.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [18:27:44]: Ja, det er et veldig betimelig spørsmål, for erfaringene fra den overføringen som gikk inn i rammen, med anmodning om at det skulle brukes på mer bemanning, er at det ikke ble brukt til det. Mitt inntrykk er at de aller fleste kommunene gjorde det, jeg må understreke det, men det var store kommuner som heller valgte å prioritere å sette av pengene til disposisjonsfond eller nedbetaling av gjeld. Noen brukte det kanskje til å redusere eiendomsskatten. Det var ikke det pengene skulle gå til, så klok av skade knyttet til det, er jeg veldig glad for at det kom en øremerking, for det var et mye tydeligere signal. Den erfaringen må vi ta med oss også i de videre budsjettprosessene.

Erling Sande (Sp) [18:28:40]: Representanten Gorseth frå Arbeidarpartiet viste i sitt innlegg, om eg hugsar sitatet sånn nokolunde rett, til at ein no har oppnådd likeverd mellom private og offentlege barnehagar også når det gjeld pensjon. Landets førre statsminister forsøkte stadig å få statsrådane sine til å framstå samla, og då brukte ho ofte å seie at ho ikkje ville brukt akkurat dei orda.

Spørsmålet til statsråden er: Stiller ho seg bak representanten Gorseth si formulering om at med det regjeringa no har lagt fram, er likeverd oppnådd, eller tenkjer ho at ho ikkje ville brukt akkurat dei orda?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [18:29:25]: Jeg skal svare på spørsmålet, men jeg vil først og fremst benytte anledningen til å skryte av det vi har fått til sammen med Senterpartiet da vi var sammen i regjering, også sammen med andre partier på Stortinget. Det er satset helt tydelig på bemanning. Det viser at vi vil noe med barnehagene våre, at vi vil gjøre barnehagene våre bedre. Det handler også om å gjøre noe med betalingen og å sikre deltakelse for flere unger, gjøre det lettere for familieøkonomien ved å få ned prisen, og ikke minst ved å gjøre det gratis med den tredje ungen.

Vi har gjort flere endringer. Det er helt klart at pensjonen er bedre i år enn den var i fjor. Når det gjelder de budsjettmessige spørsmålene, må vi som sagt komme tilbake igjen til dem i RNB.

Grunde Almeland (V) [18:30:35]: Jeg må nesten ta opp tråden der representanten Tybring-Gjedde slapp den, for jeg reagerer også litt på det statsråden står her og sier, når det gjelder hvordan man velger å følge opp et forlik. Når flere partier inngår et forlik og sammen kommer fram til en enighet, er det med den forventningen at statsråden lojalt vil følge opp avtalen, men også at man, dersom forutsetningene for en avtale endrer seg, i det minste prøver å gå til forlikspartnerne for å finne en god løsning.

Den eneste grunnen til at vi står her i dag, er at forlikspartnerne aldri hørte noe fra statsråden og derfor krevde at hun kom til Stortinget og redegjorde for seg. Det er rett og slett slik at forlikspartnerne hennes måtte sende et brev for å få statsråden til å komme hit og egentlig diskutere hva man nå står overfor.

Egentlig spør jeg: Hva er det som har endret seg siden Arbeiderpartiet også skrøt av de løsningene vi kom fram til felles, og hvordan kan statsråden egentlig stå her i dag og være fornøyd med den jobben hun har gjort med å følge opp forliket?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [18:31:43]: Jeg var tydelig på at vi har fulgt opp avtalen mellom partiene på Stortinget. Alle endringene i barnehageloven Stortinget vedtok våren 2025, er allerede på plass, og det inkluderer også hovedlinjene knyttet til hvordan tilskuddet skal beregnes. Det er utrolig viktig, og jeg er stolt over det vi har fått til. Partiene har måttet gi og ta, det vet jeg – også mitt eget parti – men igjen vil jeg understreke at vi har klart å få til en mye bedre pensjonsordning enn det vi tidligere har hatt, og det er jeg glad for at også partene har applaudert.

Presidenten [18:32:21]: Replikkordskiftet er ferdig.

Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Julia Eikeland (A) [18:32:39]: Høsten 2024 kuttet Arbeiderpartiet, sammen med SV og Senterpartiet, maksprisen i barnehagen til historisk lave 2 000 kr i måneden. Fra 1. august 2025 ble prisen ytterligere redusert, med 800 kr, som betyr 1 200 kr i måneden. Det er veldig bra, ikke minst for lommeboken til foreldrene, som nå vil spare over 31 000 kr i året med ett barn i barnehage, sammenlignet med Solberg-regjeringens siste budsjettforslag.

Som om ikke det var nok, senket vi også prisen enda mer i 189 distrikts-kommuner, til 1 500 kr i måneden i 2024 og 700 kr i måneden i 2025 i kommuner i sentralitetssone 5 og 6. I innsatssonen i Finnmark og Nord-Troms er barnehagen gratis for alle barn.

Til det vil jeg si at det betyr noe hvem som styrer. Høyre foreslo sist i sitt alternative statsbudsjett å kutte lavere barnehagepris i de distriktskommunene som har fått det. Det er partiene på venstresiden som står opp for barnehagefamiliene over hele landet, som vil ta hele landet i bruk.

Å ta hele landet i bruk handler om å anerkjenne at Norge er ulikt og forskjellig. Det er store og små steder, store og små barnehager. Derfor er det veldig bra at vi nå får regler som er helt tydelige på at kommunene kan differensiere tilskuddene gjennom grunntilskudd og ekstratilskudd. Det gjør det nå mulig å gi mer til de barnehagene som har spesielle driftsforutsetninger, f.eks. barnehager som ligger grisgrendt til og er dyrere å drifte.

Arbeiderpartiet vil at foreldre skal ha et godt barnehagetilbud til ungene sine, uansett hvor i Norge man bor. Den nye barnehageloven og regjeringens aktive barnehagepolitikk bidrar til nettopp det.

Sander Delp Horn (A) [18:35:19]: Barnehagen er den første arenaen der barn blir en del av et fellesskap som er utenfor eget hjem og utenfor egen familie. Det er også stedet der foreldrene for første gang overlater sine barn til andre og til fremmede. Der blir de møtt av dyktige ansatte som skaper gode, trygge rammer, som sørger for lek, læring og dannelse.

En barnehagelærer er på mange måter en tusenkunstner. De er pedagoger, litt sykepleiere, av og til er de kokk, veldig ofte er de turguide, og mest av alt er de en trygghetsperson i små barns liv. Det er ikke noen tvil: Vi har verdens beste barnehageansatte. Oppgavene de løser med de ressursene de har, er ingenting annet enn imponerende.

For få av dem som tar barnehagelærerutdanning i dag, jobber i barnehage. Det må vi ta på alvor. Rekrutteringen må opp, vi må tørre å snakke om lønn, og barnehagesektoren må framheves som et av de viktigste springbrettene for barns framtidige liv.

Selv om enkelte partier i denne salen skulle ønske at denne debatten kun handlet om pensjonsordningen til private barnehager, har vi også utfordringer vi er nødt til å løse. Ja, pensjonsordninger er viktig, derfor har vi lagt fram en pensjonsordning som treffer bedre, og vi skaper med det forutsigbarhet for sektoren.

Vi må gjøre det enklere for ansatte i barnehagen å stå i jobben lenger. Da vil kanskje det viktigste tiltaket være å sørge for at det blir flere ansatte. Derfor har det vært viktig for Arbeiderparti-regjeringen – sammen med budsjettpartnerne våre – å gi mer penger til kommunene som kan brukes på barnehage, skole, helse og de tjenestene som er nær folk.

I tillegg har Rødt, SV, MDG, Senterpartiet og vi i Arbeiderpartiet blitt enige om at vi skal bruke 800 mill. kr på å toppe bemanningen i barnehagene. Det er penger som vil utgjøre en forskjell, og som vil merkes i de kommunene som velger å benytte seg av ordningen.

Til vanlig er jeg kommunepolitiker, og i min kommune, Bodø, har vi over 2 500 barnehagebarn. Med ordningen med toppbemanning vil det utgjøre over 7,7 mill. kr til Bodø.

Arbeiderpartiet, sammen med våre budsjettpartnere, løfter barnehagene og løser utfordringene. Vi skal gjøre vår del for at de ansatte får tid til å utføre arbeidet, at de orker å stå i hverdagen, og at mestring blir en del av arbeidshverdagen. Når ansatte trives på jobb, smitter det over på ungene.

Lill Harriet Sandaune (FrP) [18:38:10]: Denne redegjørelsen skulle altså gi oss klarhet i regjeringens barnehagepolitikk. I stedet sitter vi igjen med større usikkerhet.

Kunnskapsministeren framhever at Arbeiderpartiet strakk ut hånden og tok initiativ til et forlik, og at barnehagene fortjener stabile og langsiktige rammer, men hva er et forlik verdt hvis det ikke følges opp i praksis – når rammevilkårene endres bit for bit, og private og ideelle aktører regelrett sviktes?

Barnehageforliket i 2003 ga oss full barnehagedekning. Det var ikke mulig uten de private barnehagene. De bygget, investerte og tok risiko. Er dagens politikk takken de får?

Vi får også høre om en hurtigarbeidende arbeidsgruppe som skal utrede gratis barnehage. Ett tips er at man må ha inndekning i statsbudsjettet, det trenger ikke så mye utredning. Likevel: Er det noen som virkelig er hurtigarbeidende, er det regjeringen selv, sammen med sine støttepartier, som er i ferd med å legge ned private barnehager i et tempo vi aldri har sett maken til. Fire av ti private barnehager går med underskudd, for fjerde år på rad. Dette går ikke i lengden, og det er alvor nå.

Kunnskapsministeren gjentar flere ganger at målet er likebehandling mellom private og kommunale barnehager. Tror ministeren at likebehandling oppstår hvis man gjentar dette ofte nok?

Samtidig skal denne arbeidsgruppen vurdere å utvide retten til barnehageplass for nye grupper barn. Hvilke grupper er det snakk om, når ministeren i samme redegjørelse slår fast at målet om full barnehagedekning er nådd?

Kunnskapsministeren peker også på at en økende del av tilskuddene går til å dekke leiekostnader på barnehagebygg til de private. Det kan være greit å minne om at kommunale barnehager ikke holder til i gratis kommunale bygg. De er også finansiert av fellesskapets midler, og betales med høye renter.

Det nye barnehageforliket skulle sikre forutsigbarhet for barn, foreldre, ansatte og eiere. I dag opplever mange det motsatte. Én ting er at de private barnehagene i mange år har vært detaljregulert og pålagt en rekke kostnadsdrivende og hemmende pålegg. En annen ting er at de opplever komplett svikt og uforutsigbarhet på pensjonsområdet. Private barnehager får ikke dekket sine reelle pensjonskostnader. Man har kommet til enighet om å gi ansatte like pensjonsvilkår som det offentlige, men tilskuddene står ikke i forhold til de faktiske utgiftene. Det er ikke likebehandling, det er systematisk forskjellsbehandling.

Det er ikke slik vi tar vare på det mangfoldet som faktisk har gjort norsk barnehagesektor til en suksess.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [18:41:30]: Kunnskapsministeren sa i replikkvekslingen at hun var stolt av det de hadde fått til med forliket, men hvis man er stolt av det man får til, ville jeg jo forvente at man tar kontakt med forlikspartnerne når man har tenkt å bryte det. Det er det jeg ikke helt forstår. Arbeiderpartiet er i en mindretallsregjering, inngår et bredt forlik på Stortinget og bestemmer seg for ikke å følge opp det man ble enige om, som nettopp var at private barnehager skulle få dekket sine dokumenterte pensjonskostnader, og så unngår man gjennom hele høsten å svare på hvordan søknadsordningen blir.

Vi sto her i budsjettdebatten den 18. desember, og jeg tror jeg var oppe på talerstolen tre–fire ganger og utfordret kunnskapsministeren på om hun kunne si om det kom en reell søknadsordning for private barnehager. Da ville hun ikke svare, men fire dager senere, to dager før jul, kom svaret, og det var en dårligere søknadsordning som gjorde at åtte av ti private barnehager ikke får dekket sine dokumenterte reelle pensjonskostnader, noe som ikke er i tråd med forliket.

Da jeg utfordret kunnskapsministeren på hvorfor hun ikke har tatt initiativ til dialog, tatt kontakt med forlikspartnerne og forklart bakgrunnen for at forliket nå brytes, viser hun til at dette er vår dialog. Vi er imidlertid her i dag fordi forlikspartnerne, alle fire, måtte sende brev til kunnskapsministeren og kreve at hun kom til Stortinget for å redegjøre for brudd på barnehageforliket. Det er utgangspunktet for at vi står her. Hvis ikke vi hadde gjort det, ville vi ikke hatt denne dialogen – da hadde vi egentlig ikke visst noen ting om hva kunnskapsministeren gjør, og hvorfor hun ikke følger opp forliket.

Det synes jeg er svakt. Det er dårlig politisk håndverk av en mindretallsregjering – det er én ting – men det er i hvert fall svakt når man inngår et bredt forlik som handler om å skape forutsigbarhet for en så stor sektor, med så mange ansatte, som trenger forutsigbarhet og trygghet rundt økonomien sin. Jeg er reelt bekymret nå når 40 pst. av private barnehager går med underskudd, og mange har gjort det over flere år.

Bare ta AFP: Der ble jo de lovet – vi lovet det i forliket, Høyre var med på det – at hvis de innfører AFP, skal de samtidig få finansiering av det. Det får de ikke. Det er altså 29 000 ansatte i PBL som har gått inn i AFP, på bakgrunn av løftene fra barnehageforliket, og nå følger regjeringen opp med at de ikke får dekket de kostnadene de har. Det er svært alvorlig for tilliten til demokratiet, for tilliten til forlik, og ikke minst for de ansatte og for barna i private barnehager.

Jeg synes det er påfallende at vi har denne debatten, og at kunnskapsministeren nok en gang egentlig prøver å unngå å svare ut det alle forlikspartnerne her sier, nemlig at barnehageforliket er brutt, og å ta det på alvor. Det at det ikke tas på alvor, det at dette refereres til som et budsjettspørsmål framfor et forliksbrudd, er veldig lite tillitvekkende. Jeg skulle ønske at kunnskapsministeren faktisk kunne snakke om det denne debatten handler om, nemlig oppfølgingen av et forlik hun er så stolt av.

Ingrid Fiskaa hadde her teke over presidentplassen.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [18:44:39]: Jeg har behov for rett og slett å sitere fra vedtaket om pensjon, for det virker å være litt utydelig for enkelte representanter i denne salen, så jeg vil være helt sikker på at det er tydelig. Jeg vil bare også understreke at dette arbeidet har pågått veldig lenge. Det begynte under Høyres tid. Nå er det sju statsråder som har hatt denne saken på sin post, så dette er ikke et lite arbeid. Jeg sa også at Solberg-regjeringen selv gjorde enkelte justeringer på dette med pensjon, for de så at dette ikke traff godt nok og derfor nedjusterte.

Fra Innst. 510 L for 2024-2025 siterer jeg følgende:

> «Stortinget ber regjeringen innføre en ny søknadsordning for pensjonstilskudd for private barnehager. Søknadsordningen må være forutsigbar,

med tydelig regelverk, ha et rimelig tak og være utformet slik at barnehagene får dekket dokumenterte pensjonskostnader. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en konkretisering av modellen.»

Presidenten [18:45:46]: Mathilde Tybring Gjedde har hatt ordet to gonger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [18:46:00]: Dette forklarer hvorfor barnehageforliket er brutt – hvis kunnskapsministeren ikke har lest merknadene og de ulike forslagene som har blitt fremmet. Ja, dette er en del av det, men vi har også skrevet eksplisitt at private barnehager skal få dekket sine dokumenterte og reelle pensjonskostnader oppad til kommunens tak, og ikke minst at det skal være likeverdige pensjonsvilkår i private og kommunale barnehager. Det er det vi ble enige om. Man må ta helheten når man skal legge fram hva vi er blitt enige om i forliket. Det er det som ikke er fulgt opp. Det vet kunnskapsministeren, men hun refererer til det som et budsjettspørsmål.

Hele poenget er at regjeringen har brutt et forlik, og så, fordi de ikke har orket eller villet, eller fordi Nessa Nordtun ikke har fått gjennomslag internt for å få penger til det, står man her og refererer til en forliksoppfølging som et budsjettspørsmål. Det er ikke et forlik, og det er der regjeringen har sviktet.

Presidenten [18:46:53]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 10.

Sak nr. 11 [18:46:59]

Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Helge André Njåstad, Linda Monsen Merkesdal, Ove Trellevik, Marthe Hammer, Kjersti Toppe, Sofie Marhaug, Frøya Skjold Sjursæther og Joel Ystebø om håndtering av kvikksølv og torpedoer ved U-864 (Innst. 107 S (2025–2026), jf. Dokument 8:72 S (2025–2026))

Presidenten [18:47:26]: Etter ønske frå transport- og kommunikasjonskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – bli gjeve høve til inntil sju replikkar med svar etter innlegg frå medlemer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Bård Hoksrud (FrP) [18:48:01] (komiteens leder og ordfører for saken): Vraket av den tyske ubåten U-864 ligger på om lag 150 meters dyp utenfor Fedje. Ubåten ble senket i 1945 og inneholder store mengder kvikksølv samt ammunisjon og torpedoer. Vraket ble lokalisert i 2003, og saken har siden vært gjenstand for omfattende faglige vurderinger av og politiske diskusjoner om hvordan miljøfaren best kan håndteres. Jeg tror det har blitt utredet 12 ganger. Jeg vil takke komiteen for samarbeidet og for at vi faktisk klarer å få på plass en enstemmig innstilling, selv om den er litt annerledes enn det som var utgangspunktet i forslaget.

Som kjent fraktet ubåten om lag 67 tonn kvikksølv, og håndtering av vraket er derfor en miljøsak av betydelig alvor. Spørsmålet om hvordan vraket skal håndteres, har stor betydning både for miljøet og for fiskeri- og kystsamfunnet i området, og ikke minst for tilliten til myndighetenes håndtering av alvorlige miljøsaker.

Saken om U-864 har som sagt vært behandlet av Stortinget ved flere anledninger, og Stortinget vedtok faktisk i 2012 at det skulle arbeides videre med heving av ubåten og fjerning av kvikksølvet. Samtidig er det et faktum at det nå har gått mange år siden det vedtaket ble fattet, og saken har i perioden vært gjenstand for nye utredninger, vurderinger og endrede anbefalinger.

Det er også viktig å minne om det sterke engasjementet som finnes lokalt i saken. For mange på Fedje har vraket av U-864 i årevis vært opplevd som en miljømessig usikkerhet rett utenfor kystsamfunnet. Lokalbefolkningen har ved flere anledninger engasjert seg tydelig for at ubåten bør heves, bl.a. gjennom folkemøter, aksjoner og politisk mobilisering. Arrangørene har opplevd at det også i denne salen er bred støtte for at ubåten skal heves.

Stortinget har gjennom flere behandlinger lagt til grunn at hevingen av ubåten og fjerning av last skal være et sentralt alternativ i håndteringen av vraket. Det er derfor viktig at tiltak som gjennomføres ved vraket, ikke reduserer eller utelukker muligheten for en framtidig heving.

Forslaget som behandles i denne saken, retter oppmerksomhet mot det planlagte toktet ved vraket av U-864. Etter mitt syn er det et viktig prinsipp at undersøkelser og tiltak som gjennomføres i området, planlegges og utføres på en måte som ikke gjør heving av vraket eller fjerning av lasten og torpedoene umulige. Utviklingen innen offshore og subseateknologi de siste åra viser at løsninger som tidligere har blitt vurdert som svært krevende, kan være mer gjennomførbare i dag. Det tilsier etter mitt syn at muligheten for heving fortsatt må holdes reell i det videre arbeidet med saken.

Etter mer enn 20 år med utredninger og vurderinger er det samtidig viktig at arbeidet med å håndtere miljøutfordringene knyttet til U-864 bringes videre med tydelig framdrift. Det er derfor avgjørende at arbeidet som

nå gjøres ved vraket av U-864 ikke gjennomføres på en måte som strider mot Stortingets tidligere forutsetning om at heving av ubåten skal være et reelt alternativ.

Det er, som sagt, nå over to tiår siden vraket ble funnet. Etter så lang tid bør ambisjonen være at staten finner en løsning som både reduserer miljøfaren og holder muligheten for heving åpen. Jeg håper virkelig at vi kan heve ubåten.

Tom Einar Karlsen (A) [18:51:20]: Vraket av ubåten utenfor Fedje, med kvikksølvlast og torpedoer, skaper naturlig nok bekymring og utrygghet for alle som bor i området, eller som lever av det havet gir. Det har også vært en lang reise fra vraket ble oppdaget i 2003 og fram til de vedtakene vi skal gjøre i denne saken.

For Arbeiderpartiet har det viktigste i denne saken hele tiden vært å finne en vei framover som ivaretar miljøet på en god måte, og som gir lokalbefolkningen i området trygghet både for prosessen og for resultatet. Det har nok ikke alltid vært like enkelt å få til, når man skal balansere hensynene til ulike faglige råd, ny kunnskap som kommer til underveis, og ønsket om en rask avklaring på en vanskelig sak. Jeg har derfor stor forståelse for den utålmodigheten og frustrasjonen som noen ganger har kommet til uttrykk når avklaringer har latt vente på seg, eller man har kjent på usikkerhet om de tiltakene som har vært foreslått, er de rette.

Samtidig mener jeg at historikken i denne saken viser at vi også har greid å ta til oss ny kunnskap og teknologi underveis i prosessen, og vi er kommet videre fra der vi startet. Bunkersoljen er fjernet fra vraket, støttefylling er etablert for å sikre at det ikke flytter på seg, og vi har i dag mer kunnskap om både vraket og kvikksølvnivåene rundt enn det vi hadde tidligere.

Med det arbeidet som allerede er igangsatt av regjeringen og den tilleggsutredningen vi nå får, ligger det forhåpentligvis til rette for at vi kan starte på de siste kapitlene i denne historien og ta bort den utryggheten folk på Fedje har levd med.

Jeg er veldig glad for at en enstemmig komité har samlet seg om en innstilling som sikrer både framdrift i saken og at heving blir vurdert en gang til. Jeg håper Stortinget også samler seg om å stemme for innstillingen.

Ove Trellevik (H) [18:53:38]: Fyrst vil eg takka komiteen og Stortinget for einigheita som har kome fram i denne saka. Det set vi veldig stor pris på.

Denne ubåtsaka ved Fedje har vore gjenstand for ei rekkje utgreiingar, men det største problemet i denne saka er den følgjefeilen som har følgt saka frå utgreiing til utgreiing, heilt sidan 2008. Heile tida har ein lagt til grunn feil type torpedo og feil type tennapparat. Då vert naturlegvis også konklusjonen feil. Risikovurderingane til Kystverket har til no basert seg på rapportar frå 2008. Også ekspertutvalets rapport frå 2022 baserer seg på det same underlaget. Mykje av dette arbeidet og konklusjonane herifrå er verdilause, nettopp fordi dei tek utgangspunkt i feil type torpedo og feil type tennapparat.

No kan det ikkje lenger vera nokon tvil om kva type torpedo og tennapparat som er om bord i U-864. Det er veldokumentert frå Forsvarsmateriell, FMA, i deira rapport som kom i fjor haust, og i ettertid er det kome fram ytterlegare dokumentasjon som underbyggjer nettopp dette. Forsvarets forskingsinstitutt, FFI, legg no i mars fram ein rapport som skal vurdera risikoen ved tildekking av denne typen torpedoar.

Eg vil i forbindelse med utarbeiding av det nye tilleggsmandatet på det sterkaste oppmoda statsråden til å ta med seg den erfaringa ein til no har hatt med samarbeidet med den meir eller mindre private arbeidsgruppa frå offshorenæringa, og at denne arbeidsgruppa vert utvida til også å inkludera forsvarssektoren, med kompetanse på nettopp torpedo og tennapparat. Kompetansen hos både FFI, Forsvaret og FMA bør nyttast samtidig. Mange av desse spesialistane som er involverte i dag, har ikkje tidlegare delteke i arbeidet med U-864, men det viser seg at dei har unik og viktig kompetanse.

Regjeringa må ta med seg at det meste av kvikksølvet må hentast opp, og at torpedoane må fjernast – anten ved heving av delar av eller heile vraket, eller berre torpedoane. Moglegheitene er fleire, men felles er at alle alternativa må gjerast før det vert gjort tildekkingar av vraket og restane av kvikksølv. Det må gjennomførast sjølvstendige risikovurderingar for fjerning av torpedoar før tildekking. Alle risikoreduserande tiltak må nyttast.

No må regjeringa ein gong for alle setja alle relevante krefter med rett erfaring og kompetanse saman, og sikra at mesteparten av kvikksølvet kjem opp, at torpedoane vert fjerna frå havbotnen, og at det som er igjen på havbotnen, vert tildekt med tanke på lågast mogleg risiko i eit æveperspektiv. Når russarane klarte å heva ubåten Kursk i 2001, for 25 år sidan, med atomreaktor og torpedo om bord, bør jaggu me klara det også.

Kjersti Toppe (Sp) [18:57:02]: Saka om korleis myndigheitene skal handtera kvikksølv og torpedoar ved U-874 utanfor Fedje, er ei sak som har ei lang historie òg her på Stortinget. Eg har vore med på fleire av desse debattane sidan eg kom inn på Stortinget for første gong i 2009.

Dette er ikkje ei lokal sak, men det er ei sak som gjeld Noreg som hav- og miljønasjon. Elleve ulike statsrådar har hatt denne saka på sitt bord. For Senterpartiet har dette vore ei viktig sak lokalt, med veldig stort engasjement. Prosessane i regi av Kystverket må eg dessverre seia etter kvart har fått manglande tillit hos lokalbefolk-

ninga og andre, og no er det på tide å få denne saka på rett spor.

Eg vil takka kollegaene på hordalandsbenken – særleg takk til Ove Trellevik frå Høgre, Helge André Njåstad frå Framstegspartiet og Linda Merkesdal frå Arbeidarpartiet. Det er ganske sjeldan at ein samla benk står bak eit felles representantforslag. Det viser at vi klarar å samarbeida som dei folkevalde vi er.

Eg stod jo sjølv saman med fiskeri- og havministeren på kaien i Knarvik i 2024 og fortalde nyheita om at regjeringa den gongen hadde vedteke å gå vidare med undersøkingar med mål om å få opp mest mogleg av kvikksølvet før ei eventuell tildekking. Den avgjerda var basert på ekspertutvalet tidlegare statsråd Knut Arild Hareide sette ned, som tilrådde ei slik vidare handtering. Dei tilrådde ikkje heving av ubåten.

Så kom sjokkrapporten frå Forsvarsmateriell, FMA, som fråråddе tildekking ut frå ei risikovurdering, og at gamle stridshovud ville kunna eksplodera om ubåten ikkje vart heva. Dette er bakgrunnen for representantforslaget. Vi vil ha forsikring om at dei undersøkingane som no vert gjennomførte, ikkje umogleggjer ei eventuell heving eller fjerning av ubåtvraket med last eller fjerning av torpedoar. Statsråden har i sitt svar forsikra om at dette vert ivareteke.

For det andre vakte det stor bekymring, med dei nye opplysningane frå FMA, at Kystverket i sitt mandat ikkje kunne eller skulle greia ut heving av last og ubåtvraket. Statsråden skriv at endring i mandatet ville stansa Kystverket sitt arbeid, og at ein må starta alt på nytt. Eg var veldig forundra over det svaret statsråden gav komiteen, for det som verkeleg ville ha utsett denne saka, var at vi ikkje greip inn no, for den rapporten som då ville ha kome, ville ikkje ha tillit, og det ville ha utsett arbeidet og framdrifta. Vi er glade for at regjeringa i dialog med Stortinget har kome fram til eit kompromiss, der ein no bestiller ei tilleggsutgreiing om heving av ubåten med last, og/eller fjerning av torpedoar, og at det vert gjort når den andre rapporten er fremja. Vi skal følgja med vidare i denne saka.

Statsråd Marianne Sivertsen Næss [19:00:27]: I 2003 oppdaget et av Forsvarets fartøyer ubåtvraket U-864 utenfor Fedje i Vestland. Ubåten var etter alt å dømme lastet med inntil 67 tonn kvikksølv. Denne kvikksølvlasten befinner seg stadig i vraket, eller på havbunnen i området rundt vraket. Etter at vraket ble funnet, har det vært gjennomført en rekke utredninger for å vurdere hvordan man kan fjerne kvikksølvforurensningen på en måte som gir lavest mulig risiko for spredning av kvikksølv i vannmassene.

De fleste utredningene som har vært gjennomført, har pekt på at tildekking av vraket med rene masser er det tiltaket som vil gi lavest risiko for spredning av kvikksølv, både på kort og på lang sikt. Ekspertutvalget som leverte sin rapport i 2022, kom også til denne konklusjonen, men mente at man likevel burde undersøke om det finnes mulighet for å heve deler av kvikksølvet før man dekker til vraket og området rundt. Det er disse undersøkelsene Kystverket nå er i gang med å gjennomføre.

Kystverket har i lang tid gjort, og gjør stadig, en god og viktig jobb med å følge opp regjeringens og Stortingets vedtak om håndteringen av ubåtvraket og kvikksølvforurensningen. De har kommet langt i siste delen av de undersøkelsene regjeringen bestilte i 2024, og nå i mars skal etaten gjennomføre et nytt undersøkelsestokt. Jeg kan forsikre om at Kystverket ikke vil gjennomføre dette toktet på en måte som umuliggjør en eventuell heving eller fjerning av ubåtvraket med last, eller fjerning av torpedoer. Jeg ser fram til å få Kystverkets rapport senere denne våren.

Jeg tror alle er enige om hovedmålet med håndteringen av ubåtvraket og kvikksølvet: Vi må sørge for å forhindre spredning av kvikksølv i vannmassene. En slik forurensning ville kunne gjøre stor skade på livet i havet i området og få store konsekvenser for næringsgrunnlaget langs kysten.

Stortinget vil i dag etter alt å dømme be regjeringen om å gjennomføre en tilleggsutredning om heving av ubåten U-864 med last, og/eller fjerning av torpedoer, etter at Kystverkets rapport foreligger. Det skal vi selvsagt følge opp, og vi vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte når utredningen og kvalitetssikringen er gjennomført.

Presidenten [19:03:06]: Det blir replikkordskifte.

Bård Hoksrud (FrP) [19:03:23]: Jeg ser at statsråden, i svarbrevet til komiteen, skriver følgende i forbindelse med det som har kommet fram etter at FMAs rapport ble lagt fram i 2025:

> «Det er viktig å påpeke at Kystverket har innhentet vurderinger også fra Forsvarets forskningsinstitutt og Forsvaret ved minedykkerkommandoen. Disse etatene deler ikke FMAs vurdering, og mener det er lite sannsynlig med detonasjon ved tildekking, og at risikoen for selvdetonering er lav.»

Er det en vurdering som er hentet inn etter at rapporten kom fra FMA? Er det en rapport det er mulig å få tilgang til? Er svaret Kystverket har fått, offentlig?

Statsråd Marianne Sivertsen Næss [19:04:06]: I arbeidet som er levert, har flere av forsvarssektorens avdelinger vært involvert, noe det også refereres til fra representanten. I det som er levert, har ikke FFI, altså Forsvarets forskningsinstitutt, og heller ikke Forsvarets

operative hovedkvarter eller Minedykkerkommandoen hatt den samme forståelsen av risiko for detonasjon av eksplosiver.

Siden FMA har en annen vurdering og har levert sin rapport, har Kystverket bedt FFI om å gjøre en tilleggsutredning, nettopp basert på den informasjon FMA har lagt på bordet. Det er informasjon vi venter i løpet av rimelig kort tid.

Bård Hoksrud (FrP) [19:04:56]: Det er litt spesielt at man i svarbrevet til Stortinget sier at det er vurdert, og så sier statsråden nå at vi venter på å få den endelige rapporten. Det gjør meg litt bekymret, for jeg opplever at det fra Kystverket – og jeg har vært med på mange av disse debattene og diskusjonene i Stortinget – har vært et ønske, og at det ofte handler om økonomi. Da kunne det vært interessant å forsikre seg om at det ikke er Kystverket og økonomi som er greia, og om statsråden vil sørge for at denne rapporten blir offentlig når den kommer.

Statsråd Marianne Sivertsen Næss [19:05:28]: Jeg vil bare gjenta at det har vært innhentet informasjon og vurderinger fra flere av Forsvarets etater i forsvarssektoren, og at de øvrige ikke deler FMAs vurdering av risiko for detonasjon av eksplosiver.

Når det er sagt: På bakgrunn av at det er en uenighet her, har vi bedt om en tilleggsutredning. Det er FFI som har veldig god ekspertise på akkurat det med eksplosiver, og vi vil følge det opp på aller beste måte. Vi skal selvfølgelig sørge for at Stortinget får den nødvendige informasjonen, sånn at man også fra Stortingets side kan være trygg på at beslutningene som til slutt fattes, er med på å sikre og forhindre at det spres kvikksølv, og at fare for eksplosiver ikke skal være til stede i den grad som er beskrevet av FMA.

Bård Hoksrud (FrP) [19:06:18]: Jeg er glad for det, og jeg er veldig glad for at statsråden sier at hun skal følge opp de vedtakene Stortinget gjør. Det regner jeg alltid med at en statsråd vil gjøre. Når man ser svaret til komiteen og det Stortinget sannsynligvis kommer til å vedta i neste uke, er det noe forskjell på det – i hvert fall hvis man sammenlikner det ene forslaget som lå til grunn i representantforslaget, med statsrådens svarbrev til komiteen, er det ganske kritisk. Jeg forutsetter at statsråden kommer til å følge det opp.

Jeg har også lyst til å utfordre, for statsråden er ikke tydelig på om hun mener at det å heve ubåten er et reelt alternativ. Hun sier at man skal se på hvilke løsninger man kan finne, og jeg ønsker å spørre statsråden: Ser statsråden, og er statsråden enig i, at heving av ubåten er et reelt alternativ, eller er det ikke et reelt alternativ?

Statsråd Marianne Sivertsen Næss [19:07:11]: Jeg er opptatt av at vi skal gjøre dette på aller beste og tryggeste måte som sikrer at vi ikke får noen spredning av kvikksølv, og heller ikke fare for detonasjon av eksplosiver. Jeg skal ikke stå og forskuttere hva det blir. Vi har hatt et ekspertutvalg som har bestått av eksperter på området og på forholdene som kreves, for å kunne vurdere disse spørsmålene. De har konkludert med at det er tildekking som er det foretrukne, men den siste rapporten sa at man skulle vurdere å heve noe eller ta opp noe av kvikksølvet. Det er det Kystverket nå har fått i oppdrag å se på.

Vi skal selvfølgelig også få vurdert den nye informasjon fra FMA, for det er viktig. Vi må sikre befolkningen, som det også blir vist til i debatten, som opplever en utrygghet rundt dette. Det kan ha store konsekvenser for havet og for miljøet dersom vi ikke gjør det på aller beste måte, og det skal jeg følge opp i det videre.

Ove Trellevik (H) [19:08:20]: Når ein legg feil type torpedoar til grunn, blir det sjølvsagt feil risikovurdering. Det er jo det som er heile poenget, og to av dei etatane som er ueinige, har faktisk lagt feil type torpedoar til grunn i sitt svarbrev til departementet. Dei to andre påpeikar at den største risikoen oppstår når fartøyet skal opp og bryta vasslinja, men det er altså ikkje slik at det er nødvendig å heva ubåten, eller heva torpedoane, og bryta vassflata for å fjerna torpedoane frå ubåtvraket, så her er det etter mi meining masse misforståingar. FFI, Forsvaret, FMA og Kystverket burde vore samla rundt eitt bord og snakka i lag og sørgt for å eliminera alle sånne misforståingar.

Mitt spørsmål er: Trur statsråden at me kan eliminera slike risikoar for misforståingar ved å samla folk rundt eitt bord?

Statsråd Marianne Sivertsen Næss [19:09:22]: Hvis jeg skal svare på hvorvidt det har noen merverdi å samle folk rundt ett bord – ja, det tror jeg absolutt.

Til det arbeidet som skal gjøres nå: Vi må også finne ut av hvilken type torpedoer det er snakk om, og jeg hører at representanten viser til at det har vært noe uenigheter også rundt det. Det må vi ha svar på. Det er nettopp de toktene som nå gjennomføres, som skal kunne gi den type svar, og også den tilleggsutredningen FFI skal gjøre, med tanke på det FMA har lagt på bordet. Så ja, vi er nødt til å sette den kunnskapen vi har, sammen, og vi er nødt til å gjøre de gode vurderingene. Det skal jeg sørge for i det videre – vi skal følge de beste faglige råd.

Ove Trellevik (H) [19:10:05]: Rambøll påpeikte risikoen med feil type torpedoar for mange, mange år sidan. Dei påpeikte at dei var veldig usikre på kva type torpedoar dette er, og no kan det umogleg vera nokon

tvil om kva type torpedoar dette er. Det har òg kome mykje ny informasjon i løpet av hausten, som me kan oversenda til departementet, dersom det skulle vera nødvendig, men mi oppfordring til statsråden er: Vil statsråden sørgja for at torpedoekspertane, både hos FMA og hos Forsvaret – Forsvaret leigde jo ut ekspertane sine til FMA – vert samla rundt det same bordet når ho no skal laga eit nytt mandat?

Statsråd Marianne Sivertsen Næss [19:10:44]: Forsvarssektoren ligger under forsvarsministeren, men jeg skal sikre at vi får den beste kunnskapen og data, fakta, på bordet når vi skal fatte beslutning i denne saken.

Jeg har lyst til å gjenta at det er mye usikkerhet forbundet med denne ubåten, selv om jeg hører representanten si at vi vet en hel del. Fortsatt er man usikker på hvor dette kvikksølvet befinner seg, om det fortsatt er i beholdere, hvor mye som har gått ut i sedimenter, hvilken tilstand torpedoene er i, etc., så vi er nødt til å gjennomføre det oppdraget Kystverket er i gang med. Vi skal også, som sagt, følge opp det som er FMA sin vurdering av risikoen, som da står i motstrid til den risikoen Minedykkerkommandoen, Forsvarets operative hovedkvarter og Forsvarets forskningsinstitutt viser til.

Kjersti Toppe (Sp) [19:11:53]: Heime, altså i Hordaland, er det mange som seier at dette – altså at det har tatt over 20 år, og at vi står her og debatterer – aldri hadde skjedd om dette vraket hadde lege i Oslofjorden. Det er ein enorm mistillit og fortviling over alle dei prosessane som har vore, fram og tilbake, og at vi står her no og eigentleg diskuterer det same som ein gjorde for mange år sidan. Ein har eigentleg veldig lite tiltru til at dei prosessane som skjer, er reelle, at dei ikkje er førehandskonkluderte.

Spørsmålet mitt er om statsråden forstår at det er viktig å ta tak i dette no, ordentleg og seriøst, sånn at ein får ein tillit, og at den tilleggsutgreiinga vert sett saman sånn at folket får den tilliten eg etterlyser.

Statsråd Marianne Sivertsen Næss [19:13:00]: Først vil jeg takke for samarbeidet jeg har hatt med representanten, som tidligere var en del av Arbeiderparti–Senterparti-regjeringen, hvor vi fulgte opp det ekspertutvalget la fram i 2024. Vi bevilget også penger for å gjøre mer i saken. Så jeg vil si at det har vært en framdrift, og det har jeg som intensjon å følge opp i det videre.

Jeg var også sammen med representanten Toppe og fortalte hvordan vi skulle jobbe i det videre, og jeg fikk virkelig kjenne på fra befolkningen – både i forkant av at vi var der, og underveis, da jeg reiste rundt der – at dette helt klart er noe som bekymrer, og som folk opplever som svært foruroligende. Fra mitt ståsted kan jeg love at jeg skal følge opp, både gjennom den informasjonen og kunnskapen vi får gjennom de toktene som gjøres, og gjennom at tilleggsutredningen skal kunne svare ut den usikkerheten som nå er løftet.

Presidenten [19:13:58]: Replikkordskiftet er avslutta.

Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på 3 minutt.

Stig Atle Abrahamsen (FrP) [19:14:13]: Ubåten utenfor Fedje er en sak jeg hørte om første gang da jeg var en ungdomspolitiker som hadde kommet inn i Fremskrittspartiets Ungdom. Nå står jeg her, jeg har begynt å bli grå i håret, og ubåten og kvikksølvet er fortsatt ikke oppe.

Jeg tror det er veldig, veldig bra at det ser ut til å gå mot at et enstemmig storting gir et tydelig signal. Det er av veldig stor betydning for dem som har engasjert seg i denne saken, at man har Stortinget i ryggen knyttet til at man må få opp kvikksølvet.

Det er én ting jeg vet at innbyggerne som bor på Fedje og i Nordhordland, også merker seg. Vi snakker som om dette er noe vi, som norske myndigheter, må gjøre for å trygge befolkningen lokalt. Nei, det er lokalbefolkningen på Fedje og i Nordhordland som har stått i front og kjempet for at vi faktisk får en god løsning, sånn at vi ikke har en potensiell økonomisk og miljømessig krise på kysten. Det er de som har stått i front, de har kjempet for at norske myndigheter skal levere på noe som er av nasjonal betydning. Det tror jeg er viktig at statsråden også har med seg i dette arbeidet, at det ikke er en lokal sak som berører de lokale. Dette er av nasjonal betydning, og det er verdt å takke dem som står på.

Når fagmyndighetene nå skal jobbe videre, er det viktig at man også tar med seg den manglende tilliten mange av dem som har engasjert seg i denne saken, kjenner på, fordi man har sett så mange prosesser som har trukket så mye ut i tid, og hvor det har blitt oppdaget så alvorlige feil som det har vært i denne saken. Nå er vi i hvert fall kommet et godt hakk videre på veien ved at vi sender en tydelig og entydig beskjed fra Stortinget. Jeg håper at de som har stått i front, vinner fram, og at vi på vestlandskysten ikke lenger skal ha – som en tikkende bombe – noe som kunne ha ødelagt miljøet, og som kan være av stor økonomisk betydning for havbruksnæringen vår.

Presidenten [19:16:46]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 11.

Sak nr. 12 [19:16:51]

Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant-

ene Abid Raja og Guri Melby om et forutsigbart togtilbud i Oslo-området (Innst. 105 S (2025–2026), jf. Dokument 8:62 S (2025–2026))

Presidenten [19:17:09]: Etter ønske frå transport- og kommunikasjonskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – bli gjeve høve til inntil sju replikkar med svar etter innlegg frå medlemer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Anne Kristine Linnestad (H) [19:17:46] (ordfører for saken): Forslaget til vedtak i saken er fremmet av FrP, Senterpartiet, Rødt og MDG, og partiene – både disse og vi andre – vil selv begrunne sine syn. Derfor går jeg over til Høyres syn på saken.

Det løse forslaget som er levert i dag på vegne av Høyre, Venstre og MDG, ble ved en inkurie ikke fremmet i avgivelsesmøtet, derfor gjør vi det i dag. Dette betyr likevel ikke at Høyre vil overprøve og diktere Bane NOR til å gjenopprette stoppmønsteret på Svingen stasjon slik det var. Dersom Bane NOR derimot skulle ombestemme seg og gjenopprette stoppmønsteret likevel, vil vi verken sette spørsmålstegn ved eller være kritisk til det, for det er Bane NOR – ikke Stortinget – som har og skal ha ansvar for ruteplanleggingen av togtilbudet på norske jernbaneskinner, så også på Østlandet. Derfor er det trist at Stortinget for andre gang på én måned behandler nettopp stoppmønsteret for togene på Østlandet.

Hvorfor kom så disse sakene på vårt bord? Jo, det er fordi Bane NOR ikke har hatt god nok kommunikasjon – om noen kommunikasjon i det hele tatt – med berørte fylkeskommuner, kommuner og brukere. Bane NOR er forpliktet til å følge målene i byvekstavtalene som staten har inngått med de største byområdene, og når de kutter deler av tilbudet på et stoppested, må konsekvensene ses opp mot byvekstavtalene. De må belyses overfor både kommunen og fylkeskommunen det angår.

Høyre deler derfor Akershus fylkeskommunes frustrasjon over manglende involvering. Et godt samarbeid mellom Bane NOR og Ruter er avgjørende for et best mulig tilbud til de kollektivreisende i hele fylket, og toget er selve ryggraden i kollektivsystemet for innbyggerne i Akershus. La meg presisere nok en gang: Det er Bane NOR, og ikke Stortinget, som har ansvaret for hvilke tog som skal stoppe på hvilke stasjoner, til hvilke tider, på Østlandet og i resten av Tog-Norge.

Høyre har også sett MDGs løse forslag, som nå er forslag nr. 2, om å be regjeringen revurdere indikatorene i Bane NORs rapporteringskrav. Dette vil vi også støtte.

Dermed har jeg tatt opp forslaget Høyre er med på.

Ove Trellevik hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten [19:20:09]: Representanten Anne Kristine Linnestad har teke opp det forslaget ho refererte til.

Anniken Refseth (A) [19:20:27]: Nå ble jeg virkelig glad, nå når jeg hører at Høyre er så tydelig på rollene til Bane NOR og Stortinget. Vi er ikke ruteplanleggere på Stortinget, så jeg er veldig glad for det.

Ruteplanen vår – kontrakten med folket – må vi ikke svikte på noe vis. Det er den vi innretter livet vårt etter og er helt avhengig av når vi skal på jobb og skole. Med de foreslåtte endringene i dette forslaget svikter vi som politikere, og vi svikter også fagfolkene våre, dem som vi – les: politikerne – har gitt ansvaret til for å sette sammen et så godt togtilbud som overhodet mulig.

Jeg oppfordrer sterkt: Ikke lek ruteplanleggere her i salen. Vi er ikke fagfolk. Vi skal være med og vise retning, vi skal være med og styre hvordan jernbanen i Norge skal være. Samtidig er det helt rimelig at større endringer i rutetilbudet må diskuteres med dem som faktisk blir berørt. Lokale innbyggere, kommuner, fylkeskommuner, pendlere og det lokale næringslivet må få si sin mening. Det handler om legitimitet og om å forstå de lokale behovene. Det er vårt ansvar å sørge for at det skjer.

Stortinget vedtar rammene, og Samferdselsdepartementet setter de langsiktige målene og den overordnede strategien innenfor disse. Bane NOR, som er infrastrukturforvalteren for hele det nasjonale jernbanenettet, har det faglige ansvaret for drift, trafikkstyring og ruteplanlegging. Denne arbeidsdelingen er ikke tilfeldig. Den er der for å sikre at ruteplanleggingen skjer effektivt, forutsigbart og – ikke minst – sikkert.

I tillegg har vi fersk kunnskap å støtte oss på. Jernbanedirektoratet la fram sin rapport om driftsstabilitet og kundeopplevelse 10. oktober 2025. Den viser at selv om aktørene i jernbanesektoren har jobbet målrettet gjennom hele 2025, er det fortsatt et stykke igjen før vi når målene for punktlighet og regularitet.

Oppsummert: Vi skal lytte til dem som berøres av store endringer i rutetilbudet, men selve ruteplanleggingen må ligge til dem som har kompetanse og ansvar til å gjøre dette på en sikker og effektiv måte. Det er sånn vi bygger et togtilbud både reisende og næringsliv kan stole på, og vi må tørre å stå i at noen får et litt redusert tilbud, når flere får et mer pålitelig togtilbud.

Bård Hoksrud (FrP) [19:23:21] (komiteens leder): Denne saken er i utgangspunktet ganske enkel. Når

Bane NOR kutter togtilbudet ved Svingen stasjon med om lag 90 pst., er det de reisende som skal betale prisen. Det er ikke optimalisering, det er et dramatisk svekket kollektivtilbud. Svingen er for mange det eneste reelle stasjonsalternativet, og når tilbudet kuttes så kraftig, er ikke lenger tog relevant som transportalternativ.

Derfor er Fremskrittspartiet tydelig i denne saken: Vi kan ikke ha en jernbaneforvaltning som redder punktligheten ved å fjerne stopp og avganger. Det kan se pent ut i rapportene, men det blir et dårligere tilbud for folk som bruker dette tilbudet. Det er helt bakvendt. Et transportsystem skal måles på om det faktisk frakter folk dit de skal, ikke på om man kan pynte på statistikken ved å ta bort togene.

I innstillingen ser vi også at det finnes et flertall her i salen som er enige om det viktigste: Regjeringen må instruere Bane Nor slik at rutetilbudet ved Svingen stasjon kommer opp på samme nivå som før ruteendringen i desember 2025. Det er helt rimelig, og det er på tide.

Vi må også tørre å si høyt hvorfor dette skjer. En del av forklaringen ligger i måten man måler og følger opp jernbanen på. Hvis indikatorene premierer færre forsinkede avganger, åpner man for et triks: Kanseller avganger eller kutt stopp, så blir det færre forsinkelser. Det er ikke bedre drift, det er bare bedre tall.

Derfor er Fremskrittspartiet klart og tydelig og støtter et tydelig tilleggsgrep: Stortinget ber regjeringen revurdere indikatorene i Bane NORs rapporteringskrav, med sikte på at det ikke skal gi bedre resultatoppnåelse å kutte i rutetilbudet eller kansellere avganger, selv om det isolert sett gir færre forsinkede avganger. For folk flest er ikke en kansellert avgang punktlig, den er faktisk borte.

Til slutt: Dette er også et bilde på et større problem, med uforutsigbarhet og rot. Når vi i tillegg ser at Bane NOR skaper usikkerhet rundt hvilke prosjekter som skal stanses og skyves ut i tid, og først nekter å gi oversikten, svekkes tilliten ytterligere. Vi trenger åpenhet og styring, ikke mer tåkelegging.

Fremskrittspartiet er klart: Når man bruker mange penger for å bygge ut jernbane, er det fordi vi vil sørge for et bedre tilbud til de reisende. Da kan ikke løsningen være å redusere antallet stopp, som gjør tilbudet dårligere for togpassasjerene. Togtilbudet skal være til for folk, ikke for å tilfredsstille excelark og bekvemmelighetshensyn for å oppfylle punktlighetskrav.

Jeg vil derfor si at Fremskrittspartiet støtter forslag nr. 2, fra MDG. Forslag nr. 3 har egentlig ingenting med denne saken å gjøre, og det kommer vi definitivt ikke til å støtte. Vi mener vi skal bygge både vei og jernbane i dette landet. Begge deler er viktig, så der er vi helt på kollisjonskurs med MDG.

Jeg hører representantene fra Høyre og Arbeiderpartiet si at dette skal Bane NOR få lov til å styre, at vi ikke skal sitte på Stortinget og detaljstyre – og det kan man jo være veldig enige om – men når vi ser det Bane NOR holder på med, er det åpenbart at Stortinget må si fra.

Geir Inge Lien (Sp) [19:26:44]: Saka om Svingen stasjon viser korleis endringar i stoppmønster og rutetilbod får direkte konsekvensar for lokalsamfunn som er avhengig av stabilitet og føreseielegheit i togtilbodet. Når Bane NOR reduserer antal avgangar på mindre stasjonar for å betre punktlegheita på hovudstrekninga, rammar det særleg dei pendlarane som har færrast alternativ. Det dei som brukar Svingen stasjon opplever no, har klare likskapstrekk med det som skjedde tidlegare på Steinberg stasjon.

For ein månad sidan sa Stortinget tydeleg frå om at det er uakseptabelt at ein skal byggje ned tilbodet i punktlegheitas namn. Senterpartiet støttar difor Miljøpartiet Dei Grønes lause forslag om å revurdere Bane NORs indikatorar som gjer at kutt i rutetilbod gjev betre resultatoppnåing.

I debatten om Steinberg var statsråden tydeleg på at det er Bane NOR som skal styre rutetilbodet og prioriteringane av kapasiteten i jernbanesektoren, akkurat som vi har høyrt frå Arbeidarpartiet og Høgre her. Dei siste dagane viser at det definitivt er sant. Det er lov til å håpe på at statsråden innser at det trengst meir politisk styring av denne sektoren, og at ein er villig til å ta tak i den udemokratiske ukulturen som openbert gjennomsyrar Bane NOR.

Senterpartiet meiner det er heilt rett og ei heilt legitim politisk prioritering å instruere Bane NOR til å gjenopprette rutetilbodet ved Svingen stasjon til nivået før endringane i desember 2025. Dei siste daganes plunder og heft frå Bane NOR viser at politisk styring er nødvendig for å sikre eit minimum av føreseielegheit for dei reisande og for å oppretthalde eit tilbod som gjer det mogleg for innbyggjarane langs Kongsvingerbanen å bruke toget i kvardagen.

Avslutningsvis vil eg understreke at det for Senterpartiet er uakseptabelt at eit godt togtilbod skal byggjast ved å redusere antal avgangar for dei som bur utanfor dei største knutepunkta. For å nå måla i både nasjonal og regional transportpolitikk må tilboda vere tilgjengelege òg for dei på dei mindre stasjonane.

Senterpartiet støttar forslag nr. 2, frå Miljøpartiet Dei Grøne.

Remi Sølvberg (R) [19:29:38]: Mange har erfart at det å hoppe av i svingen er uforutsigbart.

Men fra spøk til alvor – for Rødt er denne saken enkel: Et tog som ikke stopper der folk bor, er ikke et godt kollektivtilbud. Når hensynet til noen få minutters punktlighet skal gå foran behovet for tilgjengelig trans-

port i lokalsamfunnene, bommer jernbanepolitikken på sitt viktigste mål.

Togtilbudet i og rundt Oslo er avgjørende for et velfungerende kollektivsystem og for det sammenhengende bo- og arbeidsmarkedet i regionen. Derfor er det alvorlig når endringer i rutetilbudet svekker tilbudet til de reisende, slik vi har sett etter ruteendringene i desember 2025, bl.a. ved Svingen stasjon i Lillestrøm kommune. Når toget slutter å stoppe på mindre stasjoner, brytes en kontrakt vi har. Kommunene rundt storbyene er blitt bedt om å utvikle boliger og arbeidsplasser langs kollektivaksene, og vi skal få god utvikling gjennom knutepunkt langsmed disse. Til gjengjeld skulle kollektivtilbudet styrkes og bidra til at nullvekstmålet i biltrafikken nås. Hvis mønsteret svekkes, undergraves både lokalsamfunnene og klimamålene.

For Rødt er dette også et demokratisk spørsmål. Store endringer i rutetilbudet må skje i dialog og forståelse med berørte kommuner og reisende. Reell medvirkning fra lokalsamfunnet er en forutsetning for legitime transportpolitiske beslutninger. Rødt mener derfor at Stortinget må instruere Bane NOR til å gjenopprette togtilbudet ved Svingen stasjon til samme nivå som det var før ruteendringene i desember 2025. Rødt mener at hensynet til punktlighet og marginale tidsbesparelser ikke kan gå foran behovet for at toget faktisk stopper der folk bor. Når stoppmønsteret svekkes eller fjernes, undergraver det både kollektivtilbudet, distriktshensyn og nasjonale mål for redusert bilbruk.

Så forstår vi også at punktlighet er viktig, og vi skjønner at forsinkede tog kan gi følgefeil, men det kan ikke veie tyngre enn at toget faktisk stopper og tar om bord folk og pendlere. Effektivitet i jernbanen kan ikke nås ensidig i minutter spart i en rutetabell, det må også måles i hvor tilgjengelig toget er for folk flest. Et godt togtilbud handler ikke bare om at toget går i tide, men at det faktisk stopper der folk trenger det.

Oda Indgaard (MDG) [19:32:38]: Denne saken heter «et forutsigbart togtilbud i Oslo-området». I dag måles forutsigbarhet først og fremst gjennom punktlighetsstatistikken, og den statistikken er, ærlig talt, ganske begredelig, særlig i rushtiden rundt Oslo. Samtidig gjør stadig flere det vi politikere ber dem om – de lar bilen stå, og de tar toget. Det er bra, det er ønsket, og det er helt nødvendig.

Alle kommunene som er en del av byvekstavtalen rundt Oslo, har forpliktet seg til nettopp det, at flere skal reise kollektivt. Da kan ikke premien for flere passasjerer være at toget slutter å stoppe der folk bor. Et forutsigbart tilbud handler ikke om minutter i en statistikk. Det handler om at folk kan stole på at toget faktisk stopper på deres stasjon. Mindre stasjoner har også en verdi. De gjør det mulig for folk å velge kollektivt i hverdagen. Hvis løsningen på dårlig punktlighet er å slutte å ta om bord passasjerer, har vi ikke gjort togtilbudet mer forutsigbart, vi har kun gjort det mindre tilgjengelig.

Derfor er det en fallitterklæring når løsningen på kapasitetsproblemene blir å kutte ut stasjoner når vedlikehold og oppgradering ikke har holdt tritt med passasjerveksten. Når jeg leser høringsinnspillene fra folk som er berørt av dette, gjør det inntrykk, for når vi politikere vedtar mål som nullvekstmål i biltrafikken, peker vi i en retning, og vi ber folk om å innrette livet sitt annerledes. Det er nettopp det mange rundt Svingen stasjon har gjort. De har valgt å bosette seg der fordi toget stopper der, og de har valgt kollektivt i stedet for bil. Da oppleves det som et brutalt tillitsbrudd når toget plutselig ikke stopper der likevel.

Jeg har stor forståelse for at Bane NOR gjør det de kan for å oppfylle målene de blir målt på, men denne saken viser at begrepet «forutsigbarhet» blir tolket altfor snevert. For dem det gjelder, er dette langt fra en bagatell. Et kollektivtilbud de er avhengige av, blir i praksis rykket bort. Det er ikke forutsigbart.

Vi i MDG mener derfor at denne saken viser behovet for å revurdere indikatorene, og jeg er veldig glad for at flertallet i denne sal er enig med oss i det. Sannheten er at jernbanen mange steder er i knestående. Vedlikeholdsetterslepet øker, pendlere og lokalpolitikere over hele landet roper varsku. Skal toget være ryggraden i framtidens transport, må vi sørge for at det faktisk stopper der folk bor. Da må vi også ta konsekvensen av den vedlikeholdskrisen jernbanen står i, og revurdere hvordan vi prioriterer midlene i samferdselssektoren.

Med det tar jeg opp MDGs løse forslag.

Presidenten [19:35:16]: Representanten Oda Indgaard har teke opp dei forslaga ho viste til.

Grunde Almeland (V) [19:35:28]: Venstre har som mål at vi skal ha et godt, billig og forutsigbart kollektivtilbud, inkludert jernbane. Det er også grunnen til at Venstre har foreslått å øke bevilgningene til både jernbane og kollektivtransport med over 4 mrd. kr.

Dessverre har vi et tilbud som rett og slett ikke er godt nok, og som under denne regjeringen er blitt forverret. Det ene er krisen i kollektivtransporten i fylkene, noe helt annet er den krisen vi nå har i jernbanen. Under denne regjeringen har jernbanebevilgningene rett og slett blitt redusert med 20 pst. Jernbane er nedprioritert. Resultatet av det er et dårligere og mindre forutsigbart togtilbud.

Når tilbudet er mindre forutsigbart, påvirker det tilliten til jernbane og kollektivtransport der ute hos befolkningen. Når mennesker har bosatt seg i et område med jernbane og jernbanestasjoner, eller valgt arbeidsgiver eller skole på grunn av jernbanetilbudet og nærhet

til stasjoner, er det svært dramatisk når rutetidene endres, eller for alle praktiske formål avvikles, nærmest over natten, slik tilfellet er med Svingen stasjon.

Nærmest over natten ble togtilbudet fra Svingen stasjon redusert med 90 pst., til kun to rushtidsavganger og ingen avganger i helgene. Tog er det eneste kollektivtilbudet i området, og Svingen er den eneste stasjonen i Fetsund-området øst for Glomma. Dette skjer med samferdselsministerens stilltiende aksept. Han gjemmer seg konsekvent bak argumentet til Bane NOR om at færre stopp gir bedre punktlighet, men færre stopp medfører også færre reisende og at færre har et reelt alternativ til privatbilisme, stikk i strid med regjeringens uttalte mål om nullvekst i biltrafikken rundt de store byene.

Jeg er enig i at det er Bane NOR som har det overordnede ansvaret for rutetilbud og stoppmønster, og at det ikke er noe vi bør detaljstyre politisk fra Stortinget. Det må likevel være noen overordnede retningslinjer som gjelder, bl.a. en forutsigbarhet for – og dialog med – berørte kommuner og reisende, og at målene i byvekstavtalene skal være førende også for tilretteleggingen av jernbanetilbudet.

Derfor vil ikke Venstre stemme for flertallsinnstillingen om å instruere Bane NOR om å opprettholde et bestemt rutemønster til og fra Svingen stasjon nå, men at man heller etablerer et sett med retningslinjer som gjør at Bane NOR ikke kan ta slike brå beslutninger i framtiden, og at rutetilbudet til og fra Svingen stasjon forbedres kraftig. Dersom vi likevel kommer ut fra salen i dag og ser at statsråden fortsatt ikke gjør noen endringer i styringsdialogen med Bane NOR, vil nok Venstre fort stemme for et tilsvarende forslag som det i flertallsinnstillingen i dag.

Da er det vel ingen forslag igjen å ta opp for Venstre, men jeg kan jo anbefale alle å stemme for det Venstre leverte før i dag.

Statsråd Jon-Ivar Nygård [19:38:51]: Befolkningen i storbyområdene våre vokser raskt. For Arbeiderpartiregjeringen er det viktig at vi har et togtilbud som skaper en enklere reisehverdag for folk, og selvfølgelig også at vi bidrar til konkurransekraft for næringslivet.

I Oslo-regionen reiser om lag 30 pst. med tog ut og inn i rushtiden. Antallet togreiser har økt med over 30 pst. siden 2014, og antallet avganger har økt betraktelig. Bare de to siste årene er det satt nye passasjerrekorder, så det sies en del fra talerstolen her som i hvert fall ikke stemmer med det faktiske terrenget. Sprengt infrastrukturkapasitet og tett togtrafikk fører beklageligvis til at selv små forsinkelser sprer seg raskt i systemet. Samtidig har flere reisende ført til at vi får lengre stasjonsopphold. Enkelt sagt kan vi si at man spiser opp den tiden som trengs for å sikre realistiske ruteplaner.

Det er et sentralt transportpolitisk mål med god punktlighet, og det er fordi de reisende skal kunne stole på jernbanen. Bane NORs analyser viser samtidig at jernbanesystemet er presset for hardt. For å oppnå mer punktlige tog for de over 26 millioner reisende årlig i denne regionen er det Bane NORs vurdering at det er nødvendig å gjøre enkelte endringer i ruteplanen.

Endringene Bane NOR gjorde i årets ruteplan, gir mer punktlige tog. På linjen Asker–Kongsvinger var det om lag 7,6 millioner av- og påstigninger i fjor, og kun 1,2 pst. av disse brukte Svingen. På hverdager i 2024 var det i gjennomsnitt én person per tog fra Svingen som reiste østover, og syv personer per tog som reiste vestover. Flere av disse har da mistet avgangene sine. Samtidig har over 98 pst. fått mer punktlige tog.

De fleste reisende fra Svingen reiser på rushtidsavganger vestover, som er beholdt i dagens ruteplan. Foreløpige tall viser altså at tiltakene har hatt svært god effekt. Registrerte følgeforsinkelser er redusert med hele 30 pst. sammenlignet med i fjor. Hittil er punktligheten for linjen økt med over 6 pst.

Bane NOR plikter som infrastrukturforvalter å fordele kapasiteten på en uavhengig måte for å oppnå størst mulig nytte av den knappe kapasiteten som er. Departementet har ikke myndighet til å overprøve Bane NORs tildeling av ruteleier eller diktere hvordan kapasiteten fordeles. Det er heller ikke mulig å endre regelverket, da det vil være i strid med EØS-avtalen.

Samtidig tror jeg dialog mellom Bane NOR og Jernbanedirektoratet og dem som blir berørt av endringer i ruteplanen, herunder fylker og kommuner, kan bli bedre. Derfor justerer Bane NOR nå ruteplanprosessen, og det er lagt opp til mer dialog for å gi fylkeskommunene større forutsigbarhet i framtidige prosesser.

Presidenten [19:41:58]: Det vert replikkordskifte.

Bård Hoksrud (FrP) [19:42:16]: Alle vet at det dessverre er store utfordringer på jernbanenettet vårt. For å ta det: Nå er det Svingen stasjon, og det har vært Steinberg stasjon. Sørlandsbanen har det også vært store utfordringer på. Hvis man hadde redusert antall togavganger, ville sannsynligvis punktligheten ha gått opp. Punktlighetstallene ville blitt bedre, for det ville vært mindre trykk på stasjonene, men det ville vært særs dårlig for alle som bruker disse togene.

Er statsråden enig i at når punktlighetstall blir bedre fordi man kansellerer og kutter ut stasjoner, gir vel ikke det et bedre togtilbud til passasjerene, i hvert fall ikke der det blir borte? Er statsråden enig i at man kanskje bør se på om det er punktlighetstallene som er det aller viktigste å styre etter?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [19:43:18]: Jeg synes representanten Hoksrud blander sammen forskjellige ting her. Det er ingen som har foreslått å kansellere noen tog, det er ingen som har foreslått å ta ned togtrafikken, og det er heller ikke det som er oppe til diskusjon. Det er et spørsmål om stoppmønster, og det er det man har gjort justeringer i. Når det gjelder togtilbud i Norge, er det akkurat på samme måte som det for så vidt er for fylkeskommunen når det gjelder bussholdeplasser. Det hender at man justerer rutetilbudet fordi det gir et bedre tilbud samlet sett, og det er det man har vurdert her. Her er det vurdert at ved å legge om stoppmønsteret noe gir det selvfølgelig et dårligere tilbud til dem som har vært brukere av denne stasjonen, men det gir et langt bedre tilbud til mange, mange tusen mennesker hver dag. Det er den avveiningen Bane NOR har gjort – og det er vel kanskje en god idé.

Bård Hoksrud (FrP) [19:44:04]: Jeg trodde at denne regjeringen var opptatt av at vi skal ha et best mulig tilbud til flest mulig, og også at de fleste som bosetter seg nær en jernbanestasjon, gjør det fordi man ønsker å bruke togtilbudet. Nå vet vi at det bygges en ny jernbane til Hamar, og der er det også diskusjoner om Tangen stasjon, om man f.eks. skal gå ned på antall stopp. Når det er det man ender opp med, er jo ikke det å gi et bedre tilbud. Statsråden sier at dette ikke er aktuelt på Sørlandsbanen. Nei, det tror ikke jeg heller, jeg tror det ville være veldig uklokt, men det er jo ingen tvil om at man ville oppnå punktlighetstallene. Jeg mener ikke at jeg roter med noen ting, jeg, men jeg skulle gjerne sett at statsråden svarte litt på det.

Statsråden sier at denne regjeringen satser på vedlikehold, men vedlikeholdsetterslepet har altså gått opp fra i fjor til i år, fra ca. 30 mrd. kr til ca. 35 mrd. kr. Mener statsråden at dette er å sørge for å bedre togtilbudet – når man altså får mer utfordringer med vedlikeholdet, noe som også gjør at man kutter ut stasjoner, som gjør at folk får et dårligere tilbud?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [19:45:07]: Hvis det eneste man gjorde med norsk jernbane, var å endre noen stoppmønstre, kunne kanskje representanten ha et poeng, men poenget er vel at det gjøres betydelig mer enn det. Det er jo en stor investeringsportefølje. Det bygges nå intercity i alle tre retninger – det er snart ferdigstilt til Tønsberg, og det bygges mot Hamar – og riktignok blir det forsinkelser. Det bygges også i Østfold, og der er det selvfølgelig også forsinkelser. Dette er noen krevende prosjekter, men hvis vi samtidig anerkjenner at vi har nær sagt doblet innsatsen til drift, vedlikehold og fornying, har det betydning for punktligheten, og når man gjør de grepene med noen justeringer i rutetabellen sammen med det, får vi enda mer ut av punktligheten. Man kan selvfølgelig diskutere hvor viktig det er med punktlighet, men jeg opplever at debatten der ute i samfunnet er at man ønsker punktlige tog, man ønsker at man skal komme fram i tide, og at man skal kunne stole på toget i hverdagen. Det tror jeg faktisk er en god idé.

Bård Hoksrud (FrP) [19:46:05]: Ja, jeg tror at alle er veldig opptatt av at det skal være punktlige tog, at togene går, og at man kan bruke togtilbudet. Statsråden skryter av Hamar stasjon, hvor det altså blir fem års utsettelse i forhold til de opprinnelige planene – det er altså to år lenger enn det tok å bygge jernbanen fra Eidsvoll til hovedstaden i 1854. Med tanke på den ekstra tiden man skal stå og vente – jeg tror passasjerene som er der i dag, er frustrerte, fordi det er overfylte tog, man kommer ikke fram, osv.

Statsråden sier at man da må gjøre noe, men mener statsråden at det skaper tillit og mindre usikkerhet når Bane NOR den ene dagen sier at her blir det utsettelse på mange prosjekter, når man om kvelden sier at i statsrådens egen hjemby ble det ikke utsettelse, og når man dagen etterpå sier at det ikke ble noen utsettelse allikevel? Så ender man opp med å si unnskyld for at man feilinformerte, men det er jo rart at man feilinformerer når man sender ut den typen informasjon. Skaper det tillit til jernbanen når man ser at man kutter ned på stasjoner, og når man ser at man ønsker å utsette prosjekter hos Bane NOR?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [19:47:09]: Situasjonen er altså den at stadig flere tar toget. Det ble satt passasjerrekord i 2024, og det ble satt ny passasjerrekord i 2025. Punktlighetsstatistikken går i riktig retning. Vi dobler innsatsen til drift, vedlikehold og fornying over noen få år, og det gir også resultater.

Representanten må gjerne forsøke å lage et karikaturbilde av at alt går galt med norsk jernbane. Det er ikke jeg enig i. Det er utfordringer med investeringsprosjektene. Det er ikke noe nytt, slik har det også vært tidligere, men vi må selvfølgelig prøve å få dette til å gå så raskt som mulig framover. Jeg har heller ikke hørt at representanten Hoksrud har noe annet forslag til framdrift i disse jernbaneprosjektene. Hvis han har gode ideer her til hvordan vi skal få framdrift på de prosjektene, hører jeg gjerne fra ham om det, og så skal jeg selvfølgelig undersøke med Bane NOR om det er en god idé. Jeg er ikke jernbaneingeniør, så jeg må nesten forholde meg til de rådene jeg får fra Bane NOR i så måte.

Trond Helleland (H) [19:48:18]: Vi har hatt en runde om Steinberg stasjon, og nå har vi en runde om Svingen stasjon, og ifølge statsråden går det mye bedre etter at en fikk redusert antall stopp der. Da var det litt pussig

at Bane NOR nettopp la fram punktlighetsrapporten, som viste at det i januar ikke var én dag at punktlighetsmålet ble nådd. I januar–februar var snittet på 76 pst. Hvordan hadde det vært hvis Svingen og Steinberg fortsatt hadde hatt sine stopp – hadde vi vært nede på null, liksom? Jeg tror ikke de har så mye å si.

Det som er diskusjonen her, er hvordan dialogen er mellom statsråden og Bane NOR. En rekke Høyre-ordførere på det sentrale Østlandet fikk telefon – noen rakk å ta den, andre rakk ikke å ta den – om at «nå blir prosjektet forbi din by utsatt». Pressemeldingen, som nå er trukket tilbake, har vi naturligvis fått printet ut.

Er det slik at Bane NOR nå har fulgt opp vedtaket Stortinget gjorde om bedre dialog med kommunene, ved å ringe ordførerne – men at de glemte å ringe samferdselsministeren?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [19:49:30]: For å begynne med punktligheten: På disse stasjonene og på den siste – som er til debatt her nå – har man fått bedret punktligheten med 6 prosentpoeng, og forsinkelsene på andel tog er redusert med 30 pst. Det er på nivå med det man får ut av store samferdselsinvesteringer i milliardklassen, så det som er gjort her, er altså ganske virkningsfullt. Det gjelder bl.a. slike konkrete ting som at man treffer «slot»-en inn i Romeriksporten på riktig tidspunkt, slik at man får større punktlighet og slipper å få forsinkelser og tilbakeblokkeringer. Det er et virkningsfullt tiltak.

I den saken representanten tar opp, kan jeg være enig med representanten i at kommunikasjonsarbeidet rundt den saken ikke er optimalt, og det har jeg gitt tydelig uttrykk for i det offentlige rom. Det er jo sånn at de prosjektene som ligger i statsbudsjettet med planleggingsmidler, og som er omtalt der, er det bare denne salen som kan gjøre endringer i – ingen andre.

Trond Helleland (H) [19:50:35]: Jeg går ut fra at Bane NOR ikke gjorde dette for å plage ordføreren eller andre, men at de gjorde det fordi de skjønte at kassa ikke strakk til, at det var for lite penger til de prosjektene vi har vedtatt her i salen. Vil statsråden komme tilbake til Stortinget med en revidert plan for utbyggingsprosjekter der kostnadene står i forhold til det som er i kassa til Bane NOR? Eller er det sånn at Bane NOR gjør en slett jobb med de prosjektene vi har vedtatt, med tanke på at kassa skal strekke til, for de prosjektene vi nå har inne i statsbudsjettet, skal jo finansieres? Hvordan har statsråden tenkt å håndtere dette videre? Vi kan ha det litt morsomt på en sen kveld og snakke om dette, men det alvorlige er at det åpenbart er en mangel på styring og en mangel på dialog med kommunene, men ikke minst en dialog mellom departementet og Bane NOR.

Statsråd Jon-Ivar Nygård [19:51:44]: Ja, det er i hvert fall offentlig kjent at det var dialog mellom undertegnede og Bane NOR i går formiddag, og det var en ganske tydelig tilbakemelding fra undertegnede der.

Det er slik, som representanten er inne på, at det må følge det ordinære budsjettsporet dersom man skal gjøre endringer i budsjettet. Det er RNB som er den neste muligheten for det, og så er det neste statsbudsjett, til høsten, som er anledningen til å gjøre endringer i det. Som kjent er det to muligheter hvis man oppfatter at det er for lite penger: Man kan be om mer penger, eller man kan redusere porteføljen. Det er sånn man håndterer det. I statsbudsjettet, som relativt nylig er vedtatt, er det anslått 920 mill. kr til planleggingsformål, og det er det vi har tatt utgangspunkt i – de faglige innspillene vi har fått i budsjettarbeidet fra Bane NOR og Jernbanedirektoratet.

Geir Inge Lien (Sp) [19:52:49]: Forseinkingar, overskridingar og dårleg dialog har vorte ein vanleg ting i etatane innanfor det som gjeld tog og bane. Senterpartiet og Arbeidarpartiet har vore opptekne av å sjå på organiseringa av tog- og banestrukturen. Eg stilte vel statsråden så vidt eit spørsmål om det sist gong òg, men eg følgjer opp spørsmålet til Helleland, på ein annan måte: Når vi ser på hendingane dei siste dagane, der ministeren ikkje har vorte informert, er det då eigentleg ei optimal organisering i banesektoren, når det gjeld både Jernbanedirektoratet, Bane NOR og Norske tog? Det blir mange hattar her, mange kokkar og mykje søl. Vil statsråden f.eks. gjere noko med organiseringa, som det stod i Hurdalsplattforma, og som vi var einige om? Vil han sjå på den organiseringa og gjere det meir straumlinjeforma, slik at det vert betre kontroll for statsråden?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [19:53:55]: Svaret på det er ja, i den forstand at vi har gjennomført en del endringer innenfor jernbane, og det har vi gjort sammen med Senterpartiet i regjering. Noe av det aller første vi gjorde, var å slå Spordrift sammen igjen med Bane NOR, slik at vi får mer ut av vedlikeholdsmidlene, og slik at vi får en enhetlig tilnærming til det. Så endret vi politikken knyttet til direktetildeling, som vi også gjorde sammen med Senterpartiet. Vi gjør nå strukturelle grep rundt Flytoget og Vy og det som hører sammen der, for å få mer ut av jernbanen for folk som skal ta toget til og fra jobb. Vi har også gjort mange styringsgrep for å forbedre styringen mellom direktorat, Bane NOR og oss i departementet, men det er åpenbart at det fortsatt er mer å gå på, så jeg vil selvfølgelig jobbe mer med styringsstruktur.

Oda Indgaard (MDG) [19:55:01]: Representanten Helleland påpeker det ironiske i at statsråden sier at

punktligheten har økt på strekningen, men at Bane NOR likevel ikke nådde punktlighetsmålene sine noe særlig i januar og februar – og det er altså etter ruteendring. Med argumentasjonsrekken til både Bane NOR og statsråden kan jeg vel ikke annet enn å forvente at vi også ved neste ruteoppdatering vil oppleve en kraftig nedskalering på enkelte stopp.

Da lurer jeg på: Hva gjør statsråden for å unngå at den typen tiltak skal bli en vane for å pynte på punktlighetsstatistikken i jernbanen framover?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [19:55:39]: Målet er ikke å pynte på punktlighetsstatistikken. Målet er at folk skal få punktligere tog, at folk skal få et jernbanetilbud man kan stole på. Det er poenget, og at flere folk får et stabilt jernbanetilbud i hverdagen. Så gjør man noen små justeringer på stoppmønsteret på noen stasjoner. Det er ikke sånn at noen har fått for seg at vi nå skal løse punktlighetsmålet ved å slutte å stoppe på alle stasjonene i Norge. Vi må ikke karikere dette. Det er noen små justeringer, som selvfølgelig er en ulempe for dem det angår, men som blir til et bedre tilbud for de aller fleste. Det er en helt normal politisk avveining i hverdagen. Nå er riktignok ikke dette politikk, for dette er det Bane NOR som har gjort, med utgangspunkt i våre styringssignaler fra staten Norge.

Presidenten [19:56:26]: Replikkordskiftet er avslutta.

Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Bård Hoksrud (FrP) [19:56:45]: Det er interessant å høre på statsråden når han sier at punktligheten er blitt bedre, men man oppnår ingen av målene sine i januar måned. Det er jo en litt snodig tilnærming til verden.

Statsråden sier at det blir bedre for mange – ja, selvfølgelig gjør det det: Hvis man bare fjerner tilbud og tar bort litt, kan det bli bedre for dem det ikke får konsekvenser for, men det blir veldig mye dårligere for dem det får konsekvenser for, og for dem som ikke får det tilbudet.

La oss være litt ærlige nå: Det er kanskje blitt litt for lett å holde ruteplanen med at en bare kutter stopp, i stedet for å se på hvordan man skal sørge for at man kan bruke også de stasjonene folk har forventet at det faktisk skal gå tog fra, og at man kan gå av og på toget. Det er viktig å sørge for et best mulig togtilbud for alle dem som ønsker å bruke det toget, også selv om det ikke er så mange.

Jeg skjønner at statsråden ikke er så opptatt av det, og det er det som er problemet. For en pendler er ikke en kansellert avgang en punktlig avgang, den er faktisk borte, den finnes ikke. Derfor er vi tydelige på at vi nå støtter det forslaget som er forslag nr. 2 her, om at man ikke skal la bedre resultatoppnåelse komme som følge av at man kutter tilbudet og gjør det dårligere for passasjerene. Det mener vi handler om sunn fornuft.

Som om ikke Svingen stasjon eller Steinberg stasjon var nok: Som sagt har vi sett det vi har sett de siste 48 timene, hvor vi har sett mer rot og hvilke jernbaneprosjekter som utsettes og stanses. Først skaper det usikkerhet, så kommer det halvkvedede oversikter, så kommer det tilbakemelding fra statsråden om at vi skal gå tilbake til Bane NOR, og så kommer det ut at de beklager at de har gitt feil informasjon. Det er litt spesielt, med nesten 50 kommunikasjonsrådgivere i Bane NOR, at man klarer å bomme så kraftig i løpet av 48 timer. Det er ganske imponerende hvordan man klarer det.

Det kan ikke være ingenting i dette, når man altså går ut og sier at vi nå må utsette viktige nye prosjekter. Vi vet også at det er fem års utsettelse på Hamar stasjon, og det er ett års utsettelse på ERTMS i Vestfold, så det ene liket etter det andre detter jo ut av skapet. Nå kom det altså fram at det også er flere prosjekter som skulle utsettes, men de ville bare ikke fortelle det til offentligheten. Det er blitt en greie nå, at man ikke vil fortelle det og være åpen.

Jeg utfordrer statsråden på: Bør ikke Bane NOR være åpne og ærlige, i stedet for å komme med forslag og ikke ringe til noen eller snakke med noen på telefonen, men faktisk fortelle åpent og ærlig hvordan det står til og hva man har tenkt å gjøre?

Fremskrittspartiet står på de reisendes side, og vi er opptatt av et best mulig togtilbud og er også villige til å bruke mer penger utover det regjeringen gjør.

Anniken Refseth (A) [20:00:03]: Det henvises nå til de siste dagers hendelser. Nå hører jeg at flere partier kan løse dette bedre selv, og de setter seg selv litt over Bane NOR. Arbeiderpartiet har tillit til og stoler på at Bane NOR gjør jobben sin, og de stoler på fagfolkene. Sånn må det være, i alle fall for oss i Arbeiderpartiet.

Vi har en bred enighet om at punktlighet er prioritert, og at ni av ti tog skal gå i rute. De rykende ferske tallene viser at punktligheten har gått opp med dette tiltaket. Arbeiderpartiet vil stemme imot forslag nr. 2. Konsekvensen er at Stortinget da setter en stopper for det viktige arbeidet med å forbedre punktligheten på jernbanen. Dårlig punktlighet skal da aksepteres og bare fortsette. Vi pynter ikke på punktligheten.

De rykende ferske tallene viser en reduksjon på 30 pst. i følgeforsinkelser. Punktligheten har økt med over 6 prosentpoeng, fra 80 til 86,7 pst. Det er altså dobbelt så mange vestgående tog som kommer til Lillestrøm til avtalt rutetid.

For å oppsummere litt: Tiltakene med reduksjon viser at det går ut over én påstigende passasjer i snitt for østgående tog og sju påstigende passasjerer i snitt for vestgående tog, altså mot Oslo fra Svingen. For å løfte blikket litt betyr det at dette utgjør en positiv forbedring for totalt 7,6 millioner reisende, av- og påstigende på linje R14. Derfor holder Arbeiderpartiet fanen høyt for å sikre punktligheten på jernbanen.

Lise Selnes hadde her overtatt presidentplassen.

Oda Indgaard (MDG) [20:02:23]: Jeg vil bare påpeke at jeg opplever at uenigheten her ikke handler om å stole på fagfolkene, men om den politiske styringen man tross alt er forventet å kunne ha over statlige etater. Det forslaget som foreligger, sier ingenting om å skrote eksisterende punktlighetsmål, men om å utvide måten man måler forutsigbarhet og punktlighet for passasjerene på. Det er en viktig distinksjon i det.

Årsaken til at dette er så viktig, er at ja, i akkurat denne saken er det en liten stasjon det gjelder, men mange små stasjoner blir faktisk veldig mange passasjerer, veldig mange folk som har behov for forutsigbarhet for og trygghet på at de har bosatt seg og planlagt hverdagen sin på en måte som også går an å gjennomføre senere. Det finnes selvfølgelig flere måter å løse kollektivtilbud på, og det skal fagpersonene også ha mulighet til å løse, men her er det altså ikke noen annen løsning. Passasjerene blir stående uten et annet tilbud. Den typen tankegang og den måten å måle forutsigbarheten til et viktig kollektivtilbud på, kan vi ikke ha noe av. Da er det viktig med politisk styring og riktige signaler til disse fagfolkene, slik at de kan gjøre det de er best på. Dette har ikke noe med manglende tillit til fagfolkene å gjøre, men det handler rett og slett om hvordan vi tilrettelegger for at de kan gjøre en god jobb.

Trond Helleland (H) [20:04:21]: Jeg blir litt forvirret – det er mulig det er litt sent på kvelden. Bane NOR legger altså fram en punktlighetsstatistikk for januar og februar som viser en klar nedgang i punktligheten. De innrømmer selv at punktlighetsmålet ikke ble nådd en eneste dag i januar. Samtidig sier Arbeiderpartiet her nå, sist ved Anniken Refseth, at punktligheten har gått opp, og at det skyldes at en har kuttet tilbudet på Svingen og Steinberg. Det er imidlertid ikke så lenge siden det tilbudet ble devaluert, holdt jeg på å si, eller nedgradert, og vi har hatt to måneder nå i 2026, og da har punktligheten gått ned! Så hvor kommer disse tallene fra? Er det egne tall Arbeiderpartiet har fått utarbeidet på Youngstorget, eller er det Bane NORs statistikk det vises til? Jeg har ikke sett den statistikken, og jeg ser veldig mye fra Bane NOR, bl.a. den fine pressemeldingen som kom, og som ble fjernet igjen, om alle prosjektene som skulle utsettes.

Den politiske styringsdialogen er jeg veldig interessert i. Visste statsråd Nygård at Svingen og Steinberg skulle få redusert antall togstopp, eller ble det også vedtatt av kommunikasjonsavdelingen i Bane NOR sammen med noen ruteplanleggere? Hvilken informasjon tilfløt Stortinget om reduksjonen i rutestopp? Kommunene visste åpenbart ingenting. Når fikk kommunene beskjed om at antall utbyggingsprosjekter som var vedtatt av Stortinget, skulle reduseres eller stoppes? Det fikk i hvert fall ikke Stortinget vite noe om, og åpenbart heller ikke statsråden. Hva er styringsdialogen her? Hvordan skjer dette? Er det sånn at vi i Stortinget – som i gamle dager, da vi vedtok alle lensmannskontorer her i salen – må vedta hvilke stasjoner det fortsatt skal gå tog til? Eller er det opp til Bane NOR å gjøre det, for å få punktligheten opp i en eller annen ukjent statistikk ingen av oss har sett?

Her er det noe som ikke stemmer. Vi ønsker alle et best mulig togtilbud til pendlerne rundt Oslo, men da må vi også vite hvordan dette foregår. Hvem er det som egentlig bestemmer dette? Er det Arbeiderpartiet på Youngstorget, er det Bane NOR, eller er det samferdselsministeren, som egentlig har ansvaret?

Presidenten [20:07:09]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 12.

Sak nr. 13 [20:07:13]

Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trond Helleland, Anne Kristine Linnestad og Erlend Larsen om å gjøre luftfarten mindre sårbar for GNSS-forstyrrelser (Innst. 106 S (2025–2026), jf. Dokument 8:68 S (2025–2026))

Presidenten [20:07:22]: Etter ønske fra transport- og kommunikasjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletiden – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletiden, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Jone Blikra (A) [20:08:10] (ordfører for saken): Først: Takk for samarbeidet i komiteen, og takk til dem som har sendt inn høringssvar til saken.

Som innstillingen viser, er det et flertall for en tilråding der Arbeiderpartiet ikke er med. De partiene som står bak flertallsforslaget, vil selv redegjøre for sine

standpunkt. I mitt hovedinnlegg vil jeg komme tilbake til argumentene for at Arbeiderpartiet ikke støtter flertallet.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [20:08:55]: Gjennom flere år har norsk luftfart vært utsatt for forstyrrelser i satellittnavigasjon, GNSS. Etter Russlands fullskalainvasjon av Ukraina 24. februar 2022 har dette eskalert betydelig. Det vi tidligere oppfattet som et stabilt og pålitelig system, har vist seg å være svært sårbart. Russland bruker jamming og i enkelte tilfeller «spoofing» som virkemiddel. Det rammer norsk luftrom, norsk flysikkerhet og vår nasjonale beredskap.

GPS og satellittbasert navigasjon har gitt enorme gevinster gjennom kortere flyruter, lavere drivstofforbruk og mer effektiv luftfart, men denne effektiviseringen skjedde i en tid der mange trodde på varig fred. Krigen i Ukraina har brutalt vist oss at denne forutsetningen ikke lenger holder. Når GNSS jammes, mister flygerne ikke bare navigasjon – de mister også viktige sikkerhets- og varslingssystemer. Det øker arbeidsbelastningen i cockpiten og skaper reelle, dokumenterbare risikosituasjoner. Avbrutte landinger i Øst-Finnmark er ikke teori, men virkelighet.

Likevel har Avinor, i tråd med EUs navigasjonsstrategi fra 2020, valgt å bygge ned våre bakkebaserte navigasjonssystemer, og andre konvensjonelle systemer legges ned. Det planlegges nå å fjerne innflygningssystemer ved 18 lufthavner, og den nye flyplassen i Mo i Rana planlegges uten tradisjonelle innflygningssystemer overhodet, kun GPS. Ja, dette gir innsparinger. Avinor har selv anslått rundt en halv milliard kroner spart over ti år. Spørsmålet er til hvilken pris.

Uten bakkebaserte systemer må fly ta med mer drivstoff, frakte færre passasjerer og avbryte innflygninger tidligere i dårlig vær. Resultatet blir dårligere regularitet, dyrere billetter og større forskjeller mellom lufthavner, med a- og b-lufthavner. Det er kortbanenettet og distriktene som er de største taperne. Det er pasientene som er avhengige av ambulansefly, som rammes, og det er vår nasjonale beredskap som svekkes.

EUs regelverk er ikke til hinder for redundans – tvert imot. EU-forordning 2018/1048 krever at medlemslandene opprettholder konvensjonelle systemer, nettopp for situasjoner med GNSS-bortfall. Det europeiske flysikkerhetsbyrået, EASA, oppfordrer medlemslandene til å beholde tilstrekkelig bakkebasert infrastruktur mens regelverket nå er under gjennomgang. Det finnes alternativer: eLoran, økt radarveiledning og flere radarstasjoner. Ja, det koster, men det handler ikke om komfort. Det handler om flysikkerhet, beredskap og tillit til luftfarten – hver eneste dag, i all slags vær.

Derfor ber vi regjeringen komme tilbake til Stortinget, senest i revidert nasjonalbudsjett for 2026, med en helhetlig gjennomgang av Avinors nedleggingsplaner og konsekvensene for sikkerhet, regularitet og kostnader.

Trond Helleland (H) [20:12:13]: Det er en veldig alvorlig situasjon vi opplever nå, særlig i Finnmark, der sårbarheten rundt navigasjon har fått økt oppmerksomhet, og særlig etter Russlands fullskala invasjon i Ukraina i 2022. Særlig i Nord-Norge har en vært mye utsatt for GNSS-jamming, men hele landet kan være sårbart for ulike typer forstyrrelser.

Det er store fordeler med satellittbasert navigasjon, men det kan likevel oppstå vesentlige sårbarheter. I forbindelse med denne saken har NHO Luftfart gitt et godt høringssvar, der de skriver at

> «satellittbaserte innflyginger til Mehamn, Båtsfjord, Berlevåg, Vardø, Vadsø og Kirkenes pr. nå ikke kan gjennomføres. I stedet, må det gjennomføres bakkebaserte innflyginger til de aktuelle flyplassene – noe som gir et lavere sikkerhetsnivå enn ved satellittbaserte innflyginger. NHO Luftfart og flyselskapene forventer at denne situasjonen vil være vedvarende i lang tid og det tilbys i dag ingen teknologiske løsninger som kan løse disse sikkerhetskritiske utfordringene. De utfordringene som nå oppleves i Øst-Finnmark vil være enda mer krevende å håndtere flyoperativt dersom dette oppstår ved øvrige flyplasser i Norge. Bakgrunnen for dette er at fjellterrenget langs kysten er mer utfordrende enn det flate terrenget i Øst-Finnmark ved bruk av bakkebasert navigasjonsutstyr».

Dette er en veldig bekymringsfull utvikling. Vi i Høyre er enig med NHO Luftfart i dette. Vi ser også at Norsk Luftambulanse har gitt sin støtte til våre forslag i denne saken.

Luftfarten har en helt avgjørende rolle for å knytte Norge sammen. Et trygt og forutsigbart flytilbud har avgjørende betydning for norsk samferdsel. Den sivile luftfarten med både person- og ambulansetrafikk er helt avhengig av stabile og forutsigbare navigasjonssystemer. Derfor er det viktig å ha ulike beredskapsløsninger for å kunne opprettholde sikkerhet og forutsigbarhet i luftfarten.

Jeg vil ta opp mindretallsforslaget Høyre er med på. Det er jo en innstilling her, og i merknadene i innstillingen går det veldig tydelig fram at det er tre partier som står bak dette forslaget, nemlig MDG, Senterpartiet og Høyre, men under «Forslag fra mindretall» i innstillingen står det omtalt som et forslag bare fra Høyre. Det er åpenbart en inkurie som må rettes opp til vi skal votere over dette.

Presidenten [20:14:44]: Representanten Trond Helleland har tatt opp det forslaget han refererte til.

Geir Inge Lien (Sp) [20:15:02]: Luftfarta er heilt avhengig av stabile og føreseielege navigasjonssystem. Dei siste åra har jamming og «spoofing» av GNSS-signal utvikla seg til eit alvorleg problem, særleg i Nord-Noreg. Dette har både sikkerheitsmessige og beredskapsmessige konsekvensar, og i nokre tilfelle har det òg ført til avbrotne landingar og utfordringar for kritiske tenester som luftambulansen.

Senterpartiet meiner det er nødvendig at Stortinget får ein grundig gjennomgang av Avinors planar for utfasing av bakkebaserte navigasjonssystem. Det handlar om flysikkerheit, om beredskap og om å sikre at vi ikkje byggjer ned nødvendig redundans i ei tid med auka sårbarheit.

Statsråden viser i sitt svarbrev til at gjeldande planverk er under revisjon, og at han har tillit til at Avinor og luftfartsmyndigheitene sjølve gjer dei nødvendige vurderingane. Han peikar òg på at moderne fly ikkje kan nyttiggjere seg av eLoran, og avviser i praksis vurderingar av alternative radiobaserte system.

Senterpartiet meiner at dette ikkje er tilstrekkeleg. For det første er det Stortingets ansvar å sikre at beredskap og sikkerheit ikkje vert svekt gjennom teknologisk einsretting. Det er dokumentert at GNSS-forstyrringar allereie skapar operative utfordringar, og i ein slik situasjon er det etter Senterpartiets syn ikkje akseptabelt at Avinor reduserer redundansen i navigasjonssystema før konsekvensane er fullt greidde ut og lagde fram for Stortinget.

For det andre er det slik at vurderingar av eLoran aleine ikkje avgjer om alternative system bør greiast ut. Senterpartiet ber om ei brei vurdering av moglege løysingar, ikkje ei avgjerd om innføring. Senterpartiet meiner at statsråden for tidleg avviser desse problemstillingane i sin heilskap.

Eit trygt og føreseieleg flytilbod er avgjerande for heile landet, men særleg for distrikta, for GNSS-forstyrringar kan påverke både regularitet og flysikkerheit. Det er nødvendig at Stortinget får ein samla gjennomgang av både risiko, kostnader og praktiske konsekvensar ved nedlegging av bakkebaserte system. Det ber vi regjeringa om å gjere.

Saka i dag er ikkje eit spørsmål om å velje ein teknologi, men om å sikre at Noreg har eit robust og motstandsdyktig navigasjonssystem når situasjonen krev det.

Til slutt vil eg berre seie at det Helleland avslutta med, er heilt rett og tydeleg.

Presidenten [20:18:14]: Det er bra.

Statsråd Jon-Ivar Nygård [20:18:31]: Dette er en bra debatt å ha. Jeg tror alle her er opptatt av at vi skal ha så god flysikkerhet som overhodet mulig, og luftfartsmyndighetene er nå godt i gang med å vurdere behovet for navigasjonssystemer ved Avinors lufthavner.

Samtidig må vi ikke glemme at innføring av satellittbasert flynavigasjon følger av felleseuropeisk lovgivning, og det har også støtte i FNs luftfartsorganisasjon ICAO. Det gir harmonisert innfasing av navigasjonskrav på tvers av Europa. Nye og effektive innflygningsprosedyrer er allerede utarbeidet, og det er også publisert for alle Avinors lufthavner. Innflygningsprosedyrer basert på konvensjonell bakkebasert navigasjonsinfrastruktur beholdes bare som backup, eller etter en konkret behovs- og sårbarhetsvurdering.

Overgangen til satellittbasert flynavigasjon er besluttet for å øke kapasitet og sikkerhet. Satellittbasert navigasjon gir mer presis og effektiv flygning. Både flyselskapene og lufthavnoperatørene har fått veldig lang overgangstid for en tilpasning til nye navigasjonskrav. Den endelige datoen i 2030 har stått fast siden regelverket ble besluttet tilbake i 2018. Avinor er nå i gang med en revisjon av gjeldende overgangsplan fra 2023, og i den forbindelse konsulteres alle berørte, ikke minst flyselskapene, for å sikre at overgangen skjer i fullt samsvar med luftrombrukerne.

Luftfartstilsynet vil vurdere Avinors revisjon og sikre at både flysikkerhet og samfunnssikkerhet er ivaretatt.

På bakgrunn av den geopolitiske situasjonen – samt, som flere har påpekt, omfanget av GNSS-forstyrrelser – vurderer det europeiske flysikkerhetsbyrået EASA en revisjon av forordningen om satellittbasert navigasjon. Det forventes mer eksplisitte krav om reserveløsninger til GNSS-prosedyrer, som i praksis vil bety bakkebasert konvensjonell navigasjonsinfrastruktur.

Luftfartstilsynet har med bakgrunn i EASAs påbegynte revisjon nylig besluttet at Avinor må avvente ytterligere dekommisjonering av konvensjonell navigasjonsinfrastruktur. Avinor har allerede informert Luftfartstilsynet om at de ikke vil stenge ned bakkebasert navigasjonsinfrastruktur ved lufthavnene i Øst-Finnmark, samt at de fortløpende vil vurdere behov for oppgradering eller nye anlegg.

Jeg ser det som naturlig at Avinor og Luftfartstilsynet får gjøre ferdig sine pågående vurderinger. Avhengig av konklusjonen i det arbeidet vil jeg eventuelt komme tilbake til Stortinget på egnet måte, men jeg kan allerede nå si at revidert nasjonalbudsjett 2026 vil være for tidlig.

Presidenten [20:21:25]: Det blir replikkordskifte.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [20:21:40]: Statsråden var selv inne på at man fra EASAs side skal gjøre en revisjon av «performance»-basert navigasjon, men at man i

påvente av det også ønsker å beholde konvensjonelt, bakkebasert anlegg som reserveløsning – at man vurderer dette i Norge. Det er en betryggelse, for å si det på den måten, men slik det framgår av både representantforslaget og svaret, kan det se ut til at man fra norsk side utelukkende bruker GPS-systemet som satellittbase. Undertegnede var i Brussel i forrige uke, og jeg stilte EU-parlamentarikere spørsmål om flysikkerhet og jamming. De trakk egentlig ganske lett på skuldrene, for de mente at EUs eget system, Galileo, var en mye bedre løsning fordi det ikke er så lett å jamme.

Da er mitt spørsmål til statsråden: Er det slik at man utelukkende bruker GPS, eller har man også Galileo-systemet i bruk i Norge?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [20:22:44]: Avinor bruker jo satellittbaserte systemer, men akkurat hvilket merkenavn kan jeg ikke oppgi. Realiteten er at alle ser de samme utviklingstrekkene, og jeg vil gå i gang med å se på revisjoner for å eventuelt stille krav om eksplisitte reserveløsninger.

Det andre punktet, som jeg nevnte i mitt innlegg, og som er veldig viktig å få med seg, er at Luftfartstilsynet med bakgrunn i det nylig har besluttet at Avinor må avvente ytterligere dekommisjonering av konvensjonell navigasjonsinfrastruktur. Det betyr at de andre, altså de konvensjonelle, som har vært i bruk i lang tid, blir stående inntil videre. Det vil nå måtte være en grundig prosess for å finne ut hva som er riktig måte å håndtere det på framover. Da vil man selvfølgelig aldri kompromisse på sikkerhet, men det er også en forordning som sier at vi skal gå over til satellittbasert.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [20:23:46]: Når jeg henviser til Galileo, er det ikke en spesiell type produsent, men det er et system EU selv har utviklet. Det finnes fire systemer. Det er også et russisk system som heter Glonass, og et kinesisk som heter BeiDou. Galileo har et helt annet system, for man kan faktisk styre signalene på en mye bedre måte, som gjør at det ikke blir så enkelt å jamme. I så måte, hvis man ikke bruker dette i Norge, er min henstilling til statsråden at han snarest ber Avinor om å se på den løsningen, for de som i dag bruker GPS, sier at dette er et mye bedre system å bruke.

Statsråd Jon-Ivar Nygård [20:24:35]: Det er mulig, men hvis det var sånn at dette ikke var et problem i Europa, så er det litt underlig at man satte i gang en revisjon av dette systemet, altså av disse reglene. Det vi har fått opplyst, er at EASA – på bakgrunn av den geopolitiske situasjonen samt omfanget av GNSS-forstyrrelser i Europa – vurderer en revisjon av forordningen om satellittbasert navigasjon. Det er vel et tegn på at det er flere enn oss i Norge som har den utfordringen.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [20:25:04]: Ja, det er riktig, de bekreftet jo at man har denne problemstillingen også i EU, men de trekker litt lettere på skuldrene enn det vi gjør i Norge, fordi de bruker sitt system og mener det er bedre. Da vil man ikke ha den graden av konvensjonelle bakkebaserte anlegg som vi ser det som nødvendig å ha – kanskje fordi vi bare bruker GPS-systemet.

Statsråd Jon-Ivar Nygård [20:25:29]: Da må vi i alle fall ha tillit til at Avinor og Luftfartstilsynet gjør ferdig vurderingene sine, og så er jeg sikker på at de er i stand til å fange opp hva som skjer i Stortinget. Hvis det er andre systemer som kan vurderes, skal man ikke se bort fra det, men dette må jeg bare være ærlig på at ligger litt over mitt kompetansenivå. Sånn er det bare.

Trond Helleland (H) [20:26:01]: Representanten Larsen fra Vestfold, som har utformet dette forslaget, er dessverre ikke til stede i dag. Han kunne nok svart på alle detaljer rundt teknikken.

Det er viktig for Høyre å understreke at vi ikke har tenkt å si at satellittbaserte systemer skal vike for de gamle, tradisjonelle bakkesystemene. Jeg er egentlig betrygget av det statsråden sier, at Luftfartstilsynet nå har gitt beskjed om å avvente videre dekommisjonering, som det så fint sies, altså å ta vekk de gamle, bakkebaserte systemene. Jeg tror vel også at kombinasjonen av GPS, Galileo og andre ting er noe som blir vurdert, og jeg har tillit til at det blir gjort på en god måte, så dette var egentlig bare for å få en forsikring. Hvis en skal komme tilbake i revidert, som vedtaket sier, så er det et betryggende svar statsråden gir nå, om at dagens system blir videreført inntil noe nytt er på plass.

Statsråd Jon-Ivar Nygård [20:27:05]: Ja, jeg har fått opplyst at Luftfartstilsynet har gitt denne beskjeden, og at man da ikke kan fortsette å stenge ned anlegg. Det er jo en betryggende melding. Det betyr at man ikke tar noe risiko knyttet til dette, og så gjør man en videre vurdering av det. Det er ingenting i veien for at jeg kommer tilbake til Stortinget med tilbakemelding på dette. Jeg skjønner at dere har tenkt å vedta revidert, men det kan være litt vanskelig å levere på det.

Trond Helleland (H) [20:27:44]: Bare kort når det gjelder revidert: Hvordan statsråden velger å svare der, får han komme tilbake til. Så lenge vi vet at de bakkebaserte systemene består, tror jeg det viktigste er oppnådd foreløpig.

Statsråd Jon-Ivar Nygård [20:27:58]: Jeg har ikke noen ytterligere kommentarer til det.

Presidenten [20:27:59]: Replikkordskiftet er over.

Jone Blikra (A) [20:28:17]: Det var ett ord som slo meg da jeg satt og hørte på debatten, og for så vidt også i forrige debatt: rolleforståelse. Forslagsstillerne beskriver en faktisk utfordring, det er helt korrekt. Dette er et problem som allerede håndteres og løses av dem som faktisk har fagansvaret. De prøver rett og slett å sparke inn dører som står vidåpne. Planverket for navigasjonssystemet er allerede under revisjon. Avinor gjør løpende faglige vurderinger av hvilke systemer som kan fases ut, og hvilke som må styrkes. Det er ikke noe vi trenger å vedta i Stortinget, det skjer hver eneste dag i fagmiljøene.

Statsråden er også soleklar i sitt svar. Luftfartsmyndighetene er i full gang med å vurdere behovene ved alle Avinors lufthavner, og sikkerhetsmyndighetene er naturlig involvert. Det er slik ansvarlig luftfartspolitikk fungerer – gjennom kunnskap, ikke gjennom politiske markeringer. Luftfartstilsynet, Nkom og Avinor overvåker GNSS-forstyrrelser kontinuerlig. Norge bidrar i internasjonale prosesser for å utvikle mindre sårbare systemer og beste praksis for flygning i områder med forstyrrelser. Det er dette som er realiteten, det er dette som er seriøst arbeid, og derfor må vi tørre å si det. Når Stortinget begynner å peke på konkrete tekniske løsninger, undergraver vi fagkunnskapen vi er helt avhengig av. Det er ikke vår jobb å overstyre eksperter på luftfartssikkerhet. Det er vår jobb å lage gode rammer, ikke detaljregulere teknologien.

Forslaget vi behandler i dag, er et uttrykk for en uheldig trend i et stortingsregjereri, der enkelte prøver å kompensere for manglende gjennomslag med detaljstyring. Det styrer verken sikkerheten eller tilliten til politiske beslutninger.

Sikkerhet i luftfarten oppnås ikke gjennom politiske stunt. Det oppnås gjennom faglighet, kontinuitet og samarbeid. Derfor trenger vi ikke dette forslaget. Vi trenger å la fagfolkene gjøre jobben sin.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [20:30:59]: Det var voldsomt til belæring fra forrige taler rundt temaet. Jeg tror nettopp dette som nå er belyst, gir et godt signal om at vi faktisk trenger å tenke oss om noen ganger før vi slår an.

Undertegnede er utdannet navigatør og har brukt GPS og disse systemene siden tidlig på 1980-tallet og kan lite grann om det. Når jeg stiller spørsmål om hvorfor man – kanskje – ikke bruker Galileo, er det fordi Galileo har et system som gjør at det er mulig å kryptere systemet, som i neste omgang gjør det mulig at den som er bruker, kan sjekke at det er en reell satellitt en mottar fra, og ikke en jammer. Slik er systemet bygd opp, og ved å bruke GPS og Galileo sammen får man et mye bedre signalmottak. Dette er satellitter som er 20 000 km ute i verdensrommet, og som har meget svake signaler når de kommer ned, og de er forholdsvis lette å jamme. Galileo har som sagt et system som gjør at en faktisk kan kryptere systemet, og at brukeren kan identifisere om det er en reell satellitt.

Det er utgangspunktet for at Fremskrittspartiet ikke går inn i forslag nr. 1, fra Høyre, Senterpartiet og MDG. Vi mener at vi ikke skal peke på hvorvidt eLoran eller radiofyrene skal bygges opp igjen og virke. Hvis det finnes et system man i dag i Norge ikke bruker, bør man se på den muligheten først, for det er framtidens system.

Trond Helleland (H) [20:32:49]: Saksordføreren, som valgte ikke å holde noe innlegg i starten, men i stedet kom med en belæring etter at statsråden hadde gitt betryggende svar, var veldig opptatt av rolleforståelse i Stortinget. Jeg har sittet på Stortinget ganske lenge, og jeg har sittet i posisjon, og jeg har sittet i opposisjon. Når jeg har sittet i opposisjon, tar jeg opp ting fagmiljøer og andre er opptatt av. Det er en grunn til at NHO Luftfart, Norsk Luftambulanse og andre faktisk var enig i det forslaget flertallet nå står bak. Hvis en skulle dra representanten Blikras innlegg ut i det absurde, eller nesten, slik han la det fram, hadde vi ikke trengt noen politikere til å stå på denne talerstolen, for da hadde det gått fint med fagfolk som hadde ordnet det. Jamfør forrige sak om Bane NOR og andre ting går det jo veldig bra uten politisk oversyn over det som skjer.

Jeg mener at representanten Blikra, som foreløpig bare har hatt gleden av å sitte i posisjon, kanskje burde tenke seg litt om før han raljerer over opposisjonen i Stortinget, som tar opp viktige saker på vegne av befolkningen i Finnmark, på vegne av dem som er ute og flyr, og på vegne av NHO Luftfart, Norsk Luftambulanse og andre. Jeg vil egentlig helst slippe å høre den type belæring fra en representant når han ikke har noe annet å fare med enn at han skal hovere over mangelen på kunnskap hos en opposisjon som faktisk prøver å gjøre en jobb på vegne av demokratiet.

Presidenten [20:34:45]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 13.

Sak nr. 14 [20:34:50]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens årlige rapport om revisjon av statens eierstyring (Innst. 114 S (2025–2026), jf. Dokument 3:2 (2025–2026))

Ove Trellevik (H) [20:35:19] (ordførar for saka): Saka me behandlar, gjeld Riksrevisjonens årlege rapport om revisjon av statens eigarstyring, som omfattar tolv eigardepartement og totalt 68 selskap. Det er i til-

legg gjennomført fleire forvaltingsrevisjonar i enkeltselskap, som er behandla særskilt.

Det er verdt å merka seg for regjeringa at det er ein samla komité som meiner at undersøkinga tydeleg beskriv godt at statens eigarrapportering inneheld for lite informasjon til at ein i tilstrekkeleg grad kan informera ålmenta om statens eigarutøving. Statens eigarrapport inneheld f.eks. ingen informasjon om eigardepartementas vurdering av selskapas oppfylling av dei av statens eigarforventingar som er vesentlege for måloppnåinga til det enkelte selskap.

Komiteen meiner departementa samla sett med dette ikkje oppfyller målet for eigarskapsmeldinga om å stilla tydelege forventningar til dei statleg eigde selskapa. Ein samla komité sluttar seg difor til Riksrevisjonens vurdering av at dette ikkje er tilfredsstillande.

Komiteen merkar seg òg at mange departement ikkje har tilpassa og oppdaterte retningslinjer for eigarstyringa, som baserer seg på eigenarten til det enkelte selskap, det som er vesentleg for dei, og risiko. Mange retningslinjer er gamle, og fleirtalet av departementa har ikkje oppdatert retningslinjene i løpet av dei to siste stortingsperiodane. Dette er heller ikkje tilfredsstillande.

Eg ser at samferdselsministeren framleis er i salen, så eg har ei lita helsing til han òg: Stortinget vedtok i 2001 at kommersiell utnytting av overskotskapasitet i fiberinfrastrukturen som er knytt til jernbanen, skulle vore organisert som eit aksjeselskap. Samferdselsdepartementet meinte at statens overføring av eigarskapet til fiberinfrastrukturen frå Jernbaneverket til Bane NOR SF var tilfredsstillande.

Riksrevisjonens vurdering er at Samferdselsdepartementet burde ha orientert Stortinget om dette. Ein samla komité deler denne vurderinga til Riksrevisjonen.

Ronny Aukrust (A) [20:37:50]: La meg først få takke Riksrevisjonen for et grundig og viktig arbeid med Dokument 3:2 for 2025–2026, om revisjonen av statens eierstyring. Dette er en rapport som berører helt sentrale spørsmål om hvordan staten forvalter fellesskapets verdier, og hvordan statsrådene ivaretar statens eierinteresser i selskaper hvor staten har bestemmende innflytelse.

For Arbeiderpartiet er statlig eierskap ikke et mål i seg selv, men det er et viktig virkemiddel for å sikre nasjonal kontroll over strategiske ressurser, bidra til verdiskaping og til å nå viktige samfunnsmål. Nettopp derfor er det avgjørende at eierskapet utøves profesjonelt, forutsigbart og i tråd med de rammene Stortinget har lagt. Rapporten minner oss om nettopp dette ansvaret.

Riksrevisjonen har undersøkt om statsrådene ivaretar statens eierinteresser i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger. Undersøkelsen omfatter bl.a. oppfølgingen av statens eierforventninger, departementenes egne retningslinjer for eierstyring samt enkelte konkrete saker innenfor jernbanesektoren.

Et hovedfunn gjelder åpenhet og rapportering om statens eierutøvelse. Riksrevisjonen peker på at statens eierrapport i for liten grad gir informasjon om hvordan eierdepartementene vurderer selskapenes oppfyllelse av statens forventninger. Etter Riksrevisjonens vurdering gir rapporteringen dermed ikke en tilstrekkelig innsikt i hvordan staten faktisk utøver sitt eierskap. Det er et poeng vi nå må ta på alvor.

For Arbeiderpartiet er det viktig at staten opptrer som en aktiv og ansvarlig eier. Det innebærer også å være åpen om hvordan vi følger opp selskaper hvor staten har store verdier og viktige samfunnsoppdrag. Samtidig må vi balansere dette mot hensynet til konkurranseforhold, markedsposisjon og en fortrolig eierdialog med selskapene.

Rapporten peker også på svakheter i departementenes retningslinjer for eierstyring. For mange selskaper er retningslinjene enten gamle eller for generelle, og de er i flere tilfeller ikke blitt oppdatert på mange år. Riksrevisjonen mener dette ikke er tilfredsstillende, særlig fordi retningslinjene skal være tilpasset selskapenes egenart, risiko og vesentlighet.

Det er en tydelig påminnelse om at godt eierskap også krever systematikk i styringen. Det er derfor positivt at flere departementer allerede har startet arbeidet med å oppdatere sine retningslinjer. Arbeiderpartiet mener det er en riktig retning. Når staten eier selskaper med store verdier og viktige samfunnsoppdrag, må også styringsverktøyene være oppdaterte og tilpasset virkeligheten selskapene opererer i.

Rapporten omtaler også enkelte mer konkrete saker, bl.a. knyttet til jernbanesektoren. Her peker Riksrevisjonen på at Samferdselsdepartementet burde ha orientert Stortinget om sine vurderinger knyttet til kommersiell utnyttelse av overskuddskapasitet i jernbanens fiberinfrastruktur. Dette illustrerer et viktig prinsipp: Når tolkninger av tidligere stortingsvedtak endres eller utvikles over tid, bør Stortinget holdes informert.

Statlig eierskap i Norge forvalter enorme verdier på vegne av fellesskapet. Det krever tydelige forventninger, profesjonell oppfølging og åpenhet om hvordan eierskapet utøves. Arbeiderpartiet mener derfor at Riksrevisjonens funn gir nyttige innspill til videre forbedring. Vi må sørge for et bedre og mer oppdatert styringsgrunnlag, tydeligere rapportering og en eierstyring som er ansvarlig og framtidsrettet, for i bunn og grunn handler dette om noe ganske enkelt: tilliten til at staten forvalter fellesskapets verdier på en god måte.

Presidenten [20:41:37]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 14.

Dermed er dagens kart ferdig behandlet.

Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 20.42.

Svanemerket trykksak, 2041 0654